

**KENTSEL SİT ALAN YÖNETİMİ
İSTANBUL BEYOĞLU ÖRNEĞİ**

Neslihan YÜRÜ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MAYIS 2009

ANKARA

Neslihan YÜRÜ tarafından hazırlanan KENTSEL SİT ALAN YÖNETİMİ
İSTANBUL BEYOĞLU ÖRNEĞİ adlı bu tezin Yüksek Lisans olarak uygun
olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç.Dr.Nevin TURGUT GÜLTEKİN
Tez Danışmanı, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Şehir ve Bölge Planlama Anabilim
Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Özlem GÜZEY
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, G.U
Yrd. Doç. Dr. Nevin TURGUT GÜLTEKİN
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, G.U
Dr. Nimet ÖZGÖNÜL
Mimarlık Anabilim Dalı, O.D.T.U

Tarih: 12/05/2009

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini
onamıştır.

Prof. Dr. Nail ÜNSAL
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Neslihan YÜRÜ

KENTSEL SİT ALAN YÖNETİMİ-İSTANBUL, BEYOĞLU ÖRNEĞİ**(Yüksek Lisans Tezi)****Neslihan YÜRÜ****GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ****Mayıs 2009****ÖZET**

Değişen dünya düzeninde, her ülke bazı yasal düzenlemelerle kültür politikaları ile birlikte, koruma politikalarını da geliştirmektedir. Bu düzenlemelerin ekseninde, kentsel koruma alanlarında sürdürülebilir, etkin ve bütüncül yaklaşımlarla “kültürel miras yönetimi” yer almaktadır. Bu süreçte Türkiye, yüzyılı aşkın bilgi birikimi ve deneyime dayalı bir sisteme sahip olmasına karşın, kentsel sit alanlarında sorunlar süregelmektedir. Bu sorunların çözümünde, yasal düzenlemelerle “alan yönetimi” öngörülmektedir.

Alan yönetimiyle, koruma sürecinin, kentsel sit alanının özelliklerine göre şekillenmesi, sorunların bütüncül ve katılımcı bir yaklaşımla giderilmesi ve uygulama yöntemlerinin de aynı yaklaşımla süreç içerisinde belirlenmesi amaçlanmaktadır. Ancak, Türkiye’de henüz alan yönetimini uygulama sonuçları elde edilemediği için, uygulama süreç ve yöntemlerinin başarı(sızlık) düzeyi değerlendirilememektedir. Bu nedenle, alan yönetiminin ilk uygulama alanlarından Beyoğlu kentsel sit alanı, çalışma alanı olarak seçilmiş ve bu alanda yürütülen projeler, miras yönetimi bağlamında değerlendirilmiş ve alan yönetimi süreç ve aşamaları, organizasyon şeması ve işleyiş döngüsü tanımlanmıştır. Böylece, kentsel korumada başarıya yönelik ipuçları elde edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla tezde, öncelikle alan yönetimine ve çalışma alanına ilişkin literatür taraması yapılmış, ilgili kanun ile kültürel miras ve miras yönetimi, farklı kriterler, modeller ve planlar incelenmiştir. Çalışma

alanında uygulanan alan yönetimi de bu konuda başarılı Edinburgh, Liverpool ve Corfu kentlerindeki koruma alanları yönetim planlarına göre analiz edilmiştir.

Sonuçta; kentsel sit alanlarında koruma, yaşatma ve kentsel yaşama ya da işlevlere ilişkin sorunların ve/veya gereksinimlerin giderilmesinde, alan yönetiminin etkinliği, çalışma alanı üzerinden genelleme iddiası taşımadan tanımlanmış ve Türkiye’de miras yönetimi konusunda, mevzuattaki eksiklikler ve yetersizlikler belirlenmiştir.

Bilim Kodu : 801.1.077
Anahtar Kelimeler : koruma mevzuatı, kentsel sit alanı, kültürel miras yönetimi, alan yönetimi, Beyoğlu kentsel sit alanı,
Sayfa Adedi : 187
Tez Yöneticisi : Yrd. Doç. Dr. Nevin Turgut GÜLTEKİN

**URBAN CONSERVATION SITE MANAGEMENT -
THE CASE OF İSTANBUL, BEYOĞLU
(M.Sc.Thesis)**

Neslihan YÜRÜ

**GAZİ ÜNİVERSİTY
İNSTITUTE OF SCİENCE AND TECHNOLOGY
May 2009**

ABSTRACT

In the changing world order, every country develops its conservation policies, along with its cultural policies, through some legal arrangements. In the axis of these arrangements lies ‘cultural heritage management’ through sustainable, effective, and holistic approaches in urban conservation sites. In this process, although Turkey has a system based on accumulated knowledge and experience more than a century old, problems in urban conservation sites are ongoing. In the solution of these problems, ‘area management’ through legal arrangements is foreseen.

Through area management, the aim is to shape the conservation process according to the characteristics of the urban conservation site, to eliminate the problems through a holistic and participatory approach, and to designate the application methods in the process through the same approach. However, because application results of area management cannot yet be obtained in Turkey, the level of success/failure of the application process and methods cannot be evaluated. For this reason, the Beyoğlu urban conservation site, which is one of the first application sites of area management, has been selected as the study area; the projects carried out in this area have been evaluated in the light of heritage management, and the process and stages of area management, and organization diagram and operation process have been

defined. As such, achieving an insight towards success in urban conservation has been aimed at. With this aim in mind, the literature relating to area management and to the study area have primarily been scanned, and the relating law, cultural heritage and heritage management, the different criteria, models, and plans have been investigated in this thesis. The area management applied in the study area has been analyzed according to the conservation site management plans of Edinburgh, Liverpool and old Corfu cities which are successful in this field.

As a result, the efficiency of area management in the preservation and sustenance of urban conservation sites and in eliminating problems and/or demands relating to urban life and/or functions has been defined through the study area without the claim of generalization, and the shortcomings and deficiencies of the legislation relating to heritage management in Turkey have been determined.

Science Code : 801.1.077

Key Words : conservation legislation, urban conservation site, cultural heritage management, area management, Beyoğlu urban conservation site

Page Number : 187

Adviser : Asist. Prof. Dr. Nevin Turgut GÜLTEKİN

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca kıymetli tecrübelerinden yararlandığım değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nevin Turgut GÜLTEKİN'e, tez çalışmam süresince gösterdiği anlayış ve verdiği destek için Serkan ULU'ya, her konuda yanımda olan ve hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen aileme ve bu çalışmanın oluşumu sürecinde destek olan herkese teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xiii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xiv
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xvi
1.GİRİŞ.....	1
2. KÜLTÜREL MİRAS ALANI OLARAK KENTSEL SİT(MİRAS) ALANLARI.....	14
2.1. Kentsel Sit(Miras) Alanlarında Koruma Uygulamaların Gelişim.....	14
2.2. Türkiye’ de Kentsel Sit (Miras) Kavramı ve Korumanın Gelişimi.....	18
2.2.1. Mevcut yasal örgütsel yapı.....	25
2.2.2. Koruma süreci ve katılımın sağlanması.....	31
2.2.3. 2004 yılı sonrasındaki yasal düzenlemeler.....	36
3. KÜLTÜREL MİRAS YÖNETİMİ.....	46
3.1. Kültürel Miras Yönetimde Farklı Yaklaşımlar.....	48
3.2. Miras Yönetim Planı, Süreç ve Bileşenleri.....	56
3.3. Kentsel Sit(Miras) Alan Yönetimi.....	61
3.4. Kentsel Sit (Miras) Alanlarında Uygulanan Alan Yönetimi Örnekleri.....	64

Sayfa

3.4.1. İskoçya – Edinburgh dünya miras alanı yönetimi.....	65
3.4.2. İngiltere- Liverpool dünya miras alanı yönetimi.....	73
3.4.3. Yunanistan-Corfu dünya miras alanı yönetimi.....	99
4. ALAN ÇALIŞMASI/İSTANBUL BEYOĞLU KENTSEL SİT ALANI.....	113
4.1. Beyoğlu Kentsel Sit Alanının Tanımlanması.....	114
4.1.1. Kentsel konumu, yakın çevresi, ulaşım ve hinterland ilişkisi.....	114
4.1.2. Tarihsel süreçte gelişme/değişme.....	119
4.1.3. Fiziksel-mekânsal özellikler.....	123
4.1.4. Sosyal yapı.....	131
4.1.5. Yönetimsel yapı ve paydaşlar.....	134
4.2. Alanda Yürütülen Koruma Çalışmaları.....	138
4.2.1. 1/5000 kentsel sit alanı koruma amaçlı nazım imar planı.....	140
4.2.2. Alan genelinde yürütülen projeler.....	144
4.3. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Değerler /Sorunlar.....	148
5.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	153
5.1. Değerlendirme.....	154
5.2. Öneriler.....	156
KAYNAKLAR.....	171
EKLER.....	179
EK-1 Dünya Miras Alanı Seçim Kriterleri.....	180
EK-2 Yunanistan-Corfu Adası Coğrafi Konumu.....	181
EK-3 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri.....	182
EK-4 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Tescilli Anıt Eser ve Sivil Mimarlık Örnekleri Dönemleri.....	183
EK-5 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Arazi Kullanımı.....	184
EK-6 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Bölgeleri.....	185
EK-7 Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı.....	186

Sayfa

ÖZGEÇMİŞ.....	187
---------------	-----

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1 Türkiye de korumaya ilişkin yasal gelişim süreci.....	24
Çizelge 3.1. Farklı yönetim sistemi bileşenlerinin değerlendirilmesi.....	59
Çizelge 3.2. Edinburgh yönetim planı kentsel görünüm başlıklı risk ve politika örnekleri.....	72
Çizelge 3.3. Liverpool dünya miras alanı belediye mülkiyetindeki taşınmazlar.....	81
Çizelge3.4. Liverpool dünya miras alanı mersey ulaşım mülkiyetindeki taşınmazlar.....	81
Çizelge 3.5. Liverpool Dünya Miras Alanı Ulusal Müze ve İngiliz Su Yolları mülkiyetindeki taşınmazlar.....	82
Çizelge 3.6. Liverpool Dünya Miras Alanı İngiliz Ortaklıkları mülkiyetindeki taşınmazlar.....	82
Çizelge 3.7. Liverpool Dünya Miras Alanı özel sektör mülkiyetindeki Taşınmazlar.....	82
Çizelge 3.8. Liverpool Dünya Miras Alanı yönetiminden sorumlu kuruluşlar.....	89
Çizelge 3.9. Edinburgh, Liverpool, Corfu kentleri alan yönetimi çalışmalarının karşılaştırılması.....	108
Çizelge 4.1. Beyoğlu Kentsel sit alanı envanter tablosu.....	123
Çizelge 5.1. Beyoğlu kentsel sit alan yönetimi.....	160

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Mevcut koruma amaçlı planlama süreci.....	33
Şekil 2.2 .AYUEHY kapsamında yönetim planı içeriği.....	39
Şekil 2.3. AYUEHY göre alan yönetim birimleri.....	41
Şekil 2.4. Yönetim planı işleyiş döngüsü.....	43
Şekil 2.5. Türkiye’de koruma mevzuatına göre kentsel sit alanlarında alan yönetimi şeması.....	44
Şekil 3.1. Arkeolojik sit alanı proje yönetim döngüsü.....	50
Şekil 3.2. Koruma ve yönetim döngüsü.....	51
Şekil 3.3. Burra Tüzüğü’nün öngördüğü koruma akış şeması.....	52
Şekil 3.4. Tarihi çevrenin yönetimi şeması.....	53
Şekil 3.5. 2008 UNESCO eylem kılavuzu etkin yönetim sistemi.....	54
Şekil 3.6. Avustralya Queensland miras varlığı yönetimi.....	55
Şekil 3.7. Kültürel miras yönetimi döngüsü.....	60
Şekil 5.1. Yönetim planı sınırının belirlenmesine yönelik araştırmalar.....	162
Şekil 5.2.Öneri yönetim planı içeriği.....	164
Şekil 5.3 Öneri kentsel sit alan yönetimi organizasyon şeması.....	167

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. İskoçya Edinburgh.....	68
Resim 3.2. Edinburgh Kalesi.....	72
Resim 3.3. Kent merkezine giriş–Lime Street ve meydanı.....	75
Resim 3.4. Kent ticaret merkezi, Honnover Street	84
Resim 3.5. Kent merkezi istasyon (Central Station).....	91
Resim 3.6. Tarihi kent merkezi –Victoria Street.....	98
Resim 3.7. Corfu kenti genel görünüm.....	102
Resim 3.8. Corfu Adası kentsel genel görünüm.....	105
Resim 4.1. İstiklal caddesi ve tramvay hattı	117
Resim 4.2. Art Nouveau mimarlığının örneklerinden Botter Apartmanı ve Mısır Apartmanı.....	125
Resim 4.3. İstiklal caddesi zemin kat ticari kullanım alanları.....	127
Resim 4.4. Taksim meydanı.....	127
Resim 4.5. Galata kulesi ve çevresi.....	129
Resim 4.6. Tarlabası 1. etap uygulama bölgesi.....	145
Resim 4.7. Güzel Beyoğlu projesi kapsamında yapılan restorasyon çalışması.....	148

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 3.1. Edinburgh yönetim planı çerçevesinde oluşturulmuş koruma bölgeleri.....	66
Harita 3.2. Liverpool Dünya Miras Alanı sınır ve bölgeleri	76
Harita 3.3. Liverpool Dünya Miras Alanı tampon bölgesi.....	79
Harita 3.4. Liverpool Dünya Miras Alanı mülkiyet durumu	83
Harita 3.5. Corfu eski kent yerleşkesi arazi kullanımı	101
Harita 3.6. Corfu Dünya Miras Alanı, tampon bölge ve kentsel alan sınırları.....	106
Harita 4.1. Beyoğlu ilçesinin İstanbul içindeki konumu.....	115
Harita 4.2. Beyoğlu kentsel sit alanının ilçe içindeki konumu.....	115
Harita 4.3. Beyoğlu kentsel sit alanı sınırı ve mahalleleri.....	116
Harita 4.4. Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içerisinde belirlenen yenileme alan sınırları.....	145
Harita 4.5. Tarlabası 1. etap uygulama alanı ada sınırları.....	146

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
AYUEHY	Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
DMA	Dünya Miras Alanı
GEEAYK	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICAHM	International Committee on Archaeological Heritage Management
ICCROM	International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOM	International Council of Museums
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KAİP	Koruma Amaçlı İmar Planı
KAUİP	Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı
KUDEB	Koruma Uygulama Denetim Büroları
SMÖ	Sivil Mimarlık Örneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
TMMOB	Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

1.GİRİŞ

Kültürel miras alanları, özgün nitelikleriyle bulundukları çevrenin temel fiziksel ve mekansal yapısından farklılığıyla ve insan uygarlığının kanıtı olarak korunarak, gelecek nesillere aktarılması gereken önemli alanlardır. Kültürel miras alanlarını korumanın getirdiği kısıtlar, bu alanların diğer kentsel alanlardan farklı olarak değerlendirilmesini ve kendine özgü koşullar ve içerikteki planlama süreci ile tanımlanmasını gerekli kılmaktadır. Tahrip yada yok edildiğinde, yerine yenisi konamayacak nitelikteki bu tür değerlerin korunması, değerlendirilmesi, sürdürülebilirlik bağlamında kullanımı ve bu koşulların yerine getirilmesine ilişkin sosyal, finansal ve örgütsel yapının oluşturulması, bu sürece yeterli katılım ve sürekliliğin sağlanması gibi zaman boyutunda ortaya çıkan yeni gereksinimler ve değişkenler, mevcut koruma süreci tanımlarına ek olarak yeni bir mekanizmanın oluşturulmasını gerektirmektedir. Bu mekanizma; kültürel miras alanlarının sadece korunmasını değil yaşatılmasını da sağlayan, tüm paydaşların sürecin içerisinde bulunduran katılımcı, toplumsal gereksinimleri yanıtlayabilecek “kültürel miras alanlarının yönetimi”ni öngörmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrasında ve özellikle 1950- 1960 yılları arasında korumada yeniden yapılandırma çalışmaları sonucunda, birçok tüzük, sözleşme, ilke kararları ile kültürel miras yönetimini önemseyen süreç başlatılmıştır. Türkiye’de bu süreç, özellikle 2000li yıllarla küreselleşmeye eklemlenmede çabalarında, uluslararası yaklaşımların ve ilkelerin kabul görmesiyle gündeme yeniden getirilmiş ve özellikle AB uyum sürecinin etkisi ile uluslararası mevzuatta varolan “yönetim” kavramı ulusal koruma mevzuatına alınmıştır.

Kültürel miras kavramı ve buna dayalı koruma yöntemleri ve kültürel miras alanlarının yönetimine kadarki süreçte, 1931 tarihinde Atina’da yapılan Tarihi Yapıların Restorasyonu Kongresi’nin (The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments) miras ve koruma kavramlarının ilk olarak ortaya çıktığı uluslararası bir çalışma olduğu bilinmektedir. Kongrede anıtların korunması, eğitimsel ve yasal değerlendirmeler, estetik değerlerin arttırılması ve anıtların

restorasyon teknikleri üzerinde durulmuştur. Bu kongrede ulaşılan önemli bir sonuç “mirasın korunması için ulusal yasal düzenlemelerin her ülkede yapılması gerekliliği” olmuştur [ICOMOS, Atina Tüzüğü,1931]. Böylece, 1931 tarihli Atina Kongresi’nden bugüne tek yapı ölçeğinden başlayıp, çağdaş işlevlerle bütünleşerek çevre ölçeği kapsayan bir koruma anlayışına ulaşılmıştır. Bu süreç içerisinde, koruma üzerine çalışan uluslararası kurum/kuruluşlar, kültürel mirasın tanımı yaparak; yayınladıkları sözleşme, tüzük, ilke kararları ile koruma kavramının gelişmesinde etkin ve belirleyici olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı, kültürel miras kavramının ortaya çıkmasında ve korunmasında dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Savaşın sona ermesi ile özellikle Avrupa’da ekonomik, siyasal ve sosyal örgütlenmelerin yeniden yapılandırılmasıyla, kültürel alanda ortak bir Avrupa kültürü oluşturma çabaları gündeme gelmiştir. Bu amaçla, savaş sonrası bombalanmış tarihin, yeniden aynı coğrafyaya yada kentlere ve insanlığa kazandırılması için başlatılan girişimler sonucunda, kültürel miras korumanın genel ilkelerini ve kurallarını belirleyen önemli değerlendirmeler yapılmış ve sonuçlar elde edilmiştir. Özellikle, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacı ile birçok uluslararası kurum/kuruluş oluşturulmuş ve bu kuruluşlar kültürel miras ve alanlarının korunmasına yönelik politikalar ve ilke kararları geliştirmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu çalışmalar, daha çok Avrupa önderliğinde kültürel mirasa ve korunmasına ilişkin çok sayıda ilke ve esas oluşturulması, uluslararası mevzuatın biçimlendirilmesinde etkin olmuştur. Bu gelişmenin en önemli nedeni, Avrupa’da doğup gelişen aydınlanma felsefesinin, uygarlığın kesintisiz yükselebilmesi ve gelişebilmesinin, kültürel mirasın ve kentsel dokuların korunmasıyla gerçekleşeceği bilincinin yaygın olması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir [Ekinci, 2003].

Avrupa’da İkinci Dünya Savaşı sonrasında UNESCO, Avrupa Konseyi, ICCROM, Europa Nostra, ICOMOS, Tarihi Kentler Birliği vb. kuruluşlar düzenledikleri organizasyonlarla ve yayınladıkları tüzük, bildiri, sözleşmelerle korumada etkin olmuşlardır. Bu kuruluşlardan UNESCO savaş sonrasında oluşturulan örgütlenmelerden biri olarak, kültürel alandaki belirleyici olan bir organizasyondur.

Bu Kurum'un Yasası 1945 yılı Kasım ayında Londra'da 44 ülkenin temsilcilerinin katıldıkları bir toplantı ile kabul edilmiştir. Türkiye, bu yasayı imzalayan ilk yirmi devlet arasında yer almış, UNESCO Sözleşmesi 20 Mayıs 1946 tarihli ve 4895 sayılı Kanunla onanmıştır. Kuruluş eğitim, bilim kültür ve iletişim alanlarındaki eğilimlere ilişkin uluslararası bilgi alışverişi için bir merkez işlevi görerek, bilgi birikiminin genişletilmesi, transferi ve paylaşımını kolaylaştırmak; eğitim, bilim, kültür ve iletişim alanlarında hedef belirlemeleri ve bu hedeflere yönelik politikalar geliştirmeleri için yetkili makamlara yardımcı olmak; aynı alanlarda uluslararası hukukun gelişmesine katkıda bulunmak; politika ve kalkınma projeleri geliştirmede üye ülkelere yardımcı olmak üzere teknik danışmanlık sağlamak amacı doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir [Adalet Bakanlığı, 2008].

Avrupa Konseyi (Council of Europe) 1949 yılında kuruluşundan itibaren kültürel mirası birçok yönü ile ele almış ve korunması, geliştirilmesi konusunda üye ülkeler ile işbirliği içinde bulunan bir konsey olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Ana çalışma konuları kültürel haklar, mimari, arkeolojik, taşınır ve soyut kültürel mirastır [Avrupa Konseyi, 2008].

1959 yılında kurulan ICCROM (International Centre for the Study of Preservation and Restoration of Cultural Property) taşınır, taşınmaz mirasın korunmasıyla ilgili çalışmaları yürüten bir merkezdir¹. ICCROM kültürel mirasın korunması konusunda eğitim vermek, ülke ve kuruluşlara teknik yardım sağlamak, yeni koruma yaklaşımları geliştirmek ve gelişmeleri paylaşmak amacıyla toplantılar düzenlemek, işbirliği ve ortak proje geliştirmek alanlarında faaliyetlerde bulunmaktadır. Kuruluş her türlü mirasın korunmasına, yönetimine ilişkin çeşitli eğitim seminerleri düzenleyerek koruma konusunda yetersiz olan ülkelere koruma konusunda yetkin ülkelerin deneyimlerini paylaşılması imkânını sağlamaktadır. Kurumun uluslararası düzeyde “kültürel miras yönetimi” konusunda seminerler vermesi yönetim kavramının koruma açısından önemini ortaya koymaktadır [ICCROM, 2008].

¹ Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarımı Çalışmaları Uluslararası Merkezi 1956 yılında UNESCO'nun 9 uncu genel konferansı sonucunda alınan karar ile 1959 yılında Roma'da kurulmuştur.

Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, UNESCO gibi kuruluşlar ile işbirliği yaparak kültürel mirasın korunması bilincinin toplum genelinde yaygınlaştırılması için faaliyetlerde bulunan, kültürel miras ve korunması konusunda çalışan bir diğer kuruluş da 1963 yılında kurulan Europa Nostra (Pan- Europe Federation for Heritage) dır². Kuruluş, miras yönetiminin temel hedeflerinden olan *koruma bilincinin yaygınlaştırılması* kapsamında faaliyetlerde bulunurken, aslında miras yönetiminin amacına hizmet ettiği için yönetim aşamalarının uygulanması sürecinde etkin bir kuruluş olarak değerlendirilmektedir [Europe Nostra,2008].

1950- 1960 yılları arasında Dünya genelinde yeniden yapılandırma çalışmaları başlamıştır. 1964 yılında Venedik’te kabul edilen Venedik Tüzüğü’nün (Venice Charter) 1. Maddesinde geçen “tarihi anıt kavramı sadece mimari eseri içine almaz, bunun yanı sıra belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kaplar” ibaresi ile korumanın bütüncül olarak ele alınmasının gerekliliği belirtilmiştir³. Bu madde korumanın bütüncül ve kapsamlı olarak değerlendirilmesi ile alan yönetiminin gerekliliğinin hissedilmeye başladığının göstergesidir.

1965 yılında kurulan ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi, UNESCO tarafından kültürel mirasa ilişkin konuları takip etmekle görevlendirilmiştir⁴. Kurum kültürel mirasın korunmasında sit alanlarıyla ilgili liste, envanter, plan, topografik harita, fotoğraf ve fotogrametri arşivlerinin hazırlanmasında ulusal ve uluslararası işbirliği yaparak yönetim planının içeriği bakımından ilk sırada yer alan, alanın tanımlanması aşamasını görev alanına

² Avrupa Konseyinin bağımsız danışma kurulu olarak çalışmaktadır. 200 den fazla sivil toplum kuruluşunun katılımı ile 1963 yılında kurulmuştur. Risk altındaki Avrupa mirasının korunması ve kurtarılmasına yönelik ulusal ve uluslararası kampanyalara destek vermektedir.

³ Venedik Tüzüğü, 5805 sayılı özel kanun ile kendisine verilen yetkilere uygun olarak Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 24 Eylül 1967 tarih ve 3674 sayılı kararı ile kabul Türkiye tarafından kabul edilmiştir.

⁴ Amacı, tarihi anıtlar ve sitlerin korunması, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik teoriler, yöntemler, teknikler ile ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek olan Uluslararası ve hükümetler dışı bir organizasyon olan ICOMOS; (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi – International Council on Monuments and Sites) 1965 yılında Varşova’da kurulmuştur.

olarak belirgin olmasa da yönetim aşamalarını görev tanımı içerisinde barındırmaktadır [ICOMOS, 2008].

UNESCO'nun 1972 yılında Paris'te toplanan 17. toplantısında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmesi (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and National Heritage)⁵ kabul edilmiştir. Bu sözleşme miras alanlarının yönetiminin ilk defa gündeme geldiği bir belge olarak önemlidir. Sözleşme; kültürel ve doğal mirasın ulusal ve uluslararası boyutta korunmasını öngörerek kültürel mirası anıtlar, yapı toplulukları ve sitler olarak sınıflandırmıştır [ICCROM, 2008].

“Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte elemen veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik, veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik sitleri kapsayan alanlar.”

Böylece sözleşme ile kültürel miras anlayışı, küreselleşmeyle evrensel bir anlam kazanmıştır. Sözleşmenin 5 inci maddesinde, sözleşmeye taraf olan devletlerin sorumlulukları sıralanmıştır [Kapan ve Aydın, 2007].

“Bu Sözleşmeye taraf olan her Devlet topraklarındaki kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri amacıyla etkili ve faal önlemlerin alınmasını sağlamak için, mümkün olduğunca her ülkenin kendi koşullarına uygun biçimde şu çabaları gösterecektir:

- Kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeyi ve bu mirasın korunmasını *kapsamlı planlama programlarına* dâhil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemek,
- Kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri için, halen mevcut değilse, topraklarında bir veya daha fazla hizmet kurumunu, işlevlerini ifaya yeterli olacak görevli ve araçlarla kurma,;

⁵ 14.4.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan bu sözleşme, 23.5.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 14.2.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.

- Bilimsel ve teknik çalışma ve araştırmaları geliştirmek ve Devletin kültürel ve doğal mirasını tehdit eden tehlikelere karşı harekete geçmesine olanak sağlayacak müdahale yöntemlerini mükemmelleştirmek,
- Bu mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri, yenileştirilmesi için gerekli olan uygun yasal, bilimsel, teknik, idarî ve malî önlemleri almak,
- Kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri konularında eğitim yapan ulusal veya bölgesel merkezlerin kurulmasını veya geliştirilmesini desteklemek ve bu alandaki bilimsel araştırmaları teşvik etmek.”

Bu madde, kültürel ve doğal mirasa, toplum yaşamında bir işlev verilmesi ve bu mirası korumanın kapsamlı planlama programlarına dâhil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsenmesi ile “yönetim” kavramının hedeflerini bu kavrama atıfta bulunmadan tanımlamıştır. İstisnai evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal mirasın korunması için bu sözleşme ile UNESCO çerçevesinde “Dünya Mirası Komitesi (The World Heritage Committee)” adı altında uluslar arası bir komite kurulmuştur. Bu komite Dünya Mirası’nın kriterlerini belirlemek ve bu kriterlere göre liste oluşturmak, listede yer alan kültür varlıklarının korunması çalışmalarını izlemek ve koruma faaliyetleri için oluşturulan fonu yönetmek için oluşturulmuştur [Kapan ve Aydın, 2007].

Alan yönetimi kavramının ilk kez vurgulandığı ve yönetim planlarının yapılmasının zorunlu kılındığı alanlar olarak Dünya Miras Alanları, “alan yönetimi” oluşum süreci bakımından önemlidir. Tüm dünya için önemli bir değer taşıyan ve UNESCO’ya bağlı Dünya Miras Komitesi tarafından belirlenmiş, bulundukları ülkenin devleti tarafından korunması garanti altına alınmış, doğal ve kültürel varlıklar Dünya Kültür Mirası olarak tanımlanmaktadır⁶. Fielden ve Jokilehto tarafından 1993 yılında

⁶ Dünyada 878 tane, dünya miras komitesinin evrensel değerler yüklediği kültürel ve doğal dünya mirası tanımlanmıştır. Bunların 679 tanesi kültürel, 174 tanesi doğal ve 25 tanesi karma(Kültürel/doğal)özellikli alanlardır. Ayrıca silahlı çatışma, deprem ve diğer doğal felaketler ile kirlenme, kontrolsüz kentleşme ve turist sayısındaki artış gibi sebeplerle özelliklerini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya olan Dünya Miras Alanları; Tehlike Altındaki Dünya Miras Alanı olarak Dünya Miras Komitesi tarafından nitelendirilerek, gerekli önlemlerin alınması amacıyla maddi ve teknik yardımlarda bulunmaktadır. Alan ile ilgili çalışmaların sorumlu ülke tarafından yerine getirilmemesi halinde alan, miras listeden çıkarılmaktadır [UNESCO, World Heritage List].

Türkiye’de; Kültür Turizm Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü’nün sorumluluğu altında yürüttüğü çalışmalar neticesinde bugüne kadar Dünya Miras Listesine dokuz adet kültür varlığının alınması sağlanmıştır. Bu kültür varlıklardan; İstanbul Tarihi Yarımada, Safranbolu, Boğazköy, Nemrut Dağı, Xanthos-Letoon, Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, Truva Arkeolojik Kenti

hazırlanan ve 1998 yılında güncellenen “Dünya Miras Alanları İçin Yönetim Rehberi” yönetim planlarının hazırlanmasında yönlendirici bir kaynak olarak kullanılmaktadır. Feilden ve Jokiletho söz konusu rehberde, miras kavramının önemini belirtirken; “restorasyon ve korumanın, miras olarak nitelendirilen varlığın /miras kaynağının tanımının açık bir şekilde, çevresi ile olan ilişkileri dikkate alınarak yapılması” gerekliliğini belirtmiştir [Feilden ve Jokiletho 1998]. 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmesi (Convention Concerning the protection of the World Cultural and National Heritage), geçmiş tarihlerde yapılan sözleşmelere göre içerdiği tanımlamalar ve kapsam bakımından farklılık göstermektedir. Miras kavramı ilk bu sözleşme ile açık bir şekilde tanımlanmış ve sınıflandırılmıştır. UNESCO tarafından hazırlanan “operasyonel rehberler” (operational guide) ile Dünya Kültür Mirası Listesinde bulunan varlıklar için kültürel/doğal varlığın bulunduğu devlet tarafından yapılması gerekli çalışmalar belirtilmektedir. Bu rehberlerde koruma ve yönetim başlığı altında, yönetim sisteminin yapısı hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Rehberin 11. Maddesi ile etkin bir yönetim sisteminin tanımı; tüm paydaşlar tarafından anlaşılır; planlama, uygulama, izleme ve geri besleme aşamalarını içeren; alan ile ilgili tüm paydaşların yer aldığı bir süreç olarak yapılmıştır [UNESCO- Operational Guide, 2008]. Ayrıca, kültürel ve doğal mirasın tanımlaması, korunması, sergilenmesi, sağlıklılaştırılması ulusal ve kültürel miras kuralları ayrıntılı olarak ortaya konmuştur.

Granada’da 1985 yılında kabul edilen Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi (Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe) mimari mirasın korunması açısından önemli hükümler içermektedir. Örneğin; sözleşmenin 4 üncü maddesinde sözleşmeye taraf olan ülkeler, mimari mirasın korunması için yasal önlemler almayı, bu önlemler çerçevesinde her ülkeye ve bölgeye has yöntemlere göre anıtların, bina gruplarının ve ören yerlerinin korunmasını, söz konusu varlıkların yasal korunması için gerekli denetim ve yetki işlemlerini uygulamayı, tüm korunan varlıkların bozulmasını, hasar görmesini veya yıkılmasını önlemeyi taahhüt etmişlerdir. Sözleşmenin 13 üncü maddesinde de miras

kültürel, Pamukkale ve Göreme-Kapadokya hem kültürel, hem doğal miras olarak listeye alınmıştır [Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2008].

alanlarının korunması için denetim ve yetki işlemlerinin tanımlanmasının gerekliliği korumadan sorumlu kuruluşlar arasında etkin bir işbirliği geliştirilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Böylece, bu sözleşme ile mimari mirasın korunmasında devletlere önemli sorumluluklar yüklenmiştir [Kapan ve Aydın, 2007].

Tarihi kentler ve kentsel alanlar üzerine ilke kararlarının verildiği, Washington Tüzüğü (Washington Charter) olarak anılan Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Charter on the Conservation of Historic Towns and Urban Areas) 1987 yılında kabul edilmiştir. Bu tüzük, tarihi kent ve kentsel alanların yasal olarak koruma altına alınması, bakımı ve restorasyonu için gerekli adımların atılmasının yanı sıra, geliştirilmeleri ve çağdaş yaşama katılmaları için gerekli uyarlamaları da kapsamaktadır [ICOMOS, 2009]. Söz konusu tüzüğün, korumanın planlama ile bütünleştirildiği kararların alındığı, planlama açısından anahtar bir tüzük olarak değerlendirilmesi mümkündür. Tarihi kentlerin korunması ve çağdaş yaşama katılmaları, kentlerin sürdürülebilir koruma politikaları doğrultusunda gelecek nesillerle bırakılması gibi konular, tüzük kapsamında ele alınan en önemli konulardandır.

Kültürel mirasın korunması konusunda kentsel ölçekte faaliyetlerde bulunan Avrupa Tarihi Kentler Birliği (European Association of Historic Towns and Regions) Avrupa Konseyi bünyesinde 1999 yılında Strazburg'da kurulmuştur. Konsey; Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerdeki tarihi kentlerin ve burada yaşayan yerel halkın kültürel mirasa dikkatini çekmek, gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlamak ve bu alanların korunmasını sağlamak için işbirliği ve ortaklık kurulması ve toplumun bilinçlenmesi gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda Avrupa kültürel mirasının yönetimi amacıyla konferanslar ve araştırma programları düzenlediği çalışmaları incelendiğinde görülmektedir [Tarihi Kentler Birliği, 1999].

Mayıs 2005'te Viyana' da düzenlenen Dünya Mirası ve Günümüz Mimarisi- Tarihi Çevre Yönetimi Konferansı (International Conference on World Herititage and Contemporary Architecture)'nın "Viyana Memorandumu" olarak bilinen sonuç bildirisinde, kentsel sit alanı etkilenme bölgesi olan tampon bölgelerinde (buffer

zone), bu alanların siluetlerini etkileyecek yüksek yapılara dikkat edilmesi ve alan yönetiminin bu konuda duyarlı ve etkin olması öngörülmektedir [Gültekin, Yürü, 2008].

ICOMOS 2008 yılında Quebec (Kanada) da yapılan 16. Kültürel Miras Alanlarının Tanımı ve Sunumu (Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites) kongresinde, kültürel *miras alanının* tanımı; “tarihi ve kültürel önemi dolayısıyla yasal olarak korunan alan, doğal görünüm, mimari kompleks, mekan” olarak yapılmıştır [ICOMOS 16th General Assembly, 2008].

Kültürel miras alanlarının korunma ve yaşatılmasındaki gelişme ve değişmelerin alan yönetimi ve yönetim planı bağlamında tanımlandığı tarihsel süreçte, Dünya Miras Alanları ile yönetim kavramının, 1970’li yıllarla uluslararası koruma mevzuatında yer aldığı anlaşılmaktadır. 1990’lı yıllarda ise yönetim kavramının ortaya net bir şekilde açıklanmaya ve içeriği hakkında bilgiler verilmeye başlanmış ve miras yönetiminin koruma kapsamında bütünleşik ve planlı bir süreç olması gerekliliği uluslararası platformlarda vurgulanmıştır. Türkiye ise koruma tarihi incelendiğinde; siyaset, ekonomi, kentleşme tarihleri gibi uluslararası boyutta yaşananlardan gecikmeli olarak etkilenen bir koruma gelişiminin izlendiğini söylenebilir. Yasal hükümlerde bu etkileşim görülmüşse de sonrasında koruma bilinci yeterince geliştirilememiştir.

Türkiye’de koruma mevzuatı, Osmanlı İmparatorluğu’ndan gelen 19. yy ikinci yarısına tarihlenen nizamnamelerle taşınır objelerin korunmasından başlayarak, tek yapı, tek yapı ve çevresi ve kentsel ölçeğe yayılan gelişim süreci izlemiştir. 1869 tarihli Asar-ı Atika (Eski Eserler) Nizamnamesi (1869) ile başlayan süreçte, kentsel ölçekli koruma düşüncesi 20.yy a kadar oluşmamıştır.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) “yurtiçinde korunması gereken mimari ve tarihsel özelliklere sahip anıtların ve diğer taşınmaz eski eserlerin koruma, bakım, onarım, restorasyon işlerinde uyulacak ilkeleri saptamak, saptadığı ilke ve programların uygulamasını denetlemek amacıyla”

Türkiye’de korumadan sorumlu olarak ilk kez, 1951 yılında kurulan kuruldur. Bu kurulla Türkiye Cumhuriyeti döneminde korumada önemli bir adım atılmıştır. GEEAYK kuruluşundan günümüze eski eserlerin korunması konusunda bilinen en yetkin kuruluş olmuştur.

1970’lerde Avrupa ülkelerinde yoğunlaşan etkin koruma anlayışı, Türkiye de kentsel çevre ölçeğinde koruma olarak karşılık bulmuş, koruma kavramı ölçeği genişleyerek sit alanı ölçeğine ulaşılmış, 1973 yılında Eski Eserler Yasası çıkarılarak, taşınmazları saptama, belgeleme ve tescil işlemleri yapılmaya başlanmıştır. Bu Kanun ile sit kavramının ilk defa ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Dönemin koruma örgütü Anıtlar Yüksek Kurulu, sitlerin saptanması ve korunmasında yasa ile yetkilenerek, sit alanlarında uygulanan, imar planlarını yürürlükten kaldırarak koruma amaçlı imar planları yapım sürecini başlatmıştır [Gültekin, Gültekin ve Görür, 1999].

1980’li yıllar, uluslararası sözleşmelere katılımlarla ve bunun sonucunda uluslararası koruma çalışmaları ile paralellik gösteren bir dönemdir. Türkiye, 1983 yılında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi’ne 1989 yılında Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesine katılmıştır. 1980, 12 Eylül harekâtı sonrası 1983’e kadar yasal-kurumsal boşluğun ardından, 1980li yıllardaki en önemli gelişme Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile korumada sistemli ve düzenli kurumsallaşmanın başlamasıdır [Gültekin, Gültekin ve Görür, 1999]. Bu kanun ilk kez kültür varlığı tanımı yapılmış ve kentsel sit alanlarında planlı koruma kavramı geliştirilerek, sit alanlarının Koruma Amaçlı İmar Planı ile planlanması sağlanmıştır. Ancak bu süreçte Koruma Amaçlı İmar Planları ile kent bütünü planlarının, eş zamanlı olarak hazırlanamaması ve eş güdüm sağlanmasında, diğer plan kademeleri ile karşılıklı ilişkilerin kurulmasında sorunlar yaşanmış ve koruma planlarının hazırlanması süreci ötelenerek mevcut koruma imar planlarında yönetim boyutu yadsınmıştır. Koruma planları elde edilmiş olsa bile yönetim planı gibi bir kavram ya da gereksinim önemsenmediği için uygulama süreci denetlenmemiş ve katılım sağlanamadığı için kullanıcı/halk/kamuoyu korumayı sahiplenmemiş, yasal dayatmalarla kabul görmemiştir.

Uluslararası koruma modellerine uygun bir yapılanma ancak 2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Yasa” sağlanmıştır. Söz konusu Kanun ile koruma mevzuatına giren katılımcı “alan yönetim modeli”, koruma alanlarının yönetimi kavramını, Dünya Miras Listesinde bulunan alanlar özelinde (ilk kez İstanbul Tarihi Yarımada’da) gündeme getirerek konu ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır. Bu yasa ile arkeolojik ve doğal sit alanlarında “alan yönetimi” hükme bağlanmasına karşın, kentsel sit alanlarında alan yönetimi doğrudan öngörülmemekte, sadece koruma amaçlı imar planlarının en az iki toplantı ile tüm tarafların görüşüne sunulmasıyla katılımın sağlanacağını düşünülmektedir.

Bu noktadan hareketle; “kültürel miras alanı olarak tanımlanan kentsel sit alanlarının; alan yönetimi kavramı kapsamında, hazırlanan yönetim planı ve örgütlenme modeli ile katılımcı, sürdürülebilir, uygulamanın denetlenebildiği biçimde korunması gerekliliği ya da korumada başarılı olabilmenin ön koşulu olması” bu tezin hipotezi olarak belirlenmiştir. Bu hipoteze paralel olarak tezde; Alan yönetimi kavramı nedir? Ulusal ve uluslararası uygulama alanları nelerdir? Kültürel miras kavramı nasıl açıklanmaktadır? Kentsel sit alanları kültürel miras kavramının içeriğinde midir? Kentsel sit alanlarında alan yönetimi uygulanabilir bir yöntem midir? Türkiye’de kentsel sit (miras) alanlarında süregelen farklı boyutlardaki sorunlar nelerdir ve alan yönetimi bu sorunların çözümünde etken olabilir mi? Alan yönetimi örgütsel şeması ve döngüsü nasıl olmalıdır? Örgütsel şemanın ve döngüsünün, yönetim planı ve alan yönetimindeki rolü nedir? sorularına yanıt aranmaktadır.

Bu çerçevede tez çalışmasında izlenen yöntem üç aşamadan oluşmaktadır.

- *Etüt Aşaması:* Beyoğlu kentsel sit alanında ön inceleme, gözlem, koruma ve yaşatmada taraf olanlarla (İstanbul IV. Nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Müdürlüğü uzmanları ve bazı kurul üyeleri, kullanıcılar, Belediye yetkilileri, Merkezi yönetim yetkilileri, muhtarlar, Sivil Toplum Örgütleri (STK) mensupları, turistler vb.) görüşmeler ve farklı belge ve dökümanların değerlendirilmesi (arşiv

taraması, Beyoğlu İlçesi'ne ait mer'î imar planları vb.) ve günlük yaşama ilişkin çeşitli görüntü kayıtlarının elde edilmesi ve incelenmesi.

- *Veri Toplama Aşaması:* Literatür taraması, kentsel miras alanlarının korunması ve yaşatılmasında başarılı olan Edinburgh, Liverpool, Corfu kentleri yönetim planlarının incelenmesi, Türkiye'de koruma mevzuatının gelişim sürecinde alan yönetimi ve uygulama biçiminin irdelenmesi, çalışma alanı olarak seçilen Beyoğlu kentsel sit alanının tanımlanması - analiz çalışmaları ve alanda yürütülen koruma uygulamalarının değerlendirilmesi ve koruma-yaşatma ve alanının yönetimine ilişkin sorun/sonuçların belirlenmesi.
- *Veri Analizi Aşaması:* Alan yönetim ve planının bileşen ve değişkenleri, alan yönetiminin Türkiye'de uygulanma biçimi, sorun ve sonuçlarının, İstanbul/Beyoğlu kentsel sit alanı üzerinde tanımlanması ve Edinburgh, Liverpool, Corfu örnekleriyle karşılıklı değerlendirilmesi.
- *Değerlendirme Aşaması:* Literatür ve teorik söylemler ile Türkiye'de Alan yönetimine ilişkin yasal hükümlerin, veri analizi sonuçlarına ve uygulama ve/veya gerçeklemeye yönelik sorgulanması ve bu tez çalışmasının sorularının yanıtlanması ile elde edilen çıkarsamalara göre önerilerin geliştirilmesi.

Bu tezin içeriği üzerinden de takip edilebilecek bu izlencede, öncelikle etüt aşaması sonrasında belirlenen tez sorularına ilişkin kapsam ve kavramlar belirlenerek, kentsel sit alanları kültürel miras alanı olarak tanımlanarak, Türkiye'de kültürel miras yönetim kavramı yasal, örgütsel açıdan yeni yasal düzenlemeler ile irdelenmiştir (bkz. ikinci bölüm). Alan yönetimi, alan yönetimi süreci, yönetim planı ve bileşenleri gibi anahtar kavramların tanımlaması yapılmış; uygulanmış kentsel alan yönetimi örneklerinin incelenmiş ve karşılaştırılmıştır (bkz. üçüncü bölüm). Ayrıca konuya ilişkin çalışma alanı olarak belirlenen İstanbul- Beyoğlu kentsel sit alanının tarihsel süreçte gelişimi ve değişimi, fiziksel mekansal yapısı ve buna bağlı olarak, alanın kullanım biçimi ve koruma yöntemlerinin irdelenmesi (bkz. dördüncü bölüm) ile elde edilen sonuçlar, bu konuda başarılı kabul edilen Edinburgh,

Liverpool, Corfu kentlerinde korunması gerekli kültürel miras alanlarını koruma süreçleri ve yöntemleri karşılıklı olarak değerlendirilerek alan yönetimi; yöntem, aşama, süreçlerine (bkz. beşinci bölüm) ilişkin öneriler oluşturulmuştur.

Sonuca varmada, “*kültürel miras yönetimi*” kavramı ve bu kavramla gelişen “alan yönetimi”, “yönetim planı” gibi kavramların; miras alanlarının korunmasında ortaya çıkan, çoklu örgüt, yetki ve sorumluluklar nedeniyle oluşan koordinasyon eksikliği, koruma kullanma dengesinin gözetilmemesi, koruma sürecinde oluşturulamayan katılım ortamları, paydaşlar arasındaki diyalog eksikliği, toplumda oluşturulamayan koruma bilinci ve sahiplenme vb. sorunlar sonucunda oluşturulması” yönlendirici olmuştur. Türkiye’de bu gelişme, literatüre son yıllarda girmiş, 2004 yılından itibaren yasal zeminde yer almıştır. Böylece, süregelen kentsel sit alanlarında sürdürülebilir koruma ve yaşatma sorunlarının çözümlenebileceği düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle; tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, doğal, sanatsal bütünlük çerçevesinde korunacak alanın sınırlarının, etkileşim sahalarının doğru tespit edilmesi; koruma, sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile yerel halkın ihtiyaçları arasında denge sağlayacak yolların oluşturulması; değer odaklı strateji, amaç, yöntem geliştirilmesi, korunacak alanlarda kamu kurum/kuruluşları, STK’lar, mülkiyet hakkı bulunanlar ve yerel halkın işbirliğinin sağlanması amacıyla (Beyoğlu-Kentsel Sit Alanı özelinde) alan yönetimi süreçlerinin, yönetim planı içerik, yöntem ve aşamalarının belirlenmesi ve uygulanma yöntemlerine ilişkin önerilerin geliştirilmesi bu tez çalışmasının sonucudur. Tek bir çalışma alanı üzerinden elde edilen çıkarsamalarla, genelleme yapma iddiası taşımayan bu öneriler, Türkiye’de henüz uygulama sürecini tamamlanmamış olan, kentsel sit (kültürel miras) alanlarının korunması, yaşatılması ve sürdürülebilirliğe uygun kullanımında, “alan yönetimi”nin başarılı olabilmesinde rehber niteliğinde görülebilir ve böylece gelecek adına umut taşıyabilir.

2. KÜLTÜREL MİRAS ALANI OLARAK KENTSEL SİT (MİRAS) ALANLARI

Bu bölümde kültürel miras alanı olarak; kentsel sit (miras) kavramı farklı kaynaklara göre tanımlanarak, bu kavramın ortaya çıkışı ve/veya tarihsel süreçte gelişmesi irdelenmektedir. Bu ele alışıta, kentsel sit alanlarında farklı koruma uygulamaları ve kentsel miras yönetim çalışmaları/planları ve Türkiye’de kentsel sit alanlarında korumanın gelişim süreci ve koruma mevzuatı öncelikle incelenmiştir. Bu çerçevede kentsel sit (miras) alanlarını koruma ve yaşatmada güncel yaklaşımlar ve mevcut durum sürdürülebilirlik bağlamıyla değerlendirilerek, alan yönetiminin koruma sürecindeki etkinliği ve uygulanabilirliği sorgulanmaktadır.

2.1.Kentsel Sit(Miras) Alanlarında Koruma Uygulamaların Gelişim Süreci

İlk çağlarda ve Hristiyanlığın yayılma dönemlerinde, dinsel etkilere bağlı olarak gelişen; orta çağda işlevsel ve siyasal nedenlere dayanan koruma anlayışı, Rönesans’ta papaların, Roma dönemi kalıntılarını kapsayan koruma emirnameleri ile XVII. yy.’da İsveç, Danimarka gibi ülkelerde, daha çok taşınır eski eserlerin korunmasına yönelik kral buyrukları ile yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. XVIII. yy.da Fransız ihtilalinin yıkımlarına tepki olarak doğan koruma düşüncesi, kısa zamanda Avrupa’ya yayılmış ve XVIII. yy. ikinci yarısı ile XIX. yy. başlarında korumaya yönelik ilk yasalar hazırlanmıştır. XIX. yy.ın ikinci yarısında, sanayi devriminin etkisi ile tarihi ve doğal çevrenin yok olma tehlikesi, doğal çevre ile birlikte, tarihi kentlere de ilgiyi arttırmış, koruma olgusu, böylece kentsel boyut kazanmaya başlamıştır. Ancak koruma anlayışının Avrupa’da bugünkü anlamda kentsel nitelik kazanması İkinci Dünya Savaşı sonrasına rastlamaktadır [Alkan, 1994].

İkinci Dünya Savaşının ardından 1940-1950 yıllarında öncelikli konu; kentlerin yeniden inşası olmuş ve kentsel miras kavramı uluslararası kültürel miras

mevzuatında tebliğ, sözleşme, tavsiye vb. belgelere konu olmuş ve çeşitli sempozyum, kongreler düzenlenmiştir¹.

Kentsel alanların korunması uluslararası düzeyde ilk kez 1904'te Madrid'teki *Mimarlar Kongresi*'nde ele alınmıştır. 1930'larda İtalya, Fransa ve Polonya'da sitlerin korunmasına ilişkin ilk yasalar yürürlüğe girmiştir. 1933'te yayınlanan *Atina Antlaşması* ile de koruma ilkeleri geliştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası, büyük ölçüde tahrip olan hatta yok edilen kentler, koruma anlayışına yeni boyutlar getirmiş, tarihi kent ya da kent parçalarının, tarihi, estetik, sosyal ve kültürel değerleri ile birlikte korunması ilkesi güçlenmiş, eski kentleri tümüyle korumayı amaçlayan faaliyetler hız kazanmıştır. Bu dönemde gelişen en önemli yada yeni koruma anlayışı tarihi ve kültürel mirasın, sadece sınırları içinde kaldıkları ülkenin değil, tüm dünyanın ve insanlığın ortak malı olduğu düşüncesidir ve bu anlayışta yeni örgütlenmelere gidilmiştir.

Kentsel koruma gelişim sürecinde, mimari mirasın bir parçası olarak tarihi kentsel alanların korunması, 20.yy ın ikinci yarısında uluslararası boyutta kabul görmüştür. Kentsel dokunun, dokuyu oluşturan yapılar kadar önemli olduğu ve bilinçli bir korumanın gerekliliği *Venedik Tüzüğü*'nün (1964) imzalanması ile başlamaktadır. Dünya'nın her yerinde tarihi kent merkezlerinin korunması, ilgi çekici bir konu olarak gündeme gelmeye başlamış ve Birleşmiş Milletler, UNESCO ve diğer uluslararası birimlerce koruma üzerine tavsiyeler yayınlanmaya başlamıştır [Orbaşlı, 2000].

Kentsel alanları koruma, ilk kez *Lahey Kongresi*'nde (1954) silahlı çatışma halinde korunacak kültürel miraslar; mimari, arkeolojik, sanat ve tarihi, bina toplulukları ve koleksiyonlar olarak konu edilmiştir. 1972 yılındaki *Dünya Miras Kongresi*'nde Lahey'de sözü edilen “bina toplulukları” tanımının yerini “tarihi kent alanları” almıştır [Jokilehto J., 2007].

¹ Tezin 1 inci bölümünde kültürel miras ve kültürel miras yönetimi başlıkları altında uluslararası mevzuat kapsamında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, Atina Tüzüğü, Lahey Sözleşmesi, Venedik Tüzüğü, Granada Sözleşmesi, Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü, Burra Tüzüğü, Quebec Kongresi üzerinde durulmuştur.

1970’li yıllarda korumada tek yapıdan, çevre ölçeğine geçiş olmuştur.1975 yılında yayınlanan *Amsterdam Bildirgesi*, Avrupa Mimari Miras Kongresi’nde mimarlık mirası “yalnız üstün nitelikli tek yapılan ve çevrelerini değil, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları içerir” denilmiş ve bir bütünü tanımlı yapılmıştır [Kapan ve Aydın, 2007]. Burada kültürel mirasın konumlandığı yerleşimin statüsü yada yönetim biçimi önemsenmeden mimarlık mirası tanımının yapıldığı görülmektedir.

Nairobi’de 1976 yılında UNESCO tarafından düzenlenen “*Tarihi Bölgelerin Korunması ve Çağdaş Rolü Hakkındaki Tavsiye*” genel konferansında aşağıdaki tanımlar ve tavsiye kararları alınmıştır [Kapan ve Aydın, 2007].

“Tarihi ve mimari (bölgesel dahil) alanlar’ arkeolojik, mimari, tarih öncesi, tarihi, estetik veya sosyo kültürel bakış açısından tanınan şehir veya kırsal çevredeki, bağılılık ve değerdeki insan yerleşimlerini meydana getiren arkeolojik ve paleontolojik araziler dahil olmak üzere, herhangi bir bina grubu, yapı ve boş arazileri kastetmek üzere ele alınacaktır. Doğada çok çeşitli olan bu ‘alanlar’ arasında, özellikle adı geçen su yerleşimleri ayırt etmek mümkündür: tarih öncesi araziler, tarihi şehirler, eski şehir semtleri, bağdaşık anıtsal gruplar yanı sıra köyler ve küçük köyler, sonrakinin kural olarak dikkatli bir şekilde değişmeden korunması gerektiği anlaşılmak üzere. Koruma ile tarihi veya geleneksel alanlar ve onların çevresinin tanımlanması, korunması, himaye edilmesi, onarımı, yenilenmesi, bakımı ve canlandırılması kastedilmektedir.

Her ülkeye özel koşullar için ve çeşitli ulusal, bölgesel ve yerel otorite içindeki sorumlulukların tahsisi için gereken izni sağlamak yoluyla, aşağıdaki prensipler koruma mekanizması operasyonunun temelini oluşturmaktadır:

(a) Ulusal, bölgesel ve yerel kamu hizmetleri veya bireylerin oluşturduğu gruplar gibi ilgili olan herkesin kalıcı koordinasyonunu sağlamak için sorumlu bir otorite bulunmalıdır;

(b) Özellikle aşağıdakilerden oluşturulan: sanat tarihçileri; mimarlar ve şehir planlamacıları dâhil olmak üzere muhafaza ve yenilemede uzmanlar; sosyologlar ve ekonomistler, çevre bilimcileri ve peyzaj mimarları; kamu sağlığı ve sosyal refah uzmanları ve daha genel anlamda, tarihi alanların korunması ve artırılması ile ilgili disiplinlerde uzman olan herkes; çok disiplinli ekiplerce gerekli bütün ileri bilimsel çalışmalar yürütüldüğünde, koruma planları ve belgeleri çıkarılmalıdır.”

Bu tavsiye kararında koruma mekanizması tanımlanırken; ulusal, bölgesel ve yerel kamu hizmetleri veya bireylerin oluşturduğu grupların koordinasyonunu sağlayan bir

birimin varlığından bahsedilmesi ve gerekliliğinin vurgulanması, çok paydaşlı bir yönetim sistemine atıfta bulunması bakımından önemlidir.

Venedik Tüzüğünü tamamlamak üzere, ICOMOS tarihi kentler ve alanlarla ilgili uluslararası bir tüzük hazırlamayı uygun görmüştür. Bu tüzük 1987 de yayımlanan *Washington Tüzüğü* (The Washington Charter: Charter on the Conservation of Historic Towns and Urban Areas) olarak bilinmektedir. Bu tüzük küçük veya büyük tarihi kentsel alanlar ile ilgilidir. Bu tüzük ile korunacak alanın yada mirasın alansal büyüklüğünün önemli olmadığı anlaşılmaktadır. UNESCO'nun Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rolü Konusunda Tavsiye (Nairobi, 1976) kararında ve başka birçok uluslar arası belgede ortaya konulduğu gibi, Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması deyiimi tarihi kent ve kentsel alanların yasal koruma altına alınması, bakımı ve restorasyonu için gerekli adımların yanı sıra, geliştirmeleri ve çağdaş yaşama katılmaları için gerekli uygulamaları da kapsamaktadır. Tüzüğün ilkeler ve hedefler başlıklı bölümünün 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü Maddelerinde aşağıdaki öneriler oluşturulmuştur [Washington Tüzüğü,1987].

- Etkili olabilmek için tarihi kentlerin ve diğer tarihi kentsel alanların korunması tutarlı ekonomik ve sosyal gelişme politikalarının ve *her düzeydeki kent ve bölge planlamanın ayrılmaz bir parçası olmalıdır.*
- Koruma programının başarısı, *kentlilerin katılımı ve görev almalarıyla mümkün olabilir; bu nedenle halkın katılımı desteklenmelidir.* Tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunması öncelikle orada yaşayanları ilgilendirir.
- Tarihi bir kentin veya kentsel alanın korunması sağduyu, *sistemli yaklaşım ve disiplin gerektirir.* Özel durumlarda çıkabilecek sorunlardan kaçınmak için *katı yaklaşımlardan uzak durulmalıdır.*”

Söz konusu maddeler incelendiğinde; halk katılımının gerekliliği, kent ile ilgili tüm planlar ile ilişkili bir koruma anlayışının varlığı, sistemli ve disiplinli bir koruma yaklaşımının gerekliliği adı konulmamış olsa da 1987 yılında alan (miras) yönetimi kavramına işaret edilmektedir.

Tüm bu tüzük, sözleşme, kararlar doğrultusunda uluslararası platformda kentsel korumanın II. Dünya Savaşı sonrası 1950-1960 yılları arasında yeniden inşa dönemi ile başlamıştır. 1960-1970 yılları kentsel yeniden geliştirme ve kentsel sağlıklaştırma,

1970-1980’li yıllar kentsel sağlıklaştırma, kentsel yenileme, kentsel yeniden canlandırma, 1980-1990 yılları arasında kentsel sağlıklaştırma, kentsel yeniden geliştirme, kentsel yenileme, kentsel yeniden canlandırma son olarak ise 2000’li yıllarda *kültürel mirasın farkına varılması ve korunması*, kentsel yeniden oluşum, yeniden geliştirme, kentsel yeniden üretim ve bununla beraber kentsel dönüşümünde etkinliğini göstermesi biçiminde değerlendirilebilir.

2.2.Türkiye’ de Kentsel Sit (Miras) Kavramı ve Korumanın Gelişimi

2000’li yıllarla, küreselleşmeye karşıt gelişen yerelleşme ve özellikle yerel kültür ve kimliğin hiç olmadığı kadar önemsenmeye ve bu diyalektikte koruma bilinci yaygınlaşmaya başlamıştır. Böylece Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği gibi toplulukların konu üzerinde yaptığı çalışmalar ve çeşitli uluslararası sözleşmelere koşut olarak Türkiye’de bu konu farklı uygulamalar ile yeniden gündeme gelmiştir.

Türkiye de eski eserlere karşı ilk ilgi XIX. yy ortalarında başlamış, sadece taşınır kültür varlığının korunması amacıyla 13 Şubat 1869 yılında yürürlüğe giren *Asar-ı Atika Nizamnamesi* ile koruma yasal zemine oturtulmuş, kazılar ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır [Dinçer ve Akın, 1994]. Değişen koşullar ile 1874, 1884 ve 1906 yıllarında Nizamname değişiklikler ile genişletilmiştir. Tanzimat’la birlikte başlayan bu koruma düşüncesi salt “taşınır eser”i kapsamıştır. Avrupa’da yaşanan kapitalist gelişme sonucu doğan sanayi kentini yâdsıma ve onun özellikle sağlık sorunlarına çözüm bulma kaygısından kaynaklanan modern kent planlamasının kabul görmesine karşın, Türkiye’de bu dönemlerde, kentsel ölçekli bir koruma düşüncesi henüz oluşmamış ve kentsel dokular korunamamış ve tahrip olmuştur [Dinçer, Akın, 1994].

XX. yy’da “Güzel kent” anlayışının yönlendirdiği kent planlaması çalışmalarının gündeme girmesi, 1910’larda anıtların çevrelerinin açılarak tüm görkemleriyle ortaya çıkarılmalarını amaçlayan Haussmann yaklaşımı Türkiye’de de egemen olmuştur. Bu koruma anlayışı ile anıtları yeni açılan meydanların ortasında yalnız bırakılmış, geleneksel kent dokusunu bozulmuş ve ikincil görülen anıtlar yıkılmıştır. 1923’te

Cumhuriyetin kurulmasıyla, korumada yeni ve çağdaş ilkeler getirilmiş [Kejanlı, Akın, Yılmaz, 2007] Ankara'nın başkent olması planlama ve koruma kavramlarının gelişimi ve kurumsallaşmasında etkin olmuştur [Dinçer ve Akın, 1994].

1930 ile 1950 yılları arasında koruma konusunda yeni ve çağdaş ilkeler benimsenmiştir. Bunlar, 1930 yılında çıkarılan ve her belediyeye plan yapma zorunluluğu getiren 1580 sayılı Belediye Kanunu ve yine aynı yıl çıkarılan 1593 sayılı “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu” ile 2033 sayılı “Belediye Bankası Kuruluş Kanunu” ile yasallaştırılmıştır. Bu kanunlarla, Anadolu devlet işletmelerinin kurulduğu kentlerin ve diğer önemli yerleşmelerin, Ankara’da geliştirilen modele uygun olarak çağdaşlaşması çabaları başlatılmıştır. Bu amaçla, kentlerin tarihi çekirdeği üzerinde açılan ana ulaşım arteri ve bu arterin sonuçlandığı tarihi eserlerin bulunduğu bölgelerin etrafları açılarak, herkese gösterilerek korunması düşüncesi ile 1/500 ölçekli uygulama planları yapılmıştır [Dinçer, Akın, 1994].

1930 yıllarından sonra eski eser anlayışı içine taşınmazların da girmesiyle koruma anlayışı genişlemiştir. Bu dönemde ülke genelinde 3500 eser uzmanlar tarafından saptanmıştır [Tekeli, 1998]. 10.06.1933 yılında kabul edilen ve 21.06.1933 yılında yayınlanan 2290 sayılı “Belediye Yapı ve Yollar Kanunu” ile yapıların çevreleri ile birlikte bir bütün olarak korunması önemsenerek, eski eserlerin yoğun olduğu alanlarda özel bir planlama yönteminin gereği vurgulanmıştır. Ayrıca anıtsal nitelikli eski eserlerin her yönünde 10 metre açıklık (yapı yaklaşma sınırı) olması öngörülmüştür [Akozan, 1977].

Mimari eserlerin imar planları yoluyla korunması bilincinin yaygınlaşmasından sonra kent planlama ilkeleri içinde tarihsel ve doğal değerlere saygılı olmak düşüncesi önem kazanmıştır. 1934 yılında çıkarılan 2722 sayılı “Belediyeler İstimlak Kanunu” ile 1935 yılında çıkarılan 2763 sayılı “Belediyeler İmar Heyeti’nin Kuruluşuna İlişkin Kanun, bu düşüncüyü desteklemektedir [Tekeli, 1998]. 1934 yılında müzeler, 1935 yılında ise Vakıflar yeni bir düzenleme kapsamına alınmışlardır [Akçura, 1972]. Atatürk dönemiyle birlikte; anıtsal nitelikte tarihsel mimari eserlerin korunması

gereğinin ağırlık kazandığı ve ilk kez bu eserlerin imar planları yapımı sırasında korunmalarının tartışıldığı görülmektedir [Tekeli, 1998].

1950 ile 1980 yılları arasında sanayileşmiş ülkelerde özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren kentsel tarihi sitlerin korunması için büyük çaba gösterildiği görülmektedir. Ülke mimarları, restorasyon uzmanları, şehircileri bu çabaları yakından izleyip, benzer uygulamaların ülkemizde de yer alması için çaba göstermelerine rağmen, kentsel koruma, dönemin politik ve sosyo-ekonomik yapısındaki değişimlere bağlı olarak sürekli bir değişim ve başkalaşım yaşamıştır [Kejanlı, Akın, Yılmaz, 2007].

Eski eserlerin imar planlarında korunması düşüncesinin tartışmasız kabul edildiği 1950'li yıllarda yürürlüğe giren 6785 sayılı “İmar Kanunu”, umulanın tersine Eski Eser ve Tarihi Çevre Koruma konusuna uygulama yönünden bir açıklık getirmemiş; ancak 25. Maddesi ile yeni yapıların komsu sınırlarına, yol ve su kenarlarına kara ve demiryollarına ve “eski eserlere” yaklaşma uzaklıklarının özel nizamnamelerle belirlenmesini öngörmüştür [Dinçer, Akın, 1994].

2 Temmuz 1951 tarihinde yürürlüğe giren 5805 sayılı “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun”la yurtiçinde korunması gereken mimari ve tarihsel özelliklere sahip anıtların ve diğer taşınmaz eski eserlerin korunma, bakım, onarım, restorasyon işlerinde uyulacak ilkeleri ve programları saptamak; saptadığı ilke ve programların uygulanmasını izlemek ve denetlemek; anıtlar ve taşınmaz eski eserlerle ilgili olarak kendisine sunulacak ve özel araştırmaları ile kurul üyeleri tarafından bilgi edinilecek her türlü konu ve uyuşmazlık üzerinde bilimsel görüş bildirmekle yükümlü Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Bu kurulun kurulması ile Cumhuriyet döneminde korumayla ilgili çok büyük bir adım atılmıştır. Bu yasa toplumun o sırada ve hatta bugün sahip olduğu koruma bilinci ve isteğinin çok üzerinde bir tarih bilinciyle hazırlanmıştır ve tek anıtsal yapının korunması temeline dayanmaktadır [Kejanlı, Akın, Yılmaz, 2007].

1960'lı yıllarda batıda koruma anlayışı, ortak bir mirasın korunması düşüncesine odaklanırken Türkiye'de koruma konusunda 1960 ihtilalinin şekillendirdiği 1961 Anayasası'nın 50 inci Maddesinde "Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtları korumakla yükümlüdür" denilmiş ve koruma devletin sorumluluğu altına alınmıştır.

1970'li yıllarda Avrupa ülkelerinde yoğunlaşan etkin koruma anlayışı Türkiye'ye 1973 sonrası kentsel çevre ölçeğinde koruma olgusunu getirmiş; eylem ve uygulama çalışmalarında hız kazanılmıştır [Gültekin, Gültekin ve Görür, 1991]. 1971 yılındaki askeri muhtura sonrasında, partiler üstü hükümetler döneminde 1973 tarihli 1710 sayılı "Eski Eserler" yasası ile tarihi eserlerin korunması önemsenerek, sit alanları ve planlama kavramları koruma mevzuatına girmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, kültürel miras ve kültürel çevrenin korunması ile ilgili çalışmalar 5805 sayılı GEEAYK ve 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu kapsamında sürdürülmüştür. Bu kanunla, taşınır ve taşınmaz eski eserlerin ayrıca, anıt, külliye, tarihi sit, arkeolojik sit, tabii sit kavramlarının ilk defa ayrıntılı tanımları ve kapsamaları belirtilmiştir. Bu yasanın 15. Maddesiyle tarihi yapıt sahiplerine parasal ve teknik destek sağlanabileceğine söz verilmesine karşın, bunu destekleyecek kaynak işlerliğe kavuşturulamamıştır.

1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile getirilen "sit" kavramından sonra koruma, parsel ölçeğinden alan ölçeğine taşınmış, buna paralel olarak GEEAYK'nun yetki, sorumluluk ve görev alanı genişlemiştir ve planlama, turizm, gelişme ve kalkınma konularının koruma ile ilişkilendirilmesiyle birlikte bu konu, ilgili diğer kurum ve kuruluşların da sorumluluk alanına girmeye başlamıştır [Avcı, 2001].

GEEAYK 13.02.1976 tarih ve 8891 sayılı kararı ile özellikle yerleşik alanların korunması konusunda tartışmalara yol açan "kentsel sit" deyimini 1710 sayılı yasada belirtilen "sit" tanımı içinde yorumlanmasını kabul etmiş ve kentsel siti, "Yaşanılan kentlerin belli bir devirde belli bir kesiminde homojen olarak sosyal, ekonomik, kültürel durumunu yansıtan, özellikler veya tarihi veya bilimsel veya artistik veya arkeolojik veya etnografik veya edebi veya efsanevi önemi bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken yerler" olarak tanımlamıştır. Kültür Bakanlığı Eski

Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 26.01.1977 gün ve 196 sayılı genelgesiyle 1710 sayılı Eski Eserler Yasasının 8 inci maddesine göre yapılan saptama, belgeleme ve tescil işlemleri yurt düzeyinde yaygınlaştırılmış ve hızlandırılmıştır [Zeren, 1981].

Dünyada sanat değeri taşıyan anıtsal yapıların korunmasından kent koruma düşüncesine geçiş, yerleşme dokusunu oluşturan öğelerin biçimsel ve tarihi değerlerin anlaşılması 1945’li yıllara -II. Dünya Savaşı sonrasında- tarihlenirken, Türkiye’de tarihi çevreyi bir bütün olarak koruyabilmek için gerekli yasal çerçeve ancak 1970’lerden sonra oluşturulabilmiştir.

12 Eylül 1980 harekatı sonrasında Türkiye yeni bir Anayasa ile yönetilmeye başlamıştır. 1982 Anayasasında bir önceki Anayasa’da olduğu gibi, koruma konusunda hükümler yer almış, koruma yasal yaptırımlarla, kamu yararı adına gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla kentsel koruma çalışmalarında 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, 21 Temmuz 1983 yılında yürürlükten kaldırılmış, yerine 2863 Sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla korunması gerekli taşınmaz kültür ve doğa varlıkları yeniden saptanmış ve GEEAYK kaldırılmıştır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nu ile -1710 sayılı Eski Eserler Kanunu’nda yer almayan- koruma ölçütlerine kesin bir zaman sınırı getirilmiştir. Koruma mevzuatında “sit” ve “kentsel sit” kavramlarının tanımları da 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ilke kararları doğrultusunda yapılmıştır. Sit kavramı, 2863 sayılı Kanunun tanımlar ve kısaltmalar başlığı altındaki 3 üncü madde’sinde; *“tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.”* ifadesiyle tanımlanmaktadır. Ayrıca Korunması gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelikte *Kentsel sit’ler için*; korunması

gerekli kültür varlığı özelliği gösteren tek yapıların yoğunluk, mimari, tarihi bütünlük göstermesi, gerektiği belirtilmektedir.

1987 yılında ise 2863 sayılı yasanın bazı maddelerindeki değişikliğe ilişkin 3386 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir. 2863 sayılı Yasa'nın tanımlar, tespit tescil, yetki yöntem, kamulaştırma, yapı esasları, istisnalar ve muafiyetler, korunması gerekli taşınır kültür varlıklarının tanımı, yönetim ve gözetim, koruma bölge kurulları ile koruma yüksek kurullarının yetki, oluşum ve çalışma şekli başlıklarında değişiklikler yapılmıştır. 2863 sayılı Yasanın kentsel sit alanlarında planlı koruma kavramını getirmesi en önemli gelişmedir ve böylece "Koruma Amaçlı İmar Planı" tanımı getirilmiştir. Aynı Yasa hükümlerine göre "Koruma Amaçlı Planların" Belediyeler tarafından yapılması gerekmektedir. Ancak, gerekli görüldüğünde Belediyeler Kültür Bakanlığı'ndan teknik ve parasal yardım alabilmektedir.

Kentsel sit tanımı ve koruma kullanma koşulları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 720 sayılı ilke kararı ile "mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte bulundukları alanlar" olarak tanımlanmıştır.

Türkiye'de 19. yüzyıl ikinci yarısında taşınır eserlerin korunması ile başlayan koruma süreci, 14.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunun'da yapılan değişiklikler ile süregelmektedir (bkz çizelge 2.1). Bu kanun değişikliği ile koruma kavramının uluslararası katılımcı, sürdürülebilir, koruma kullanma dengesi gözetken, tüm paydaşlar tarafından anlaşılır koruma modeline uygun olması amaçlanarak; katılımcılık, katkı payları, merkezi ve yerel yönetim birimlerinin görevlerinin belirlenmesi vb. konularında yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Çizelge 2.1 Türkiye de korumaya ilişkin yasal gelişim süreci

YASAL DEĞİŞİM VE GELİŞİM SÜRECİ	1960 öncesi		1961-1973 Dönemi		1973-1983 Dönemi		1983-2004 Dönemi	
	1874 1884 1906	Asar-Atika Nizamnameleri Arkeolojik eserlerin korunması	1961	Anayasanın 50. Maddesi Korumada devlet sorumluluğu	1983	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesinin Kabulü Yönetim kavramı ile Dünya Miras Listesindeki Varlıklar özelinde karşılaştırılması	1987	2863 sayılı (17.6.1987 tarih ve 3386 sayılı Kanun ile değişik) Kanun 2863 sayılı Kanunun tanımlar, tespit-tescil, yetki, yöntem, kamulaştırma, yapı esasları, istisnalar, koruma bölge kurullarının çalışma şekillerinde değişiklik
	1930	1580 sayılı Belediye Kanunu Korumada Belediyelere yetki	1967	Venedik Tüzüğü'nün kabulü Uluslararası koruma mevzuatına uyum	1983	2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Korumada tek yapı ölçeğinden çevre boyutuna geçiş, kentsel sit alanlarında planlı koruma kavramının gelişmesi	2004	5226 sayılı 5366 sayılı Yıpranan ve Tarihi Taşınmaz Kültürel Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun Korumaya katkı paylarının düzenlenmesi, yerel yönetim sorumluluklarının artırılması, katılımcılık ve yönetim kavramının mevzuata girmesi
		1593 sayılı Hıfzısıhha ve 2033 sayılı Belediye Bankasının Kuruluş Kanunu Ankara Modeline uygun çağdaşlaşma ve koruma	1973	1710 sayılı Eski Eserler Kanunu Sit kavramı ve tanımı, planlama boyutu				5366 sayılı Kanun Korunacak değerleri yok eden noktasal olarak rant odaklı, parçacı, kent planlama ilkeleriyle bütünleşmeyen koruma anlayışı ile kentsel sit alanlarının planlanması
	1951	5805 sayılı GEEAYK Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun GEEAYK'nın kuruluşu, tek anıtsal yapıların korunması						
	1956	6785 sayılı İmar Kanunu Eski eserlere yaklaşma sınırı						

2.2.1. Mevcut örgütsel yapı

Türkiye’de kentsel koruma daha çok merkezi yönetimin yetki ve sorumluluk alanına girmektedir. Merkezi yönetimin yanı sıra son yasal düzenlemelerle, dünyada küreselleşmeyle gündemde olan yeniden yapılanma sürecinde yerelleşme ve yerinden yönetim yaklaşımlarının etkisiyle, kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasında, yerel düzeyde İl Özel İdaresi ve Belediyelere koruma alanında yetkiler verilmiştir. Ancak merkezi yönetimin etkinliği süregelmektedir.

Merkezi yönetim olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı Kanun ile kültürel ve doğal değerlerin korunmasında üst kuruluş olarak belirlenmiş ve bugünde bu görevini sürdürmektedir. 2863 sayılı Yasa’nın yetki ve yöntem başlıklı 10 uncu Maddesi ile bu görev şu şekilde ifade edilmiştir; “Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldirmek ve bunların her türlü denetimini yapmak veya kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak Bakanlığa aittir”. 2004 yılında 5226 sayılı Kanun ile eklenen “kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak” ibaresi, görevin paylaşılması ve Bakanlık dışındaki yerel birimlerinde korumaya katılımının sağlanması açısından olumlu bir gelişmedir.

Koruma mekanizmasında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları karar verici mekanizma olarak dikkati çekmektedir. Söz konusu kurulların kuruluş amacı 2863 sayılı Yasa’nın 51 inci Maddesinde şöyle açıklanmaktadır; “Yurt içinde bulunan ve bu Kanun kapsamına giren korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak üzere, Bakanlığa bağlı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Bakanlıkça belirlenecek bölgelerde Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları kurulur.”

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurullarının görevleri ve oluşumları incelendiğinde merkezi yönetimin altında oluşturulmuş birimler olduğu görülmektedir.

Merkezi yönetim birimi olarak, mülkiyetinde birçok kültür varlığı bulunan Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü; 5737 sayılı Vakıflar Kanunu’nun, Vakıf kültür varlıklarının korunması ve imar uygulamalarının bildirilmesi başlıklı 22 inci maddesinde geçen “Kamu kurum ve kuruluşları, koruma imar planlarını düzenlerken vakıf kültür varlıklarıyla ilgili hususlarda Genel Müdürlüğün görüşünü almak zorundadırlar” ibaresi uyarınca kentsel sit alanlarının planlanmasında yetkili bir kurumdur.

Yerel yönetimlerin koruma alanındaki görev ve yetkileri incelendiğinde, konu üzerindeki yetkilerinin kısıtlı olduğu ve koruma politikalarında etkin ve söz sahibi olan kurumun merkezi yönetim olduğu görülmektedir. Fakat kısıtlı da olsa Büyükşehir Belediyelerinin, Belediyelerin ve İl Özel İdarelerinin koruma konusunda çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır.

Büyükşehir Belediyeleri doğal ve kültürel değerlerin korunmasından sorumludurlar. Söz konusu sorumluluk *5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda* ile Büyükşehir Belediyelerine verilmiştir. Büyükşehir Belediyelerinin sorumlulukları şu hususları kapsamaktadır; “kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmekle yükümlü ve sorumludurlar”

Yerel yönetim birimi olan Belediyelerin de koruma konusunda bazı sorumlulukları bulunmaktadır. Belediyelerin koruma ile ilgili sorumlulukları *5393 sayılı Belediye Kanunu* dâhilinde düzenlenmiştir. 5393 sayılı Kanunu’nun 11 inci maddesinde sorumluluğu şu şekilde belirtilmiştir; “Belediye, hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar.”

Aynı Yasa'nın 14/b Maddesinde Belediye'nin görev ve sorumlulukları başlığı altında şu şekilde verilmiştir; “Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir.”

Bu yasa aynı şekilde Belediyelerin, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek veya kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir olduğu Kanun'un kentsel dönüşüm ve gelişim alanı başlığı altında verilmiştir; “16.06.2005 tarih ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ile; Büyükşehir Belediyeleri, Büyükşehir Belediyeleri sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe Belediyeleri, il, ilçe Belediyeleri ve nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyelere yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması konusunda yetkiler verilmiştir. Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği 14.12.2005 tarihinde Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yönetmeliğin koruma bölge kurulu kurulması başlıklı 12 inci maddesi ile yetki ve sorumlulukları yenileme alanları ile sınırlı olmak üzere Koruma Bölge Kurullarının oluşturulması hükmü yer almaktadır. Yönetmeliğin Tanımlar başlıklı 4 üncü maddesinde yenileme alanı tanımı şu şekilde yapılmıştır; “Sit ve koruma alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının içinde, sınırları yetkili idarenin teklifi üzerine Bakanlar kurulunca kabul edilerek belirlenen alan”

Söz konusu Kanun ve Yönetmelik ile yerel yönetimlere kapsamlı bir yetki verilmiştir. Gültekin söz konusu yasa ile ilgili olarak “Bu Kanun hükümlerine göre kentsel sit alanlarının sadece kendi sınırları içerisinde olsa da korunması zorunluluğu ya da güvencesi, bu Kanun'un özünü, amacını ve yöntemlerini geçersiz kılan 5366 sayılı Yıpranan ve Tarihi Taşınmaz Kültürel Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ile kaldırılmış, toplumsal, kültürel,

ekonomik boyutları içermeyen, koruma sorunlarına, fiziksel yenileme ya da korunacak değerleri yok eden çözüm anlayışıyla noktasal olarak rant odaklı, parçacı yaklaşımıyla kent planlama ilkeleriyle de bütünleşmeyen 5366 sayılı Kanun, kentsel koruma ve yenile(n)me ikilemini giderek aşılmayacak düzeye taşımıştır” değerlendirmesini yapmıştır [Gültekin, 2007].

Ahunbay, yürürlükteki bu uygulamayı doğal ve kentsel sitleri bir bütün olarak korumak kaygısıyla tanımlanan sit alanlarının içinden belirli alanların çıkarılıp “yenileme alanı” statüsüyle yeni kurulan özel bir kurulun yetkisine ve karar sürecine bağlanmasını ülkemizin kent korumacılığına bir darbe olarak nitelendirmektedir. Ayrıca uluslararası terminolojide “yenileme alanı” bozulmuş yeniden planlamaya açık bir bölgeyi tanımlarken “sit alanı” korumaya değer bir kent dokusunu, tarihi anlamlarına, kurgusuna, katmanlarına, saygı gösterilmesi gereken bir varlığı belirtir. Yenileme alanı, korumaya değer özellikleri olan kentsel sit alanı değildir [Ahunbay, 2009]. Kanunun içerisinde geçen “yenilenerek korunması” ifadesi çelişkili iki ifadeyi bünyesinde barındırmaktadır.

2863 sayılı Kanun da yapılan “sit alanı” tanımı ile “yenileme alanı” tanımı birbiri ile örtüşmeyen tanımlamalar olup, sit alanlarının yenilenmesi kavramı koruma politikaları açısından doğru olmayan tanımlamaların uygulanmasına olanak vermektedir. Kentsel koruma konusunda merkezi yönetim kadar etkin olamayan yerel yönetimlere verilmeye çalışılan yetkiler, yanlış uygulamalar ile geri dönüşü olmayacak kayıplara sebep olacaktır.

Zaman içerisinde, işlevselliğini yitiren alanların imar koşullarının yeniden belirlenmesi ilk bakışta daha ekonomik olarak görülürken, koruma amaçlı kısıtlamalar, piyasa koşulları içerisinde kar amaçlı düzenlemeler için imar hareketlerinin doğal döngüsüne bir müdahale olarak görülmektedir. Yıkıma ya da imar koşullarının yeniden belirlenmesine olanak tanınmadığı durumlarda, mevcut işlevlerin yer değiştirmesi söz konusu olacaktır. Bu, alanın fiziksel olarak korunması için olumlu bir sonuçtur, fakat alanın özgün karakteri ve işlevleri açısından zararlı

sonuçlar doğuran bir durumdur. Dolayısıyla, değişime yönelik çabalar ekonomik ve işlevsel açıdan bir yeniden yapılanma sürecini ifade etmektedir [Yücel, 2005].

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun da 14.07.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanun ile değişiklik yapılarak, Büyükşehir Belediyesi ve Belediye bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere Koruma, Uygulama Ve Denetim Büroları (KUDEB) kurabilir hükmü eklenmiştir. Bu konuda 11.06.2005 tarihinde Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları İle Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma, Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik çıkarılmıştır. Bu Yönetmeliğin, Koruma Uygulama ve Denetim Bürolarının Kuruluşu başlıklı 5 inci Maddesinde KUDEB lerin, İl Özel İdarelerinde imar ile ilgili daire başkanlığı veya müdürlüğünde, Büyükşehir Belediyelerinde imar daire başkanlığında, diğer belediyelerde imar müdürlüğü bünyesinde görev yapacağı; Büyükşehir Belediyeleri ile İl Özel İdareleri herhangi başka bir organdan izin almadan KUDEB kurabileceği; Belediyelerin ise Kültür ve Turizm Bakanlığına başvurması şartı ile Bakanlıkça değerlendirilerek uygun bulunursa izin verileceği hükme bağlanmıştır. KUDEB'in görevleri aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır;

- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında yapılacak olan tadilat ve tamirat uygulamaları öncesinde yapıyı incelemek ve yapılacak onarıma ilişkin koşulların belirtildiği onarım ön izin belgesini düzenlemek,
- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, bunların koruma alanları ve sit alanlarında, tadilat ve tamiratların; özgün biçim ve malzemeye uygun olarak gerçekleştirilmesini denetlemek, uygun bulunanlara onarım uygunluk belgesi düzenlemek,
- Tadilat ve tamirat kapsamında başlanılan onarımlarda esaslı onarım gereğinin saptanması durumunda onarımı durdurarak konuyu belgeleriyle koruma bölge kurulu müdürlüğüne iletmek,
- Taşınmaz kültür ve tabiat varlığı parseline bitişik parsellerde ve koruma alanlarında yer alan ve yürürlükteki yasal düzenlemelere göre ruhsatı bulunan tescilsiz taşınmazlardaki tadilat ve tamirat uygulamalarına, varsa koruma amaçlı imar planı koşulları da dikkate alınarak izin vermek ve denetlemek,
- Koruma bölge kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar planlarının plan hükümleri çerçevesinde uygulanmasını denetlemek,
- Koruma bölge kurulları tarafından onaylanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerine ilişkin uygulamaları denetlemek, projesine uygun tamamlanan uygulamalar için kullanma izin belgesi düzenlemek,

- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarında Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları, koruma bölge kurulu kararlarına aykırı ve ruhsatsız olarak yapılan inşaatlar ile koruma amaçlı imar planlarında, plana; sitlerde, sit şartlarına aykırı olarak inşa edilen yapılar hakkında imar mevzuatına göre gerekli işlemleri yapmak, uygulamayı durdurarak konuyu belgeleriyle koruma bölge kurulu müdürlüğüne iletmek,
- Tescilli kültür varlıklarının mail-i inhidam olmaları halinde can ve mal güvenliğinin sağlanması için gerekli işlemleri yaparak durumu koruma bölge kurulu müdürlüğüne iletmek,
- Maliki bulunduğu taşınmaz kültür varlığının onarımını gerçekleştiremeyecek durumda olan maliklere ilgili idarelerce yapılacak mali yardımlar ile ilgili düzenlemeleri gerçekleştirmek,
- Maliki bulunduğu taşınmaz kültür varlığının onarımını gerçekleştiremeyecek durumda olan maliklere ilgili idarelerce yapılacak teknik eleman yardımında doğrudan görev almak ya da bu görevi üstlenenleri denetlemek,
- 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununa aykırı uygulamaların tespiti halinde ilgili idareye bildirimde bulunmaktadır.”

14/07/2004 tarihinde 5226 sayılı Kanun ile geçici 3 üncü madde ile 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na eklenerek yerel yönetimlerin bünyesinde kurulan KUDEB’ler Koruma Bölge Kurullarının yükünü hafifletilmesi ve yerelde koruma ile ilgili kararların alınması ve uygulanması anlamında olumlu bir çalışmadır. Ancak, karışık görüşler de bulunmaktadır. Yasanın 10 uncu maddesi’ne göre; KUDEB’lerin uygulamayı denetleme yetkilerinin olması konusunda da ciddi problemler yaşanmakta, özellikle restorasyon uygulamalarının projesine uygun olarak inşa edilip edilmediğinin denetiminin kesinlikle projeyi onaylayan ihtisaslaşmış ve akademik kimliği olan Koruma Bölge Kurulları tarafından olumlu görüş verilerek yapılması gerekmektedir. Ayrıca KUDEB’lerin kadrolarının niteliksel olarak ilgili uzmanlık alanlarına sahip olmadan uygulamaya başlanmış olması da endişe vericidir. Yasada belirtildiği üzere bu bürolarda sanat tarihi, mimarlık, şehir planlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların ne kadarının bulunduğu, bulunsa bile mesleki deneyimlerinin görev ve sorumluluklarını yerine getirecek yetkinlikte olduğu konusunda da sorular bulunmaktadır. Sonuç olarak, çok parçalı ve çoğu kez birbiriyle entegre olamayan mevcut kurumsal ve yasal yapılanma içinde yeni bir ‘yapı’ olarak KUDEB’ler; sistemin daha da parçalanmasına yol açarken, kültür varlıklarının bir daha geri dönüşü olmayan olgularla karşılaşmasına neden olabilmektedir [Özaydın, 2008].

İl Özel İdareleri'nin koruma konusundaki yetki ve sorumlulukları 5197 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile belirlenmiştir. Kanunun İl Özel İdaresi Görev ve Sorumlulukları başlığı altında 6 ıncı Maddesinde Belediye sınırları dışında olmak koşulu ile kültür ve turizme ilişkin hizmetleri yapar ibaresi ile sorumluluğu belirtilmiştir. Ayrıca İl Özel İdareleri bünyelerinde Kültür Varlıklarının Korunmasına Yönelik Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon projeleri hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları, sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimleri kurulur ibaresi 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 10 uncu maddesinde belirtilmiştir.

5226 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanun'un da yapılan değişiklikler (5366 sayılı Yasa ile verilen yetkilerle KUDEB'lerin kurulması) yerel yönetimlerin korumada daha etkin olmasına yöneliktir.

2.2.2. Koruma süreci ve katılımın sağlanması

Ülkemizde mevcut kentsel koruma pratiğinde, kentsel bir sit alanının koruma süreci; alanın kentsel sit ilan edilmesi, geçiş dönemi koruma esaslarının belirlenmesi ve koruma amaçlı imar planlarının yapılması aşamalarını kapsamaktadır.

Kentsel sit alanları koruma kullanma koşulları, Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 04/10/2006 tarih 720 sayılı ilke kararı* ile düzenlenmiştir. Söz konusu karar ile kentsel sitin tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi, geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları temel ilkeleri, kentsel sit alanlarında uygulama, koruma amaçlı imar planlarının yaptırılması ve kentsel sit alanlarında denetleme kapsamında belirleyiciler ortaya konulmuştur. Ayrıca söz konusu ilke kararı ile kentsel sit alanlarının korunması açısından önemli yeni bir tanım koruma mevzuatına girmiştir. Etkileşim geçiş sahası 720 sayılı ilke kararında şöyle açıklanmaktadır; “Kentsel sit alanının bulunduğu çevre içerisinde korunmasında, geliştirilmesinde etkinlik taşıyan ve kentle bütünleşmesine olanak sağlayacak kararlara konu alanlar etkileşim geçiş sahası

olarak tanımlanır”. Etkileşim geçiş sahası kentsel alanları ile bütünleşik alanlar olarak Koruma amaçlı imar planına konu olan önemli alanlardır.

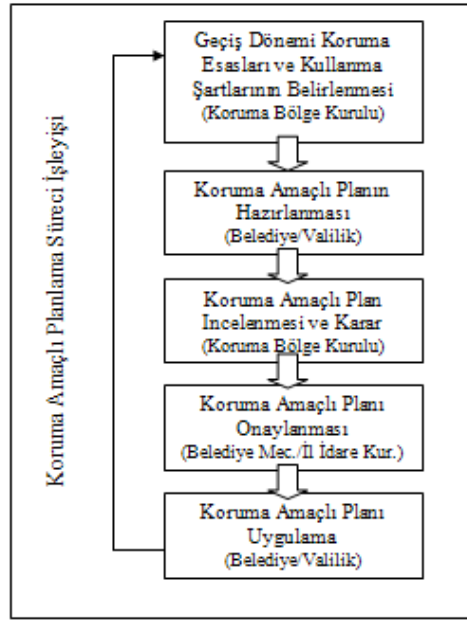
Koruma Amaçlı İmar Planı’nın tanımı 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun Tanımlar ve Kısaltmalar başlıklı 3 üncü Maddesinde şu şekilde yapılmıştır; “sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimarî, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklılaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, *yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek* şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile plânlama kararları, tutumları, plân notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar plânlarının gerektirdiği ölçekteki plânlardır.”

Koruma Amaçlı İmar Planının tanımı incelendiğinde; yerel sahiplilik ve finansman ilkelerinin ayrıca katılımcı alan yönetimi modellerinin de plan kapsamında hazırlanması gerekliliği sürdürülebilir bir korumanın sağlanması açısından önemlidir.

Bir alanın kentsel sit alanı olarak ilanı ile 2863 sayılı Yasa’nın 17 inci maddesinde belirtildiği üzere söz konusu alanda her ölçekteki plan uygulaması durmakta ve ilgili Koruma Bölge Kurulu tarafından üç ay içinde geçiş dönemi koruma esasları belirlenmektedir. Kentsel sit alanı ilanından sonra iki yıl içinde KAİP yapılması zorunludur. Bu süre içerisinde geçiş dönemi koruma esasları geçerlidir. İki yıl içerisinde plan yapılmaması durumunda ilgili Koruma Bölge Kurulunca iki yıllık süre bir yıl daha uzatılabilmektedir. Bu sürelerin sonunda ise planın yapılmaması

durumunda ise geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar durdurulmaktadır.

Tüm bu mevcut mevzuat kapsamında kentsel sit alanlarında koruma altı aşamalı bir süreci kapsadığı görülmektedir (bkz şekil 2.1).

Şekil 2.1. Mevcut koruma amaçlı planlama süreci

Koruma amaçlı imar planı yapılana kadar geçen süreyi kontrol altında tutmak amacıyla belirlenen kurallar bütünü olan geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları aşaması sürecin sonuçlanmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Türkiye de koruma amaçlı imar planları yasanın öngördüğü şekilde iki yıl içinde tamamlanamamakta ve geçiş dönemi yapılaşma koşulları üç sene boyunca kalıcı hale gelmektedir. Söz konusu koşullar korumanın tüm gereklerini sağlayacak niteliklere sahip olmayıp geçici çözümler üreten kararlardır. KTVK Yüksek Kurulu 720 sayılı ilke kararında; “geçiş dönemi esaslarının belirlenmesinde kentsel sit alanının doku özelliklerine bağlı olarak yoğunluk, kütle, konum, yükseklik, mimari özellikler, yapı malzemesi, renk vb. koşulların tanımlanması gerekliliği” öngörülmektedir. Ancak mevcut Koruma Bölge Kurullarının iş yoğunluğu, sahip olduğu personel yapısı ve teknik altyapı göz önüne alındığında bu çalışmanın yapılması mümkün değildir.

Ayrıca en önemlisi, geçiş dönemi ile verilen süre içerisinde KAİP yapılmaması durumunda geçiş dönemi esasları da ortadan kalkmakta ve nadir bulunan değeri sebebiyle kentsel sit ilan edilen alan plansız ve sahipsiz bir döneme girmektedir.

Koruma Amaçlı İmar Planlarının hazırlanması ve denetimini düzenlemek üzere hazırlanan; Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi, Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmeliğin plan hazırlama esasları başlıklı 6 ıncı Maddesi planlara katılım düzeyinin anlaşılması açısından önemlidir; “Plan hazırlama süreci içerisinde idarelerce plan yapılacak alanda ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümleri, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren işyeri sahipleri ve etkilenen hemşerilerin katılımı ile plan kararlarının oluşturulmasından önce sorunlar, olanaklar, vizyon, hedefler, araçlar, stratejilerin oluşturulması üzerine ve taslak planın oluşturulmasından sonra taslak planın görüşülerek koruma bölge kuruluna sunulacak son şeklini alması için *asgari iki toplantı* düzenlenir. Ayrıca bu toplantılar ilgili meslek odalarına, üniversitelerin ilgili bölümlerine ve sivil toplum kuruluşlarına idarece toplantılardan on beş gün önce toplantılara ait dokümanlar ve gündem yazılı olarak da bildirilir.”

Koruma sürecinde sadece iki toplantı kapsamında söz sahibi olabilen alan ile ilgili paydaşların mevcut mevzuat kapsamında sürece katılımı yetersizdir. Özellikle kentsel sit alanının gerçek sahibi olan alan içinde yaşayan mülk sahiplerinin kendi hayatlarını yakından ilgilendiren kararların alınması süreci içinde daha etkin söz sahibi olmaları alanların sürdürülebilir bir koruma anlayışı ile planlanmasını sağlayacaktır.

22.04.2006 tarih ve 52418 sayılı Bakanlık Makamı Oluru ile yürürlüğe giren “Koruma Amaçlı İmar Planları Teknik Şartnamesi ve Yaklaşık Maliyet Hesaplama Yöntemi” olarak hazırlanan belge üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel başlığı altında amaç, kapsam ve tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölüm; planlama sürecine ilişkin hususlar başlığı altında ise; koruma amaçlı imar planlarının amaç, hedef, ilke ve yaklaşımları, plan belgesi hazırlama sürecinden oluşmaktadır. Üçüncü

bölümde ise çizili, yazılı ve diğer belgelerin tanımı yapılarak sunum tekniği hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

Koruma İmar planlarının hazırlanması sürecindeki aşamalar ve içermeleri gereken temel bilgi türleri ana hatları ile şu şekilde tanımlanmaktadır;

- *Bölgesel, Kentsel ve Planlama Alanı Ölçeğindeki Araştırmalar*; Genel hususlar, tarihsel gelişim, planlama ve koruma çalışmaları.
- *Planlama Alanı ve Yapı Parseli Ölçeğinde Analitik Etütler*; Sos yo-ekonomik durum ve kültürel yapıya ilişkin etütler, görsel ve fiziksel özellikler ile kullanıma ilişkin etütler, arkeolojik alan ve kalıntılara ilişkin etüdüler.
- *Sentez ve Değerlendirmeler*; Tarihsel gelişime ilişkin verilerin değerlendirilmesi, bölgesel ve kentsel verilerin değerlendirilmesi, planlama alanı ve yapı parseli ölçeğindeki verilerin değerlendirilmesi, arkeolojik alan ve kalıntılara ilişkin verilerin değerlendirilmesi, fiziksel yapı-sosyo ekonomik durum ve kültürel yapı ilişkisinin değerlendirilmesi, sorun, değer ve potansiyeller açısından alt bölgelerin oluşturulması.
- *Karar ve Öneriler*; Planlama alanının geleceği ile bölgesel/kentsel bütün içindeki rolüne ilişkin vizyon tanımlanması ve öneriler, planlama alanı yapı parseli ölçeğinde görsel ve fiziksel özellikler ile kullanıma ilişkin karar ve öneriler, planlama alanı ve yapı parseli ölçeğinde sosyo-ekonomik durum ve kültürel yapıya ilişkin öneriler, arkeolojik alan ve kalıntılara ilişkin karar ve öneriler, alan ve yapıların yasal statüleri ve sınırlarına ilişkin karar ve öneriler, örgütlenme, koruma imar planı yönetimi ve uygulama sürecine ilişkin karar ve öneriler [Madran, Özgönül, 2006].”

Koruma Amaçlı İmar Planları Teknik Şartnamesi’nin kullanılmasında çok önemli bir konu belgenin içinde de yer almaktadır. Bu belgenin konunun ana hatlarını belirleyen yönlendirici bir nitelik taşımakta olduğu ve her sit alanının kendine özgü nitelik ve özelliklere sahip olduğunun unutulmaması gerektiği belirtilmektedir. Belgenin içinde değişiklik ve ilaveler yapılabileceği de yer almaktadır. Belgede yer alan bu ifadeler KAİP’nın sit alanlarının özelliklerine göre şekillenmesi gerekliliğinin Bakanlık tarafından farkına varıldığı görülmektedir.

Koruma amaçlı imar planlarının bir alt ölçeğinde yer alan sokak sağlıklaştırma projeleri ise kentsel korumada parçacı yaklaşıma dayanılarak hazırlanan ve uygulanan projelerdir. 04.01.2002 tarihli 4734 sayılı Kamu ihale Kanununa 14.07.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanunla eklenen 3 üncü maddesinin (i) bendi ile

geçici 4 üncü maddesine dayanılarak hazırlanan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri, Sokak Sağıklaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri ve Bunların Uygulamaları ile Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri ve Kazı Çalışmalarına İlişkin Mal ve Hizmet Alımlarına Dair Yönetmelik çerçevesinde sokak sağıklaştırma projeleri Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünce ihale edilerek yaptırılmaktadır. Söz konusu Yönetmeliğin tanımlar başlıklı 4 üncü Maddesinde sokak sağıklaştırma projesi şu şekilde tanımlanmıştır; “2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında belirlenen kentsel sit alanları ve koruma alanlarında, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları, koruma bölge kurulu kararları ve koruma amaçlı imar planları veya imar planları doğrultusunda, tescilli ve tescilsiz taşınmaz kültür varlıklarının sokağa bakı veren cepheleri ile birlikte avlu duvarları, müştemilat, çeşme ve benzeri mimari elemanların özgün sokak dokusu ve kentsel mobilya ile birlikte korunması, sağıklaştırılarak yaşatılması ve çağdaş yaşama katılmasının sağlanması yanı sıra sokak dokusunu tanımlayan tüm öğelerin korunması ve belgelenmesine yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon, kentsel tasarım projeleri ile mühendislik dallarında yapılması gereken her türlü proje”

Sokak bütününde sadece sokağa cephe veren bölümlerin yenilenmesi kentsel koruma kapsamında bütüncül kararların alınmasına engel ve parçacı olması sebebiyle sürdürülebilirlikten uzak sadece makyaj olarak nitelendirilebilir. Ancak, koruma uzun süreli politikalar dâhilinde oluşturulan ve süreci olan projelerden oluşmalıdır. Tek yapı ölçeğinde taşınmazların korunmasına yönelik çalışmalar incelendiğinde konuya iki açıdan yaklaşıldığı görülmektedir. Devletin tasarrufunda olan taşınmazlar ile özel mülkiyette bulunan taşınmazların restorasyonu farklı aşamaları içeren mevzuatlar ile belirlenmiştir.

2.2.3. 2004 yılı ve sonrasındaki yasal düzenlemeler

Türkiye’nin Avrupa ile entegrasyonu son yıllarda en önemli devlet politikası haline gelmiş ve özellikle yasal çerçeve de yeni yasal düzenlemeler yürürlüğe konmaya

başlamıştır. 2004 yılı koruma mevzuatında Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin etkisi ile uluslararası koruma modellerine uygun bir yapılanmanın benimsendiği ve bu doğrultuda yeni düzenlemelerin yapıldığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

14.07.2004 tarih 5226 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun da Koruma Amaçlı İmar Planı tanımı ve süreci, Çevre Düzenleme Projesi tanımı, Yönetim Alanı tanımı, Yönetim Planı tanımı, Bağlantı Noktası tanımı, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı vb. konularda değişiklik ve eklemeler yapılmıştır.

Korumanın öneminin giderek artması ve konunun karmaşıklığı “korumanın yönetim”ini gerekli kılmıştır. Ayrıca uluslararası mevzuatta yönetimin çeşitli sözleşmeler ile zorunlu hale getirilmesi ile koruma mevzuatına 14.07.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanunla eklenen Ek Madde-2 ile alan yönetimi tanımı yapılmıştır ve gerekli hükümler 27.11.2005 tarihli Resmi Gazete de yayınlanan Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Yürürlükte bulunan mevzuat korumanın yönetimini iki alt başlık altında değerlendirmiştir. Bunların ilki alan ölçeğinde, diğeri ise korunacak yapı ölçeğindeki usul ve esasları belirlemektedir.

Çalışmanın konusu kentsel sit alanı kapsamında olduğu için bu bölümde alan ölçeğindeki mevzuat incelenecektir. Alan yönetimine konu olan yönetim alanı; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler olarak tanımlanmıştır. Alan yönetiminin hedefleri yönetmeliğin alan yönetiminin hedefleri başlığı altında 5 inci maddesinde şu şekilde belirlenmiştir;

- Alan sınırlarının tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, doğal, sanatsal bir bütünlük içerisinde etkileşim sahaları ve tarihi, kültürel, sosyal, coğrafi ve sanatsal nedenlerle ilişkili bulunduğu bağlantı noktalarının alanın korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi bakımından doğru tespit edilmesinin,
- Koruma, erişim, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile yerel toplumun ilgisi arasında uygun bir denge oluşturmanın yollarının yönetim planı ile gösterilmesinin,
- Alanın değerini arttırarak uluslar arası bir seviyeye çıkarmak için genel stratejiler, yöntemler ve araçların geliştirilmesi, mali kaynakların belirlenmesi ve yaratılmasının,
- Kültür turizmini geliştirmek amacıyla uluslar arası işbirliği ve paylaşımı yaratacak etkinlik ağının kurulmasının,
- Belirli bir bölge içinde birbirleriyle ilişkilendirilerek sektör oluşturma potansiyeli bulunan sit alanlarında bölgesel kültür sistemlerinin gelişimi için uygulama planlarının yaratılmasının,
- Yönetim alanlarının korunması ve değerlendirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, gönüllü kişi ve kuruluşlar ile yerel halkın işbirliğinin,
- Sit alanları ve ören yerleri ile etkileşim sahalarının bakım, onarım, restorasyon, restitüsyon, teşhir, tanzim ve çevre düzenlemesi ile birlikte alan yönetim amaçları doğrultusunda uluslar arası koruma prensipleri ve sözleşme hükümleri çerçevesinde korunarak yaşatılmasının yanı sıra kullanım ve gelişim ilkelerinin ve sınırlarının belirlenmesinin,
- Kültür varlıklarının yönetiminde, konservasyon alanında, tasarım ve uygulamada, uzmanlık ve ekipmanda yüksek standartların kullanılmasının sağlanmasıdır.”

Yönetmeliğin yönetim alanının belirlenmesi başlıklı 6 ıncı Maddesinde yönetim alanı yetkili idarece belirlenir ibaresi bulunmaktadır. Söz konusu yetkili idareler; kentsel sitlerde birden fazla belediyeyi ilgilendirmesi halinde büyükşehir belediyesi eşgüdümünde ilgili belediyeler, tek bir belediyenin görev alanına girmesi halinde ilgili belediye, diğer sit alanlarında ise Kültür ve Turizm Bakanlığıdır. Yönetim alanının belirlenmesinde aşağıdaki hususlara uyulmaktadır. Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 6. Maddeye göre;

“a) Sit alanlarının, ören yerlerinin ve alanın etkileşim sahalarının ve bağlantı noktalarının araştırılması ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi amacıyla etütler yapılır. Bu etüt sonuçlarına göre Kanun, bu Yönetmelik ve İlke Kararlarına uygun olarak öneri yönetim alanı sınırı belirlenir. Öneri yönetim alanının belirlenmesiyle ilgili olarak ilgili kurum ve kuruluşlar, meslek odaları, üniversiteler, sivil toplum örgütlerinin ve alanda mülkiyet hakkı bulunanların önerileri de değerlendirilir.

- b) Öneri yönetim alanı sınırı, bu sınır dahilinde alanla ilgili hizmetine ihtiyaç duyulan ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına iletilir. Kuruluşlar öneri ve görüşlerini otuz gün içerisinde yetkili idareye iletir. Alanın planlanması ve korunması ile ilgili merkezi ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdüm sağlamak ve görüşlerini almak üzere bir koordinasyon toplantısı düzenlenir.
- c) İlgili sivil toplum örgütleri yönetim alanı belirlenmesi önerisiyle başvurduğu takdirde bu esaslar doğrultusunda teklif yetkili idarece değerlendirilir.
- d) Bu çalışmalar sonucunda belirlenen nihai yönetim alanı sınırları yetkili idarece ilgili kurum ve kuruluşlara iletilir.”

Yönetim alanı sınırları belirlenen sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarına ilişkin yönetim planı taslağı; kentsel sitlerde ilgili belediyelerce, arkeolojik, doğal ve tarihi sit alanlarında Bakanlıkça, İlgili belediyesi bulunmayan kentsel sit alanlarında Bakanlıkça, kentsel sit alanı ile diğer sit alanlarının birlikte bulunması durumunda ilgili belediyesince, kentsel sit yönetim alanının sınırlarının birden fazla belediyeyi ilgilendiriyorsa bu belediyelerin koordinasyonu ile Büyükşehir Belediye sınırları içinde ise Büyükşehir Belediyesince, dışında ise ilgili belediyelerin koordinasyonu ile Bakanlıkça doğrudan hazırlanır veya ihale mevzuatına göre hazırlattırılır [Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Madde/8; 2005]. Yönetmeliği 9 uncu maddesine göre yönetim planının içeriği beş ana bölümde oluşmaktadır (bkz. Şekil 2.2).

Şekil 2.2.AYUEHY kapsamında yönetim planı içeriği

Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 9 uncu Maddesine göre Şekil 2.2’de gösterilen yönetim planı aşamaları aşağıda açıklanmaktadır;

İlk aşama; alan ile ilgili mevcut durumun tespiti ile başlamakta ve alanın yönetim, işlev ve koruma ihtiyaçlarının belirlenmesi, ilgili kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurulması işlemleri yapılmaktadır.

İkinci aşama; alan analiz kısmını oluşturan bu aşamada, alanın öneminin belirlenmesi, sorunların tespiti, alanın taşıma kapasitesinin tespiti, işlevsel ve yönetsel analizinin yapılması amaçlanmaktadır.

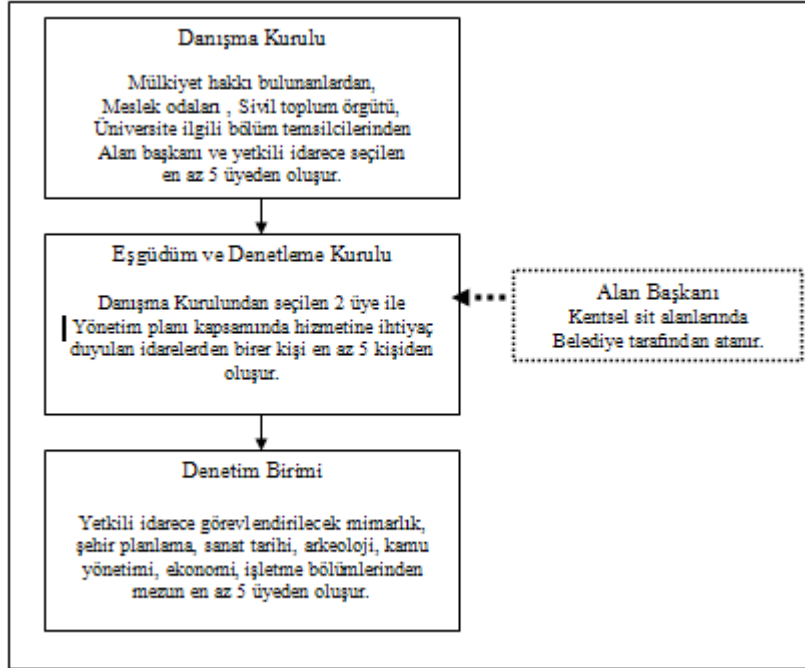
Üçüncü aşama; alanın vizyonunun belirlenmesini ve esas politikaların oluşturulmasını içermektedir. Bu aşamada; yönetim planının, alanın geleceğe ait vizyonunu belirleyecek, işletme, yönetim, idari ve finansal modelleri içerecek, ulusal ve uluslararası platformda alanın sunumunu ve tanıtımını sağlayacak yönetim, koruma, kullanma, sunum ve tanıtım, ziyaretçi politika ve stratejilerinin belirlenmesi çalışmaları tamamlanmaktadır.

Dördüncü aşama; çalışma programı, zamanlama ve projelerin belirlenmesi aşamasıdır. Alan yönetiminde yer alacak kurum ve kişilerin görev tanımları ve bunların gerçekleştirilmesine ilişkin çalışma programları, bütçe analizleri ile finans kaynaklarının belirlenmesi, kısa, orta ve uzun vadede yapılacak işlere ait bir eylem planı ve proje tanımları bu aşamada yapılmaktadır.

Son aşama; “yönetim planının uygulamasının izlenmesi, değerlendirilmesi ve bu süreçte yer alacak tarafların eğitimine ilişkin programların hazırlanması” çalışmaları oluşturmaktadır [AYUEHY, Madde/9; 2005].

Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 3 üncü

Bölümüne göre alan başkanı, danışma kurulu, eşgüdüm ve denetleme kurulu ve denetim birimi alan yönetim birimleridir. Bu birimler kentsel sit alanı alan yönetimi sisteminde atama mercileri değişerek yer almaktadır (bkz. Şekil 2.3).

Şekil 2.3. AYUEHY göre alan yönetim birimleri

Alan başkanı, alanla ilgili daha önceden çalışmalarda bulunmuş, alanı yeterince tanıyan, alan hakkında belirli bir vizyon geliştirebilen, kültürel ve doğal miras yönetimi ile ilgili yeni yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi, yönetim politikaları ve uygulamaları hakkında deneyimli, üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama, arkeoloji, sanat tarihi, kamu yönetimi, işletme ve ekonomi bölümü mezunlarından *kentsel sit alanlarında kurulacak alan yönetimlerinde ilgili belediye*, kentsel sit dışındaki sit alanlarında ise Bakanlıkça atanır [Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Madde/14; 2005].

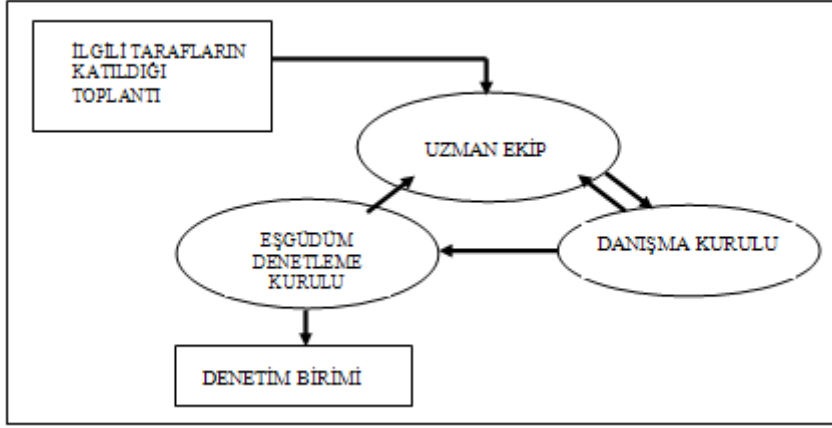
Danışma kurulu, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları temsilcileri, sivil toplum örgütleri temsilcileri, üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden, alan başkanı ve yetkili idarece tespit edilecek en az beş üyeden oluşur. Danışma kurulu

kendi içinden bir başkan seçer. Danışma kurulu yılda en az bir kez toplanır. Yetkili idare ile eşgüdüm ve denetleme kurulu gerekli gördüğünde danışma kurulunu olağanüstü toplantıya çağırabilir. Danışma kurulu toplantıları mahallinde yapılır. Danışma kurulu, yönetim planı taslağını inceleyerek, bu taslağın karara bağlanması ve uygulanması için önerilerde bulunur. Bu kurulda görüşülen tüm hususlar ve tavsiyeler, eşgüdüm ve denetleme kuruluna iletilmek üzere tutanağa bağlanır [AYUEHY, Madde/15; 2005].

Eşgüdüm ve denetleme kurulu, alan başkanı, danışma kurulunca kendi içinden seçilecek iki üye ile yönetim planı taslağı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilci olmak üzere en az beş kişiden oluşur. Alan başkanı, eşgüdüm ve denetleme kurulunun da başkanıdır. Eşgüdüm ve denetleme kurulu yılda en az iki kere yetkili idarenin çağrısı ile toplanır. Kurul toplantısının gündemi denetleme birimi ile yetkili idare tarafından belirlenir. Alan başkanının talebi üzerine veya yetkili idare gerekli gördüğü takdirde kurul, olağanüstü toplantıya çağırılabilir. Kurul salt çoğunlukla toplanır ve toplantıya katılan üyelerin en az dörtte üçünün oylarıyla karar alır. Eşgüdüm ve denetleme kurulu toplantıları mahallinde yapılır. Eşgüdüm ve denetleme kurulu, yönetim planı taslağını inceleyerek altı ay içinde onaylar ve planın uygulanmasını denetler [AYUEHY Madde/16; 2005].

Denetim birimi, eşgüdüm ve denetleme kurulunun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla bir denetim birimi kurulabilir. Bu birim, yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması sürecinde görev alan denetim elemanları ve üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama, sanat tarihi, arkeoloji, kamu yönetimi, ekonomi ve işletme bölümlerinden mezun uzman personel arasından yetkili idarelerce görevlendirilecek en az beş üyeden oluşur. Denetim birimi, yönetim planlarının uygulamasını denetler, yönetim planıyla belirlenen yönetim, koruma, sunum, tanıtım ve ziyaretçi yönetimi stratejileri doğrultusunda denetim birimince alana yönelik yapılan çalışmaların yıllık performans değerlendirmelerini yapar ve bir sonraki yılın çalışma programını hazırlayarak eşgüdüm ve denetleme kuruluna sunar. Denetim birimi, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim planı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir [Alan Yönetimi

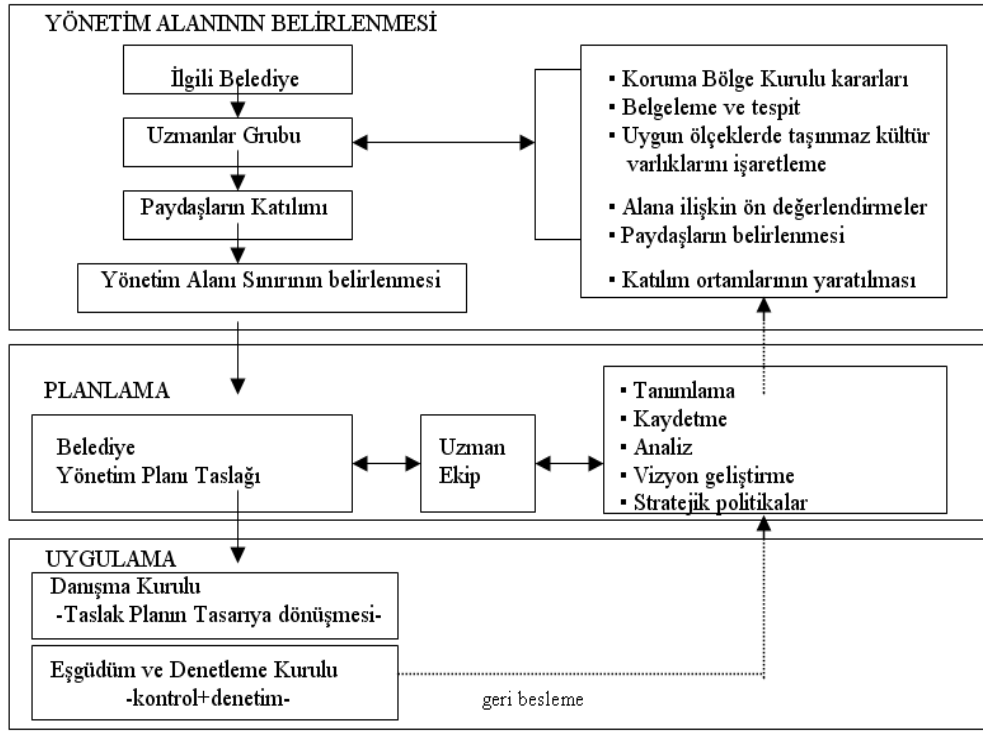
ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Madde/17; 2005].

Şekil 2.4. Yönetim planı işleyiş döngüsü

Bu noktada dikkat çeken husus, işleyişin bir döngü halinde çalışmasıdır (bkz. şekil 2.4). Danışma Kurulu, uzman ekibin hazırladığı taslak yönetim planını inceler ve önerileri ile birlikte uzman ekibe tekrar gönderebilmektedir. Aynı şekilde yönetim planı tasarısı gerekli görülmesi durumunda tekrar planın ilk hazırlama aşaması olan uzman ekibe tekrar gönderilebilmektedir.

Alan yönetimi konusu kentsel sit alanları özelinde incelenecek olursa yetkili birimin ilgili belediyesi olduğu (bkz. Şekil 2.5) görülmektedir. Yönetim planı temel olarak üç ana aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama olan yönetim alanının belirlenmesi için Belediye tarafından oluşturulan uzman bir ekibin yapacağı bir dizi çalışmalar ve bu çalışmalara ek olarak paydaşların katılımı ile yönetim alanı sınırının belirlenmesi gerekmektedir. İkinci aşama olarak planlama aşamasında tanımlama, kaydetme, analiz, vizyon geliştirme, stratejik politikaları içeren yönetim planı taslağı hazırlanır. Son aşamada planın uygulanması gelmektedir. Uygulama aşamasında mevzuata uygun olarak oluşturulan Danışma Kurulu taslak planın tasarıya dönüşmesini sağlamaktadır. Danışma kurulunun ilettiği tasarıyı inceleyen Eşgüdüm ve denetleme Kurulu taslak planı inceleyerek gerekirse düzeltmeler için uzman ekibe gönderebilmektedir.

Şekil 2.5. Türkiye’de koruma mevzuatına göre kentsel sit alanlarında alan yönetimi Şeması [Gültekin ve Yürü, 2008]

Görüldüğü gibi (bkz. şekil 2.5) yönetim planı hazırlanması işi kendi içinde, geri beslemenin olduğu bir döngü halinde çalışmaktadır. Ayrıca Danışma Kurulu ve Eşgüdüm Denetleme Kurulu’nun yapısı gereği katılımcı bir sürecin işlemesi alan yönetiminin en önemli özelliklerindendir.

Kentsel sit alanlarının korunmasında yasal örgütsel yapı, kurumsal yapı ve işleyişi, uygulama süreç ve araçları ve yeni yasal düzenlemeler incelendiğinde; kentsel sit alanlarının korunmasında son yasal düzenlemeler ile birlikte yerel birimlere koruma uygulamalarında etkin olarak yer almasının amaçlandığı görülmektedir. Ayrıca alan yönetimi kavramının koruma mevzuatına girmesi ile korumanın başka bir boyutta ele alınması gerekliliğinin, merkezi yönetimler tarafından kavrandığı anlaşılmaktadır. Yönetim kavramı, mevcut koruma işleyişinde yer almayan; katılımın karar alma aşamasına kadar indirgendiği, koordineli çalışmanın hedeflendiği yeni bir yaklaşım olarak 2004 yılında koruma mevzuatına girmiştir.

Türkiye de kentsel sit alanlarını koruma ve yaşatmada yaşanan sorunlar şunlardır;

- Kentsel sit koruma süreçleri bütüncül bir anlayış ile ele alınmamakta, kısa süreli ve parçacı çözümler ile tercih edilmektedir.
- Kentsel sit alanı içinde sorumluluk sahibi olan her kurum/kuruluş kendine verilen yetkileri kullanmakta bu da yetki ve sorumlulukların çatışmasına sebep olmaktadır.
- Koruma Amaçlı İmar Planları; sosyal ve ekonomik sorunların çözümüne yönelik alternatiflerin üretilmediği sadece fiziksel mekânı düzenlemeye odaklanan planlar olduğu için sürdürülebilir olmamaktadır.
- Alanda yer alan aktörler arasında diyalog eksiktir. Bu sebeple alanın korunmasında birincil derecede önemli olan alanın sahiplerinde koruma bilinci oluşturulamamaktadır.
- Yerel yönetim, merkezi yönetim ve sivil toplum örgütleri arasında eşgüdüm bulunmamaktadır.
- Koruma amaçlı imar planlarında uygulama aşamasından sonra bir geri besleme olmamakta bu da işleyişin lineer olmasına sebep olmaktadır.
- Kentsel koruma sürecinde işleyişin tek yönlü olması uygulamada olası problemlerin tespitini zorlaştırmakta ve geciktirmektedir.

Kentsel sit alanlarında uygulanacak “alan yönetimi” bu sorunları aşmada umut taşıdığından bu tezin öznesi olarak belirlenmiştir.

3. KÜLTÜREL MİRAS YÖNETİMİ

Yönetim sözcüğü “bir girişime ilişkin işleri belirli bir anlayış içinde yürütme” ve “yönetme işi, çekip çevirme, idare” olarak tanımlanmaktadır [Türk Dil Kurumu,2009]. Kültürel Miras Yönetimi, farklı disiplinlerde odaklanma konuları farklı olduğu için farklı tanımları yapılmaktadır. Bu tanımlar genellikle “arkeolojik ve doğal sit alanları” üzerinedir.

Arkeolojik alanların korunmada, yönetimle ilgili önemli araştırmaları olanlar aşağıdaki tanımlamaları yapmışlardır. Cleere; “arkeolojik miras yönetimini; düşünsel anlamda eğitim ile birlikte kültürel kimliğin oluşturulması, turizmde ekonomik bir girdi, akademik olarak ise veri tabanının korunması olarak” tanımlamaktadır [Cleere, 1993]. Kerber’e göre; “kültürel miras yönetimi; koruma, kullanma, ayrıntılı inceleme aşamaları ile yasal süreç ve korumaya yönelik faaliyetleri içeren kültürel kaynakları etkileyen eylemler için geliştirilmiş geniş kapsamlı bir tanımlamadır” [Kerber,1994]. Feilden ve Jokilehto kavramsal olarak kültürel miras yönetimini; “kültürel kaynağın değerinin ve niteliğinin muhafaza edilmesinin amaçlanması, kaynağın önemli bileşenlerinin korunması ve geleceğe aktarılması” ifadeleriyle açıklamaktadırlar [Akan,1996]. McManamon ve Hatton ise kültürel kaynak yönetiminde ulusal yasa ve politikaların; yeni yaklaşımlar, metotlar ve teknikler ile birlikte yönetim kademesinde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca iyi bir yönetim modeli için *diğer paydaşlarla koordineli* çalışan merkezi bir yönetimin gerekliliğine de değinilmektedir. Diğer paydaşlardan en önemli olanının yerel yönetim birimleri olduğunun üzerinde durularak mirasın gerçek sahibinin yerel yönetimler olduğu belirtilmektedir [Mcmanamon, Hatton, 2000]. King konuyu kültürel kaynak yönetimi bağlamında ele alarak, “kültürel mirasın korunması ve yönetimi süreci olarak tanımlayarak ve genellikle arkeoloji ile özdeşleştirilmiş bu tanımın aslında geniş bir alanı kapsadığını, kültürel manzara, tarihi belgeler, eski yapılar bütünü, endüstriyel miras alanlarının da bu kavramın içinde olduğunu belirtmektedir [King, 2002].

Madran; eldeki kaynakların akılcı kullanımı ve düzenlenmesi ile kültürel mirasın korunması, değerlerin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi amacıyla, sit alanlarının sahip olduğu önem ve değerlerin sürdürülebilir politikalar çerçevesinde ve koruma/kullanma dengesi gözetilerek yaşatılması olarak kültürel miras yönetimini tanımlamaktadır [Madran, 2008].

Miras yönetimi ile ilgili uluslar arası kuruluşlar yönetim kavramı üzerine çeşitli tanımlar yapmışlardır.

UNESCO yönetim sürecini; gelecek kuşaklar için dünya miras alanlarının, uzun dönem (long term) ve günlük (day-to-day) faaliyetleri içeren plan döngüsü ile korunması olarak tanımlamaktadır. Ayrıca tüm yönetim yaklaşımlarının planlama döngüsü, uygulama, kontrol etme ve gözden geçirme aşamalarının bulunması gerekliliği de belirtilmiştir [UNESCO, 2008].

Amerika Milli Parklar Servisi ve Avustralya Queensland Hükümeti'nin bu konuda çalışmaları olmuştur. Amerika Milli Parklar Servisi yönetimi doğal miras alanlarında tanımlayarak; kültürel kaynak yönetiminin *araştırma, planlama ve yönetim* gibi bileşenleri olduğunu belirtmektedir. *Araştırma aşaması*; tanımlama, değer biçme ve envanter çıkarma işlemlerinden oluşmaktadır. *Planlama aşamasında* ise veri tabanının kullanılarak önceliklerin ortaya konulması ve yönetsel aşamaların belirlenmesi sağlanmaktadır. Son aşama olarak tanımlanan *yönetim aşaması* ise planlamadan gelen plan kararlarının doğrultusunda kültürel kaynağın korunması ve kamuoyuna sunulması işlemlerini içermektedir [National Park Service, 2008]. Queensland Hükümeti ise kültür varlığı yönetimini kültürel mirasın korunması için takip edilen bir süreç olarak tanımlamaktadır [Queensland Government, 2008].

Korunması gerekli alanların yönetimi kapsamındaki araştırmalar, yönetim kavramı üzerinde farklı başlıklar altında birçok tanımlama yapıldığı ve farklı kurumlar tarafından yönetim kavramı açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda; Yönetim; “Kültürel Miras Yönetimi” (Cultural Heritage Management), “Arkeolojik

Miras Yönetimi” (Archaeological Heritage Management), “Kültürel Kaynak Yönetimi” (Cultural Resource Management) gibi başlıkların vurgulandığı görülmektedir. Bu içerikteki en önemli saptama; McManamon ve Hatton’un, yönetim kavramı için herkesin kabul ettiği kesin bir tanımlamanın yapılamadığını belirtmesi [McManamon ve Hatton, 2000] ve kaynaklar tarandığında yönetim çalışmalarının daha çok arkeolojik alanlar için üretilmiş olmasıdır. Ancak, incelenen tüm çalışmalarda sürecin aynı aşamaları içermesi dikkat çekicidir.

Bu incelemeler sonrasında alan yönetimi; “korunması gerekli alanlar üzerindeki olumsuz baskıları azaltacak, kültürel kaynakların bulundukları çevre içinde daha iyi algılanmasını sağlayacak, çok paydaşlı bir katılım ile oluşturulan yönetim planı doğrultusunda sürdürülen ve sürekli kontrol mekanizması çalışan dinamik bir süreç” olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle, miras alanlarının yönetimi ile ilgili çalışmalar hem kültürel mirasın korunmasına hem alanda yaşayanların gereksinimlerine, hem ziyaretçilerin isteklerine hem de miras sahibinin beklentilerine cevap verebilmeli ve bu amaçla yönetimin her aşamasında çok paydaşlı katılımı önemsemelidir.

3.1. Kültürel Miras Yönetiminde Farklı Yaklaşımlar

Kültürel miras yönetiminin işleyişine dair birçok yaklaşım bulunmaktadır. Bu bölümde kültürel miras yönetimi için hazırlanmış farklı işleyiş şemaları üzerinde durularak yönetim modelleri tartışılacaktır. Kültürel miras alanlarının yönetimi üzerine birçok uluslararası kuruluş tarafından çalışmalar yapılmış ve kılavuzlar hazırlanmıştır.

1993 yılında Feilden ve Jokilehto tarafından hazırlanarak 1998 yılında revize edilen, ICCROM tarafından yayınlanan Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi için Kılavuz (Guidelines for the Management of World Heritage Sites) miras alanlarının yönetimi için temel rehber olarak kabul edilmektedir. Jukka Jokilehto’ya ve M.Feilden’e göre yönetimin ana bileşenlerini planlama, programlama ve finansman oluşturmaktadır. Söz konusu kılavuzda, mirasın öneminin ortaya konulması ve kültür varlığı olarak

nitelendirilen taşınır/taşınmaza dair ne tür iyileştirme metodunun uygulanacağı üzerinde durulmuştur. Ayrıca kılavuz, gerekli olan bilgi tabanının türü, envanterleme ve belgeleme, idare eden kurum/kuruluş, maliyet politikası, yasal araçlar, programlama, finansal yapılanma konularında yol gösterici niteliktedir. Kılavuza göre, yönetim planının kısa ve uzun dönemli olmak üzere iki şekilde gözden geçirilmesi gerekmektedir. Kısa dönemli gözden geçirme iki şekilde yapılmaktadır:

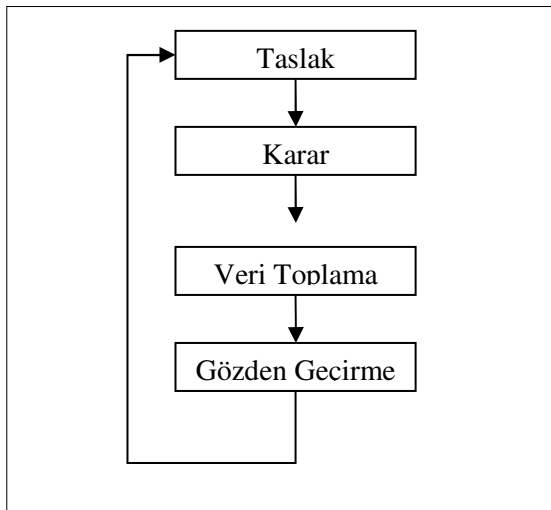
- Ayrı projeler için alana dair önceliklere önem vererek zaman dağılımının tekrar gözden geçirilmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması,
- Her projenin finansal maliyeti ile birlikte işleyişinin yıllık özetinin çıkarılması.

Kılavuz uzun dönem rapor olarak değerlendirdiği çalışmalar en az 5 yıllık zamanı içermektedir ve 5 yılın sonunda gözden geçirme şart koşulmaktadır [Feilden ve Jokilehto, 1992]. Jukka Jokilehto'ya ve M.Feilden, kültürel miras yönetiminin *ulusal, bölgesel, yerel olmak üzere* üç düzeyde yürütüldüğünü belirtmektedir. Yönetimin işleyişi, ulusal düzeyde yapılması gereken işlemlerden başlamaktadır. *Ulusal düzeyde* yapılması gerekenler; tanımlama, belgeleme, sınıflandırma, araştırma, kısa dönem (5 yıldan az) ve uzun dönemli (5-30 yıl) raporların hazırlanması, yıllık planların hazırlanması, alanın takdiminin yapılması ve gelişiminin sağlanması işlerini kapsamaktadır. *Bölgesel düzeyde* ise; hazırlanan yıllık raporlar ile halkın bilgilendirilmesinin sağlanması, alanın korunmasının sürdürülebilirliğinin ve kontrolünün sağlanması işleri bulunmaktadır. En alt seviye olan *yerel düzeyde*; yönetim takımının oluşturulması, yönetim bütçesinin kontrolü, yönetim planının hazırlanması, planın uygulanması, halkın farkındalığının sağlanması gibi küçük ölçekte ancak yönetimin temel taşlarının bulunduğu aşamalar bulunmaktadır [ICOMOS, 1992].

Korunacak alanların yönetimi konusunda önemli bir diğer kılavuz ise Dünya Doğayı Koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature- IUCN) önderliğinde Thomos, Middleton ve Philips tarafından 2003 yılında hazırlanan Koruma Alanları için Yönetim Planı Rehberidir (Guidelines for Management Planning of Protected Areas). Bu çalışma daha çok doğal koruma alanları ile ilgili olmakla beraber tüm koruma alanları içinde rehber olabilecek şekilde hazırlanmıştır.

IUCN Koruma Alanları için Yönetim Planlaması Rehberinde temel olarak alan yönetimi daha genel bir disiplin olan planlamanın bir alt aşaması olarak değerlendirilmiş ve 20.yy.' ın ortalarından itibaren gelişmiş dünya ülkelerinde alanın korunması için uygulanmaya başlanan bir süreç olarak tanımlanmıştır. Alan yönetiminin korunacak alanlarının nasıl yönetileceği konusunda yöneticilere ve diğer ilgililere rehberlik eden bir araç olduğu belirtilmektedir [Thomos, Middeleton ve Phillips, 2003]

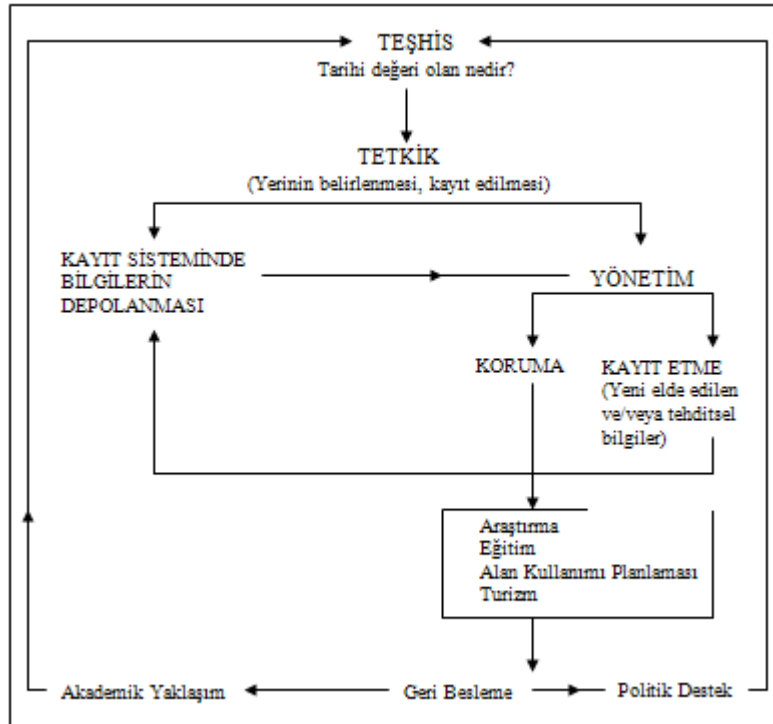
Çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan kılavuzların yanı sıra arkeolojik alanlar için üretilen miras yönetim modelleri olmuştur. McManamon ve Hatton, kültürel kaynak yönetiminin; ulusal mevzuata, politikalara, geliştirilen metot ve tekniklere dayandığını vurgulamaktadırlar. Ayrıca yerel yönetimlerin ve halkın eğitiminin sağlanmasının da yönetim konusunda önemli etkenler olduğunu eklemektedirler [McManamon ve Hatton, 2000]. Cleere, miras yönetiminde en önemli faktörün etkili araştırma olduğunu ifade etmektedir. İkinci önemli faktörü ise alan kullanımı planları ile yönetim işleyişinin birbiri ile örtüşmesi olarak yorumlamaktadır [Cleere, 1993]. Andrews ve Thomas ise kültürel miras yönetimini arkeolojik sit alanları özelinde yönetimin aşamalarını açıklayan bir çizelge (bkz. Şekil 3.1) hazırlamışlardır [Andrews ve Thomas, 1995].

Şekil 3.1. Arkeolojik sit alanı proje yönetim döngüsü [Andrews ve Thomas, 1995]

Şekil 3.1’ de verilen döngü diğer kültürel yönetim işleyiş şemalarından biraz farklılık göstermektedir. İşleyiş öneri bir taslak ile başlamakta ve işleyişin devam edip etmeyeceği kararı verilerek diğer yönetim modellerinde olduğu gibi gözden geçirme işlemi yapılarak döngü son bulmaktadır.

Başka bir yönetim döngüsünü ise Baker ve Shaperd (bkz. şekil 3.2) koruma kavramı ile bütünleştirerek ortaya koymuşlardır. Döngü alanın tanımlanması ve alan üzerinde yapılacak olan incelemeler ile başlamaktadır ve bilgilerin kaydı, yönetimi ile devam etmektedir. Alan kapsamında elde edilen güncel bilgiler ve alana yönelik tehditler ile yönetim döngüsü tekrar gözden geçirilmektedir. Tarihi korumayı; devamlılığı olan, çok aşamalı, çeşitli organizasyonları içeren bir süreç olarak tanımlamaktadırlar [Baker ve Shephard, 1993].

Şekil 3.2. Koruma ve yönetim döngüsü [Baker ve Shephard, 1993]

1990 yılında ICOMOS'un hazırladığı Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü "yönetim" kavramını bünyesinde barındırması, yönetim kavramının gelişimi ve yasal anlamada kabullenilmesi açısından süreç içinde önemli bir yere sahiptir.

Tüzük genel anlamda yönetim ilke ve kararlarını ortaya koymaktadır. Yönetim kavramı gibi yeni terimlerin koruma mevzuatına girmesi ile 90'lı yıllarda özellikle arkeolojik miras yönetimi çalışmalarında hızlı bir gelişme görülmektedir.

1999 yılında Avustralya ICOMOS II. Burra Tüzüğünü hazırlanmıştır [ICOMOS, Burra Tüzüğü, 1999].

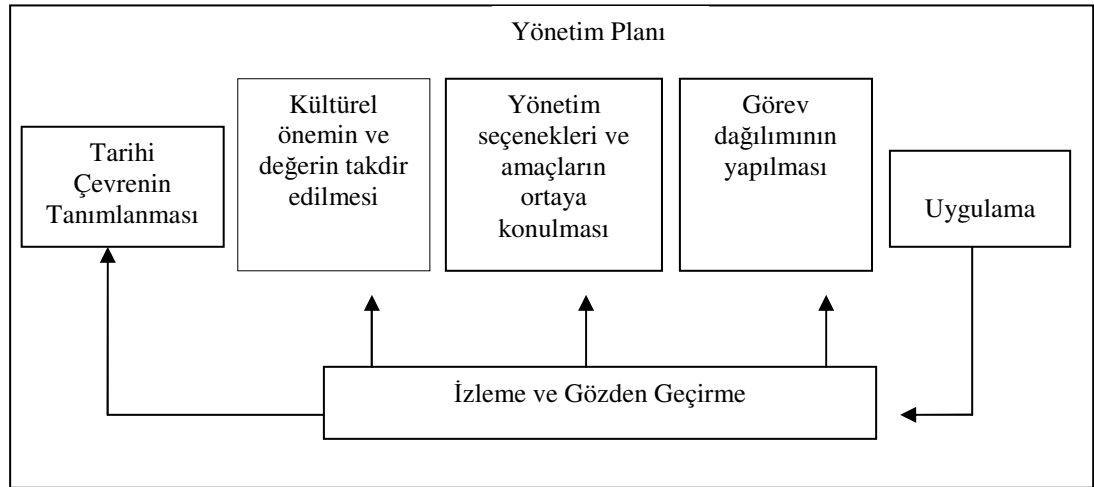

Şekil 3.3. Burra Tüzüğü'nün öngördüğü koruma akış şeması [ICOMOS,1999]

Tüzük, kültürel miras alanları için koruma ve yönetim kavramlarını içermektedir. Tüzükte en dikkat çeken yaklaşım içeriğinde korumanın süreklilik ilkesine yer verilmiş olmasıdır. Şekil 3.3'de görüldüğü gibi Burra Tüzüğünde koruma

kapsamında inceleme, karar ve eylemlerin süreci belirlenmiştir. Üç temel aşama; kültür varlığının değerinin ortaya konulması, alanın korunmasına ilişkin politikaların belirlenmesi ve alanın korunması için belirlenen politikalar doğrultusunda yönetim sistemi oluşturularak kontrol mekanizmasının çalıştırılması olarak tanımlanmaktadır. Arkeolojik koruma alanları için tanımlanan bu süreç, kentsel sit alanlarının yönetiminde sürecinde aşamalarının belirlenmesinde önemli bir veri olacaktır.

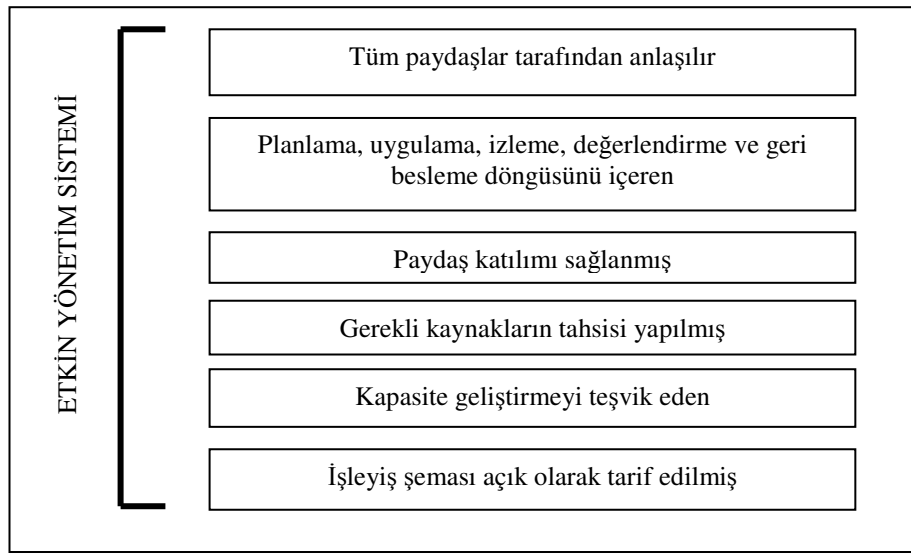
ICOMOS yönetimin içeriği ve aşamaları konusunda çalışan bir kuruluş olarak dikkati çekmektedir. 2006 yılında tarihi çevrenin yönetimi üzerine taslak bir şema hazırlayarak tarihi çevrenin yönetimini tanımlama, yönetim planı ve uygulama aşamaları olarak belirlemiştir. Yönetim planı içeriğini ise; alanın değerinin takdiri, alanın yönetiminde amaçların ve seçeneklerin belirlenmesi ve alanın yönetimden sorumlu kuruluşların saptanması oluşturmaktadır.

Şekil 3.4. Tarihi çevrenin yönetimi şeması [ICOMOS, 2006]

Şekil 3.4’de ICOMOS tarafından 2006 yılında tarihi çevrelerin yönetimi konusunda hazırlanan çizelge göstermektedir ki ana bileşen izleme ve gözden geçirme aşamasıdır. Tüm süreçler bu aşamadan geçmek ve geri besleme yapmak zorundadır. Miras Yönetimin gelişiminde son gelişmenin UNESCO’nun periyodik olarak hazırladığı “Dünya Miras Sözleşmelerini Uygulama Eylem Kılavuzu” olduğu söylenebilir. İlk kılavuz 2002 yılında hazırlanmıştır. Söz konusu kılavuzlar dünya

miras sözleşmelerinde yer alan prensiplerin uygulama çalışmalarının kontrolü amacıyla hazırlanmaktadır. Yönetim planlarının gerekliliği kılavuzda yapılması gerekli en önemli aşama olarak öne çıkmaktadır. 2008 UNESCO eylem kılavuzunun yönetim sistemi başlıklı 108. maddesinde; seçilmiş her kültür varlığının bir yönetim planının olması gerektiği ve varsa mevcut yönetim planının özellikle katılımcılık boyutu ile nasıl ele alınacağına açıklanması gerekliliği belirtilmiştir.

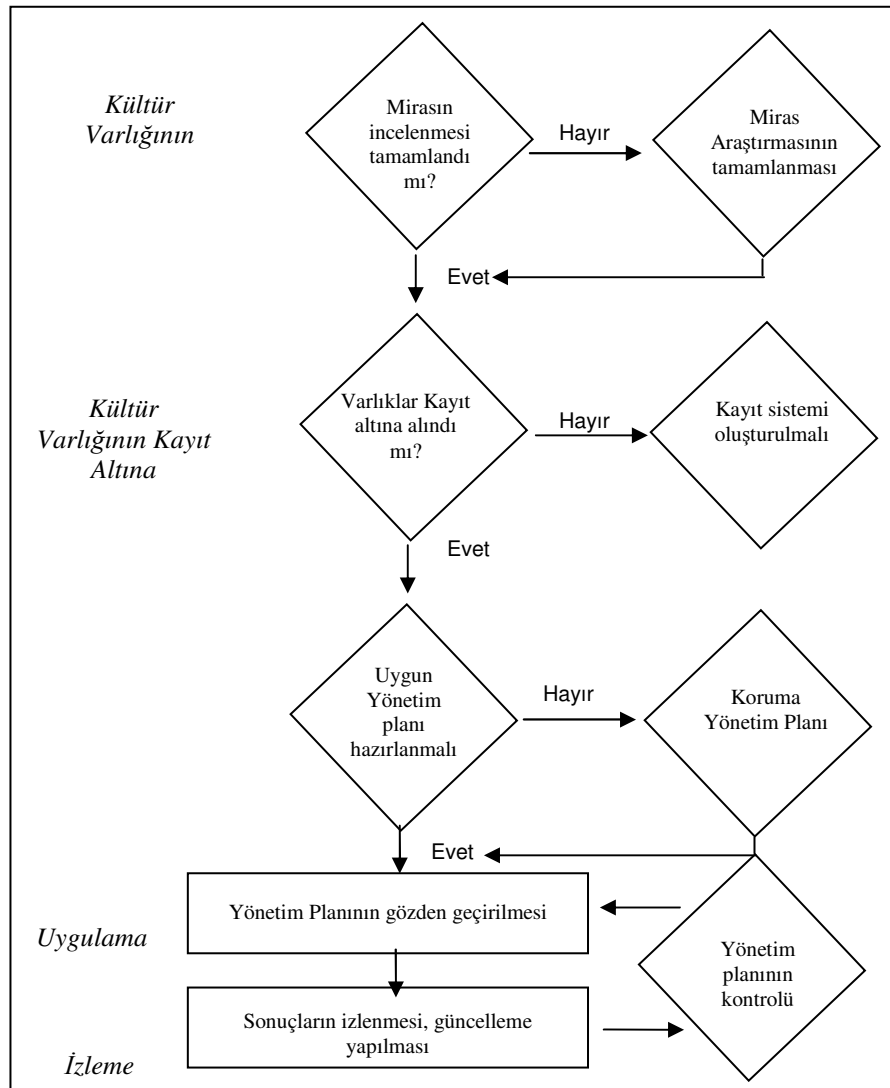

Şekil 3.5. 2008 UNESCO eylem kılavuzu etkin yönetim sistemi [UNESCO, 2008]

UNESCO Eylem Kılavuzu’nun 110 uncu ve 111 inci maddeleri doğrultusunda Şekil 3.5’de yer alan yönetim sistemi tanımı yapılmıştır. Eylem Kılavuzu’nun 110 uncu maddesinde, yönetim sistemi dünya mirası olarak seçilmiş olan varlığın korunmasını etkin bir şekilde sağlamalıdır denmekte ve etkin yönetim sisteminin varlığın cinsine, özelliklerine ve kültürel-doğal şartlarına bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Yönetim sisteminin geleneksel uygulamalara, mevcut kentsel ve bölgesel planlara ve diğer plan mekanizmalarına dahil edilebilir olduğu kılavuzda yer alan bilgiler arasında bulunmaktadır. 111 inci maddede ise yönetim sisteminin içermesi gereken hususlar ayrıntılı şekilde ele almıştır [UNESCO Guide, 2008]. Söz konusu maddeye göre; ancak Şekil 3.5’de yer alan tüm maddeleri içeren bir yönetim sisteminin etkin bir yönetim sistemi olacağı belirtilmiştir. Ayrıca paydaş katılımının sağlanması gerektiği

birçok aşamada dikkati çekmektedir. Yönetim sistemi içinde planlama, uygulama, izleme, değerlendirme, geri besleme aşamalarının yer alması gerekmektedir.

Kültürel mirasın korunması ve yönetimi üzerine yerel düzeyde çalışan önemli kuruluşlar bulunmaktadır. Avustralya doğal miras alanlarının korunması kapsamında önemli çalışmaları bulunan bir ülke olarak dikkat çekmektedir.

Şekil 3.6. Avustralya Queensland miras varlığı yönetimi [Queensland Gov.,2008]

Avustralya’ da bulunan Bayındırlık İşleri Bölümü’nün (Department of Public Works of the Queensland Government) çalışmaları miras yönetim sisteminin aşamalarının

belirlenmesi açısından önemli bulunarak incelenmiştir. Kurum, miras yönetimi aşamalarını: “kültürel varlığın tanımlanması, varlığın kayıt altına alınması, stratejik plan geliştirilmesi” olarak tanımlamıştır [Queensland Government, 2008]. Şekil 3.6’da söz konusu yönetim döngüsü bir çizelge haline getirilmiştir. Diğer miras yönetimi işleyiş şemalarında olduğu gibi Avustralya’da da yönetim döngüsünde ilk aşamayı alanın tanımlanmasının aldığı daha sonraki aşamada ise miras değeri olan varlıkların kayıt altına alınmasının geldiği görülmektedir. Daha sonraki aşamaları ise uygulama ve izleme aşamaları almaktadır.

Miras alanlarının yönetimi sürecinin aşamalarından olan planlama hazırlanan yönetim planları ile yapılmaktadır. Hazırlanan yönetim planlarının uygulanması aşamasının ardından ise belirli aralıklar ile alanın kontrol edilmesi ve yönetim planının gözden geçirilmesi gelmektedir.

3.2. Miras Yönetim Planı, Süreç ve Bileşenleri

Comer’a göre miras yönetim planı; alanın önemi, alanın yönetimi için gerekli amaçları belirleyen; kaynakların durumu ve ziyaretçi memnuniyetini gözeten yönetim ve kullanım için sürekli gelişen ve dönüşen bir süreç olarak tanımlamıştır [Comer, 2002]. Cleere ise yönetim planının tanımını; alanda neyin önemli olduğunu ortaya koyan ve alanın korunmasına dair uygun politikaları belirleyerek alanın gelecekteki kullanımını ortaya koyan korumaya yönelik dokümanlar olarak yapmıştır [Cleere, 1993]. Yapılan her iki tanımlamada da alanın öneminin ortaya konulması dikkati çekmektedir. Bir sonraki aşama ise amaç ve politikaların belirlenmesi olarak belirlenmiştir.

Yönetim planının etkin ve yeterli olabilmesi için bazı aşamaları içeriyor olması gerekmektedir. Yönetim planlarının içeriği hakkında en önemli doküman Dünya Miras Alanları Yönetim Kılavuzu (Guidelines for the Management of World Cultural Heritage Sites) dur.

Dünya Miras Alanları Yönetim Kılavuzuna göre;

- Alanın öneminin değerlendirildiği rapor
- Alanın kültürel kaynaklarının öneminin sürdürülebileceği muhafaza düzeyinin sağlanması,
- Planlama kurallarının belirlenmesi,
- Diğer planlar ve yasal durum,
- Gerekli uzman personel,
- Olanakların gelişimi için öneriler, yönetim planı içeriğinde bulunmalıdır [UNESCO Guide, 2008].

Yönetim planı hazırlanması çok disiplinli bir takım çalışmasını gerektirmektedir. Yönetim planını hazırlayan ekibin dışında ise danışma kurulu ve alana dair araştırmayı yapan ve bilgilere ulaşan bir ekibin bulunması gerekmektedir. Dünya miras alanları için yönetim kılavuzunda yönetim planı hazırlama prosedürü;

- Alanda araştırma gezisi,
- Alanın tanımlanması ve sınırların belirlenmesi,
- Alana dair kaynakların tanımlanması,
- Alana dair kaynakların değerlendirilmesi,
- Sınırlılıkların göz önünde bulundurularak amaçların belirlenmesi,
- Projenin tanımlanması
- Çalışma programı yapılması ve yıllık programların hazırlanması
- Yapılması planlanan işlerin uygulanması
- Kaydetme, raporlama ve uygulama sonrası sonuçların değerlendirilmesi
- Bilgi ve verilerin depolanması
- Alanın tanımlanmasının tekrar gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi
- Gözden geçirilmiş olan amaçların biçimlendirilmesi ve sınırlılıkların düzeltilmesi
- İleride yönelik projelerin tanımlanması
- İş programı ve gelecek yıl için hazırlanan planın gözden geçirilmesi, aşamalarını içermektedir [UNESCO Guide, 2008].

Yukarıda aşamaları verilen yönetim planı hazırlama süreci incelendiğinde plan hazırlama sürecinin bitmediği, yeni verilerin eklenerek planın tekrar yorumlandığı ve birçok aşamayı gözden geçirme kısmının oluşturduğu görülmektedir.

Comer'a göre, yönetim planı yönetim, kullanım ve gelişme aşamalarını içermelidir. Bu aşamalardan yönetim kısmı; eylemsel programları ve fonksiyonları içeren organizasyon aşamalarını, durumsal tanımlamaları ve çalışma prosedüründen meydana gelmektedir. Kullanım bölümü ise; alana dair oluşturulan politikaları, kanuni yapıyı ve alanın düzenlenmesi ve sunulması işlerini içermektedir. Son aşama olan gelişme kısmı ise, yönetim olanaklarını, ziyaretçi memnuniyetini, istikrar ve restore etme işlerini kapsamaktadır. Comer yönetim planı hazırlama aşamalarını tanımlamıştır. Tanımlamasında alanın öneminin tespit edilmesinin yapının ortaya konulması ve yönetimin programlanması açısından çok önemli olduğunu belirtmiştir. Özetle yönetimin hedefleri yönetim yapısını ve programını, alanın kullanımını, uygun gelişme yöntemlerini belirlemektedir. Comer, on bir basamaklı bir yönetim planı tanımlamıştır;

- Takımın oluşturulması,
- Kamunun katılımının sağlanması,
- Alanın öneminin ve değerinin ortaya konulması,
- Alanın analizi,
- Alan içinde yönetim bölgelerinin oluşturulması,
- İhtiyaç duyulan kaynakların tanımlanması
- Teşkilat şemasının oluşturulması
- İmkânların tanımlanması
- Alan yönetiminin şekillenmesi
- Alan için uygun kullanım kararlarının belirlenmesi
- Stratejik gelişimin belirlenmesi [Comer, 2002].

Alan yönetiminin şekillenmesi aşamasında Comer, izleme raporunun hazırlanmasının planın başarılı mı başarısız mı olduğunun anlaşılmasında önemli bir araç olduğuna dikkat çekmektedir. Planın daha etkili olabilmesi için bazı koşulları sağlaması gerekmektedir. Bunlar; paydaşların katılımının sağlanması, alanın önemli

özellikleri üzerine yoğunlaşmak, zarafet ve tekrarlama. Tekrarlama koşulunda alan için yapılan yönetim planlarının tekrarlanır bir plan olduğu ve alanın sosyal, ekonomik durumundaki değişikliklere göre tekrar yorumlanması gerektiği anlatılmaktadır.

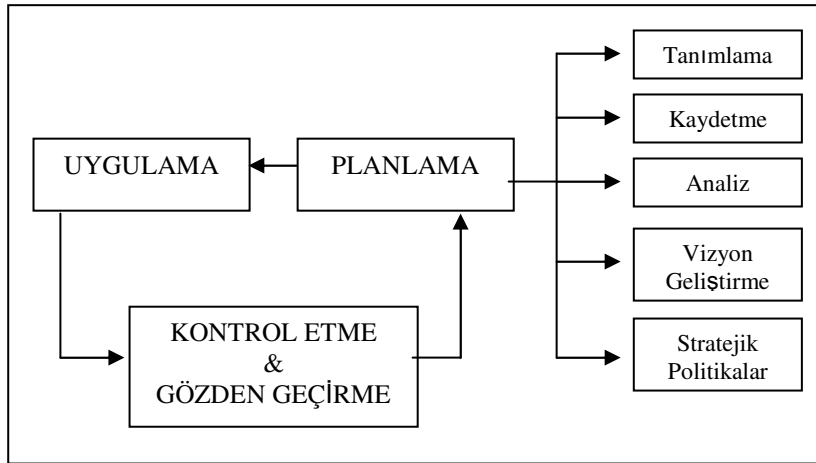
Yönetim planı hazırlama aşamaları; Jokilehto, Comer, G.Andrews, R.Thomas, D. Baker, Shaephard ve Avustralya Queensland yönetim planı çerçevesinde incelenmiştir. Şekil 3.8 ile aşamalar ortak bir tablo halinde değerlendirilmiştir. Tabloya göre alanın analizi, kayıt altına alma, uygulama süreci ve tekrar gözden geçirmenin söz konusu tüm çalışmalar kapsamında var olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu aşamalardan gözden geçirme aşamasının incelenen yönetim planlarında geçiyor olması yönetim planının geri beslemeye açık olduğunu ve kendi içerisinde bir döngüye sahip olduğunu anlatmaktadır.

Çizelge 3.1. Farklı yönetim sistemi bileşenlerinin değerlendirilmesi

Plan Hazırlama Aşamaları	Jokilehto	Comer	G.Andrews & R.Thomas	D.Baker& I. Shephard	Avustralya Queensland Yönetim Planı
Teşhis		✓		✓	✓
Taslak			✓		
Kamunun Katılımı		✓			
Alanın Analizi	✓	✓	✓	✓	✓
Kayıt Altına Alma	✓			✓	✓
Amaçların Belirlenmesi	✓	✓			
Yönetim Bölgelerinin Belirlenmesi		✓			
Kaynakların Tanımlanması	✓	✓			
Projenin Tanımlanması	✓				✓
Çalışma Programı	✓	✓		✓	
Uygulama	✓	✓	✓	✓	✓
Sonuçların Değerlendirilmesi	✓		✓		
Bilgi ve Verilerin Depolanması	✓			✓	
Tekrar Gözden Geçirme	✓	✓	✓	✓	✓
Siyasi Politika Desteği				✓	
Akademik Katılım				✓	
İleriye Yönelik Proje Tanımlama	✓	✓			
Gelecek Yıl Programının Hazırlanması	✓				

Yönetim sistemi bileşenleri, yönetimi sağlanacak olan kültürel mirasın cinsine, özelliklerine kültürel ve doğal şartlarına bağlı olarak farklılık göstermelidir. Çizelge 3.1'e göre alanın kendi özellikleri de göz önüne alınarak yönetim sistemi içeriğinde temel olarak yer alması gereken aşamalar; alanın özelliklerinin tespiti, tanımlamalar için gerekçelerin oluşturulması, tanımlama, yönetim, araziye etkileyen faktörlerin tespiti, uygulama, izleme ve belgeleme olarak görülmektedir.

Tüm bu çalışmalar kapsamında yapılmış olan kültürel miras yönetiminin tanımlamaları sonucunda miras yönetimi aşağıdaki döngü ile açıklanmaktadır.

Şekil 3.7. Kültürel miras yönetimi döngüsü

Bu döngü, miras yönetiminin ana aşamalarını ve planlama aşamasının detaylarını içermektedir. Şekil 3.7'de görüldüğü gibi planlama, uygulama, kontrol etme ve gözden geçirme aşamaları birbirini takip eden aşamalar olarak sürekli bir döngü arz etmektedir. Planlama aşaması; alanın tanımlanmasını, alanla ilgili envanter çıkarılmasını, bu envanter ışığında alanın analiz edilmesini, analiz sonucu çıkan sonuçlara göre alan için bir vizyon geliştirilmesini ve alanın gelişimi ve korunması için geleceğe dönük stratejik politikalar üretilmesi işlerinden oluşmaktadır.

Yapılan tüm incelemeler sonucunda yönetim sürecinin üç temel evreyi içerdiği görülmektedir. Bu evreler;

- Alanın tanımlanması, analiz
- Değerlendirme ve planlama
- Uygulama ve izleme aşamaları olarak sıralanabilir.

Alanın tanımlanması aşaması alanın konumunun ve sınırlarının belirlenmesi, mevcut koruma statüsünün ortaya konulması ve alanla ilgili ayrıntılı analizleri içermektedir. Değerlendirme ve planlama aşaması; alanın zayıf ve güçlü yönlerinin, tehditlerin ve fırsatların ortaya konulması ve koruma politikalarının belirlenmesi aşamasıdır. Uygulama ve izleme aşaması ise projelerin ve eylem programlarının izleme ve gözden geçirme aşamalarını içermektedir. Kentsel sit alanları canlı, yaşayan bir sistem olan kentin parçası olduğu, içerisinde insan ögesini barındırdığı ve çok paydaşlı bir yapıya sahip olduğu için yönetim sistemine ihtiyaç duyan korunması gerekli alanların başında gelmektedir.

Uluslararası sözleşme, tavsiye vb. belgelerde yer alan halkın katılımı, sistemli ve disiplinli bir koruma planlaması, diğer kentsel ölçekli koruma planları ile bütünleşik, tüm otoritelerin yetki paylaşımı içerisinde bulunduğu bir sisteme duyulan ihtiyaç ile diğer miras alanları için tanımlanmış olan “*miras yönetim*” kavramı kentsel sit(miras) alanları içinde oluşturulmuştur.

3.3. Kentsel Sit(Miras) Alan Yönetimi

Kentsel miras alanlarının yönetimi mekânsal, sosyal, kentsel dokunun anlaşılması amacıyla oluşturulan ve stratejik planlama ile doğrudan ilişkili bir organizasyon çalışmasıdır. Yönetim işi teşkilatlanmanın başarısı üzerine yapılan çalışmaları içeren bir süreç olarak tanımlanabilmektedir.

Ancak Middleton, birçok yönetim ilkesini anlamak basittir ancak her zaman uygulama aşamasının basit olmadığını belirterek yönetim kavramının uygulama aşaması için uyarıda bulunmuştur. Etkin kentsel miras alanı yönetimi, anahtar

paydaşlar ve karar vericiler arasındaki karışık ve çelişkili ilişkilerin engellenmesi ve basitleştirilmesi ile çözümlenebilecektir. Kentsel sit alan yönetimi; alanın özelliklerinin anlaşılması ve o alanda yaşayanların özelliklerinin net bir şekilde ortaya konulması aşamalarını içermektedir. Kentsel miras alanı olarak tanımlanan kentsel sit alanlarının bulunduğu tarihi kentlerde yeni ile eski, koruma ile gelişme, içerdekiler ve dışarıdakiler, yerel halk ve ziyaretçiler arasında her zaman diliminde çatışma vardır. Çatışmanın önüne geçmek ve dengeyi sağlayabilmek için yerel düzeyde ortak ve paylaşımcı kararlar alınması zorunludur [Orbaşlı, 2000].

Orbaşlı, yerel yönetimlerin lider olarak kentsel çevrede kavraması gereken olguları sıralamış, planlamanın niteliklerini ortaya koymuş, alanın değerini artırmak için kriterler belirlemiş ve dikkate alınması gerekenleri belirtmiştir.

Buna göre;

Yerel yönetim birimlerince kavraması gereken olgular,

- Her alan kendine özgüdür ve kendi sorun ve olanaklarını yansıtır.
- Alanın eşsiz özellikleri nelerdir ve nasıl özel kılınabilir sorusunun cevabının net olarak belirlenmelidir.
- Kentsel çevre yaşayan bir organizma ve ekosistemdir.
- Alanın morfolojisinin ve mekânsal özelliklerinin kavranması gereklidir.
- Kentsel alanların kullanım şekli belirlenmelidir.

Planlamanın nitelikleri;

- *Planlama* yerel halk için yapılan bir eylemdir.
- Kültür ve mirasın toplumsal ve yerel değerleri yansıtması amaçlanmalıdır.
- Uygun piyasa mekanizmalarını içinde barındıran bir sistem olmalıdır.
- Yaratıcı ve stratejik bir vizyona sahip olmalıdır.
- Uzun dönemi kapsamalıdır.
- Gelecekte olacak gelişmeleri dikkati alarak hazırlanmalıdır.
- Sürekli işleyen bir kontrol mekanizmasına sahip olmalıdır.

Alanın değerini artırmak için kriterler;

- *Küresel* işletmecilerin baskısından uzak yerel girişimler teşvik edilmelidir.
- Alanda hak sahibi olan tüm birimlerin temsil edildiği bir ortaklık oluşturulmalıdır.
- Çoklu disiplin ortamında iletişim, paylaşım ve koordinasyon sağlanmalıdır.

- Kararların alınmasında toplumun katılımı olmalıdır.

Dikkate alınması gerekenler;

- *Tarihi* kentlerin sahip olduğu çevresel fırsatlar,
- Yüksek standartlara ulaşmanın önemi,
- *Tarihi* çevrenin sürdürülebilirliği.

Jokilehto ise kentsel miras alanlarında yönetimi; sosyal, teknolojik, ekonomik, eğitici, politik, yaşamsal, çevresel boyutları olan; alanın güçlü, zayıf taraflarının ve alanın sahip olduğu fırsat ve tehditlerin ortaya konulduğu bir süreç olarak tanımlamaktadır

Ayrıca Jokilehto sürdürülebilir koruma yönetimi bileşenlerini; kaynak, değişimin kontrolü, aktörler, yönetim, koordinasyon, sürdürülebilirlik, yasal ve yönetsel çerçeve olarak tanımlamıştır. *Kaynak*; mimari çevrede yeni tespit edilen varlıklar korunmalıdır. *Değişimin kontrolü*; alanın barındırdığı fonksiyonel, yapısal, görsel bütünlük tanımlanmalı bu tanımın dışında yaşanan gelişme ve değişimler kontrol altında tutulmalıdır. *Aktörler*; alanda var olan paydaşların tespiti yapılarak alanın yönetimde yer almak isteyen halktan ve özel kesimden tüm paydaşlar tanımlanmalıdır. *Koordinasyon*; tüm paydaşların rolleri ve sorumlulukları açık bir şekilde tanımlanarak karar alıcılarında paydaş olarak değerlendirilmesi sağlanmalıdır. *Yönetim*; alanın korunmasında etkin tüm planlar ve yasal, yönetsel çerçeve kapsamında bir yönetim sistemi tesisi edilmelidir. *Yasal yönetsel çerçeve*; yasal araçlar, planlama ve yapısal normlar ile yeni bir paylaşım ve iletişim çerçevesi oluşturulmalıdır. *Sürdürülebilirlik*; planlamanın kısa dönemli ve uzun dönemli amaçları olmalıdır [Jokilehto, 2007].

Kentsel sit(miras) alanlarında yönetim tanımı ve bileşenleri incelendiğinde arkeolojik ve doğal sit alanları için oluşturulan yönetim kavramı, bileşenleri ve sürecinden farksız olduğu görülmektedir. Kentsel sit yönetiminde; koordinasyonun vurgulandığı ve paydaşların etkin olarak rol aldığı bir sürecin tanımlandığı görülmektedir. Kentin yaşayan ve değişime açık bir yapı olması sebebi ile tanımlanan yönetim sisteminde

uygulanma aşamasında sorunların oluşabileceği ayrıca vurgulanan bir diğer başlık olarak dikkati çekmektedir.

3.4. Kentsel Sit (Miras) Alanlarında Uygulanan Alan Yönetimi Örnekleri

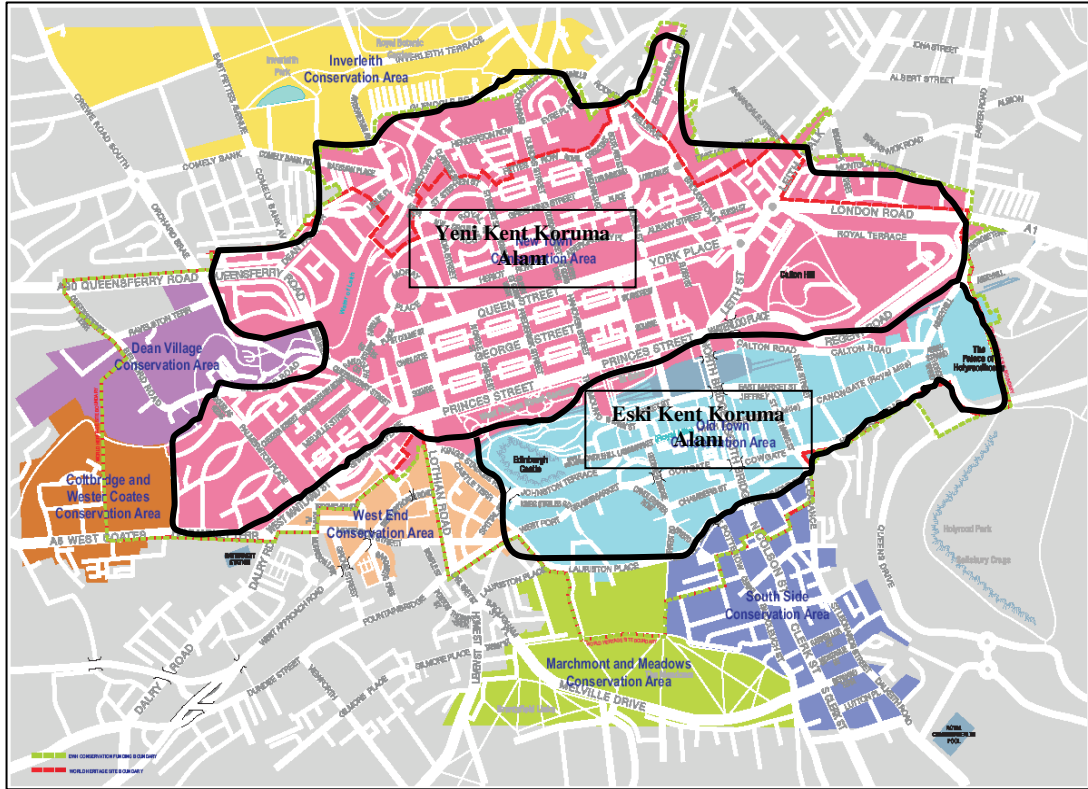
UNESCO'nun 1972 yılında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair sözleşmeyi kabul etmesi ile Dünya kültürel ve doğal mirasın korunmasına dair bir takım çalışmalar başlamıştır. 1980 yıllarında ise dünya genelinde bu alanların korunması amacıyla yönetim planları yapılmaya başlanmış ve uygulama örnekleri görülmüştür. Dünya Miras Listesinde bulunan alanların yerine getirmesi gereken sorumluluklardan biri olan yönetim planının hazırlanması şartı ile Dünya Miras Listesinde bulunan alanlar alana dair yönetim planlarını hazırlamışlardır.

Dünya genelinde birçok alan için yönetim planı hazırlanmıştır. Bunlardan kentsel ölçekte olan Edinburgh, Liverpool ve Corfu kentleri yönetim planları, tezin çalışma konusu ile ilişkili olarak değerlendirilmiş ve yöntem, içerik ve faaliyetler açısından incelenmiştir. Edinburgh ve Liverpool kentleri aynı coğrafyada bulunmalarına karşın Dünya Miras Listesinde bulunan kentsel koruma alanları farklı özellikleri ile dikkat çekmektedir. Edinburgh Dünya Miras Alanı, eski ve yeni kent dokusu gibi iki farklı dokuyu bünyesinde barındırması sebebiyle koruma açısından zorlu bir süreci başarıyla tamamlamış ve korunmuş bir alandır. Liverpool Dünya Miras Alanının(DMA) incelenmesinin sebepleri; çalışma alanı olarak belirlenen Beyoğlu kentsel sit alanının Liverpool DMA alanı gibi denize kıyısının bulunması, alan içerisinde başarıyla gerçekleştirilmiş yenileme alanlarının mevcut olması ayrıca 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti olacak İstanbul'un, 2008 yılında Avrupa Kültür Başkentliği yapmış olan Liverpool ile aynı süreci yaşayacak olmasıdır. Diğer incelenen alan olarak Corfu Adası'nın seçiminde ise Türkiye ile benzer coğrafya ve koruma geçmişine sahip Yunanistan'ın kentsel koruma deneyimlerinin söz konusu alanda izlenebiliyor olması etkin olmuştur.

3.4.1. İskoçya – Edinburgh dünya miras alanı yönetimi

Bu başlık altında Edinburgh miras alanı yönetim planına geçmeden önce İskoçya ve Edinburgh ile ilgili yasal, yönetsel düzenlemeler hakkında bilgi verilecektir. 1997 yılında yapılan halk oylamasıyla İskoçya kendi parlamentosunu kurmuştur. Fakat bu parlamentonun yalnızca İskoçya'ya özgü belli konularda yetkisi vardır. Savunma ve uluslararası ilişkiler gibi önemli alanlarda yetkiyi elinde bulundurmasının yanı sıra, Birleşik Krallık Parlamentosu teoride İskoçya Parlamentosunu dağıtma yetkisine de sahiptir. İskoçya idaresi için en üst katta seçimle meydana gelen yasal güç olarak İskoçya Parlamentosu (Scottish Parliament) ve idari güç olarak İskoçya Hükümeti (Scottish Executive) bulunmaktadır. Ayrıca bu birimler Edinburgh'da yer almaktadır. Yerel yönetim İskoçya'da dokuz alt-bölge (Council areas) ve üç adalar bölgesinden (Outer Islands, Orkney ve Shetland) oluşur [Scottish Government, 2008]. Edinburgh'da ülke genelindeki bu dokuz yerel birimden birini oluşturmaktadır. Yerel yönetim birimi olan City of Edinburgh Council tarafından yönetilmektedir [The City of Edinburgh Council, 2008]

İskoçya'nın başkenti olan Edinburgh kentinin eski ve yeni kent olarak adlandırılan iki kısmı 1995 yılında Dünya Miras Listesine girmiştir. Eski şehirde; ortaçağ kalesi ve hisarlar baskın olarak görülmektedir. Yeni şehrin ise 18.yy da oluşmaya başladığı ve Avrupa kent planlamasına büyük etkisi olduğu söylenmektedir. İki farklı kentsel dokunun kent bütününe oluşturması Avrupa genelinde kentin özellikli bir yer edinmesini sağlamıştır. Dünya Miras listesine giren alan 4500 yapı ve çeşitli anıt ve abidelerden oluşmaktadır [Unesco World Heritage List, 2008].

Harita 3.1. Edinburgh yönetim planı çerçevesinde oluşturulmuş koruma bölgeleri
[Edinburgh Management Plan, 2005]

Edinburgh kenti miras yönetim planı gereği, Harita 3.1 de görüldüğü gibi sekiz koruma bölgesine ayrılmıştır. Alan yönetimi çalışmaları yapılan bölgelemeler kapsamında merkezi yönetim, yerel yönetim ve özel kuruluşlar tarafından koordineli olarak yürütülmektedir.

Alan yönetiminden sorumlu kuruluşlar

Alanın yönetimi çalışmalarında özel kuruluş olarak; Edinburgh World Heritage (Edinburgh Dünya Mirası), Edinburgh City Centre Management Company (Edinburgh Kent Merkezi Yönetim Şirketi); merkezi yönetim birimi olarak, Historic Scotland (Tarihi İskoçya); yerel yönetim birimi olarak, City of Edinburgh Council (Edinburg Belediyesi), Scottish Enterprise Edinburgh and Lothian (İskoçya Edinburgh ve Lothian Girişimi) görev yapmaktadır.

Edinburgh World Heritage; Historic Scotland ve City of Edinburgh Council tarafından Edinburg New Town Conservation Committe ve Edinburg Old Town Renewal Trust birleşimini kolaylaştırmak için kurulmuştur. İdari Meclisin sınırlı güvencesi altında bulunan ve Historic Scotland, City of Edinburgh Council tarafından finanse edilen şirket yapısındadır. Temel amacı; alanın yönetimi, korunması ve değerinin artırılmasıdır.

City of Edinburgh Council; kentin yerel yönetim birimi olan City of Edinburgh Council'in alanın yönetiminde de önemli rolleri bulunmaktadır. Kurum planlama otoritesi olarak alanın yönetimini sağlayacak planların çerçevesini oluşturmaktadır. Alan yönetiminin yanı sıra birim kentin karayolları idaresi, çöp toplanması gibi faaliyetlerinden de sorumludur.

Historic Scotland; İskoçya Hükümetinin bünyesinde yer alan yetki sahibi bir birimdir. Kurum direk olarak İskoçya Bakanına bağlıdır ve tarihi alanın korunması ve sürdürülebilir kılınması ile sorumludur. Koruma alanları ile ilişkide bulunan diğer park, bahçe gibi kentsel alanların koruma alanları ile ilişkilerinin belirlenmesinden de sorumlu olan kurum niteliğindedir.

Edinburgh City Centre Management Company; Edinburgh World Heritage biriminin kardeş kuruluşu niteliğinde 1999 yılında kurulmuştur. Edinburgh kent merkezini ziyaretçiler ve vatandaşlar için ilgi çekici hale getirmek ve kent merkezinde yer alan özel sektör ve kamu kurumlarının etkileşimini sağlayarak merkezin gelişmesine yardımcı olan özel sektör niteliğinde bir kuruluştur.

Scottish Enterprise Edinburgh and Lothian; birim İskoçya'nın ekonomik gelişiminden sorumlu olan Scottish Enterprise'in yerel birimi konumundadır. Kurum özel ve kamu ortaklığı statüsündeki rolü gereği uzun dönemli yerel ekonominin gelişmesinde koruma alanlarının etkinliğinin önemini tanımıştır ve kamu alanındaki gelişmelerde önemli görevler üstlenmektedir [Edinburgh Management Plan, 2005].

Edinburgh miras alanının yönetiminden sorumlu birimler incelendiğinde yönetimin yerel düzeyde ve özel sektör statüsünde oluşturulmuş şirketler tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Yerel yönetim birimi olan City of Edinburgh Council bünyesinde oluşturulmuş birimler yönetim konusunda tam yetkili kılınmıştır.

Bu bölümde yöntem ve içerik olarak incelenecek olan yönetim planı paydaşlar adına, City of Edinburgh Council, Historic Scotland, Scottish Executive Planning Division kurumlarının delegelerinden oluşan yönetici grubun katkıları ile Edinburgh World Heritage tarafından hazırlanmıştır.

Resim 3.1. İskoçya Edinburgh [Edinburgh Management Plan, 2005].

Alan yönetim planı

Edinburgh Eski ve Yeni Kentler Dünya Miras Alanı yönetim planı kılavuzunda yönetim planı kavramı; söz konusu alanda neyin önemli olduğunu ortaya koyan ve bu değerlerin korunması, yönetimi için bazı karar ve faaliyetlerin belirlendiği doküman olarak tanımlanmıştır [Edinburgh Management Plan, 2005]. Edinburgh Eski ve Yeni Kentler Dünya Miras Alanı yönetim planı kılavuzu yedi bölümden oluşmaktadır. Bunlar; giriş, alanın tanımlanması ve tarihi, alanın önemi, yönetim stratejisi, tehditler ve fırsatlar, teşvikler ve son kısım olarak uygulamadır.

Planın *giriş* kısmında yönetim planının temel amaçları sıralanmıştır. Yönetim planının amaçları;

- Çalışan, yaşayan ve dinamik bir kentin parçası olarak, sürdürülebilir bir yönetim ile söz konusu alanın korunması,
- Alanın korunması için çalışan tüm kurumlar arasındaki koordineyi kolaylaştırmak,
- Alana erişim ve alanla ilgili konularda paylaşımın artırılması ile halkın alanı benimsemesinin sağlanması,
- Kamusal bilincin oluşturulmasıdır [Edinburgh Management Plan, 2005].

Miras yönetim planının *ikinci bölümünde* yönetim planı hazırlanan alanın tanımlaması ve tarihi üzerinde durulmuştur. Alanın tanımlanması ve tarihi başlığı altında; alanın topografyası, arkeolojik alanları, mimari tarihi, sokak formları, park ve bahçeleri, kente hakim olan renk alt başlığı altında binaların yapı malzemesi olan taşlar, korumanın tarihçesi, son gelişmelere değinilmiş ve ayrıntılı açıklamalar yapılarak alan fiziksel özellikleri ile ve tarihi ile ortaya konulmuştur [Edinburgh Management Plan, 2005].

Planın alanın önemi başlıklı *üçüncü bölümünde*; yönetim planının genel prensiplerinden biri olan alanın önemli, değerli bileşenlerinin ortaya konulması ve bütün olarak alanın öneminin değerlendirilmesi yapılmıştır. Alanın bileşenlerinin tanımı ileri aşamalarda bu bileşenlerin korunmasına yönelik politikaların ve stratejilerin oluşmasını sağlayacaktır. Bu bölümde ayrıca kentin gerçekliği (authenticity); alanı değerli kılan ve tanımlanmasını sağlayan tüm değerlerin belirlenmesi; kentin görünümü başlığı altında, yükselter ve vadilerin topografyası, yeni ve eski kentin yan yana olması, Leith nehri vadisi, Kentsel form ve görünüm başlığı altında; kentin karşıtlık yaratan nitelikleri, kentsel görünüm, tarihi değeri olan yapılar, tarihi değeri olan iç mekanlar, abide ve anıtlar, park ve bahçeler, tarih ve miras başlığı altında; tarihi kent, kentte yaşayan topluluklar, gelenekler, eğitim ve kanunlar, festivaller hakkında detaylı bilgi verilmiştir [Edinburgh Management Plan, 2005].

Yönetim planının *dördüncü bölümünde*; yönetim stratejileri ve politikaları üzerinde durulmuştur. Yönetim planının ana ilkeleri;

- Alanın gelecek kuşaklara yaşatılarak aktarılması,
- Alan yönetimi uyum içinde değerini artırarak ve önemli niteliklerini, tarihi alalarını koruyarak ilerletilecektir.
- Ziyaretçi veya kent sakini olarak tüm bireysel ve organizasyon girişimleri alanın yönetimine katılımları sağlanacaktır.

Alanın gelişimin sağlanması, en önemli yönetim hedefleri arasında yer almaktadır. Yeni yapım tekniklerinin takip edilmesi alanın gelişiminin sağlanmasında anahtar faaliyet olarak nitelendirilmektedir. Alanın korunmasında her kesimi kapsayan bir rol dağılımının şart olduğu önemle vurgulanmaktadır. Kamu kesimi ajansları olarak adlandırılan; Edinburgh World Heritage, Historic Scotland, The City Council, SEEL ve Edinburgh City Centre Management Company özel bir sorumluluğu paylaşan kamu kesimi olarak tanımlanmıştır. Edinburgh World Heritage kuruluşu özellikle alanın yönetimi konusunda önemli bir yeri vardır. The City Council ve Historic Scotland'ın katılımı ve finansmanı ile kurulan kuruluş koordinenin sağlanması ve alanın korunmasından sorumludur.

Alana dair yasal koruma çerçevesi bu bölümde değerlendirilmiş ve tanımlanmıştır. Alandaki değişiklik ve gelişimleri yönlendiren kanuni ve kanuni olmayan geniş bir yasal çerçeve bulunmaktadır. Koruma üzerine Uluslar arası Kılavuzlar UNESCO ve uluslararası tüzüklerden elde edilmektedir. En önemli kaynak Dünya Miras sözleşmesi olarak belirtilmiş ve 1977 yılında hazırlanan ve her yıl yenilenen “Operational Guidelines for the Implementation of the Convention” kılavuzuna göre plan hazırlanmaktadır.

Birleşik Krallık Hükümetinde (UK) Kültür, Medya, Spor Bakanlığı miras alanlarının korunmasından ve sunumundan sorumlu birimdir. Historic Scotland kuruluşu ise İskoçya Bakanına karşı Dünya Mirasından ve ülkede bulunan diğer kültürel alanlardan sorumlu kuruluş olarak belirlenmiştir.

Edinburgh Dünya Miras alanının korunmasında anahtar kılavuz görevi yapan Koruma Tüzükleri bu bölüm içinde açıklanmıştır. Edinburgh Dünya Miras Alanının korunmasında yararlanılan bu beş tüzük; The Nara Declaration on Authenticity (UNESCO 1994), The Washington Charter on the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (ICOMOS 1987), The Venice Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (ICOMOS 1964), Pecs Declaration on the Venice Charter (ICOMOS Hungary 2004) ve Burra Charter (the Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance 1999) dır.

Alan yönetimi ile ilişkili olan ulusal mevzuata bu bölümde yer verilmiştir.

- Şehir ve Ülke Planlama Kanunu (1997); ülke için genel planlama çerçevesi belirlenmiştir.
- Tescilli Yapılar ve Koruma Alanları için Planlama Kanunu (1997); ülke genelindeki koruma alanları, tarihi yapılar ve miras alanı içindeki diğer yapılara ilişkin yasal çerçeve belirlenmiştir.
- Eski Anıt ve Arkeolojik Alanlar Kanunu (1979), ülke genelinde belirlenmiş alanlar her türlü müdahaleye karşı koruma altına alınmıştır ve İskoçya Bakanının yazılı iznine tabidir. Ülke genelinde belirlenmiş alanlar tanımlaması içine ise, Edinburgh Kalesi, Holyrood Manastırı, Holyrood Evi ve Bahçesi, Strand Manastırı ve Flodden-Tefler duvarları girmektedir.
- Şehir ve Ülke Planlama Kanunu 15. maddenin düzenlenmesi (1992); Historic Scotland ve Scottish Natural Heritage kuruluşlarına alanı etkileyebilecek tekliflerin yorumlanması konusunda görev vermiştir. Politika ve Kılavuzlar başlığı da bu bölüm altında açıklanmış ve ulusal mevzuatın ulusal politika ve kılavuzlar ile desteklendiği belirtilmiştir.

Yönetim planı amaçları ve hedefleri *beşinci bölümde* ele alınarak; kentsel görünüm, mimarlık, tarih ve miras başlıkları altında bölüm oluşturulmuştur.

Çizelge 3.2. Edinburgh yönetim planı kentsel görünüm başlıklı risk ve politika örnekleri [Edinburgh Management Plan, 2005]

Risk	Politikalar
Kentsel görünümde izinsiz ve denetimsiz gelişme sonucu görülen tahrip.	Mimari ve kentsel tasarımda kaliteli gelişimin sürdürülmesi için uygun gelişme kılavuzların hazırlanması.
Yetersiz planlama kontrolleri sonucunda nitelik kaybı.	İzleme ve gözden geçirmenin güncellenmesi.

Yönetim planı kapsamında bu bölümde, her bir başlık taşıdığı riskler ve bu riskin çözümlenmesine ait politikaları içeren tablolar halinde verilmiştir. Örneğin; kentsel görünüm ile ilgili olarak risk ve olanaklar çizelge 3.2 de gösterilmektedir.

Yönetim planının *altıncı bölümünde*; alanın öğrenilmesi ve halkın katılımının sağlanması için gerekli fırsatlar üzerinde durulmuştur. Dünya miras sözleşmesinde de katılımın sağlanması bir şart olarak belirtilmiştir. Alan ile ilgili bilgi verilmesi ve katılımın sağlanmasına yönelik olarak; yerel halk, yerel özel sektör, öğrenciler, araştırmacı ve akademisyenler, yerel ve merkezi hükümet, ziyaretçiler ve medyanın ilk sırada yer alması gerektiği belirtilmiştir. Bu konuda alanın yönetimi ve korunması ile ilgili olarak çalışan ajanslara da görev verilmiştir [Edinburgh Management Plan,2005].

Resim 3.2. Edinburgh Kalesi [Edinburgh Management Plan, 2005]

Yönetim planı bölümlerinden *yedinci bölümde* planın uygulama kısmı tanımlanmaktadır. Yönetim planı hazırlamanın kendi başına yeterli olmadığı etkin

bir uygulama ile başarılı olunacağı üzerinde durulmaktadır. Uygulamanın başarılı olabilmesi için plana katılan tüm aktörlerin birbiri ile uyumlu çalışması gerekmektedir. Başarılı bir uygulamanın ana stratejileri şu şekilde sıralanmıştır;

- Yönetim planının her beş yılda bir gözden geçirilmesi,
- Yönetim planı amaçları ve hedeflerinden oluşturulan Dünya Miras Alanı Eylem Planı, uygulanabilir faaliyetlerden oluşması,
- Projelerin, girişimlerin ve finansmanın arasında koordinasyonun bulunması,
- Yıllık Eylem Planının gözden geçirilmesidir.

Ayrıca çeşitli mekanizmaların kurulması gerekliliği belirtilmiştir. Bu mekanizmalar;

- Dünya Miras Alanı Ortaklık Grubu olarak bir birim oluşturulmalıdır. Bu birim en üst seviyede yetki ile donatılmadır ve başkan ve paydaşlardan oluşmalıdır. Birimin yılda bir kez toplanması sağlanmalıdır.
- Dünya Miras Alanı İcra Grubu oluşturulmadır. Grup yönetim planının uygulanmasından ve gerekli koordinasyonu sağlamaktan sorumlu değildir. Bir yılda dört kez toplanmaktadır.
- Eylem Planında yer alan özel projelerin uygulanması için Çalışma Grubu oluşturulmalıdır [Edinburgh Management Plan, 2005].

3.4.2. İngiltere- Liverpool dünya miras alanı yönetimi

Liverpool kentinin miras alanı yönetim planı ile ilgili çalışmaların değerlendirilmesinden önce İngiltere'nin koruma konusunda organizasyon yapısı merkezi yönetim¹ ve yerel yönetim birimlerini tanımak gerekmektedir.

Koruma konusu Kültür, Medya ve Spor Departmanı tarafından tarihi çevre ve kültürel varlıklar başlıkları altında ele alınmaktadır. Dünya Miras alanlarının ve diğer korunması gerekli alanlarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda politikalar geliştirilmesi ve politikaların gözden geçirilerek yenilenmesi söz konusu

¹ İngiltere merkezi yönetimi Bakanlık pozisyonunda beş bölüme ayrılmıştır. Bunlar Çocuk, Okul ve Aile Departmanı; Kültür, Medya ve Spor Departmanı; Çevre ve Tarım Departmanı; Sağlık Departmanı ve Ulaşım Departmanıdır [UK Government, 2008].

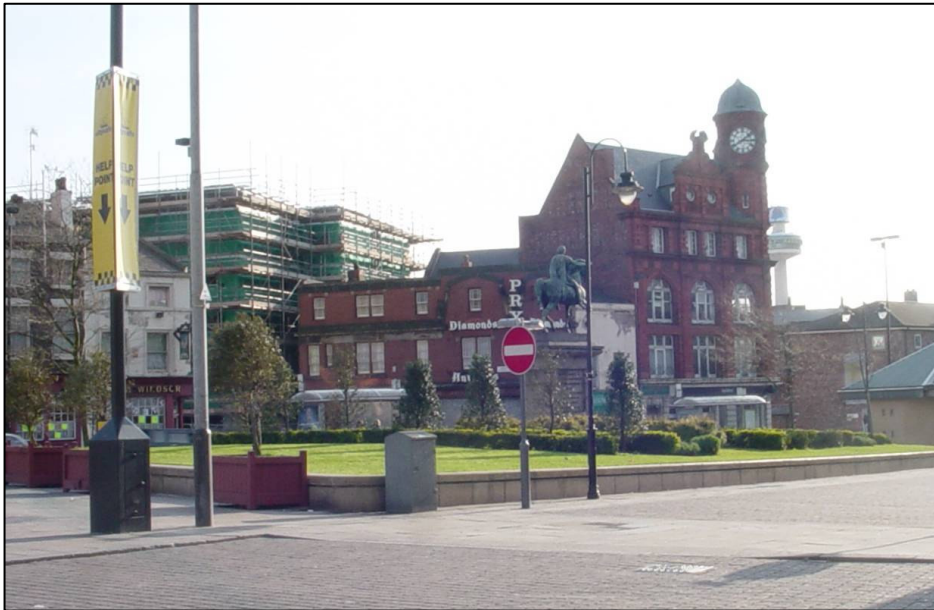
departmanın yetkisi altında bulunmaktadır. İngiltere merkezi yönetim birimi olan Kültür, Medya ve Spor Departmanı, ülke genelinde dünya miras listesinde bulunan alan ve taşınmazların tanımlanması, korunması ve sunumu üzerine politikalar geliştirirken miras alanlarının değeri ve İngiltere'ye sağlayabileceği fayda üzerine kapsamlı bir araştırma yapmak üzere özel sektör konumunda bulunan bir şirkete (Pricewaterhouse Coopers) konu üzerinde çalışılması için yetki vermiştir [Department for Culture Media and Sport UK, 2008]. İngiltere'de miras alanı olarak tanımlanan korunması gerekli alanlar için yönetim planı hazırlama görevini yerel yönetim birimlerine bağlı özel sektör kuruluşları hazırlamaktadır.

İngiltere'de yalnızca bölge halkını ilgilendiren konularda yerel yönetimler söz sahibidir. İngiltere'nin ve Galler'in pek çok bölgesinde hizmetler iki kurum arasında paylaştırılmıştır. Bunlardan bir tanesi yerel yönetim bölgesi komisyonu, diğeri de il komisyonlarıdır. Büyük şehirlerde ise ilçe teşkilatları hizmet vermektedir. İl ve ilçe teşkilatları yerel yönetim hizmetlerini yerine getirirler. Bu hizmetler emniyet teşkilatı, eğitim, itfaiye, kütüphaneler, müzeler, toplu taşıma araçları, trafik düzenlemeleri, hukuk mahkemeleri, karakollar, kanalizasyonlar, otoyollar, yol güvenliği, sosyal hizmetler ve stratejik planlamadır. Diğer önemli hizmetler ise sağlık hizmetleridir. Bu hizmetlerin finansmanı merkezi hükümet tarafından karşılanır. Belediyeler, yerel planlama, endüstriyel gelişme, çevre düzenlemeleri, çevre sağlığı, vergi toplama, çevre temizliği, otopark vs. gibi hizmetlerden sorumludurlar. Ayrıca ilçe belediyeleri de bulunmaktadır. Bu belediyelerin belirli sorumlulukları vardır. Örneğin mezarlıklar, cenazeler, yerel planlama, umumi tuvaletler, sebze bahçeleri, kaldırımlar gibi konularla belediyeler ilgilenmektedir.

Liverpool; İngiltere'nin kuzeybatısında bulunan, İngiltere'nin kalbi olarak nitelendirilen, Ulusal Turizm Kurulu tarafından günü birlik ziyaretlerin yapıldığı en ünlü şehirlerden biri olarak tanımlanmaktadır. Kentin yenilenerek yeni fonksiyonlar ile donatıldığı su kenarı her yıl ziyaretçi akınına uğramaktadır [The City of Liverpool, 2008]. 18. ve 19. yy da Liverpool tarihi şehir merkezinde altı alan ve rıhtım civarı dünyanın baş ticaret merkezi konumuna gelmiştir. Ayrıca Liverpool modern rıhtım teknolojisinin, taşıma sisteminin ve liman yönetiminin gelişmesinde

öncü konumda bulunan bir kent olarak tanımlanmaktadır. Dünya miras listesinde bulunan alanlar önemli ticari, sivil ve kamusal yapıları barındırmaktadır. Dünya miras listesinde alınma sebebi olarak sıralanan kriterler 2, 3 ve numaralı kriterlerdir [Unesco World Heritage, 2008].

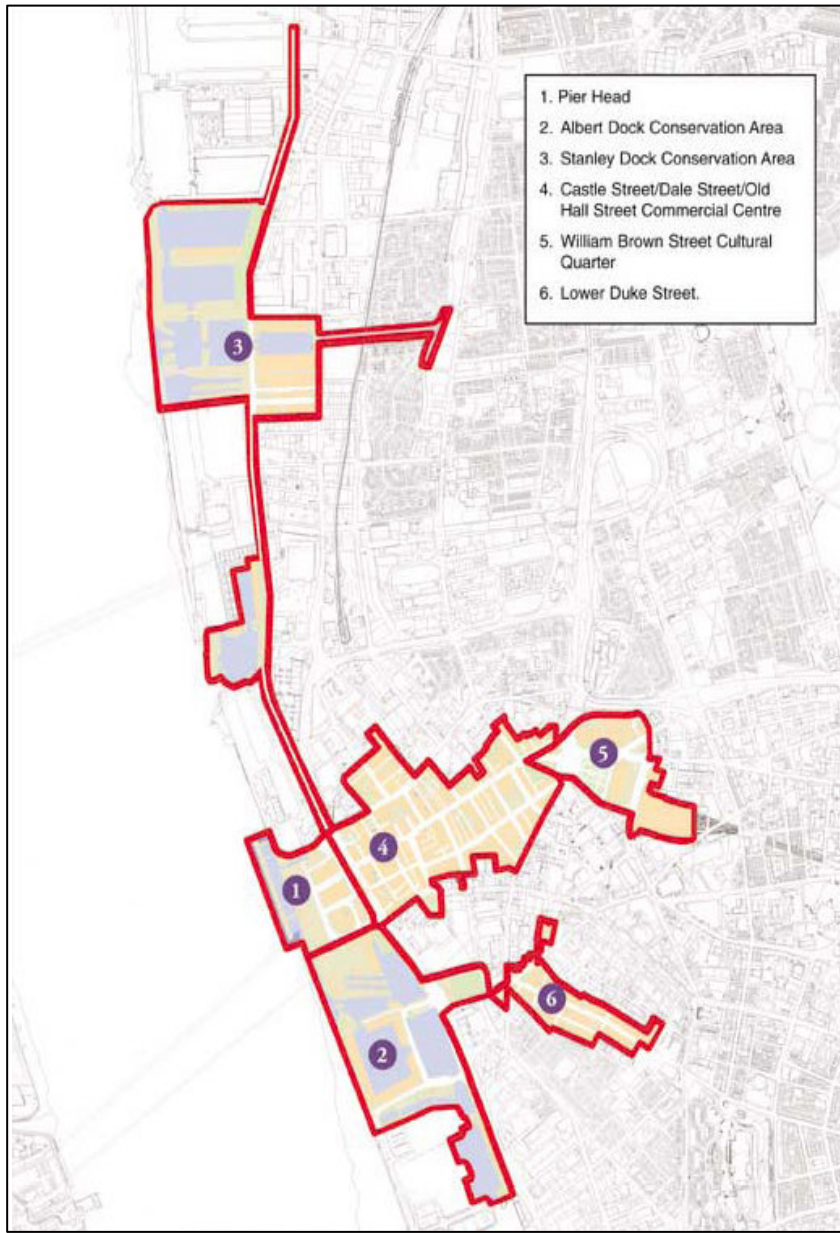
Kent içinde Dünya Miras Listesinde bulunan alanların korunması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için bir yönetim planı hazırlanmıştır. Plan Liverpool kentinin yerel yönetim birimi olan Liverpool Şehir Meclisi tarafından kuzey batı Gelişim Ajansı'nın katkıları ile hazırlanmıştır. Yönetim planı; alan genelinde ilgili ajanslar arasında koordineyi sağlamak, alanda ikamet eden kişilerin mal varlığı olan evrensel değerdeki kültür varlıklarının korunmasını sağlamak için hazırlanmıştır. Yönetim planının koruma, sürdürülebilirlik ve gelişim arasında dengeyi sağlayacak kullanımların uygulanmasını sağlayacağı ifade edilmiştir. Şehir Meclisi, Dünya Miras İcra Grubu ve İngiltere hükümeti tarafından 2003 yılında kabul edilmiştir [Liverpool Management Plan, 2003].

Resim 3.3. Kent merkezine giriş–Lime Street ve meydanı [Nevin Gültekin, 2004.]

Dünya miras alanı yönetim planı

Liverpool Dünya Miras Alanı Pier Head, Albert Dock Koruma Alanı, Stanley Dock Koruma Alanı, Kale Sokağı/ Dale Sokağı/ Old Hall Sokağı Ticaret Merkezi, William Brown Sokağı Kültür Alanı, Lower Duke Sokağı olmak üzere altı bölgeden oluşmaktadır.

Harita 3.2. Liverpool Dünya Miras Alanı sınır ve bölgeleri [Liverpool Management Plan, 2003]

Harita 3.2'ye göre 1, 2 ve 3 ile belirtilen alanların liman alanları, 4, 5 ve 6 ile numaralandırılmış alanların ise tarihi ticaret merkezleri olduğu görülmektedir. Söz konusu altı bölge için yönetim planı 2003 yılında yapılmıştır. Liverpool yönetim planı bölümlerinden plan içeriğine dair yönlendirici yönü bulunan başlıklar bu bölüm içinde incelenecektir.

Yönetim planı, yedi temel bölümden oluşmaktadır. Yönetim planı bölümleri;

1. *Özelliklerin Tespiti*

- Ülke
- Bölge
- Arazi-Mülkiyet
- Mevki
- Sınır

2. *Tanımlamalar İçin Gerekçeler*

- Liverpool-Maritime Mercantile Kentinin Önemi
- Ulusal-Uluslararası Karşılaştırmalar
- Gerçeklik ve Bütünlük
- Önerilen Tanımlamaların Kriterleri

3. Tanım

3.a.Arazinin Tanımlanması

- Alan 1: The Pier Head
- Alan 2: Albert Dock Koruma Alanı
- Alan 3: The Stanley Dock Koruma Alanı
- Alan 4: Kale Sokağı/Dale Sokağı/Old Hall Street Ticaret Merkezi
- Alan 5: The William Brown Sokağı Kültür Alanı
- Alan 6: Lower Duke Sokağı
- Alanın Arkeolojisi
- Alanın Doğal Çevresi

3.b. *Tarih ve Gelişme*

- Liverpool'un Tarihi Gelişimi ve Mercantile Maritime Bölgesinin Rolü
- 1700'lerden İtibaren Liverpool Limanlarının Gelişimi
- Liverpool ve Taşıma Devrimi

- Liverpool da İnsanların Kitlesele Hareketleri
- Liverpool da Gemi İle Taşımacılık ve Ticari Yapılar
- Liverpool Depolarının Önemi
- Liverpool Kültürel Yapılarının Önemi
- Liverpool'un Ticari Zenginliği
- Kamusal Heykellerin Önemi
- Taşınmazların Kayıt Tarihleri ve Formları
- Korumanın Güncel Durumu
- Taşınmazların Sunumu ve Teşviki ile İlgili Politika ve Programlar

4.Yönetim

- Pay ve Sahiplilik
- Yasal Statü
- Koruma Dereceleri ve Uygulama Tanımlamaları
- Yönetim Otoriteleri ve Ajanslar
- Yönetim Uygulama Aşamaları
- Alan ile İlgili Planlar
- Finansal Aşamalar ve Kaynaklar
- Koruma ve Yönetim Tekniklerinde Eğitim Kaynakları
- Ziyaretçi Aktiviteleri ve İstatistikler
- Arazi Yönetim Planı ve Hedefler
- Personel Alım Aşamaları

5.Araziyi Etkileyen Faktörler

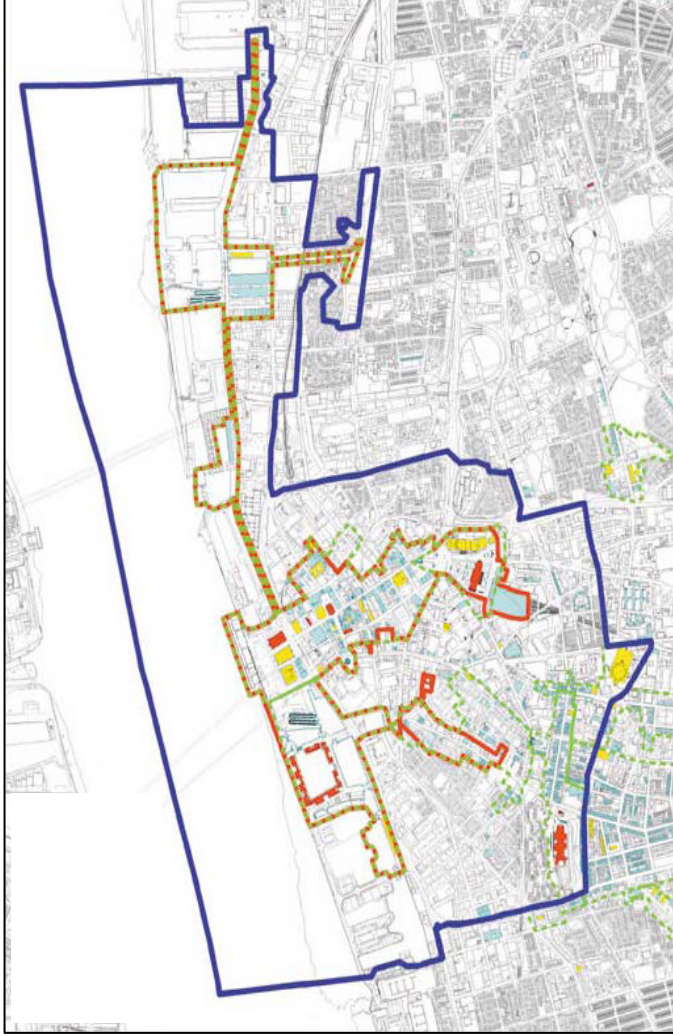
- Gelişme Baskıları
- Çevresel Baskılar
- Doğal Felaketler
- Ziyaretçi/Turizm Baskısı
- Arazi ve Tampon Bölgede Yaşayan Yöre Sakinleri
- Nakliyat Baskısı

6.İzleme

- Koruma Seviyesinin Belirlenmesinde Anahtar Göstergeler
- Alanın İzlenmesi İçin İdari Düzenlemeler
- Önceki Dönem Raporlama Çalışmaları

- 7.Belgeleme
- Fotoğraflar, Slaytlar ve Videolar
- Arazi Yönetim Planı Kopyaları ve Arazi ile İlgili Plan Özetleri
- Kaynakça
- Envanter, Kayıt ve Arşiv Adresleri'den oluşmaktadır.

Yönetim planı bölümlerinden biri olan alanın tanımlanması başlıklı kısım konumlanma ve alanın büyüklüğünü ülke; eyalet, vilayet, bölge; arazi- mülk ilişkisi; alanın harita üzerindeki tam yeri, coğrafi koordinatları ve alana yakın ilişkili alanlar; alanın büyüklüğü; alan sınırları ve tampon bölgeleri alt başlıkları altında vermiştir.

Harita 3.3. Liverpool Dünya Miras Alanı tampon bölgesi [Liverpool Management Plan, 2003]

Alan için bir tampon bölge oluşturulmuş ve ileride yaşanabilecek gelişmelere karşın alanı garanti altına almak için oluşturulduğu açıklaması yapılmıştır. Tampon bölgenin oluşturulmasında ise parsel sahipleri olan alan ile ilgili en önemli ve etkin paydaşlardan yararlanıldığı belirtilmiştir [Liverpool Management Plan, 2003]. Dünya Miras Alanı tampon bölgesine ilişkin olarak hazırlanan Harita 3.3 incelendiğinde tampon bölge olarak nitelendirilen alanın dünya miras listesinde bulunan alanı tamamen kapsadığı görülmektedir. Ayrıca koruma alanı olarak tanımlanmış olan alanın bazı bölgelerde miras alanının dışında da tanımlandığı görülmektedir. Yönetim planı yapılan alan 136 ha lık bir alanı kapsamaktadır. Dünya miras alanına ek olarak tampon bölgesi ile bu alan 750,50 ha lık bir büyüklüğe sahiptir.

Yönetim planının bir diğer başlığı olan Dünya Miras Alanının tanımlanması bölümünde ise; alanın özetle 18.yy dan I. Dünya Savaşına kadar İngiltere'nin küresel etkisinin Liverpool da ticari limanların gelişmesi ile sonuçlandığı ve bu gelişmenin halen kent merkezinde görsel olarak hissedildiği belirtilmektedir. Dünya Miras Alanı içerisinde odaklanılan noktalar ise; Limanlar ve antrepolar(Wapping Dock alanından Stanley Dock Alanına kadar olan alan), mevcut ticari hinterland (Kale Sokağı ticari alanını da içine alan), William Brown Sokağı kültür alanıdır.

Altı bölgeye ayrılan Liverpool Dünya Miras Alanı bölgeleri alanın tanımlanması başlığı altında detaylı olarak tanımlanmıştır. Birinci alan olarak tanımlanan Pier Head; kıyıda odaksal üç yapı olarak The Royal Liver Building, Cunard Building ve Port of Liverpool Building tanımlanmıştır. İkinci alan Albert Dock Koruma Alanının karakteristik yapısını alan içinde bulunan yapıların bitişik nizam oluşu ve su ögesinin olduğu ifade edilmektedir. Albert Dock kompleksinin kentten yüksek bir duvar ile ayrıldığı ve alan içindeki baskın desenini docklar ve çevresine eklemlenen sokaklardan oluştuğu belirtilmektedir. Dünya Miras Alanı içerisinde bulunan Stanley Dock Koruma Alanında ise antrepolar, limanlar, rıhtım ve rıhtım ile ilişkili köprü, vinç bulunmaktadır. Alanın yer döşemeleri orijinal hali ile korunabilmiştir. Alan genelinde kullanılan yapı malzemeleri, yüzeyler ve su ögesi alana ayırt edici bir görüntü sağlamaktadır. Kale Sokağı/ Dale Sokağı/ Old Hall Sokağı Ticaret Merkezi olarak adlandırılmış olan dördüncü bölge ortaçağ kenti sınırları ile hemen hemen

örtüşmektedir. Alan içerisinde bulunan başlıca sokaklar kale sokağı, Water sokağı, Old Hall Sokağı, Dale Sokağı ve Victoria sokağından ilk dört sokak eski orjinli olup geçmişleri 18. yy dan 19. yy başlarına kadar dayanmaktadır. Beşinci bölge olan William Brown Sokağı Koruma Alanı 18 yy başlarına kadar tarlalardan ve yel değirmenlerinden oluşan bir alan olarak tanımlanırken alan içerisine yapılan hastane ve kilise alanda bazı gelişmelerin başlamasına sebep olmuştur. 19.yy başlarında mevcut planlı haline ulaşmıştır. Günümüzde ana kamu binalarının bulunduğu toplama mekânı olarak kullanılmaktadır. Alandaki yapılar 19.yy ikinci yarısında klasik tarzda yapılmıştır. Altıncı bölge olarak tanımlanan Duke Sokağı kent merkezinin güneyine doğru uzanan sokak olarak tanımlanmıştır. Yönetim planı içerisinde yer alan bölümlerden bir diğeri ise ilgi ve sahipliliktir. Söz konusu bölüm içerisinde alan içinde beş bin civarında mülkiyet bulunduğu belirtilerek kamunun mülkiyetinde bulunan önemli yapılar listelenmiştir [Liverpool Management Plan, 2003].

Çizelge 3.3. Liverpool Dünya Miras Alanı belediye mülkiyetindeki taşınmazlar

Liverpool Belediye Meclisi	Liverpool Belediye Binası
	St.George's Salonu ve St.George Meydanı
	Liverpool Merkez Kütüphanesi, Proton Kütüphanesi, Yerel Kayıt Ofisi
	Millennium Evi
	The Pier Head
	St. John Bahçeleri
	Derby Meydanı
	Eski Docklar

Çizelge3.4.Liverpool Dünya Miras Alanı Mersey Ulaşım mülkiyetindeki taşınmazlar

Mersey Ulaşım	Liverpool Müzesi
	Walker Sanat Galerisi
	Former Kent Toplantı Alanı
	Koruma Merkezi
	Merseyside Maritime Müzesi ve Alanı
	Liverpool da Hayat Müzesi
	127, Dale Sokağı ve North Sokağı Üzerindeki Yapılar

Çizelge 3.5. Liverpool Dünya Miras Alanı Ulusal Müze ve İngiliz Su Yolları mülkiyetindeki taşınmazlar

Liverpool Ulusal Müzeleri	Liverpool Müzesi
	Walker Sanat Galerisi
	Former Kent Toplantı Alanı
	Koruma Merkezi
	Merseyside Maritime Müzesi ve Alanı
	Liverpool da Hayat Müzesi
İngiliz Su Yolları	Liverpool Kanalı
	Güney Dockları Su Alanı (Canning Dock, Salthouse Dock, Wapping Dock, Duke's Dock)

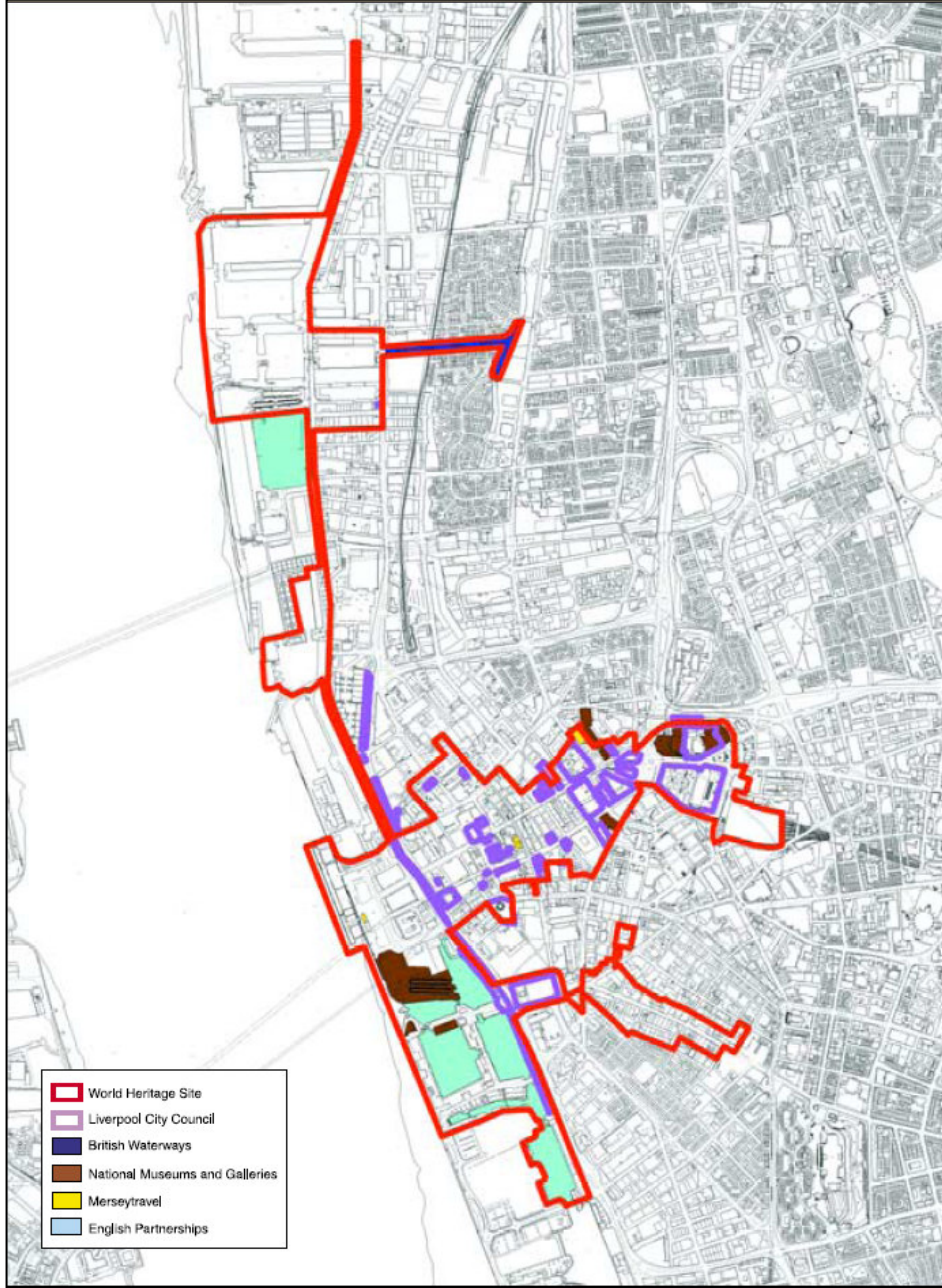
Çizelge 3.6. Liverpool Dünya Miras Alanı İngiliz Ortaklıkları mülkiyetindeki taşınmazlar.

İngiliz Ortaklıkları	Clarence Dock Güç Noktası ve Dockwall'ın bir kısmı
	Lockfield Köprüsü
	Mann Adası
	Lime Sokağı Alışveriş Aksı

Çizelge 3.7. Liverpool Dünya Miras Alanı özel sektör mülkiyetindeki taşınmazlar

Özel Sektör Mülkiyeti	Taşınmaz İsmi
Royal Liver Assurance Co.	The Royal Liver Building
Prudential Portofolio Managers	Cunard Building
Downing Estate	Port of Liverpool Building
Gower Street Estate	Albert Dock Warehouses
Kitgrove Ltd.	Stanley Dock Warwhouses

Çizelgeler incelendiğinde, Liverpool Dünya Miras Alanı içerisindeki taşınmazların kamu mülkiyetinde bulunduğu ancak beş yapının özel mülkiyette bulunduğu dikkati çekmektedir. Alan içinde kamu mülkiyetindeki yapıların çoğunlukta olması yönetim planı doğrultusunda alana dair yürütülen projelerin hızlı, kamu yararını göz önünde bulunduran projeler olarak yürütülmesini kolaylaştırmaktadır.

Harita 3.4. Liverpool Dünya Miras Alanı mülkiyet durumu [Liverpool Management Plan, 2003]

Liverpool DMA'sının mülkiyet yapısını gösteren harita 3.4'e göre; yerel ve merkezi yönetim ile özel sektörün alan içerisinde bulunan önemli yapıların mülkiyetine sahip oldukları dikkati çekmektedir.

Resim 3.4. Kent ticaret merkezi, Honnover Street [Nevin Gültekin arşivi,2004]

Liverpool Yönetim Planı kapsamında incelen bir diğer konu ise alanın yasal durumudur. Bu bölümde alandan sorumlu olan kurum ve kuruluşlar tanımlanmıştır. Dünya miras alanı Liverpool kentinin bugünkü kent merkezinde bulunmakta ve mevcut planlama(yerel ve merkezi) mekanizmaları ile korunmaktadır. Alanın korunmasından sorumlu kuruluşlar; Liverpool Belediye Meclisi, İngiliz Mirası (English Heritage), Liverpool Ulusal Müzesi, Kuzeybatı Gelişme Ajansı, Liverpool Vizyonu ve Liverpool Arazi Gelişim Şirkettir [Liverpool Management Plan, 2003].

Liverpool Belediye Meclisi tanımlanmış alanının tümünü sınırları içerisinde barındırmaktadır. Yerel yönetim otoritesi olarak belirlenen Liverpool Belediye Meclisi kanunlar doğrultusunda Yerel Yönetim Kanunu 2000 ile çalışmalarını sürdürmektedir. Mecliste 99 kişi encümen üyesi olarak görev yapmaktadır. Yürütme kurulu başkan ve 9 adet üyeden oluşmaktadır. Yürütme kurulu ve Belediye Meclisini destekleyen 6 adet seçilmiş komite bulunmaktadır. İngiliz Mirası (English Heritage) (Tarihi Yapılar ve Anıtlar Komisyonu) Ulusal Miras Kanunu ile 1983 yılında kurulmuştur. Genel görevleri; eski anıtları ve yapıları korumak, koruma alanlarının görünüm ve değerinin artırılması konusunda ilerleme sağlamak, eski anıtlar ve tarihi

yapılar ile ilgili halkın bilgi seviyesini artırmak, tarihi yapılar ve koruma alanları ile ilgili hükümet ve yerel yönetim planlama otoritelerine görüşler ve tavsiyeler vermek, kanuna uygun olarak hazırlanan özel mimari veya tarihi özellikli abide ve yapıların listelerini oluşturma konusunda tavsiyelerde bulunmak, tarihi yapılar, alanlar bahçeler, koruma alanları ve abideler için yardım fonları oluşturmak, önemli tarihi değere sahip bahçe ve parkları kaydetmek ve risk altındaki binaları tespit etmek, İngiltere'nin tarihi yapıları ve abideleri ile ilgili ulusal kayıtlar oluşturmak, tarihi yapıları kazanmak olarak sıralanmaktadır. Liverpool Ulusal Müzesi Dünya Miras Alanı olarak belirlenmiş olan alan ile ilgili sorumlu olan bir diğer kuruluş olarak tanımlanmaktadır. Liverpool Ulusal Müzesi 1986 yılında kurulmuştur. Yıllık gelirini Kültür, Medya ve Spor Banklığından almakla beraber birçok geliri de mevcuttur [Liverpool Management Plan, 2003].

Alan ile ilgili sorumluluğu olan Kuzeybatı Gelişme Ajansı bölgesel ve yerel düzeyde tüm otoriteler arasında koordineyi sağlamak için kurulmuştur. Koordine sağladığı konular; ekonomik gelişme ve yenileme; iş etkinliği, yatırım ve rekabet edebilirlik, yeni iş kurulmasını destekleme, yeni yeteneklerin başvurusu ve gelişmeyi destekleme, sürdürülebilir gelişmedir. Liverpool Vizyonu kentsel yenileme işleri ile ilgilenen şirket statüsündeki bir özel kuruluş olarak alan ile ilgili çalışmalarını 1999 yılından itibaren sürdürmektedir. Şirketin üç tane finansal partneri bulunmaktadır. Bunlar; Liverpool Belediye Meclisi, Kuzeybatı Gelişme Ajansı ve İngiltere Ortaklığıdır. Şirketin temel hedefi; Liverpool şehir merkezini ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan refaha ulaştırmaktır. Tam olarak sorumlu olduğu bölge belirli olmamak ile birlikte Pier Head'in bir mil yarıçapını içine alan bölge sorumlu olduğu bölge olarak tanımlanabilmektedir. Liverpool Vizyonu Şirketi'nin görevleri; kent merkezi Stratejik Yenileme Çerçevesi Temmuz 2000 Programı çerçevesinde çeşitli stratejiler oluşturmak ve sürekli gelişim için stratejileri uygulamaya dönüştürmek, seçmenler ile katılım, danışma ve sözleşme işlerini yapmak, on, on beş yıllık periyotlar ile stratejilerin uygulanabilmesi için program yönetimi yapmaktır [Liverpool Management Plan, 2003].

Liverpool Yönetim Planının *üçüncü bölümü* alanın önemi başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu başlık altında alanın önemi ve Dünya Miras Listesine giriş kriterleri tanımlanmaktadır. Dünya Miras alanı olarak belirlenen alanın önemi; dünya ticaretinde gelişme, sanayi devrimi, İngiltere Krallığı'nın gelişimi, göç, liman teknolojisindeki öncülük, liman yönetimi, yapı inşa etme teknolojileri, taşımacılık sistemi, kanallar, demiryolları, karayolu tünelleri, belirlenmiş alanın kentsel olarak değerlendirilmesi, dünya miras alanın tarihi ve kültürel birikimleri başlıkları ile detaylı olarak tanımlanmış ve anlatılmıştır. Üçüncü bölüm içerisinde yer alan dünya miras listesine giriş kriterleri ise kriter (ii), (iii), (iv) olarak sıralanmış ve detaylı olarak ele alınmıştır [Liverpool Management Plan, 2003].

Planın Yönetim başlıklı *dördüncü bölümü* içerisinde; alanın yönetimi, koruma ölçütleri ve uygulama, yönetim ile ilgili sorumlu kuruluşlar, kaynak ve finansman koruma ve yönetimde uzmanlık, ziyaretçi hizmetleri ve sayılar, yönetim planının özellikleri ve amaçları konularında bilgilendirme yapılmıştır. Tezin kapsamı doğrultusunda konu başlıkları üzerinde durulacaktır. Alanın yönetimi başlığı altında alan içinde çeşitli paydaşların bulunduğu belirtilerek farklı paydaşların bulunmasının sorumlulukların da çeşitlenmesine sebep olduğu vurgulanmaktadır. Yönetim planı bütüncül ve uyumlu bir plan olarak tanımlanmaktadır.

Alanın yönetiminde çeşitli kopuklukların izlenmekte olduğu ve bu sorunun birkaç anahtar başlık ile özetlenebileceği belirtilmiştir.

Yönetim planının amacına ilişkin belirginliğin eksikliği; Yönetim planı alanın gelecek yönetimini sağlayacak tek doküman değildir. Yönetim planının gelişimi yasal olan ve olmayan tüm planlar ve stratejiler ile alanın yönetimi kapsamında oluşturulan icra grubunun görüşü ile gelişmektedir. Yönetim planı ilgili tüm ajanslar için stratejik bir kılavuz olarak kabul edilmiş ve ajanslar alan ile ilgili plan ve projelerini bu kılavuza göre şekillendirmektedir. Ayrıca yönetim planının rolü dünya miras alanının yönetimini, canlandırılmasını ve sürdürülebilir olmasını sağlayacak mekanizmaları, parametreleri ve amaçları ortaya konyaktadır.

Karar verme sürecinde yönetim planının katılımı; karar verme sürecinde yönetim planında yer alan politikaların, öneri, amaç vb. karar mekanizması durumundaki etmenlerin katılımı gerekmektedir. Bu noktada iki farklı sorunsal ile karşılaşılmaktadır. Bunlar yönetim planının yasal anlamda yerinin tam belirlenememiş olması ve yönetim planı ile ilgili ajanslardan tam destek alınamamasıdır. Sorunların çözümlenmesinde ilk olarak Liverpool Belediyesi planların hazırlanış ve uygulanması ile ilgili olarak hazırladıkları Bütünleyici Planlama Kılavuzunu hazırlarken yönetim planını temel kaynak olarak kullanmış ve böylelikle yönetim planının yasal statüsü sağlanmıştır. İkinci sorun ise taslak yönetim planı üzerinde yoğun bir katılımcı çalışma yapılması ile sorun olmaktan çıkarılmıştır.

Alan ile İlgili Yönetim Kararlarına Yerel Toplumun İlgisi; yönetim planında yerel halkın yönetim kararlarına katılımı kesin bir şart olarak tanımlanmaktadır. Katılımın olmaması yerel halkın dünya miras alanından kendini soyutlamasına sebep olacak bunun da ilgisizliği beraberinde getireceği belirtilmektedir. Yerel topluluk tanımı, iş camiasını, özel ilgi gruplarını ve dünya miras alanı ve tampon bölgesinde yaşayanları kapsamaktadır. Miras alanı kentin miras kaynaklarının algılanması açısından bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Yerel toplulukların ilgisini çekebilmek için anahtar etkili iletişimi sağlayabilmektir. İlk adım dünya miras alanı gazetesini ile Liverpool tarafından icra grubu adına geniş bir tanıtımın yapılması olarak tanımlanmıştır [Liverpool Management Plan, 2003].

Yönetim planının yönetim başlıklı *dördüncü bölümü* içerisinde alt başlık olarak verilen ikinci başlık; koruma ölçütleri ve uygulamadır. Çerçevenin planlanması başlığı altında; planlamanın yasal yapısı, politikalar ve pratikler(uygulamalar) ile belirlenen alanın ve tampon bölgenin güvence altına alındığı belirtilmiştir. Yeni binaların kullanım değişiklikleri, yönetimi İngiltere Arazi Planlama tarafından kontrol altında tutulmaktadır. Planlama çalışmaları Planlama Yasası 1990, kılavuzlar ve dokümanlar kapsamında sürdürülmektedir. Planlama sistemini merkezi ve yerel yönetim işbirliği içinde sürdürmektedir. Çerçevenin Planlanması başlığı altında merkezi yönetim ve Liverpool Belediyesi'nin rolleri tanımlanmıştır. Alanın

yönetiminden sorumlu merkezi yönetim başbakan yardımcısı, Kültür Medya ve Spor Bakanlığı, Çevre, Tarım ve Kırsal İşler Bakanlığı'ndan oluşmaktadır. Başbakan Yardımcısının görevi; ulusal ve bölgesel plan politikalarını düzenlemek, gelişme planlarını onaylamaktır. Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı genel koruma yaslarından ve politikalardan sorumludur. Ayrıca; Dünya Miras Alanı olarak alanların aday gösterilmesi, mimari ve tarihi özellikli taşınmazların derlenerek listelenmesi, kanuna uygun olarak tarihi yapıların onarımı için kaynak sağlamak, koruma alanları tespit etmek, temel koruma ajansları için fon temin etmek, anıt ve abideler ile ilgili planlama çalışmaları yapmak Bakanlığın görevleri arasında bulunmaktadır. Planlama çalışmalarına katkıda bulunmak için merkezi yönetim tarafından kapsamlı bir arazi kullanım çalışması yapılmaktadır. Merkezi yönetim tarafından hazırlanan Planlama Politikaları Kılavuzu gelişme politikalarını açıklamaktadır. Ayrıca merkezi yönetim tarafından hazırlanmış olan PPG15(Planning and Historic Environment) ve PPG16(Archeology and Planning) anahtar kılavuzlar olarak koruma ve miras konularında kullanılmaktadır. Liverpool Belediyesi'nin rolü ise ileri planlama çalışmaları, koruma alanı tayini, listelenmiş taşınmazlar başlıkları altında ele alınmıştır. Liverpool'da birçok planlama ve koruma sorumluluğu yerel planlama otoritelerine emanet edilmiştir. Liverpool Belediyesi dünya miras alanının tamamı için planlama otoritesi olarak görev yapmaktadır. Liverpool Belediyesi 1985 yılında Yerel Yönetim Kanunu çıkarmış, kent gelişme planlarını hazırlamış ve tüm alana dair koruma, geliştirme uygulamalarını bu kanun ve plan çerçevesinde yapmaktadır. Söz konusu gelişme planı dünya miras listesinde bulunan alanın gelecekteki arazi kullanım hedeflerini ve gelişme stratejilerini içermektedir. Kasım 2000 de ise Bütünleşik Gelişme Planı(Unitary Development Plan- UDP) kamusal istişare ile hazırlanmıştır. Söz konusu plan dünya miras alanı için de gelişme planı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Temmuz 200 de hazırlanan Kent Merkezi Stratejik Yenileme Çerçevesi (City Centre Regeneration Framework) ile dinamik, esnek yenileme programları oluşturulmuştur. Liverpool Belediyesi dünya miras alanının genel koruma politikaları ile bütünleştirilmesinden de sorumlu kurum olarak görev yapmaktadır. Planlama Kanunu 1990 hükümleri uyarınca Liverpool Belediyesi kent genelinde koruma alanlarının belirlenmesi, denetiminden de sorumludur. Ayrıca koruma alanlarının korunması ve değerinin artırılması için alanlara yönelik taslak

proje ve programlar hazırlamak ve yayınlamak görevleri arasında bulunmaktadır. Tescilli yapıların tespiti, korunması, onarımı için kaynak bulunması Belediyenin görevleri arasında sıralanmaktadır. Liverpool da tescilli taşınmazlar üç sınıfa ayrılmıştır. Sınıf I; seçkin, önemli mimari ve tarihi özellikleri olanlar (İngiltere'deki yapıların %2 sini oluşturmaktadır), sınıf II; önemli yapılar-ancak sınıf I kadar önemli olmayan yapılar- (İngiltere'deki yapıların %4 ünü oluşturmaktadır), sınıf III; özel yapılar(İngiltere'deki yapıların %94 ünü oluşturmaktadır) [Liverpool Management Plan, 2003].

Dünya miras alanı yönetimden sorumlu kuruluşlar

Planda yönetim çatısı altında ele alınan ikinci başlık yönetimden sorumlu ajanslardır.

Çizelge 3.8. Liverpool Alan yönetimi kuruluşları [Management, 2003]

ORGANİZASYON	GÖREVİ	YETKİLİ OTORİTE
<i>Liverpool Dünya Miras Alanı Merkez İcra Grubu</i>	Alanın yönetiminde koordineyi sağlamak	İlgili organizasyonların temsilcileri
<i>Liverpool Belediyesi</i>	Yerel yönetimin görevi ve gücü ile bütüncül stratejik planlama politikaları üretmek	Planlama Direktörü, Koruma ve Kentsel Tasarım Direktörü Dünya Miras Uzmanı Merseyside Arkeoloji Uzmanı Koruma Uzmanı Ulaşım Uzmanı Müzeler Uzmanı Turizm Uzmanı
<i>İngiltere Mirası</i>	Yönetim konusunda iyi uygulamaları teşvik etmek	Tarihi Yapılar Araştırmacısı Tarihi alanlar Danışmanı
<i>Kuzey Batı Gelişme Ajansı</i>	Merkezi yönetimin bölgesel ekonomik gelişmeyi teşvik etmesini sağlamak	Baş Plancı
<i>Liverpool Vizyonu Ajansı</i>	Merkezi hükümet tarafından oluşturulan kentsel yenileme şirketinin, şehir merkezinde ekonomiyi geliştirmek	Planlama Direktörü
<i>Mersey Ulaşım</i>	Merseyside da bütünleşik ve sürdürülebilir taşımacılığı sağlamak	Ana Projeler Çalışanı

Çizelge 3.8.(Devam)Liverpool Alan yönetimi kuruluşları[Management, 2003]

<i>Speke Garster Gelişme Şirketi ve Liverpool Arazi Gelişme Şirketi</i>	Kırsal alanda ekonomik gelişmeyi sağlamak	Şef Yönetici
<i>Mersey Şirketi</i>	Merseyside da turizmin gelişmesini sağlamak	Turizm İşleri Yöneticisi
<i>İlk Liverpool Ajansı</i>	Liverpool ortaklığı olarak topluluk stratejisi oluşturmak	Ajans Direktörü
<i>Liverpool Ticaret ve Sanayi Odası</i>	Özel sektörün ilgisini ortaya koymak	Genel Sekreter
<i>Merseyside Ulusal Müze ve Galerileri</i>	Müzelerin, galerilerin ve koleksiyonların gelişimini sağlamak	Direktör
<i>Liverpool Kültür Şirketi</i>	Liverpool da kültür faaliyetlerini teşvik etmek	Yönetici
<i>Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı</i>	Dünya miras sözleşmesinin İngiltere'ye uyumunu sağlamak	Devlet Bakanı
<i>Çevre Ajansı</i>	Doğal su kaynakları ile ilgili tedbirleri almak	Ajans Uzmanı
<i>İngiltere Su Yolları</i>	Kanalların sürdürülebilirliğini sağlamak	Yönetici

Çizelge 3.8 de görüldüğü gibi kentte dünya miras alanı yönetiminden sorumlu on dokuz tane kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Kuruluşlar vakıf, ajans, şirket, yerel yönetim ve merkezi yönetim gibi çeşitli yönetim birimlerinden oluşmaktadır. Bu noktada kentsel alan yönetimi için çok paydaşlı bir katılımın olduğu görülmektedir. Alanın yönetimi alan içerisinde yer alan tüm fonksiyonların yönetimi ile ilişkili olduğundan alan içerisinde çok çeşitli organizasyonların katılımını da gündeme getirmektedir. Dikkati çeken bir diğer unsur ise; yönetimden sorumlu kuruluşların görev ve sorumlulukları incelendiğinde ekonomik gelişmeyi ve koordineyi sağlamak gibi hedeflerin birçok kuruluş için geçerli olduğu görülmektedir. Ekonomik gelişmenin yönetim ile ilgili olarak gündeme gelmesi alan yönetiminin aynı zamanda ekonomik gelişmeyi tetikleyen ve etkileyen bir unsur olduğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca birimler arasında koordineyi sağlayan birçok kuruluşun olması yerel yönetim, merkezi yönetim ve diğer ajans, organizasyon, sivil toplum örgütleri ile yetki paylaşımının üst düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Yönetimin finansmanı ise yönetim üst başlığı altında açıklanan bir diğer konudur. Alanın yönetimi ile ilgili en önemli finans kaynağı özel sektör olarak tanımlanmaktadır. Yatırımların tümünü özel sektörden beklemenin gerçekdışı olması ile birlikte son yıllarda yatırımlar konusunda ciddi bir artış görüldüğü, yerleşim alanı gelişmeleri, turizm alanında otel yatırımları,

işyeri yatırımları, bireysel yatırımlar başlıkları altında özel sektörün katkıları ifade edilmektedir. Ayrıca yönetim planında kapsamlı bir kamu fonu alanın korunması amacıyla oluşturulmuştur. Fon yalnızca özel mülkiyetteki yapıların korunması amacıyla değil alanın tümünün yenilenmesi, koruma kapsamında teşvik edilmesi hususunda da çeşitli başarıların elde edildiği belirtilmektedir. Kamusal fonlar; Duke Sokağı Koruma Alanı 1995-1998, Staler Sokağı/Seel Sokağı Miras Ekonomik Yenilenme 1999-2003, Kale Sokağı Koruma Alanı Ortaklığı 2000-2003, Bölüm 57 Fonları, Bölüm 3A Fonları isimleri ile tanımlı bir alan için ayrılmıştır. Liverpool miras alanı teşvik uygulamaları ile alana yapılan teşvikler sıralanmıştır. Yerel yönetim birimi olan Liverpool Belediyesi Etap 1 isimli bir uygulama ile alana yönelik teşvik uygulamalarını başlatmıştır. Liverpool Dünya Miras Alanı Merkez İcra Grubu tarafından oluşturulan fon ile alan içinde yer alan kötü durumdaki tarihi yapılara taşınmazların onarımından fondan öncelik verilmesi, Kale Sokağı'nda yer alan tarihi yapıların onarılması, kapsamlı yenileme programlarının geliştirilmesi, etkin bir kent imajının oluşturulması amaçlanmıştır. Söz konusu fon kamu bağışları ve ödenekleri ile oluşturulmuştur.

Resim 3.5. Kent merkezi istasyon (Central Station) [Nevin Gültekin arşivi, 2004]

Yönetim planının yapıldığı tarih itibari ile fonun toplam bütçesi £ 6 470 000 dir. Oluşturulan fonun katılımcıları ise Liverpool Belediyesi, Kuzeybatı Gelişme Ajansı, İngiltere Mirasıdır [Management Objectives, 2003].

Yönetim planının dördüncü bölümü içerisinde yer alan diğer başlıklar koruma ve yönetim tekniklerinde uzmanlık, alanın ziyaretçi hizmetleri ve sayıları, yönetim planının özellikleri ve amaçlarıdır. Yönetimden sorumlu birim olarak Liverpool Belediyesinin uzman ekibi açıklanmıştır. Liverpool Belediyesi uzmanları; kentsel tasarım, mimari, koruma konusunda uzmanlaşmış kişilerin yanı sıra arkeolojik alan yönetimi konusunda uzman bir kişinin bulunduğu 10 kişilik bir ekip tanımlanmıştır. Alanın ziyaretçi sayıları turizm açısından önemli bölgelere ayrılarak verilmiştir. Bölgelere göre alanı 2001 yılı ziyaretçi sayıları; Albert Dock ve su kenarı beş milyon sekiz yüz bin kişi, kültürel merkezi(kütüphane, müze, galeri) üç yüz yetmiş bin kişi, diğer(Liverpool Town Hall, Batı Kısım, Mağara) kategorisi ise bin beş yüz kişidir [Management Objectives, 2003]. Yönetim Planının Özellikleri ve Amaçları başlığı altında yönetim planının yapısı üzerinde durulmuştur. Unesco 1999 yılında eylem kılavuzunu yayınladığında İngiltere mevcut Dünya Miras Alanlarının yasal statüde yeterli olarak korunması için ulusal ve yerel düzeyde bir çerçeve oluşturmuş ayrıca Liverpool Belediyesi ve yerel ajanslar yerel düzeyde koruma politikaları geliştirmiştir. Yönetim planı bağımsız danışmanlar ve alanın sakinleri ile Dünya Miras Alanı Merkez İcra Grubu tarafından hazırlanmıştır. Planın önemli amaçlarına bu bölümde kabaca değinilmiştir. Amaçları;

- Alanı uyumlu ve şeffaf planlama politika ve kararları ile korumak ve evrensel değerlerini artırmak,
- Tarihi yapıların kullanımı ile sahipsiz taşınmazlarda sürdürülebilir turizm ile sürdürülebilir ekonomik canlanmayı teşvik etmek,
- Araştırma, alanın tanıtılması ve eğitim ile alanın önemli değerlerini geliştirmek, olarak sıralanmıştır.

Ayrıca planın bu başlığı altında Unesco ve Icomos kılavuzlarına göre yönetim planının yapısı ortaya konulmuştur. Buna göre yönetim planı;

- Korunacak, sürdürülecek ve geliştirilecek alanın özellikleri, değeri ve önemi netlikle tanımlanmalı,
- Anahtar yönetim sorunları değerlendirilmeli,
- Alanın önemli evrensel değerlerinin sürdürülebilir ekonomik canlanma ile sağlanması için etkin bir vizyon geliştirilmeli,
- Bütünsel ve tutarlı hedefler alanın gelecek yönetimi ve korunması amacı ile belirlenmeli,
- Üzerinde uzlaşılmış yönetim çerçevesinin kısa (5 yıl), orta (10 yıl)ve uzun (30 yıl) süreli olarak kontrol edilmelidir [Management Objectives, 2003].

Alanın yönetiminde sorumlu kurum ve kuruluşların ayrıntılı bir şekilde tanımlandığı planın dördüncü bölümü planın çok paydaşlı bir katılım sonrasında oluşturulmuş bir doküman olduğunu göstermektedir. Merkezi yönetim daha çok koruma kapsamında genel politikalardan sorumlu bir yönetim birimi olarak tanımlanırken, yerel yönetim birimi olan Liverpool Belediyesi ve ilgili ajanslar planın hazırlanmasında ve uygulanmasında aktif birimler olara dikkati çekmektedir. Planın hazırlanmasında görev alan ilgili ajanslar incelendiğinde koordineyi sağlamaya yönelik olarak kurulmuş ajansların varlığı da dikkati çeken bir diğer unsurdur. Alanın ziyaretçi sayıları ve korunması amacı ile oluşturulan fon alanın sürdürülebilir bir şekilde korunması konusunda da net bir bilgi vermektedir. Ayrıca alanın yönetiminde çeşitli kopuklukların izlenmekte olduğu ve bu sorunun birkaç anahtar başlık ile özetlenebileceği belirtilmiş ve sorun tespiti planın bu bölümünde ortaya konmuştur.

Yönetim planının *beşinci bölümü* ise Dünya Miras Alanının geleceği ve yönetimin amaçlarından oluşmaktadır. Alanın yönetimi, yenileme, mirasın korunması, kentsel görünüm, yeni gelişmeler, ulaşım, arkeoloji, alanın anlaşılabilirliği, kültürel ve soyut miras, eğitim, ziyaretçi yönetimi ve turizm, doğal çevre, Dünya Miras Alanı'nın geleceği ile ilgili olarak amaçlar belirlenmiştir. Tezin konusu itibari yönetim planında alanın yönetimi, ziyaretçi yönetimi ve turizm başlıkları altında belirtilen amaçlar üzerinde durulacaktır.

Alan yönetimi açısından amaçlar

A.Y.Amaç 1: Alan ve tampon bölgenin yönetimini koruyarak, sürdürmek ve değerini artırmak, alanın ve etkileşim sahasının değişen şartlar göz önünde bulundurularak evrensel değerinin korunması amaçlanmaktadır. Ayrıca hiçbir öneri veya teklifin bu esaslı amacı değiştiremeyeceği önemle belirtilmiştir.

A.Y.Amaç 2: Tüm paydaşlar tarafından alanın öneminin anlaşılması ve yönetim planının amaçlarının anlaşılmasını sağlamak. Yönetimin başarılı olabilmesi için tüm paydaşların yönetim planından haberdar ve ilgili olmaları gerekmektedir. Yönetim planına ve adaylık dokümanlarına ulaşım serbesttir. Mümkün mertebe tüm paydaşların alanın yönetiminde aktif rol oynamaları sağlanmaktadır.

A.Y.Amaç 3: Dünya Miras Alanı ve tampon bölge ile ilgili tüm kararların, planların ve politikaların merkezde ve ciddi bir şekilde yönetim planını desteklemesini sağlamak.

A.Y.Amaç 4: Uluslararası koruma politikaları ile ulusal ve yerel koruma politikaları arasında uyumu sağlamak. Uluslararası politikaların belirlenmesinde temel olarak alınan yasal veriler yönetim planında sıralanmıştır. Bunlar; Unesco1972 Dünya Kültürel Mirası ve Doğal Mirasının Korunması Kongresi, Unesco 1994 Nara Belgesi, Avustralya Icomos 1999 Burra Sözleşmesi, Feilden ve Jokilehto 1998 Dünya Miras Alanları Yönetim Kılavuzu, Icomos 1964 Venedik Sözleşmesi, Icomos 1972 Çağdaş Mimarlıkta Eski Yapıların Tanıtımı Sempozyum Sonuçları, Icomos 1987 Tarihi Kentler ve Kentsel Alanların Korunması Sözleşmesi, Icomos 1990 Arkeolojik Alanların Korunması ve Yönetimi, Icomos 1999 Bölgesel Miras Oluşturulması Sözleşmesidir.

A.Y.Amaç 5: Etkili bir katılım ile yönetim planını izlemek, kontrol etmek ve uygulamak. İcra grubu yönetim planının tartışılması ve uygulanması için bir forum oluşturmuştur. Söz konusu forum oybirliği ile sorunların çözümüne yönelik, yenileme, koruma arasındaki dengeyi sağlamaktadır. İcra Grubunun yönetim

konusunda üstlendiği roller; alanı etkileyebilecek master plan strateji ve dokümanlarında etkili olmak, Dünya Miras Alanının finansmanı konusunda önceliklerini takip etmek, Dünya Miras Alanının içinde küçük ölçekli projelerin yapılmasında ilgili kurumlar arasında koordineyi sağlamak, araştırma sonuçlarını yayınlamak, Dünya Miras Alanının geniş kitlelere tanıtımını yapmak, yönetim planını gözden geçirmek, alanın yönetimine yerel yönetim birimlerini ve topluluklarını dahil etmek,

A.Y.Amaç 6: Yerel yönetimleri alanın yönetimine dahil etmek ve alan ile ilgili kararların alınmasında etkinliğini artırmaktır [Management Plan, Monitoring, 2003]

Ziyaretçi Yönetimi ve Turizm Açısından Amaçlar;

Z.Y. Amaç 1: Alanda koordineli ziyaretçi yönetimi ve sürdürülebilir turizmi sağlamak. Ziyaretçi yönetimi beş ilkedен oluştuğu belirtilmektedir. Bunlar; alanın teşviki, alanın yorumlanması, ziyaretçi tecrübelerinin artırılması, ekonomik yararın maksimize edilmesi, ziyaretçi etkilerinin ve eğilimlerinin izlenmesidir.

Z.Y. Amaç 2: Alandaki ziyaretçi yönetimini, ulaşımı, hareketliliği ve etkinlikleri geliştirmek, alanda etkinlik hareketlilik ve ulaşılabilirliği artırmak için anahtar uygulamalar;

- Yaya ulaşımını artırmak (Albert Dock ve diğer alanlar arasında),
- Pier Head ve Kale Sokağı arasında ulaşımı geliştirmek,
- Lime Sokağına girişi iyileştirmek,
- Tuvaletlere ulaşılabilirliği sağlamak,
- Tarihi yapılara ulaşılabilirliği geliştirmek,
- Ziyaretçilerin yönlendirilmesini sağlamak,
- Yaya yollarının nehir kenarında ve kanal doğrultusunda geliştirmektir.

Z.Y. Amaç 3: Yerel toplum ve diğer yerel örgütlenmeler için çekim unsurlarını oluşturmak için saklı yararları maksimize etmek. Söz konusu amaç iki önemli alanı kapsamaktadır. Bunlardan ilki; ziyaretçiler ve yerel topluluklar için etkinlikler

düzenlemek, ikincisi ise miras alanı üzerinde minimum bozulma ile maksimum ekonomik yararı sağlamaktır.

Z.Y. Amaç 4: Alanın öneminde ve karakterinde bir değişime neden olmaksızın ziyaretçi sayısını optimize etmek [Management Plan, Monitoring, 2003]

Yönetim planı içerisinde yer alan amaçlar ve hedefler incelendiğinde çok detaylı bir çalışma yapıldığı, her konu başlığı için amaçların ortaya konulduğu ve aslında tüm amaçların kesişimde alanın değerini sürdürülebilir bir şekilde korumaya yönelik olduğu görülmektedir.

Yönetim planının son bölümü olan *altıncı bölümü*; alanın kontrolü ve denetlenmesi üzerine oluşturulmuştur. Yönetim planının periyodik denetlemeleri Kültür, Medya ve Spor Bakanlığınca yapılmaktadır. Bakanlıkça yapılan periyodik kontrol beş ana kriter üzerine odaklanmıştır. Bunlar; miras statüsündeki değerlerin tanımlanması, korunması, muhafazası, sunumu ve eğitimi üzerinde yapılan denetimlerdir.

Alan yönetiminin denetleme mekanizmaları

Alan için yapılan tanımlamanın denetlenmesi (Monitoring Identification): Miras alanı sınırının gözden geçirilmesi yapılan denetimlerden alanın tanımlanması statüsünde yapılmaktadır. Söz konusu denetimin amacı alanın bir kısmı çeşitli sebeplerle (yangın, sel vb.) zarar görmüş olabilir ve miras alanı olarak tanımlanmış sınırın dışına çıkartılabileceği gibi yeni yapılan araştırmalar sonucunda arkeolojik, tarihi değeri olan alanlar saptanabilir ve tanımlı alana eklenebilmektedir. Alan sınırları altı yılda bir gözden geçirilmektedir. Tampon bölge de tanımlı miras alanı gibi denetlenmelidir. Alan sınırı gibi yeni yapılan araştırmalar tampon bölgenin büyüklüğünü ve sınırlarını etkilemektedir. Tampon bölgenin sınırları da miras alanı gibi altı yılda bir gözden geçirilmelidir.

Alanın muhafazasının denetlenmesi (Monitoring Protection): Alan içinde listelenmiş gözden geçirilmekte ve I, II, III. Sınıf yapılarda statü değişiklikleri olabilmekte ve

sınıflandırmalar tekrar gözden geçirilmektedir. Alan içinde koruma alanları da denetlenmektedir. Koruma alanı olarak belirlenen alanların korunmasından Liverpool Belediyesi sorumludur. Ayrıca Liverpool Bütünleşik Gelişme Planı doğrultusunda koruma alanları gözden geçirilerek denetimleri yapılmaktadır. Bütünleyici Planlama Kılavuzunun (Supplementary Planning Guidance) benimsenerek planlama politikalarına dahil edilmesi sağlanmaktadır. Arkeolojik alanlar korumanın denetlenmesi kapsamında periyodik olarak gözden geçirilmektedir.

Alanın korunmasının denetlenmesi (Monitoring Conservation): Korumanın denetlenmesi kapsamında; risk altındaki yapıların güncellenmesi, özel yapılarda detaylı incelemelerin denetlenmesi, koruma planları ve etkinliğinin gözden geçirilmesi, alan için yapılan para yardımı ve fonların seviyesinin kontrolünün sağlanması, gelişme kontrol kararlarının etkinliğinin ve özelliklerinin gözden geçirilmesi, ulaşım faktörlerinin gözden geçirilmesi, onarılan abide ve anıtların sayılarının kontrolü işlemleri yapılmaktadır.

Alanın sunumunun denetlenmesi: Başlık altında yapılan denetlenmelerin etkin olarak yapılamadığı belirtilmiştir. Sebebi ise denetleme için söz konusu faktörler soyut ve öznel olarak tanımlanmıştır. Fakat faktörlerin soyut ve öznel olmasına rağmen bazı denetim mekanizmaları geliştirilmiştir. Bunlar;

- Halka açık etkinliklerin sayısının gözden geçirilmesi,
- Etkinliklere katılan ziyaretçi sayısının gözden geçirilmesi,
- Alan genelinde düzenlenen etkinliklerde ziyaretçi tatmininin gözden geçirilmesi amacıyla teftiş etmek,
- Alanın tanıtımı ile ilgili yayın, reklam panoları, web siteleri ve görsel işitsel yayınlarının sayısı ve niteliklerinin gözden geçirilmesidir.

Alan ile ilgili eğitim ve öğretim programlarının denetlenmesi(Monitoring Education and Training): Denetlenmesi zor olan bir başlık olarak yönetim planında tanımlanmıştır. Fakat yönetim planı içerisinde nasıl daha etkin hale getirilebileceği üzerinde durulmuştur. Denetleme; okullar tarafından alana eğitim amaçlı düzenlenen

ziyaretlerin sayısının incelenmesi, koruma ve turizm konusunda verilen eğitimlerin incelenmesi şeklinde yapılmaktadır [Management Plan, Monitoring, 2003].

Resim 3.6. Tarihi kent merkezi –Victoria Street [Nevin Gültekin arşivi, 2004]

Yönetim planı içeriğinde bulunan ve alan yönetimi döngüsü açısından önemli bir aşama olan izleme, kontrol aşaması Liverpool Yönetim Planı içeriğinde de önemsenen ve ayrıntılı olarak irdelendiği görülmektedir. Denetim ve gözden geçirmenin alana dair tüm konularda periyodik olarak yapıldığı ayrıca alanın tampon bölgesinin de miras alanı kadar önemli olduğu ve tüm denetleme mekanizmalarının bu alan için de işlediği dikkati çekmektedir.

İskoçya ve İngiltere de bulunan kentlerden Edinburgh ve Liverpool Dünya Miras Alanları yönetim planları bakımından incelendiğinde temelde aynı özelliklere planların oluşturulduğu görülmektedir. Ancak detay çalışmalarda farklılıklar olduğu dikkati çekmektedir.

3.4.3. Yunanistan-Corfu dünya miras alanı yönetimi

Kültürel miras politikaları kapsamında Yunanistan İdari Sistemi incelenecek olursa; miras koruma politikalarının belirlenmesinde birincil rolün Kültür Bakanlığına ait olduğu görülmektedir. Bakanlığın mimari mirasının korunması ile ilgili üç müdürlüğü bulunmaktadır. Bunlar;

- Eski eserlerden Sorumlu Müdürlük (1830 yılı öncesinden sorumludur),
- Restorasyon, Müzeler ve İşleri Müdürlüğü (Restorasyon işlerinden sorumludur),
- Kültürel Kalkınma Müdürlüğüdür (Kültürel gelişimden sorumludur)

Ayrıca Bakana tavsiyelerde bulunmak üzere oluşturulmuş 2 organ bulunmaktadır. Bunlar; Merkezi Arkeoloji Konseyi ve Modern Anıtlar Merkez Konseyi dir. Söz konusu iki konseyin yerel ölçekte çalışmalarını sürdürmek üzere Bölgesel Anıtlar Konseyi oluşturulmuştur. Bu bölgesel konseyler ulusal ölçekte oluşturulan iki konseyin yereldeki birimleri olarak görev yapmaktadır [Tsoulouvis, 2003].

Ayrıca Bakanlığın yerel ayağı olarak tanımlanan “Ephorate” birimleri koruma amacıyla yürütülen işlerin izlenmesinden, sonucunun denetlenmesinden ve yerelde yürütülen yapıların koruma ve restorasyonundan sorumludur. Ancak günümüzde “Ephorate” lere getirilen eleştirilerden biri ve en önemlisi bulundukları bölgenin idari sistemi ile örtüşmedikleri yönündedir.

Kültür Bakanlığı’nın yanı sıra Çevre, Mekansal Planlama ve Kamusal İşler Bakanlığı anıtların, tarihi ve mimari yapıların, arkeolojik alanların miras bütünleşik kentsel planlama politikaları ile korunması görevlerini yürütmektedir. Kültür Bakanlığı gibi bu Bakanlığının da yerel düzeyde 13 adet direktörlüğü ve mimari kontrol kurulları yerelde yapılan başvuruların uygunluğunu denetlemek üzere oluşturulmuştur.

Ülke genelinde kültürel mirasın korunması bazı kanunlar ile güvence altına alınmıştır. Yapı gruplarının korunması ile ilgili yasal düzenleme 1577/85 sayılı Kanun ile yapılmıştır. Kanunun yürütücüsü Çevre, Mekansal Planlama ve Kamusal İşler Bakanlığıdır. Söz konusu Kanun ile mimari, tarihi, kültürel değeri olan özellikli

yapı ve yapı gruplarının doğal çevreleri ile korunması amaçlanmaktadır. Bu düzenleme tarihi kent merkezleri ve geleneksel yerleşimleri de kapsamaktadır. Yunan Tüzüğü'nün 24 üncü maddesi ile ülkenin yükümlülüğü olarak sürdürülebilir bir gelişme için anıtların ve kültürel çevrenin korunması belirlenmiştir. 3028/2002 sayılı Kültürel Mirasın ve Eski Eserlerin Korunması Kanunu korumanın yönetimi ile ilgili birincil yasal düzenleme olarak tanımlanmaktadır. 2742/1999 sayılı Mekansal Planlama Sürdürülebilir Gelişme Kanunu ile doğal ve kültürel çevrenin stratejik planlama ile ulusal ve bölgesel düzeyde korunması amaçlanmaktadır. 2508/1997 sayılı Şehirlerin ve Yerleşmelerin Sürdürülebilir Korunması Kanunu ile metropollerin mastır planlarının formülasyonu belirtilmiştir. Genel Yapı İnşası Düzenlemesi ile tespit edilmiş mimari mirasın korunması üzerine düzenlemeler yapılmıştır. Düzenleme sadece tek yapı ölçeğinde kalmayarak yapı grupları ve yapıların çevresini de kapsamaktadır [Legislative Council Secretariat, 2009].

Kültür Bakanlığı ve Çevre, Mekansal Planlama ve Kamusal İşler Bakanlığı tarihi alanların, kentlerin ve anıtların çevresinde koruma kuşağı (protection zone) oluşturabilmektedir. Yasal mevzuatta iki çeşit koruma kuşağı tanımı yapılmıştır. A kuşağı yapılaşma yasağı olan, B kuşağı ise yapılaşma, faaliyetler ve alan kullanımlarında sınırlamaların getirildiği bölge olarak tanımlanmaktadır [European Heritage Network, 2009].

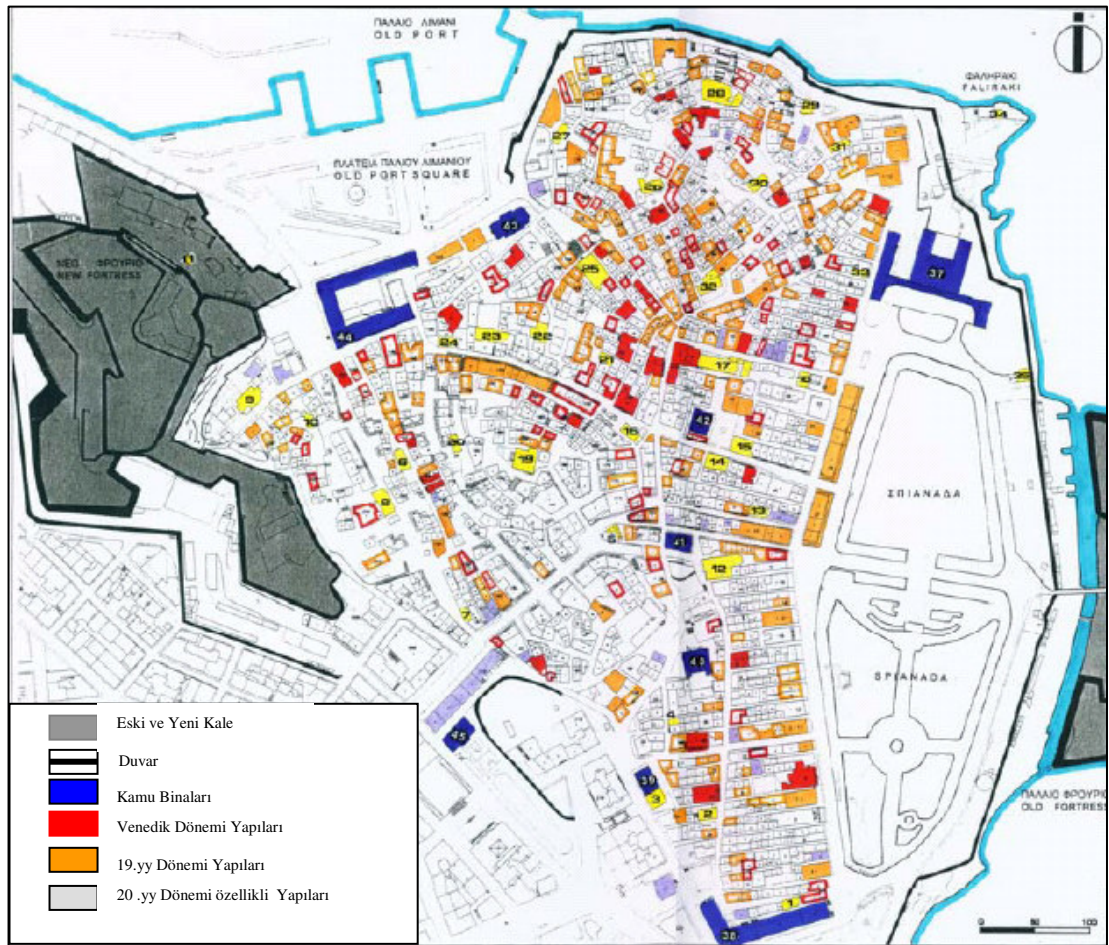
Genel olarak Yunanistan koruma politikaları üzerine yapılan eleştiriler; korumaya yönelik çalışmaların merkezi yönetim ile sürdürüldüğü, yerel düzeyde ve katılımcı bir koruma anlayışının var olmadığı şeklinde sıralanmaktadır [Tsoulouvis, 2003].

Yunanistan'ın özetlenen koruma politikaları kapsamında, 31 Temmuz 2006 yılında Dünya Miras Listesine giren Corfu adası eski kent yerleşkesi mevcut koruma politikaları ve alan yönetimi kapsamında incelenecektir. Corfu eski kenti Yunanistan ve Arnavutluğun batı kıyısında Corfu adasında bulunmaktadır (Ek-2).

1999 yılında geçici listeye alınan Corfu eski kent dokusu, (i) (ii) (iv) numaralı kriter olan olağanüstü mimari görünüm ve yapıların şekli ile Dünya miras listesine

girmiştir. Corfu Eski kent yerleşkesinde 1510 adet yapı tescil edilmiş ve listelenmiştir.

Alan içindeki yapılar 18 yy Venedik dönemi yapıları, 19 yy yapıları ve 20 yy yapıları olarak listelenmiştir. Corfu eski kent yerleşkesi neo clasizim dönemi yapılarını barındıran korunabilmiş nadir kentsel alanlardan biri olarak bilinmektedir [Corfu Management Plan, 2005].

Harita 3.5. Corfu eski kent yerleşkesi arazi kullanımı [Corfu Management Plan, 2005]

Harita 3.5 incelendiğinde eski kent yerleşiminin Venedik döneminde yapılmış iki kale(eski ve yeni) yapısı arasında yer alan ve duvarlar ile çevrili bir alanda yer aldığı ve yerleşimi oluşturan yapıların çoğunluğunun 19 yy yapıları olduğu Venedik

Dönemi yapılarının ise azınlıkta oldu görülmektedir. Venedik yapılarında rönesanas ve barok etkileri görülmektedir. Eski Kale nin batısında ise yerleşimin tek açık alanı olan spianada bulunmaktadır.

Dünya miras alanı yönetim planı

Corfu eski kenti yönetim planı, Temmuz 2005 yılında Corfu Belediyesi, Kültür Bakanlığı, Yunanistan Teknik Komisyonu Corfu Depertmanı ortaklığında 2006-2012 yılları için hazırlanmıştır. Yönetim planının temel amacı; Corfu eski kent dokusu içerisinde bulunan tüm kültürel miras varlıkları için sistematik bir koruma kılavuzu oluşturmak olarak belirlenmiştir. Temel amacın yanı sıra yönetim planı alt amaçları da şu şekilde sıralanmıştır.

- Alan genelinde sürdürülebilir bir yönetim sistemi oluşturmak.
- Alanın sahip olduğu değerleri emniyet altına alarak gelecekte de sürdürmek.
- Corfu eski kentini yaşayan ve işleyen bir kent haline getirmek,
- Kentsel altyapıyı işler hale getirmek ve kentte yaşayanların, ziyaretçilerin alanı anlamasını sağlamak [Corfu Management Plan, 2005].

Resim 3.7. Corfu kenti genel görünüm [Corfu Management Plan, 2005]

Yönetim planına duyulan ihtiyaç; kentin bir açık hava müzesi olarak aynı zamanda yaşayan ve kentsel fonksiyonlarını sürdüren bir kent olabilmesi amacıyla tüm paydaşların katılımı ile stratejik bir planlama oluşturulması olarak tanımlanmıştır.

Yönetim planı beş bölümden oluşmaktadır. Yönetim planı içeriği şu şekilde oluşturulmuştur.

1. Giriş

- Önerilen alan
- Yönetim planı

2. Alanın tanıtımı ve önemi

- Alanın özellikleri
- Alanın sınırları
- Alanın tanımlanması
- Alanın önemi
- Mülkiyet durumu

3.Yönetimin amaçları ve çıktıları

- Giriş
- Uygulama ve planın etkileri
- Alanın Korunması
- Dokümantasyon, eğitim ve araştırma
- Ulaşım
- Ziyaretçi yönetimi

4. Eylem planı

- Giriş
- Uygulama ve planın etkileri
- Koruma
- Dokümantasyon, eğitim ve araştırma
- Ulaşım
- Ziyaretçi yönetimi

5.Ekler

Birinci bölüm olarak oluşturulan giriş bölümünde Dünya Miras Alanı olarak önerilmiş alanın yönetim planı yapılmasına ihtiyaç duyulma sebepleri, planın hazırlanma aşamaları, planın amaçları, içeriği ayrıca coğrafi kapsama ilişkin bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde önerilen alanın tanıtımı ve önemi başlığı altında; alanın tanımı ve tarihi, kültürel değerlerin envanteri, sahiplilik durumu ve yönetimi anlatılmıştır.

Yönetimin amaçları ve çıktıları başlığı ile *üçüncü bölümde*; alanı etkileyen tehditler ile bu tehditlerin ortadan kaldırılmasına yönelik öneriler ve alanın sahip olduğu olanaklar ortaya konulmuştur. Ayrıca bu bölümde yönetim planda açıklık getirilmesi gereken konular 5 başlık altında belirtilmiştir. *Uygulama ve planın etkileri* başlığı altında; idare, finansman, risk yönetimi, bilgi yönetimi, kontrol etme, sınırlar, yerel toplum, gelişmenin kontrolü, yasal koruma anahtar kelimeleri açıklanmalıdır. *Alanın korunması başlığı* altında; mülkiyet durumu, tarihi çevre, yapılar, açık alanlar, doğal çevre tanımlanmalıdır.

Dokümantasyon, eğitim ve araştırma başlığı altında; insanların alanın değerlerini anlayabilmesi için yapılacak dokümantasyon ve araştırma çalışmaları yer almaktadır. *Ulaşım* başlığı altında alan içinde ulaşım stratejilerinin ve hareketliliğin trafik, park alanları, giriş noktaları, toplu taşıma, yaya yolları, gezi planlaması anahtar kelimeleri ile tanımlanmalıdır. *Ziyaretçi yönetimi* başlığı altında alanın korunması ve kentlilerin ihtiyaçları arasında dengeyi sağlayarak turist gelmesini garanti altına almanın stratejileri belirlenmelidir.

Dördüncü bölümde yönetim planının uygulanmasına yönelik geliştirilen eylemler belirtilmiştir. Bu amaçla bir program çizilmiş ve zamanlama tablosu ve sorumlu kuruluşlar belirlenmiştir.

Son bölüm olan *beşinci bölümde* ise bibliyografya, tarihi veriler, tampon bölgenin tanımı ve alan ile ilgili onaylanan planlar verilmiştir [Corfu Management Plan, 2005].

Resim 3.8. Corfu Adası kentsel genel görünüm [Corfu Management Plan, 2005]

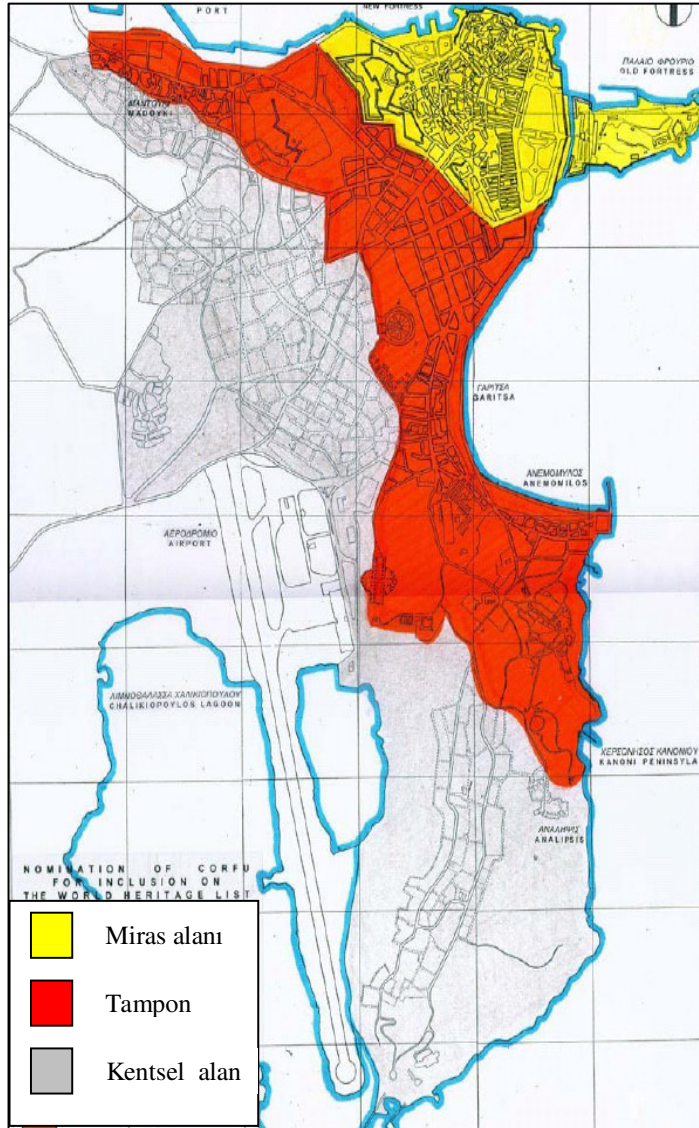
Yönetim planı uygulama ve denetleme

Yönetim planının her yıl ve altı yılda bir gözden geçirilmesi yönetim planı kapsamında belirtilmektedir. Yönetim planının etkin olarak uygulanabilmesi için icra grubu, proje koordinatörü ve mülk sahiplerin paydaş birimlerinin oluşturulması plan kapsamında önerilmiştir. İcra grubu alanın yönetiminden sorumlu Kültür Bakanlığı, Çevre, Planlama ve Kamusal İşler Bakanlığı, İyon adaları Bölge Otoritesi, Corfu Belediyesi'nin temsilcilerinden oluşmaktadır. Görevi ise planın uygulanmasının denetlenmesi ve kontrol edilmesidir. Proje koordinatörünün görevi ise planda yer alan tüm işlerin koordinasyonunu ve organizasyonunu yapmak olarak belirlenmiştir. Ayrıca koordinatör UNESCO ya altı yıllık raporlamayı yapmak ile de sorumlu kılınmıştır. Mülk sahiplerinden oluşan grup alanın kullanıcılarından oluşmaktadır. Grubun oluşturulma amacı, planın uygulanmasında yerel halkın aktif katılımını sağlamaktır. Planın uygulanması aşamasında en önemli iş planın finans boyutu olarak tanımlanmış ve planın finansal işleri proje koordinatörünün sorumluluğu altına verilmiştir [Corfu Management Plan, 2005].

Eylem planı içerisinde amaçlar ve bu amaçları yerine getirmek için yapılması planlanan eylemler başlıklar altında ortaya konulmuştur. Başlıklar; yönetim, finans,

risk yönetimi, bilgi yönetimi, izleme, sınırlar, yerel bilinç, alanın değerinin korunması olarak sıralanmıştır.

Yönetim planı kapsamında Dünya Miras Alanı sınırları ile birlikte alanı çevreleyen tampon bölgenin sınırları da belirtilmiştir. Sınırlar incelendiğinde tampon bölgenin bir geçiş alanı olarak tanımlandığı ve tampon bölgede yapılacak faaliyetlerin sınırlandırılması ile Dünya Miras Alanı olarak tanımlanan alanın korunması için çevresel etkilerin en aza indirilmesi amaçlanmıştır (bkz. harita 3.6).

Harita 3.6. Corfu Dünya Miras Alanı, tampon bölge ve kentsel alan sınırları[Corfu Management Plan, 2005]

Dünya Miras Alanı 70 ha, tampon bölgesi ise 162 ha olarak belirlenmiştir. Kentin tamamı 507 ha dan oluşmakta ve eski kent yerleşmesi ve tampon bölge dışında modern kent dokusu 275 ha alanı kaplamaktadır [Corfu Management Plan, 2005]. Tampon bölge, modern kent ile Dünya Miras Alanı arasında geçiş sağlayan ve alanı tamamı ile modern kentten koparacak büyüklükte bir alan olarak tanımlanmıştır

Alan yönetimi çalışmaları kapsamında Edinburgh, Liverpool ve Corfu kentleri Dünya Miras Alanı yönetim planları karşılaştırmalı olarak Çizelge 3.9 'de değerlendirilmiştir.

Çizelge 3.9.Edinburgh, Liverpool, Corfu kentleri alan yönetimi çalışmalarının karşılaştırılması

ALAN YÖNETİMİ		EDINBURGH	CORFU OLD CITY	LIVERPOOL
ALAN YÖNETİMİNİN AMACI		■ Dinamik, yaşayan ve çalışan bir kentin parçası olarak alanı korumak ■ Kurum kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak ■ Alanı tanıtmak ve halkın farkındalığını geliştirmek	■ Alanı korumak ■ Sürdürülebilir turizm ile ekonomik gelişmeyi sağlamak ■ Alanın önemini halkın anlamasını sağlamak	■ Sürdürülebilir yönetimi sağlamak ■ Alanın değerinin anlaşılmasını sağlamak ■ Yaşayan bir kent olarak alanı korumak ■ Halkın farkındalığını sağlamak ■ Kentsel işlevlerin kentliler ve ziyaretçiler için geliştirilmesi sağlamak
ALAN YÖNETİMİ BİRİMLERİ		■ Ortaklık Grubu (Partnership Group) ■ Yönetici Grubu (Steering Group) ■ Çalışma Grubu (Working Group) ■ Alan Koordinatörü (Site Coordinator)	■ Yönetici Grubu (Steering Group) ■ Çalışma Grubu (Working Group) ■ Alan Koordinatörü (Site Coordinator)	■ Yönetici Grubu(Steering Group) ■ Paydaş Grubu (Stakeholder Group) ■ Proje Koordinatörü(Project Coordinator)
YÖNETİM PLANI	Hazırlayan	Edinburgh Belediyesi	Corfu Belediyesi	Liverpool Belediyesi
	Bölümleri	■ Alanın tanımlanması ve önemi ■ Yönetim stratejileri ve politikaları ■ Yönetim planı amaç ve hedefleri ■ Halkın katılımı ■ Uygulama	■ Alanın tanıtımı ve önemi ■ Yönetimin amaçları ve çıktıları ■ Eylem planı	■ Alanın özelliklerinin tespiti ve tanımlamalar ■ Yönetim ■ Araziyi etkileyen faktörlerin belirlenmesi ■ İzleme ■ Belgeleme
	Süresi	2005-2010 (beş yıl)	2006-2012 (6 yıl)	2003-2009 (6 yıl)
	Kontrol sıklığı	5 yılda bir	6 yılda bir	5 yılda bir (kısa), 10 yılda bir (orta), 30 yılda bir (uzun)
	Yönetim Planı İle İlişkili Mevzuat	■ The Town and Country Planning Act (Kent ve Ülke Planlama Yasası)-1997 ■ The Planning Act (Planlama Kanunu)-1997 ■ Scheduled monuments ara protected under the Ancient Monuments and Archaeological Areas Act (Anıtlar ve Arkeolojik Alanlar Yasası)- 1979	■ Culture and Tourism Programme (Kültür ve Turizm Programı)	■ Planning Act (Planlama Yasası) -1990 ■ Planning Politics Guide (Planlama Politikaları Kılavuzu)- 2000 ■ Master Plans (Master Planlar)

Çizelge 3.9. (Devam) Edinburgh, Liverpool, Corfu kentleri alan yönetimi çalışmalarının karşılaştırılması

		Monuments and Archaeological Areas Act (Anıtlar ve Arkeolojik Alanlar Yasası)- 1979		
	Yönetim Planı ile ilişkili Planlama Çalışmaları	-----	- City Plan(Kent Planı)- 1958 - General City Plan (Genel Kent Planı)- 1987 - Local Development Plan(Yerel Gelişme Programı)-1998	- Development plan (Gelişme Planı) -2000 - Liverpool City Centre Integrated Development Plan (Liverpool Kent Merkezi Bütünleşik Gelişme Planı) -2000 - Conservation Plans (Koruma Planları) - 1997
YÖNETİMDEN SORUMLU KURUM / KURULUŞLAR	Nitelikleri	Yerel Yönetim : City of Edinburgh Council(Edinburg Belediyesi), Scottish Enterprise Edinburgh and Lothian(İskoçya Edinburgh ve Lothian Girişimi) Merkezi yönetim: Historic Scotland (Tarihi İskoçya) Özel kuruluşlar: Edinburgh World Heritage (Edinburgh Dünya Mirası) Edinburgh City Centre Management Company (Edinburgh Kent Merkezi Yönetim Şirketi)	Yerel Yönetim: Municipality of Corfu (Corfu Belediyesi) The Corfu Branch of the Technical Chamber of Greece (Yunanistan Teknik Komisyonu Corfu Bölümü) Merkezi Yönetim: Ministry of Culture (Kültür Bakanlığı)	Yerel Yönetim: City of Liverpool Council (Liverpool Belediyesi), Merseytravel (Mersey Ulaşım) Merkezi Yönetim: Department for Culture, Media and Sport (Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı), Liverpool Chamber of Commerce and Industry (Liverpool Ticaret ve Sanayi Odası), British Waterways (İngiltere Su Yolları), National Museums and Galleries on Merseyside (Merseyside Ulusal Müze ve Galerileri), Environment Agency (Çevre Ajansı) Özel Kuruluşlar: Liverpool Vision (Liverpool Vizyonu Ajansı), Speke Garston Development Co./Liverpool Land Development Co. (Speke Garster Gelişme Şirketi Liverpool Arazi Gelişme Şirketi), The Mersey Partnership (Mersey Şirketi), Liverpool Culture Co. (Liverpool Kültür Şirketi) Sivil Toplum Kuruluşları: English Heritage (İngiltere Mirası), North West Development Agency (Kuzey Batı Gelişme Ajansı), Liverpool First (İlk Liverpool Ajansı)

Çizelge 3.9. (Devam) Edinburgh, Liverpool, Corfu kentleri alan yönetimi çalışmalarının karşılaştırılması

	Sorumluluk alanları	■ Edinburgh World Heritage (Edinburgh Dünya Mirası): alanın yönetimi, korunması ve değerinin artırılması ■ City of Edinburgh Council (Edinburg Belediyesi): alanın yönetimi için planların çerçevesini oluşturmak ■ Historic Scotland (Tarihi İskoçya): alanın korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamak ■ Edinburgh City Centre Management Company (Edinburgh Kent Merkezi Yönetim Şirketi): özel sektör ve kamu kurumlarının etkileşimini sağlamak ■ Scottish Enterprise Edinburgh and Lothian (İskoçya Edinburgh ve Lothian Girişimi): uzun dönemli yerel ekonominin gelişmesinde koruma alanlarının etkinliğinin önemini vurgulamak	■ Municipality of Corfu (Corfu Belediyesi): yönetim planının uygulanmasını sağlamak ■ Ministry of Culture (Kültür Bakanlığı): temel politikaları belirlemek ■ The Corfu Branch of the Technical Chamber of Greece (Yunanistan Teknik Komisyonu Corfu Bölümü): alan genelindeki projeleri yürütmek	■ City of Liverpool Council (Liverpool Belediyesi) : bütüncül stratejik planlama politikaları üretmek ■ English Heritage (İngiltere Mirası) : iyi uygulamaları teşvik etmek ■ North West Development Agency (Kuzey Batı Gelişme Ajansı): Merkezi yönetimin bölgesel gelişmeyi teşvik etmesini sağlamak ■ Liverpool Vision (Liverpool Vizyonu Ajansı): şehir merkezinde ekonomik gelişmeyi sağlamak ■ Merseytravel (Mersey Ulaşım) : Merseyside’da bütünlük ve sürdürülebilir taşımacılığı sağlamak ■ Speke Garston Development Co./Liverpool Land Development Co. (Speke Garster Gelişme Şirketi Liverpool Arazi Gelişme Şirketi): kırsal alanda ekonomik gelişmeyi sağlamak ■ The Mersey Partnership (Mersey Şirketi): Merseyside’da turizmin gelişmesini sağlamak ■ Liverpool First (İlk Liverpool Ajansı): topluluk stratejisi oluşturmak ■ Liverpool Chamber of Commerce and Industry (Liverpool Ticaret ve Sanayi Odası): özel sektörün ilgisini belirlemek ■ National Museums and Galleries on Merseyside (Merseyside Ulusal Müze ve Galerileri): alandaki müzelerin, galerilerin ve koleksiyonların gelişimini sağlamak ■ Liverpool Culture Co. (Liverpool Kültür Şirketi) : kültür faaliyetlerini teşvik etmek ■ Department for Culture, Media and Sport (Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı): Dünya miras sözleşmesinin uyumunu sağlamak
--	---------------------	--	---	---

Çizelge 3.9. (Devam) Edinburgh, Liverpool, Corfu kentleri alan yönetimi çalışmalarının karşılaştırılması

				- Environment Agency (Çevre Ajansı): alandaki doğal su kaynakları ile ilgili tedbirleri almak - İngiltere Su Yolları(British Waterways): alandaki kanalların sürdürülebilirliğini sağlamak
UYGULAMA	Bölgeleme	Sekiz koruma bölgesi	Bölgeleme yok	Altı koruma bölgesi
	Tampon Bölge	Yok	Var	Var
	Risk Yönetim Planı	Yok	Doğal felaketler karşı devletin birimleri ile ortaklaşa risk yönetim planını hazırlama	Yok
	Ziyaretçi Yönetimi	Yok	Alandaki ziyaretçi yönetimini için: - Bilgilendirme ve işaret tabelaları - Ziyaretçilerin algılamasına yönelik geliştirilecek projeler için kaynak oluşturmak amacıyla çalışma grupları oluşturmak.	Alandaki ziyaretçi yönetimini için: - Yaya ulaşımını artırmak (Albert Dock ve diğer alanlar arasında) - Pier Head ve Kale Sokağı arasında ulaşımı geliştirmek - Lime Sokağına girişi iyileştirmek - Tuvaletlere ulaşılabilirliği sağlamak - Tarihi yapılara ulaşılabilirliği geliştirmek - Ziyaretçilerin yönlendirilmesini sağlamak - Yaya yollarının nehir kenarında ve kanal doğrultusunda geliştirmek
	Finansman Programı	Merkezi yönetim fonu	Merkezi yönetim ve özel sektör fonu	Yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşu fonu

Çizelge 3.8 incelendiğinde yönetim planı çalışmaları kapsamında Liverpool ve Edinburgh da planı yapılan alanların bölgelere ayrıldığı ancak Corfu eski kent merkezinde bölgeleme işlemlerinin yapılmadığı görülmektedir. Edinburgh ve Liverpool Dünya Miras Alanları yönetim planları yedi bölümden oluşurken, Corfu Eski Kent Dokusu yönetim planı beş bölümden oluşmaktadır. Üç kent içinde Kültürden sorumlu Bakanlıkların koruma konusunda eşit sorumluluklara sahip olduğu, yönetim planının ilgili yerel yönetim birimi olan Belediyeler tarafından hazırlandığı ancak yönetim planlarının gözden geçirme sürelerinin farklı olduğu görülmektedir. Koruma politikaları amaçları incelendiğinde üç kent içinde alanın halk tarafından benimsenmesi ve sürdürülebilir politikalar ile korunmasının amaçlandığı görülmektedir. Kentin korunmasında halkın bilinçlendirilmesinin ve tüm paydaşların katılımının sağlanması en önemli amaç olarak görülmektedir. Yönetim planı dışında yönetim planlarının uygulanmasında eylem planlarının devreye girdiği ve üç kent içinde eylem planlarının mevcut olduğu dikkati çekmektedir.

Sonuç olarak; yönetim planları, korunan alanın yönetiminde sorumlu kuruluşları belirlenmesi, koordinasyonun sağlanması, çok paydaşlı bir katılım ile kente dair bir doküman elde edilmesi yönleri ile bir alanın korunmasında etkin dokümanlardır

4. ALAN ÇALIŞMASI- İSTANBUL, BEYOĞLU KENTSEL SİT ALANI

Uluslararası mevzuatta alan yönetiminin çeşitli sözleşmeler ile zorunlu hale getirilmesi ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa 14.07.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanunla eklenen Ek madde-2 ile alan yönetimi tanımı yapılmış ve gerekli hükümler 27.11.2005 tarihli Resmi Gazete de yayınlanan Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Türkiye genelinde yapılan bu düzenleme öncesinde, arkeolojik sit (Çatalhöyük) ¹, doğal sit (Pamukkale) ² alanlarında yönetim planı çalışmaları başlatılmıştır. Dünya Miras Listesinde bulunan İstanbul Tarihi Yarımada(karma sit) için ise mevzuatta yapılan düzenlemeler sonrasında yönetim planı hazırlama sürecine girilmiştir³. İstanbul Tarihi Yarımada'nın karma (kentsel, arkeolojik ve tarihi) sit alanı olarak tescilli olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'de koruma mevzuatının hükümlerine uygun olarak herhangi bir kentsel sit alanında uygulamada olan yada sonuçlanmış bir yönetim planı bulunmamaktadır.

Dünya Kültür Mirası ve kentsel sit alanlarında alan yönetiminin uygulandığı ve başarılı örneklerden Edinburgh, Liverpool ve Corfu Dünya Kültürel Miras Alanlarının yönetim planlarının (bkz. III. Bölüm bölümü) izlencesi doğrultusunda, çalışma alanı olarak belirlenen Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nda alan yönetiminin

¹ Bu yönetim planı, Temper projesinin bir parçası olarak hazırlanmıştır. Çatalhöyük Yönetim Planı'nın hazırlanması, Çatalhöyük Araştırma Projesi Başkanı Profesör Ian Hodder idaresinde gerçekleştirilmekte olup, Kültür ve Turizm Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün desteğine sahiptir. Oxford Brookes Üniversitesi'nden Dr. Aylin Orbaşlı liderliğinde, Cambridge Üniversitesi'nden Louise Doughty (aynı zamanda Temper proje koordinatörü) ve Shahina Farid ve diğer Cambridge Üniversitesi üyeleri ve içlerinde Dr. Ayfer Bartu Candan'ın da bulunduğu Türk ekibinin desteği ile 2004 yılında hazırlanmıştır.

² Türkiye Cumhuriyeti ve Dünya Bankasının ortak etkinliği olan, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteklediği "Türkiye'nin Kültür Mirası Projesi" kapsamında 2002 yılında "Pamukkale / Hierapolis Sit Alanı Yönetim Planı" hazırlanmıştır.

³ Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün direktifleri ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yönetim planı hazırlanma süreci devam etmektedir. Alan yönetimi çalışmaları kapsamında 2006 yılında Büyükşehir Belediyesi tarafından Alan Başkanı atanmış ve 2009 yılı Mayıs ayında Yönetim Planı sınırı onaylanmıştır. Ancak alan halen Tehlike Altındaki Dünya Mirası listesine alınma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Türkiye tarafından hazırlanan rapor UNESCO'ya iletilmiş ve 2009 Nisan ayında UNESCO heyeti tarafından yerinde inceleme yapılmıştır. Dünya Miras Komitesi'nin Haziran 2009 toplantısında karar belli olacaktır.

gerekliliği ve olabilirliğini sorgulamak bu tezin hedeflerindendir. Bu nedenle; alan yönetiminde -incelenen örneklerde de olduğu gibi- “alanın tanımlanması” olan ilk aşamada Beyoğlu kentsel sit alanının sahip olduğu değerler ve alanın mevcut fiziksel, sosyal durumu incelenmiştir. Ayrıca yürürlükteki mevzuata göre alan yönetimi çalışmalarından sorumlu Beyoğlu Belediyesi’nin idari yapısı incelenmiş ve alanda yürütülen koruma çalışmalarının yeterliliği tartışılmıştır.

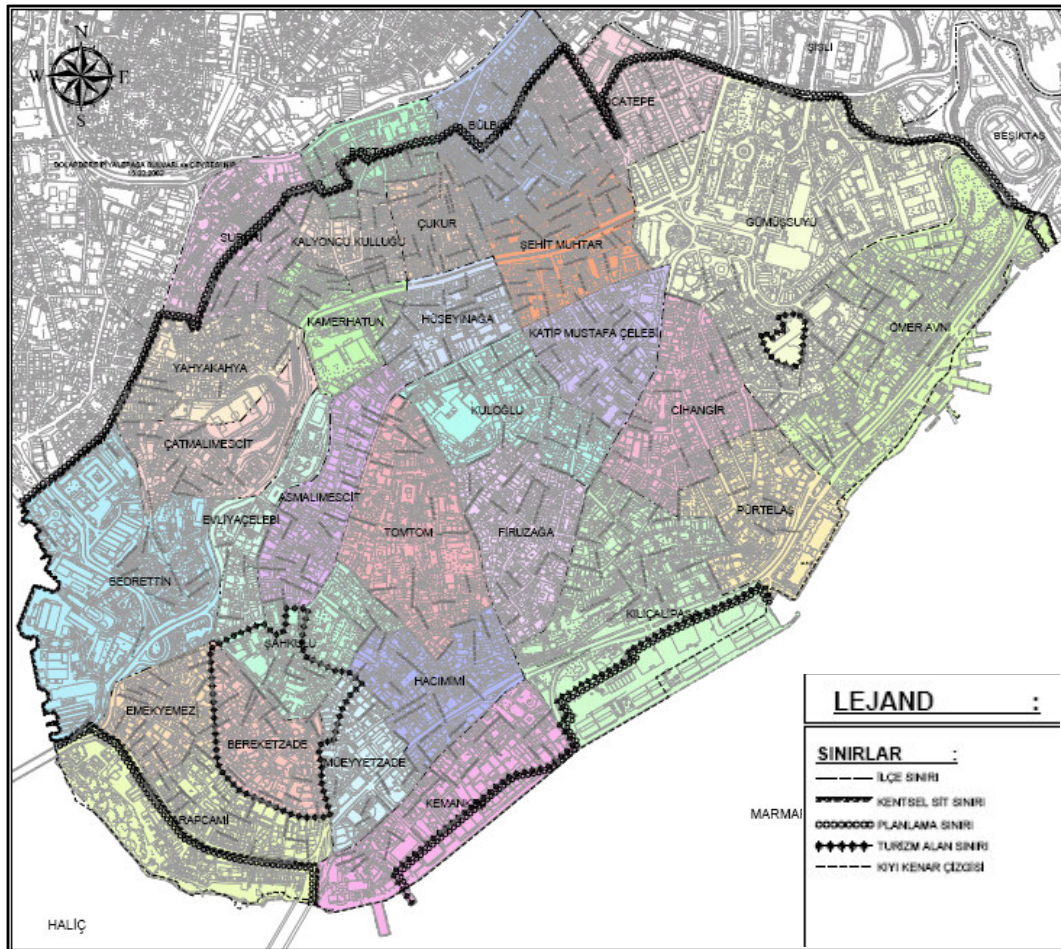
4.1. Beyoğlu Kentsel Sit Alanının Tanımlanması

Alanın tanımlanması aşamasındaki Beyoğlu kentsel sit alanına ilişkin özgün niteliklerin belirlenmesi, “alan yönetimini, işleme sürecini, bu tür bilgilerin yönetim sistemindeki önemini ve rolünü açıklayabilmek için”, bu tezin sınırlı çerçevesinde ele alınmıştır. Yönetim planının önemli bir bölümünü oluşturan bu aşama, uygulamada ya da sistemi gerçek kılmada, bu planda yetki ve sorumluluk üstlenecek uzman bir ekip tarafından hazırlanmalıdır.

4.1.1. Kentsel konumu, yakın çevresi, ulaşım ve hinterlant ilişkisi

Beyoğlu ilçesi; Haliç’in kuzeyinde Kasımpaşa vadisinin batısıyla, Dolmabahçe (Gazhane) vadisi arasında kalan alanı kapsar (bkz. Harita 4.1), şişli ve Beşiktaş ilçeleriyle sınırdadır [Beyoğlu Belediyesi, 2008]. Beyoğlu ilçesi 45 mahallede, 320 ha. yüzölçümü ve yaklaşık 248 bin yerleşik nüfustan oluşan bir kentsel yerleşimdir. İstanbul metropoliten alanın önemli iş, eğlence ve kültür merkezi ve tarihi nitelikleriyle kimlik alanı olması nedeniyle, yerleşiklerle birlikte gündüz ve gece nüfusu birkaç milyonu bulmaktadır.

Beyoğlu kentsel sit alanı, Gümüşsuyu, Ömer Avni, Cihangir, Pürtelaş, Firuzağa, Kuloğlu, Katip Mustafa Çelebi, Şehit Muhtar, Çukur, Kalyoncu Kulluğu, Hüseyinağa, Kamerhatun, Yahyakayha, Çatmalımescit, Evliya Çelebi, Asmalımescit, Bedrettin, Bereketzade, Müeyyetzade, Tomtom, Hacımimi, Emekyemez mahallelerinin tamamı ile Arapcamı, Kılıçalipaşa, Kemankeş, Kocatepe, Bülbül, Bostan, Sururi mahallerinin bir kısmını kapsamaktadır. Sit alanında turizm alanı da yer almaktadır (bkz. Harita 4.3).

Harita 4.3. Beyoğlu kentsel sit alanı sınırı ve mahalleleri[İBB Planlama Müdürlüğü, 2008]

Kentsel sit alanı İstanbul metropoliten alanı içinde hem önemli bir çekim merkezi hem de metropol içindeki diğer bölgelere ulaşımında geçiş güzergahı konumundadır. Beyoğlu, Galata ve Tarihi Yarımada, Haliç'in iki kıyısında konumlanmalarının verdiği avantajla, sürekli etkileşim içinde olmuşlardır. Özellikle 19 yy.da ulaşım

sisteminde gerçekleştirilen yenilikler ve iki yakayı bağlayan köprüler, Galata Rıhtımı'nın geliştirilmesi, tramvay ağının ve Tünel'in işletilmeye başlaması, bu etkileşimi ve ilişkiyi daha da artırmıştır. Alanın içinden geçen iki tane birinci kademe karayolu (Tarlabaşı Bulvarı, Meclis-i Mebusan Caddesi), alanın tam merkezinde bir yaya yolu (İstiklal Caddesi), yaya yolu üzerinde çalışan bir tramvay hattı (Resim 4.1) bulunmaktadır.

Resim 4.1. İstiklal caddesi ve tramvay hattı [Beyoğlu Kaymakamlığı, 2008]

Taksim Transfer Merkezi, raylı sistemlerin (Taksim-4.Levent Metro Hattı, Taksim-Yenikapı Metro Hattı, Taksim-Kabataş Füniküler Hattı) kesiştiği, İstanbul'un en önemli odak noktalarından biridir. Ayrıca alan denizyolu ulaşımı açısından oldukça zengin bir coğrafyaya sahiptir. Hem Haliç hem de Marmara Denizi'ne kıyısı olan ve metropoliten alanın odak noktasında yer alan Beyoğlu, Anadolu ve Avrupa Yakası ile denizyolu ilişkisini kolaylıkla kurabilmektedir. Karaköy İskele Alanı, Kabataş İskele Alanı ve Salıpazarı Gümrük Alanı ve Limanı hem şehiriçi, hem şehirler arası hem de uluslar arası yolcu taşımacılığında önemli yer tutmaktadır. Alan genelinde görülen çıkmaz sokaklar alana ayrı bir özellik katmaktadır. Alanı içinde toplam 125 adet çıkmaz sokak bulunmaktadır. Tarlabaşı bölgesi, İstiklal Caddesi üstündeki belirli sokaklar, Şişhane ve Perşembe Pazarı'nın belirli bölgeleri, Tophane'nin üst kısımları ve Cihangir çevresinde çıkmaz sokak dokusuna rastlanmaktadır.

Kentsel sit alanı sınırları içinde bulunmamakla beraber, alan ile hinterlant ilişkisi bulunan Galataport projesi kentsel sit alanının silüeti açısından önemlidir. Galataport Projesi olarak bilinen İstanbul Salıpazarı Karaköy Kruvaziyer Liman Turizm Ticaret Kompleksi Projesi de Beyoğlu Kentsel Sit Alanı içerisinde yürütülen bir diğer büyük projedir. 1998 yılında, Karaköy Meydanı'ndaki Türkiye Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürlük binasından Deniz Ticaret Odası'na kadar yaklaşık 1.200 metrelik sahil şeridinde gerçekleştirilmesi planlanan Galata Limanı'na kruvaziyer yat limanı inşa edilmesine karar verilmiştir [Yapı, 2008]. Bu karar kapsamında İstanbul'un çehresini değiştirecek bir plan yapılmıştır.⁴ Söz konusu alan Tarihi Yarımada ile etkileşim içinde bulunmaktadır. Ayrıca alan Topkapı Sarayı'nın karşısında bulunmakta olup İstanbul'un tarihi kentsel alanları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Alan içerisinde bulunan antrepolardan birinde kurulmuş olan İstanbul Modern Sanat Müzesi bu alana eski yapıların kullanma koruma dengesi içerisinde yeni bir hayat getirmiştir. İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin alanda açılmasını Galataport Projesi'nin başlangıcı olarak değerlendirilmesi koruma kullanma düzeyi arsındaki bağlantının göz ardı edildiğini göstermektedir. Alan özelinde eski yapıların kullanımı ile yapılabilecek birçok iyileştirme projeleri olabilecektir. Ancak Galataport Projesi kapsamında yapılması planlanan toplam 750 odalı 5 yıldızlı otel ve 4 yıldızlı oteller, alışveriş merkezleri, fast-food yerleri, kruvaziyer liman (gümrüklü saha), free-shoplar, otopark ile müze yapılması ile kıyı alanında yoğun bir yapılaşma olacaktır.

Söz konusu proje ile aynı anda beş adet büyük kruvaziyer gemileri limana yaklaşabileceğinden tarihi İstanbul'un Galata Köprüsü yanındaki bu eşsiz bölgenin

⁴ Ancak "sit alanı" olarak ilan edilen bir sahada uygulanması planlanan Galataport projesi, hukuki açıdan Kıyı Kanunu'na aykırıydı. Toplumun ortak değeri olarak görülen ve "kamu yararı" dışında kullanılmaması amaçlanan kıyıları "devletin hüküm ve tasarrufu altına" veren Anayasa maddelerine göre, burada "liman, denizcilik, balıkçılık ve tersane" gibi kıyı dışında yapılması mümkün olmayan faaliyetlerle ilgili yapılar dışında bir yapı oluşturulması yasal değil. Ancak, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından çıkarılan bir yönetmelik durumun çehresini değiştirdi. "Kıyılarda kruvaziyer limanlar yapılabilir" hükmünü veren yönetmelik dolayısıyla Galataport'un önünde engel olarak duran kıyı ve imar kuralları aşıldı ve mevzuata yapılan bu "ilave", tarihi Galata Limanında otel, alışveriş merkezi, lokanta, banka, ofis gibi yeni kullanımlara yönelik yapıların yapılabilmesinin de önünü açtı. Şehir Plancıları Odası'nın proje gündeme geldiği ilk günden beri bu projenin kanuna aykırı olduğu gerekçesiyle dava açma süreci de bu hükümden yola çıkılarak oluşturuldu. Yargı, iki ayı davada, hem mevzuattaki "ilave"yi hem de buna göre yapılan imar planını iptal etti. Konunun yargıda görüşüldüğü aşamada, Galataport alanının işletme haklarının verildiği spekülasyonlu ihale süreci kamuoyunun esas gündem maddelerinden biri haline geldi. Tartışmalar, Galataport ihalesinin feshiyle sonuçlandı.

peyzajına hâkim olma potansiyeli taşıdığı, böylece dini anıt yapıların Tophane'deki iki cami etkisinin zayıflayacağını ve tarihi yarımada üzerindeki Topkapı Sarayı ile diğer anıtların çevresinin etkileneceği düşünülmektedir [Mimarlar Odası, 2006].

4.1.2. Tarihsel süreçte gelişme/değişme

Beyoğlu kentsel sit alanı geçmişte Pera ve Galata olarak isimlendirilen yerleşmeleri kapsamaktadır. Bu nedenle Beyoğlu kentsel sit alanının tarihsel gelişim süreci hem Galata hem de Pera yerleşimlerinin tarihsel gelişimini kapsamaktadır.

Yunanca “karşı kıyı, öte yaka” gibi bir anlama gelen “Pera” kelimesi bazı yazarlarca yalnız bugünkü “Beyoğlu bölgesi için kullanılmış, zaman zaman gezginlerin anlatımlarında Galata ve Beyoğlu için ortak bir ad olarak düşünülmesi ise birtakım belirsizlikler ve saptanması zor karışıklıklar yaratmıştır. Ancak Galata adının giderek sadece güneydeki limanla bağlantılı kaldığı görülmektedir. Ayrıca gerek Bizans kaynaklarında gerekse de çeşitli patrikhane fermanlarında bölge hep “Galata” olarak geçmektedir. Özellikle Türkler tarafından “Pera” yerine Tünelle Taksim arasındaki alan için kullanılan “Beyoğlu” adının ise, yapılan incelemelerde adına rastlanmayan bir Bey'in oğlunun bölgedeki konağından kaynaklandığı ileri sürülür [Akın, 2002].

Beyoğlu'nun birinci gelişme dinamiğini veren alanda yaşamış olan yabancılardır [Belge,1993]. Bugün Beyoğlu olarak bilinen alan 14.yy da küçük bir Ceneviz yerleşmesi olan Akdeniz kentlerinin tipik özelliklerini taşıyan Galata ismi ile tarihsel süreçte yerini almıştır. 14.yy da Pera olarak bilinen alan bağlık ve bahçelik özellik göstermektedir.

Tournefort bu dönemde Pera'yı “kentin kapısının ötesinde yer alan bir dış mahalle” olarak nitелеmektedir. 15. yüzyıldan başlayarak ise Türkler Beyoğlu'nda yaşamaya başlamışlar ve alanın gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Ancak 18 yy da Galata'yı çeviren surların dışında yapılaşma görülmeye başlamıştır. [Belge,1993].

Beyoğlu'nun dönüm noktası 19. yüzyıl olarak gösterilmektedir. Tanzimat Fermanı'nın(1839) konjonktürü, yabancıların etkisinin giderek artması, Osmanlı toplumunda başta Levantenler olmak üzere gayrimüslimlerin ve genel olarak Batı etkisinin daha önceki zamanlar ile kıyaslanamayacak ölçülerde artması gibi koşullarla belirlenmekte ve Beyoğlu tüm bu koşulların odağı durumunda bulunmaktadır [Belge,1993]. 19. yy da Galata'dan ardındaki açık alanlara doğru yayılma eğilimi başlamıştır. Pera daki bağlar yerini yeni yapılara bırakmaya başlamış Galata ise ağırlıklı olarak Fransız, İngiliz ve İtalyan sanayici ve tüccarlarıyla bu ülkelerden gelen malların indirildiği, depolandığı ve satıldığı bir alan haline dönüşmüştür [Akın, 2002].

19 yy'ın Galatası'nın kentsel düzeni Pera'dan farklıdır. Betimlemelerde Pera'daki lüks yaşam ve görkemli fiziksel ve sosyal çevre, bu bölgede meyhane ve kabarelerle dolu küçük sokaklar ve içlerinde dolaşan, her milletten çeşitli insan gruplarına dönüşmektedir. Burada gelecekle fazla ilgilenmeyen kozmopolit bir topluluk yaşamaktadır. Bu insanların bir kısmı karanlık işlerle uğraşmaktadır. Dar sokaklarında gün ve gece boyu inanılmaz bir faaliyet, hareket ve gürültü sürmektedir [Akın, 2002].

Galata ve Pera bölgelerinin önemli kentsel özelliklerinden biri de içerdikleri mezarlık alanlarıdır. 19. yy'ın ikinci yarısına dek bu mezarlıklar bölgenin genel görünümünde yeşil yoğunluklar olarak göze çarpmaktadır. Daha sonraki yıllarda mezar alanlarının açık yeşil alanlara ve mülk haline dönüştürme çalışmaları başlamış ve 20.yy'ın ilk yarısına dek sürmüştür [Akın, 2002].

20.yy Beyoğlu'nda kültürel ve sosyal hayatında yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Bugün başka amaçlarla kullanılan bu binalar 20.yy da sinema, tiyatro olarak kullanılmaktaydı. İstiklal Caddesinde bulunan Aynalı Pasajın karşısında yer alan *Sponeck Birahanesi* 1896 yılında halka açık ilk film gösteriminin yapıldığı yer olarak alan için önemlidir. *Lale Sineması* (1930), *Eski Yıldız Sineması*, *Eski Fitaş-Dünya Sinemaları* (1960), *Eski Melek Sinemaları* (1924), *İpek Sineması* (1920),

*Saray Sineması, Şık Sineması, Atlas Sineması (1940), Elhamra Sineması*⁵ (1920) ilçenin önemli sosyal mekânları arasındadır [Beyoğlu Belediyesi, 2009]. 19 uncu yy ortalarında sinema gibi tiyatrodaki Beyoğlu'nda yaşayan yabancılar için bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Bugünkü Çiçek Pasajı'nın yerinde İstanbul'un ilk tiyatrolarının sergilendiği *Naum Tiyatrosu (1840)*, Elhamra Pasajında inşa edilen *Fransız Tiyatrosu(1839)*, *Bosco Tiyatrosu(1842)*, Ermeni sanatçıların oynadığı *Şark Tiyatrosu(1961)* Beyoğlu'nda bulunan önemli tiyatrolardandır. Ayrıca arda arda çıkan yangınlarda yanan Naum Tiyatrosu, Theatre de Pera ve Theatre Halien Naum yerine 1870 yılında açılan, o zamanki adı Hristaki Pasajı olan, bugünkü Çiçek Pasajı Beyoğlu'nun önemli sosyal mekânlarından [Beyoğlu Belediyesi, 2009].

20. yy başlarında, Galata bölgesinde özellikle Voyvoda Caddesi, Kemeraltı Caddesi ve yakın çevresinin tümüyle bankalar ve yüksek kagir hanlar içine yerleşen işyerlerinden oluştuğu, yukarılara Pera bölgesine doğru çıkıldığında da yoğun konut adalarının yer aldığı görülmektedir. Galata ve Pera'nın fiziksel dokusundaki değişiklikler sosyal dokusundaki değişiklikleri de hızlandırmıştır. 19 yy'ın ikinci yarısında Levanten ve diğer Gayr-i müslimlerden oluşan nüfusun çoğunluğu, 20. yy içinde giderek Müslüman nüfus lehinde farklılık göstermeye başlamıştır. Galata ve Pera 1914'lere dek canlılığını ve önemini sürdürmüştür. Bu yıllardan sonra artık Pera yerini "Beyoğlu"na bırakmış ve özgün havasından uzaklaşmıştır. Çünkü "Pera" yı yaratan Levanten ve Rum, Ermeni, Musevi ve diğer Gayr-i müslimlerden oluşan sosyal yapı yavaş yavaş yok olmuştur. Lozan antlaşmasıyla kapitülasyonların kaldırılması, 1927-1929 yılları arasında elçiliklerin Ankara'ya nakli, 1942 de yürürlüğe giren Varlık Vergisi, 1945-1949 arasındaki II. Dünya Savaşı gibi önemli olaylar bölgedeki yabancı nüfusun giderek azalmasına sebep olmuştur [Akın, 2002].

Dönemin gazetelerinden günümüze yansıyan doğu dünyasında olmayan çok boyutlu, katılımcı bir kentsel yaşam kültürünün varlığı dikkati çekmektedir. Burada söz konusu olan gelişime açık, dinamik, diğer bir deyişle Batı tipinde bir kent kültürüdür.

⁵ Bugün İstiklal Caddesi, Elhamra Han'ın bulunduğu alanda Fransız Tiyatrosu olarak bilinen binanın 1831 de yanmasının ardından tekrar inşa edilen yapı bir süre mobilya dükkanı olarak kullanılarak, ardından Arapzade Sait Bey'in binayı satın almasıyla 1923 yılında Elhamra Sineması haline gelmiştir.

Galata ve Pera, işçi “gettosu” Haliç’in karşı kıyısında olan, çıkarda ortak ve azınlık dayanışmasının getirdiği bütünleşmeye sahip, homojen nitelikli bir üst tabaka olarak tanımlanmaktadır. Mutlakiyetçi merkezi yönetim düzeyinde daha sınırlı olmakla beraber, yerel yönetim uygulamalarında nerdeyse “doğrudan demokrasi” diye nitelenebilecek bir katılımcı zihniyet söz konusudur [Akın, 2002].

Beyoğlu 20.yy’da gelişerek Maçka, Nişantaşı, Şişli ve Bomonti üzerinden Levent’e kadar uzanmıştır. Bu yüzyılda Beyoğlu’nda Taksim ile Galatasaray arsında kalan mekânlar önem kazanmaya başlamıştır. Alanda bulunan bahçeli konakların apartmana dönüşmesi bir gelişme unsuru olarak adlandırılmaktadır. Beyoğlu’nun gelişimde etken unsur olan azınlıklara tanınan haklar Cumhuriyetin ilanı ile daraltılmıştır. Kuruluş savaşı sırasında Anadolu Hareketini desteklemeyen kesimlerin Beyoğlu’nda yoğun olduğu iddiaları, savaş sonrasında burada bulunan gayrimüslim ve azınlıklar üzerinde tepki oluşmasına neden olmuştur. Oluşan bu tepki 6-7 Eylül olayları ile patlak vermiş, yaşanan olaylar sonucunda pek çok Beyoğlu yerlisi buradan göç etmek zorunda kalmıştır. Bunun öncesinde Meclisin 1942 tarihinde çıkardığı “Varlık Vergisi Kanunu” ile Ermeni, Rum ve Yahudilerin ekonomideki öncülüklerine son vermek amacıyla düzenlemeler yapılmış ve bu kesim çok ağır vergiler ödemekle karşı karşıya bırakılmıştır. Kapitülasyonların kaldırılıp yabancı şirket, sanayi ve bankacılığın ulusallaştırılması, ekonominin dışa bağımlılığının azaltılması Levanten ve Hristiyanlar tarafından ticaretin yoğun olarak yaşıldığı Beyoğlu’nu da etkilemiştir. Beyoğlu’nda bulunan iş sahipleri çalışma alanlarını değiştirmiş veya tümüyle terk etmiştir. Cumhuriyet döneminde, 1950 yıllarına kadar yabancılardan ve onlar için çalışan azınlıklardan boşalan yerleri Türk işadamları ve Beyoğlu’nu kentin çağdaş semti olarak bilen Türkler yerleşmişlerdir. Zamanla özellikle üst gelir gruplarına yönelik ticaret Harbiye-Şişli eksenine kayınca, Beyoğlu eski önemini yitirmiş daha çok orta gelir gruplarına yönelik ticaret ve eğlence merkezi haline gelerek alanda çökün dönemi başlamıştır [Beyoğlu Belediyesi Faaliyet Raporu, 2008]. Bugün Beyoğlu kentsel sit alanı konut alanlarında, Anadolu’dan göç eden vatandaşlar barınmaktadır [Beyoğlu Kaymakamlığı, 2008].

4.1.3. Fiziksel-mekânsal özellikler

Beyoğlu kentsel sit alanının fiziksel ve mekânsal özelliklerinin tanımlanmasında öncelikle alandaki tarihsel, kültürel ve kimlik açısından önemli olan *taşınmaz kültür varlığı niteliğindeki yapılar*, yerleşim desenini açıklayan *arazi kullanımı*, alanın sulietini tanımlamada *yapıların kat sayısı ve cinsi*, *fiziksel durumu* ve/veya taşıyıcı sisteminin sağlamlığı ve *yapının sosyal ömrü ile birlikte yaşanabilirliği* ve alanda *mülkiyet durumu* incelenmektedir.

Taşınmaz kültür varlıkları

Kentsel sit alanı içerisinde çok sayıda tescilli anıtyapı, hazire ve mezarlar gibi sivil mimarlık örnekleri (SMÖ) yapılar, park bahçeler, yer altı kalıntıları ve yerüstü kalıntıları bulunmaktadır. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri'ne göre (bkz. Ek-3) Kamerhatun, Hüseyinağa, Asmalımescit, Tomtom, Çukur, Kalyoncu Kulluğu, Şehit Muhtar Mahallerinde tescilli yapıların yoğun olarak bulunduğu görülmektedir [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

Çizelge 4.1.Beyoğlu Kentsel sit alanı envanter tablosu [İBB, 2008].

TESCİL VE ÖNERİ TESCİL TASNİFİ	SAYI	ORAN	ALAN (m2)	ORAN
TESCİLLİ ANITSAL YAPILAR	627	13.72%	209,329	34.01%
TESCİLLİ HAZİRE ve MEZARLAR	30	0.66%	3,837	0.62%
TESCİLLİ SMÖ YAPILAR	3,854	84.31%	371,461	60.35%
TESCİLLİ PARK ve BAHÇE	1	0.02%	625	0.10%
TESCİLLİ YERALTı KALINTILAR	49	1.07%	27,226	4.42%
TESCİLLİ YERÜSTÜ KALINTILAR	10	0.22%	2,992	0.49%
TOPLAM	4,571	100.00%	615,470	100.00%
TESCİLLİ KAYIP ESKİ ESER TASNİFİ	SAYI	ORAN	ALAN (m2)	ORAN
TESCİLLİ, YERİNDE OLMAYAN ANITSAL YAPILAR	61	16.67%	21,370	33.92%
TESCİLLİ, YERİNDE OLMAYAN SMÖ PARSELLERİ	305	83.33%	41,625	66.08%
TOPLAM	366	100.00%	62,995	100.00%

Çizelge 4.1’de Beyoğlu kentsel sit alanının da yoğun olarak sivil mimarlık örneği (SMÖ) ve anıtsal yapı bulunduğu görülmektedir. Özellikle 19.yy’ın ikinci yarısında Beyoğlu’nun prestij alanı olarak yeniden yapılanmasında yabancı mimarlar etkin olmuşlardır. Bu döneme mimari yapıtlar, taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir ⁶. Bu binalardan, Rus ve Hollanda Elçiliği’ni İsviçreli Mimar G. Fossati, Naum Tiyatrosu ve Taşkılla’yı Mimar Smith, başta Galata’daki Osmanlı Bankası ve Tütün Reji binası ve Pera Palas olmak üzere çok sayıda yapıyı Mimar A.Vallaury, Belçika Elçiliği ve Aya Trias Rum Kilisesi’ni Mimar Kampanaki, Santa Maria Draperis Kilisesi’ni Mimar Semprini, Amerika Birleşik Devletleri Elçiliği binası olarak kullanılan I. Corpi’ni Mimar G. Leoni tasarlamışlardır [İBB, Planlama Müdürlüğü, 2008].

Beyoğlu’ndaki taşınmaz kültür varlıklarının çoğunluğu Art Nouveau üslubunun en iyi örnekleridir. Art Nouveau üslubunun ⁷ İstanbul’a nasıl ve kimler tarafından getirildiği 19. yüzyıl İstanbul’unun yapısal ekonomik, politik ve kültürel özellikleri ile ilişkilidir. 19. yüzyıl Osmanlı için gerileme dönemi ile birlikte anılmakta fakat

⁶ Tescilli yapılar dönemlerine göre incelendiğinde tescilli anıt eserlerin toplam 727 adet; Ceneviz, Ceneviz Osmanlı, Bizans, Bizans-Osmanlı, Osmanlı, Osmanlı-Rum, Geç Osmanlı, Geç Osmanlı-Rum, Avusturya, Cumhuriyet dönemine ait olduğu görülmektedir. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Tescilli Anıt Eser ve Sivil Mimarlık Örnekleri Dönemleri (Ek-4) itibarı ile yapılan gruplamada; 319 adet (%43.88) ile en büyük payı Geç Osmanlı (18 inci yy) dönemi yapıları almaktadır. Daha sonraki sıralamalarda ise Osmanlı dönemi (16.yy ve 17 inci yy) 292 adet (%40.17), Bizans-Osmanlı dönemi (14 üncü ve 15 inci yy) 35 adet (%4.81) ve Cumhuriyet dönemi(19 uncu ve 20 inci yy) yy 15 adet (% 2.06) yapıları görülmektedir. Tescilli SMÖ dönemlerine göre incelendiğinde ise toplam 4231 yapı bulunduğu ve ancak bu yapıların 2139 adet yapı üzerinde araştırma yapıldığı ve kentsel sit alanı içerisinde yoğun olarak Geç Osmanlı dönemi yapılarının bulunduğu görülmektedir [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

⁷ Art Nouveau’nun sözlük anlamı; “yeni sanat” olan Fransızca bu sözcük, sanat tarihinde 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında yaklaşık 25 yıl süren bir sanat akımı olarak tanımlanmaktadır. Art Nouveau akımı 19. yy’ın son çeyreğinde Avrupa ülkelerinin politik istikrara kavuştuğu yıllarda ortaya çıkmıştır. Art Nouveau öncelikle sanayileşmiş, yeni üretim biçimini benimsemiş ülkelerde görülmüştür. Art Nouveau sanata özgürlük, her çağa kendi sanatı deyimini ilke edinmiş ve her ülkede farklı isimlerle anılmıştır. Tüm 19. yy boyunca benimsenmiş olan tarihi üslupların yeniden canlandırma ve yineleme anlayışından farklı olarak art nouveau yeni ve çağdaş olmayı önermektedir. Art Nouveau’nun asıl esin kaynağı Avrupa dışı kültürler olmuştur. Bunların başında Japon sanatı gelmektedir [Batur, 1996]. Batıdaki art nouveau üslubunun en önemli mimari temsilcileri arasında Belçika’da Victor Horta, Henry Van De Velde, Fransa’da Hector Guimard, İspanya’da Gaudi, Almanya’da Peter Behrens, Amerika’da Louis Henry Sullivan ve Türkiye’de D’Aronco yer alır [Hitchcock, 1959]. Art Nouveau mimarlığının ilk örnekleri Osmanlı İmparatorluğu’nun ticareti ve sanayisi gelişmiş merkezlerinde ve bazı kıyı kentlerinde 20.yüzyıl başlarında görülmüştür. İstanbul kültür üreten bir kent olarak birçok bakımdan olduğu gibi art nouveau mimarlığı bakımından da Türkiye’nin en önemli merkezi olmuştur

Beyoğlu ticaretin geliştiği ve soyluların ticaret yaptığı alan olarak o dönemde dikkat çekmektedir. İstanbul’da tarihi bilinen en eski art nouveau yapı Resim 4.2 de görülen “Maison Botter” Apartmanı Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içinde bulunmaktadır.

Resim 4.2. Art Nouveau mimarlığının örneklerinden Botter Apartmanı ve Mısır Apartmanı [Beyoğlu Belediyesi, 2009]

Maison Botter Apartmanı, İtalyan Mimar Raimondo D’Aronco tarafından tasarlanmıştır. Bu dönemde Grand Rue de Pera (İstiklal Caddesi) çevresinde art arda Art Nouveau yapıların ortaya çıkmaktadır.

İstiklal caddesinde bulunan yapılar doğrudan sokağa açılan kapıları, üst katlarla aynı pencere düzenini içeren zemin katları, arkada yer alan küçük taşlıklarıyla, genelde dar parselasyon üzerinde gelişen kent evleridir. Üst katların çıkmaları, altlarındaki demir ya da taş konsollar, çıkma üstlerindeki balkonlarla 19.yy İstanbul konutunun Galata ve Beyoğlu’nda başlayan ve gelişen örnekleri olarak, yeni dönem konut biçim ve özelliklerini sergilerler [İBB, Planlama Müdürlüğü, 2008]. Bugün kentsel sit alanında yer alan bütün ünlü, anıtsal ve tiyatro dekorunu andıran binalar, batılılaşma etkisinin hissedildiği 1870 yılı sonrasının eserleridir.

Arazi kullanımı

Alanda ticaret ve konut kullanımı yaygındır. Ticaret alanları; İstiklal Caddesi boyunca, Pürteleş ve Ömer Avni Mahallerinin kıyıya yakın bölgelerinde; Emekyemez, Arapcami, Bereketzade, Kemankeş ve Kocatepe mahallerinde yoğun olarak izlenmektedir [İBB, Planlama Müdürlüğü, 2008] Konut alanlarının, Tarlabası Bulvarı'nın kuzeyinde Çukur, KalyoncuKulluğu, Sururi, Yahyakahya Mahalleleri ile Cihangir, Firuzağa, Hacımimi Mahalleleri ve Pürtelaş, Kılıçalipaşa Mahalleleri'nin iç kesimlerinde yoğun olarak yer aldığı görülmektedir. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Arazi Kullanımına (Ek-5) göre alan genelinde konut, ticaret, imalat, depo ve boş olmak üzere beş farklı kullanım bulunmaktadır. Arazi kullanımı alansal büyüklük açısından değerlendirildiğinde, yine konut ve ticaret kullanımının ilk sırada yer aldığı görülmekle birlikte, yönetim, konaklama, sağlık, konsolosluk, otopark alanları gibi kullanımlarında bulunduğu görülmektedir. Kentsel sit alanı genelinde yer alan yapılaşmamış arsa yüzdesinin 5.65 gibi yüksek bir orana sahip olması (İBB Planlama Müdürlüğü, 2008) köhneme sürecinin en önemli sebebi olarak tarihi kent dokusunda boş, terk edilmiş yapı stokunun yoğun olduğunu göstermektedir.

Alanda ticari ihtisaslaşma; imalat sektörüne yönelik çeşitli imalat birimleri, eğlence, yeme-içme, lokanta birimleri, elektrikli ev aletleri, hediyelik eşya satış birimleri, film stüdyosu, nalburiye, motorlu taşıtlar ve oto yedek parça satış birimleri, konaklama alanları, hizmet birimleri olarak görülmektedir. İstiklal caddesi boyunca eğlence, yeme, içme birimleri (Resim 4.3) ve tekstil, servis gibi imalat birimlerinin yoğunlaştığı, Tarlabası Bulvarı'nın kuzeyinde yer alan Şehit Muhtar ve Çukur Mahallelerinde ise mobilya imalat birimleri ile motorlu taşıtlar ve oto yedek parçalarının bulunduğu; Kocatepe Mahallesinde hizmet birimlerinin ve konaklama alanlarının; Galata bölgesinde elektrikli ev aletleri ile bakır gümüş imalat birimlerinin yer aldığı; Kemankeş Mahallesinde ise hizmet birimlerinin yoğunlaştığı izlenmektedir [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

Resim 4.3. İstiklal caddesi zemin kat ticari kullanım alanları [Yürü arşivinden, 2008]

Kentsel sit alanı içinde açık alan olarak yer alan Taksim Meydanı Atatürk Kültür Merkezi'nden Su Maksemi'ne ve Gezi Parkı'ndan The Marmara Oteli'nin de bulunduğu yapı adaları istikametine kadar olan bölgeyi içine alan dikdörtgen biçimli oldukça büyük bir alana yayılmış önemli bir açık alandır (bkz.resim 4.4).

Resim 4.4. Taksim Meydanı [Beyoğlu Kaymakamlığı, 2009]

Taksim Meydanına giren ilk imar eseri, Frenk ve Levanten çevresine oldukça yabancı, klasik Osmanlı üslubunda bir su binasıdır. I.Mahmut'un 1732-1733'te şehrin kuzeyindeki gümrah ormanlardan şehre ilk kez su getiren künkler, teraziler ve

kemerler sistemi burada sona ermekte ve depolanan su, köşe başındaki taş bir makseminden çeşitli yönler e dağıtılmaktaydı. Su yolunun şehre dağıtıldığı yer olan Taksim Maksemi, sekiz köşeli, küfeki taşından bir gövdeye ve yine piramidal, sekiz köşeli bir çatıya sahiptir. Maksem kapısının sağında kalan cephe deki I.Mahmut Çeşmesi dönemin çeşme stilindedir. Boş bırakılmış kitabeliğ in altından başlayan çeşme aynalığının üst kısmı istiridye kabuğ u formuyla ve hemen bu bezemenin bittiğ i noktadan itibaren ise bir sıra palmet dizisi, bir sıra da mukarnasla cephe hareketlendirilmiştir. Çeşme bugün kullanılmaz durumdadır. Maksemin Taksim Caddesine bakan tarafında tek birim halinde yine mermer cephe li sivri alınlık içinde “Her şeye su ile hayat verdik” anlamındaki ayet kitabesinin bulunduğ u bir çeşme daha yer almaktadır. Meydan ve çevresi adını bu makseminden ve suların buradan taksiminden almıştır. Su makseminden sonra meydana imar getiren ikinci eser, Harbiye aksının başındaki Topçu Kışlası olmuştur. Bugün Atatürk Kültür Merkezi önüne gelen alanda da, daha basit yapılar olan ahırlar yer almaktaydı. Kışlanın karşısındaki boşluk talim yeri idi. Burası 1920’li yılların sonunda bugünkü apartmanlarla dolarak, bir semt haline gelmiş ve Talimhane olarak adlandırılmıştır. Taksim Meydanı, Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde, yeni devletin simgesi olarak görölmüştür. Cumhuriyet Anıtı çevresinde yapılan törenler, 1940’ta düzenlenen İnönü Gezisinin kenarına yerleştirilen tribünler önünde yapılan resmi geçitler, gece ise anıtın etrafına renkli ampullerden çevrilen ışık hatları ile tarihi su tesisinin duvarına yaptırılan modern dekorların renkli ışıkları arasından akıtılan sular ile 25-30 yıl boyunca, şehir halkı tarafından çok fazla kullanılmış ve ulusal övünç tablosu oluşturmuştur. Taksim Meydanı bugün İstanbul’un en önemli meydanlarından biri olma özelliğ ini korumaktadır. Meydan birçok ulaşım aksının birleştiğ i bir merkez konumundadır. Taksim Meydanı birçok yönden gelen karayolu ulaşım aksları ile raylı sistemlerin kesişme noktası olmaktadır. Taksim – 4.Levent metro hattının başlangıç noktası meydandadır. Ayrıca Taksim-Tünel arasındaki nostalji tramvayının da başlangıç noktası burasıdır, tramvay Cumhuriyet Anıtının etrafında döndükten sonra başlangıç noktasına ulaşmaktadır. Halen yapımı devam eden Taksim-Kabataş arasındaki föniküler sistemin de başlangıç noktası meydandadır. Meydanın Taksim Gezisi yönünde otobüs durakları bulunmakta olup, meydanın insan ve taşıt trafiğinin artmasına neden olmaktadır. Taksim Meydanında taşıt yoğunluğ u çok fazladır ve

meydan kimliğinden çok bulvar kimliği daha çok ön plana çıkmaktadır [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

Beyoğlu'nun hatta İstanbul'un simgelerinden olan Galata Kulesi(bkz. şekil 4.5), Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içinde bulunmaktadır. Galata Kulesi ve çevresi Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından "Galata Kulesi ve Çevresi Turizm Merkezi" (R.G. 13.09.1989 günlü sayısı) olarak ilan edilmiştir. Turizm alanı sınırları içinde kalan alan için hazırlanacak plan, 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu Çerçevesinde hazırlanacak ve onanacaktır.

Resim 4.5. Galata Kulesi ve çevresi [Beyoğlu Belediyesi, 2009]

Planlama alanının en önemli turistik mekânlarından biri olan Galata Kulesi ve çevresinde de yayalaştırmaya dönük bir çaba görülmemektedir. Galata Kulesi'nin çevresinde bulunan; Avusturya Lisesi, Beyoğlu Göz Hastanesi gibi sağlık ve eğitim tesisleri, açık ve kapalı otoparklar, ticari ve turistik fonksiyonlar (lokantalar, hediyelik eşya satış birimleri vb.) sebebiyle alan sürekli araç trafiği ile iç içe durumdadır.

Kentsel sit alanı sınırları içinde yer alan çeşitli kültürel etkinliklerin yapıldığı tesisler Beyoğlu ilçesinin bir kültür merkezi olmasını sağlamıştır. AKM'nin yapımına 1946 yılında başlanmış ve ancak 1969 yılında bitirilebilmiştir. 1970 yılında ise büyük bir yangın geçirmiş ve tahrip olmuştur. Yangından sonra 1978 yılında onarılarak tekrar kullanıma açılmıştır [Beyoğlu Belediyesi, 2009]

Kat sayısı

Beyoğlu kentsel sit alanı genelinde; İstiklal Caddesi boyunca 7-8 katlı; İstiklal Caddesi ile Meclis-i Mebusan Caddesi arasında kalan bölgede 5-6-7 katlı; Tarlabası Bulvarı'nın kuzeyinde kalan bölgede 3-4 katlı, Galata Bölgesinde 4-5 katlı; Kocatepe Mahallesinde 12-13 katlı yapıların bulunduğu görülmektedir. Genel olarak alanda ortalama 4-5 katlı yapılar bulunmaktadır [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

Bina yapım cinsi

Alanda yığma yapıların tüm yapılar içindeki oranının % 64,44 olması, tarihi yapı stoğu açısından Beyoğlu İlçesi'nin ne kadar zengin olduğunu göstermektedir. Ancak özellikle Tarlabası, Ömer Hayyam, Galata, Karaköy ve İstiklal Caddesi boyunca yoğun olarak yığma yapıların yer aldığı görülmektedir. Ahşap yapılar tekil olarak betonarme ve yığma binaların arasında, grup halinde ise Bedrettin Mahallesinde bulunmaktadır [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

Yapısal durum

Bina durumu analizi kapsamında yapıların teknik ve statik açıdan değil görsel ve estetik değerler açısından değerlendirmesi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Planlama Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. Bu değerlendirmede yapının yaşı, kat adedi, yapım cinsi, çıkmaları, sıva ve boyası gibi noktalara dikkat edilerek yapıyla ilgili oluşan genel kanının yorumu yapılmış ve bu şekilde sınıflandırmaya gidilmiştir. Görsel olarak iyi durumdaki yapılar 1024 adet olup toplam yapı sayısının %8,51 ini oluşturmaktadır. İyi durumdaki yapıların Talimhane bölgesi ile Marmara'ya bakan

yamaçlarda daha yoğun görülmektedir. Görsel olarak orta durumdaki yapılar kentsel sit alanının büyük bölümünü kaplamaktadır. 8173 yapı görsel olarak orta durumda olup toplam yapı sayısı içindeki oranı %67,89'dur. Görsel olarak kötü durumdaki yapılar, eski eser envanterinin ağırlıklı olarak yer aldığı Galata, Tarlabası, Şişhane ve Perşembe Pazarı bölgelerinde görülmektedir. Galata, Perşembe Pazarı ve Şişhane bölgesinde de ticaret ve imalat fonksiyonlarının oluşturduğu yapısal eskime ve mekansal köhneme göze çarpmaktadır. Görsel olarak kötü yapıların sayısı 2377 olup toplam yapı sayısı içindeki oranı %19,77'dir [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

Mülkiyet yapısı

Planlama alanındaki mülkiyet yapısı oldukça karmaşıktır. Alanda şahıs mülkü parseller toplam parsel sayısının % 80,3'ünü kapladığı görülmektedir. Şahıs mülkiyeti dışında %4 ile konsolosluk, %5 lik oranla vakıf-şahıs mülkiyeti diğer dikkati çeken mülkiyet çeşitleridir [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

4.1.4. Sosyal yapı

Sosyal yapı ve demografik özellikler, alan yönetiminde özellikle koruma sürecine katılımın sağlanması, korunacak değerlerin kollanması, koruma-yaştırmaya yönelik müdahale ve/veya uygulama sonrası sürece sahip çıkılmasında en önemli etkidir. Sosyal yapı ve demografik özelliklerin tanımlanması alan yönetiminin önemli bir aşaması olarak ele alınması gerekliliğini vurgulama amacıyla, bu tezin kapsamında yer almaktadır. Ancak, bu konu ve sonuçlarının değerlendirilmesi, ilgili uzmanlar (sosyolog, demografi uzmanı, psikolog, kamu yöneticisi vb.) grubunun işidir. Bu nedenle Beyoğlu kentsel sit alanında sosyal yapı ve demografik özellikler güncel durumu tanımlayacak biçimde sınırlı tutulmuştur.

Beyoğlu kentsel sit alanında nüfus 1985-1990 yılları arasında azalma göstermektedir. Bu azalma önceleri ilçe sınırlarının değişerek bir kısım arazinin ilçe sınırları dışında kalmasından, daha sonra ise normal gelişme düzeni içinde gelişebileceği herhangi bir

yer kalmaması nedeniyle oluşmuştur. Ayrıca özellikle Beyoğlu merkezinin konut fonksiyonu kullanımının az olması nedeniyle nüfus artış gösterememektedir.

Beyoğlu ilçesi nüfusunun % 92'sinin okuma yazma bildiği, % 8'inin ise bilmediği görülmektedir. İlçe genelinde okuryazar oranı fazla olsa dahi okuryazarlar arasında ilkokul mezununun fazla olması alanın eğitim seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

4.1.5. Yönetmelik yapı ve paydaşlar

Beyoğlu Kentsel Sit Alanı idari yönetim açısından Beyoğlu Belediyesi ve merkezi yönetim birimi olarak Beyoğlu Kaymakamlığı'na bağlıdır. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı taşra teşkilatı olan İstanbul II Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu koruma ve planlama çalışmaları kapsamında alan genelinde karar mekanizması olarak görev yapmaktadır.

14.07.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanunla 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa eklenen Ek madde-2 ile "Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" kapsamında kentsel sit alanlarında yönetim planlarının yapılmasından sorumlu birim ilgili Belediye olarak tanımlanmıştır. *Bu nedenle Beyoğlu Belediyesi'nin organizasyon yapısı ve çalışmaları incelenmiştir.*

20 Nisan 1924 tarihinde Beyoğlu Belediyesi kurulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Beşiktaş, Şişli, Kemerburgaz'ı da kapsayan Beyoğlu belediye sınırları, 1930'da Beşiktaş'ın ayrılması, 1936'da Kemerburgaz'ın Eyüp'e bağlanması, 1954'de Şişli ilçesinin kurulmasıyla bugünkü haline zemin oluşturulmuş ve önceki durumuna göre alanı daralmıştır [Beyoğlu Belediyesi, 2008].

1970'de mahallelere ayrılmış 1984'e kadar İstanbul Belediyesi'ne bağlı şube olarak şube müdürlerince yönetilen Beyoğlu, 1984'de Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri için çıkartılan "Yerel Yönetimler Kanunu" çerçevesinde yeniden yapılanarak 45

mahalleyi kapsayan "Beyoğlu Belediyesi" bugünkü statüsünü almıştır [Beyoğlu Belediyesi, 2008]. 2007 verileri doğrultusunda, Belediye 513 kişiden oluşan bir kadroya sahiptir. Beyoğlu Belediyesi organizasyon şeması Belediye Başkanı, başkana bağlı dört tane Başkan yardımcısı, bir tane Başkan Danışmanı ve Başkan'a bağlı müdürlükler ile Başkan Yardımcılarına bağlı on dört tane müdürlükten oluşmaktadır. Mevcut durumda Beyoğlu Belediyesi'nde alan yönetimi ile ilgili herhangi bir çalışma yürütülmediğinden konu ile ilgili bir birim oluşturulmamıştır. Ancak Belediye'nin örgütlenme biçimi alan yönetim biriminin oluşturulmasında önemlidir.

Beyoğlu Belediyesi'nde koruma ve planlama ile ilgili çalışmalar; *İmar ve Şehircilik Müdürlüğü ve Plan ve Proje Müdürlüğüdür*. İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'ne bağlı Ruhsat Bürosu, *Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu*, Harita Bürosu, Makine-Elektrik Bürosu ve Kalem Bürosu tarafından yürütülmektedir [Beyoğlu Belediyesi, 2008].

İmar Şehircilik Müdürlüğü bünyesinde “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” doğrultusunda 2007 yılında kurulmuş olan “Koruma, Uygulama ve Denetim Bürosu (KUDEB)” ile Eski Eser ve “Kentsel Sit Alanı” kapsamındaki basit onarım talepleri; daha süratli olarak değerlendirilmekte ve uygun bulunanlara “Ön Onarım İzin Belgesi” tanzim edilmektedir. Sit alanı dışındaki tamirat talepleri ise, Yapı Denetim Bürosunda değerlendirilmekte, etkin denetimlerle, onarımların, verilen izin kapsamında tamamlanması sağlanmaktadır. [Beyoğlu Belediyesi, 2008].

KUDEB bürosu, kentsel sit alanı içerisinde bulunan veya bulunmayan tescilli yapılar ve komşuluğunda bulunan yapıların basit onarım talepleri Koruma Bölge Kurulu'ndan izin alınmasına gerek kalmaksızın KUDEB uzmanlarınca değerlendirilerek “onarım ön izin belgesi tanzim edilmektedir. Belediye bünyesinde kurulmuş olan KUDEB, tescilli yapıların onarımına hız kazandırmış ve bürokratik işlemlerin kısılmasına sebep olduğundan koruma anlamında olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca Belediye bünyesinde Kentsel Sit Alanı sınırları dâhilinde, 5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıklarının Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması” hakkındaki Kanun ve Yönetmelikleri ile ilgili uygulama çalışmaları, alanın belirlenmesine yönelik Bakanlar Kurulu kararının Resmi Gazete’de yayımlanmasının ardından İmar ve Şehircilik İşleri Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. İmar ve Şehircilik Müdürlüğü fiziksel koruma uygulamalarının gerçekleştirildiği merkez olarak Belediye yetki alanı içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir [Beyoğlu Belediyesi, 2008].

Plan ve Proje Müdürlüğü; Beyoğlu Belediyesi ile ilgili tüm nazım (1/50.000 – 1/25.000 – 1/5000) ve uygulama (1/1000) imar planları ile ilgili işlemleri, 3194 sayılı imar kanunu çerçevesinde ve belediyeye verilen yetkiler dahilinde icra eden ayrıca kentsel tasarım projeleri ile eski eserlerle ilgili çalışmaları ve anıt eserlerle ilgili rölöve - restitüsyon - restorasyon proje çalışmalarını yürüten birimdir. Müdürlüğe bağlı; Planlama ve Kentsel Tasarım Bürosu, Proje Bürosu ve Kalem Bürosu bulunmaktadır. *Koruma ile ilgili görevi* “Hazırlanacak Koruma Amaçlı Eylem Programları, projeleri ve uygulamaları ile Kentsel Yenileme Alanlarının ve korunması gerekli eski eserin rölöve, restitsüyon, restorasyon projeleri ile elektrik, statik ve makine tesisat projelerinin proje ve uygulama süreçlerine yönelik gerekli finansman kaynaklarını veya fonları etüt ederek teminini sağlamak ve proje ihalelerini gerçekleştirmek” olarak tanımlanmıştır [Beyoğlu Belediyesi, 2008].

Beyoğlu Belediyesi 2007 yıllık faaliyet raporunda kentsel sit alanı ile ilgili çalışmalara yer verildiği, bu çalışmaların araştırma, tespit ve projelendirme aşamalarından oluştuğu ayrıca korumanın finansmanı konusunda da çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Faaliyet raporunda kentsel sit alanı ile ilgili yapılan çalışmalar şu şekilde sıralanmaktadır;

- Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait katkı payına dair yönetmelik kapsamında ilçede bulunan tek yapı ölçeğindeki tescilli eserlerin, çeşmelerin, yenileme alanlarının sağlıklaştırılması, sıhhileştirilmesi, yenilenmesi ya da restore edilerek modern kentsel mekânların oluşturulması amacıyla projelendirme

konusunda katkı payının talebi çalışmaları yapılmıştır. 23.02.2007 tarih ve 2007/16 sayılı Komisyon kararı ile fon tahsisi sağlanmıştır. Projelerin ihalesi yapılmış ancak ihaleye katılan firmanın yeterli bulunmaması sebebiyle ihale iptal edilmiştir.

- Tek yapı ölçeğinde yürütülen projelerden Atlas Pasajının üçüncü katı ile çatı katının rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerinin yapım işi ihale edilmiş ancak katılımcı bulunamadığından ihale iptal edilmiştir.
- Tarlabası Yenileme Alanı ile ilgili analitik etüt analizleri yapılmış çıktılar alınmıştır.
- Galata Meydanı ve yakın çevresi ile ilgili yayalaştırma sirkülasyon çalışmaları yapılmıştır.
- Bölgedeki bazı mahallelerin tescilli yapılar ve hâlihazır durum paftaları hazırlanmıştır.
- KUDEB'nun İmar Şehircilik Müdürlüğü bünyesinde kurulmasıyla Beyoğlu Belediye Başkanlığı tarafından 2002 yılında başlatılan “Güzel Beyoğlu Projesi” çalışmaları devam etmektedir [Beyoğlu Belediyesi Faaliyet Raporu, 2008].

Plan Proje Müdürlüğü'nün çalışmaları incelendiğinde; kentsel sit alanı genelinde parçacı çalışmaların yürütüldüğü ve bütünleşik bir planlama politikasının olmadığı görülmektedir. Alan genelinde yapılan çalışmalar tek yapı ölçeğinde, çeşmeler, merdivenler vb. kentsel objeler üzerinde yoğunlaşmakta, en fazla ada bazında yenileme projeleri ile koruma çalışmaları Beyoğlu Belediyesince sürdürülmektedir. *4958 adet kültür varlığı* bulunan kentsel sit alanında yapılan koruma uygulama çalışmalarının sayısının çok az olduğu görülmektedir. Alanın korunması çalışmaları kapsamında çeşitli ihaleler açıldığı ancak rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerinin yapım işi için katılımcı bulunamadığı faaliyet raporunda belirtilmektedir. İhalelere katılımcı bulunamamasının nedeni, yapım işlerinin maliyetli olması, Belediye'nin ise piyasanın beklediği fiyatı vermemesinden kaynaklandığı 2008 faaliyet raporunda belirtilmektedir. Bu da göstermektedir ki alanın korunmasına yönelik maddi kaynaklar ve politikalar yeterli düzeyde değildir.

Beyoğlu Belediyesi bünyesinde çeşitli konularda çalışma kurulları oluşturulmuştur. “Beyoğlu Belediyesi Kent Konseyi Yerel Sivil Güç Birliği Merkezi” olarak

oluşturulan birim, kent konseyi bünyesinde “sivil inisiyatif” ile birlikte Beyoğlu’nda “ortak akıl” oluşturmak ve Beyoğlu’nu bu ortak akıl ilkeleri doğrultusunda inşa edebilmek amacıyla 2004 yılında çalışmalarına başlamıştır. Girişimin başlangıç noktasın STK ların birbirlerini tanıyarak ve birlikte hareket etmesini sağlamak, yerel yönetim ile STK ların birbirlerine destek vererek faaliyetlerde bulunmasını sağlamak olarak belirlenmiştir. Beyoğlu Belediyesi Kent Konseyi Yerel Sivil Güç Birliği Merkezi; mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi, belediyenin içinde bulunduğu seçim bölgesi ve bölgelerinin milletvekilleri, belediye başkanı veya temsilcisi, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, belediye meclisi üyeleri, muhtarlar, siyasi parti temsilcileri, üniversitelerden temsilciler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, barolar, kooperatifler, birlikler ve konuyla ilgili dernek ve vakıf temsilcilerinden oluşmaktadır [Beyoğlu Belediyesi, 2008].

Beyoğlu Belediyesi bünyesinde oluşturulan çalışma grupları; Dış İlişkiler Kurulu, Kentsel Gelişim Kurulu, Kültür ve Sanat Kurulu, Moda ve Tasarım Kurulu, Sinema ve Tiyatro Kurulu, Turizm Kurulu, Gençlik ve Spor Kurulu, Sağlık Kurulu, Sosyal Hizmetler Kurulu, Çevre Kurulu, Beyoğlu Hemşeri Kültürünü Geliştirme Kurulu, Eğitim Kurulu, Esnaf Kurulu, Güvenlik Kurulu, Koordinasyon Kuruludur [Kent Konseyi, 2009].

Beyoğlu Belediyesi bünyesinde özel amaçlar için oluşturulmuş çalışma gruplarının bulunması ve çok paydaşlı bir komisyon tarafından yürütülüyor olması, Belediyenin sivil toplum kuruluşları ile çalışabilir bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu tür katılımcı çalışmaların yürütülüyor olması Kentsel Sit Alanın yönetiminde çok paydaşlı bir katılımın Beyoğlu Belediyesi bünyesinde yapılabilirliğini ortaya koymaktadır. Ancak Beyoğlu Belediyesi’nin yapısı ve kentsel sit alanına ilişkin çalışmaları incelendiğinde kentsel sit alanı için bir alan yönetimi çalışması yapılmadığı, Beyoğlu Belediyesi yetkilileri ile yapılan görüşmeler de ise alan yönetimi ve yönetim planı tanımının dahi bilinmediği anlaşılmıştır [Özer, 2008].

Kentsel sit alanında etkin olan sivil toplum kuruluşları incelenmiş ve alanın korunmasına olan katkıları ortaya konulmuştur. Beyoğlu Belediye sınırları içerisinde vakıf ve derneklerin kuruluş amaçlarına bakıldığında daha çok memleketlilik dernekleri olduğu dikkati çekmektedir. (Örneğin; Akseki Bademlik Beldesi Yardımlaşma Derneği, Ardeşenliler Kültür ve Dayanışma Derneği vb.) Memleketlilik dernekleri dışında çevre dernekleri de dikkati çeken diğer sivil toplum kuruluşlarındandır. Bu dernekler sıralanacak olursa;

- AKAD (Anadolu Kültürünü Araştırma Geliştirme ve Tanıtma Derneği),
- Asmalı Mescit Çevre ve Kültür Derneği,
- Ayazpaşa Çevre Güzelleştirme ve Yaşatma Derneği,
- Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği,
- ÇEKÜL Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı,
- Galata Derneği,
- Grup Doğa ile Barış Eğitim ve Sanat Derneği,
- İstanbul Çevre Federasyonu,
- İstanbul Sanayi Odası Çevre Şubesi Müdürlüğü,
- İstiklal ve Hacıahmet Mahallesi Çevre Koruma Vakfı,
- Türkiye Anıt ve Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfıdır [Beyoğlu Belediyesi].

2007–2009 yılları arasında Beyoğlu Belediyesi stratejik planlamasını yapmış ve tarih, kültür, sanat ve turizm alanında hedeflerini ortaya koymuştur. 2007-2009 Stratejik planı doğrultusunda; ilçede yaşayan insanlara tarihi ve kültürel mirasın öğretilmesine yönelik etkinliklerin desteklenmesi, kültürel ve sanatsal faaliyetlerimizin niteliklerinin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılması amaçlanmaktadır [Beyoğlu Belediyesi Faaliyet Raporu, 2008].

Faaliyet raporunda hedef olarak; ilçede yaşayan insanlara tarihi ve kültürel mirasın öğretilmesine yönelik etkinliklerin desteklenmesi belirtilmiş, bu hedefi gerçekleştirmek için ise turların gerçekleştirilmesi ve Beyoğlu İlçesinde eğitim gören ve Beyoğlu sakinlerinin yaşadığı ilçeyi daha iyi tanımaları ve kente sahip çıkma

amacıyla Beyoğlu'na yönelik tur ve organizasyonların yapılması sıralanmıştır. Diğer bir hedef olarak ise; kültürel ve sanatsal faaliyetlerin niteliklerinin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, bu kapsamda sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılması belirlenmiş, bu hedefi gerçekleştirecek faaliyet olarak ise ilçeye bir kültür merkezi kazandırılması tanımlanmıştır [Beyoğlu Belediyesi Faaliyet Raporu 2008].

Stratejik Faaliyet Raporunda yer alan veriler doğrultusunda Kentsel sit alanı koruma politikaları değerlendirildiğinde Belediye bünyesinde yürütülen çalışmalar ile paralel politikalar izlendiği, parçacı çalışmaların sürdürüldüğü, kültürel alanda sponsorluk faaliyetlerini teşvik edici faaliyet ve hedeflerin bulunmadığı, finansal kaynakların gelecek yıllar için tam olarak tanımlanamadığı, 2 yıl (2007–2009) gibi çok kısa bir zaman aralığı için hedeflerin belirlendiği, hedeflerin süreklilik ve sürdürülebilirlikten uzak olduğu görülmektedir. Ayrıca kentsel sit genelinde, alanın kullanıcılarında koruma bilincinin geliştirilmesine ve alanın değerinin anlaşılmasına yönelik faaliyetlerin tanımlanmadığı, alanın korunmasında en etkili paydaş olan kullanıcıların planlama sürecine dâhil edilmesine yönelik hiçbir çalışmanın yapılmadığı anlaşılmaktadır.

4.2. Alanda Yürütülen Koruma Çalışmaları

Beyoğlu kentsel Sit Alanında koruma süreci (07.01.2009 tarihine değin) incelendiğinde;

- İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nca alınan 07.07.1993 gün ve 4720 sayılı karar Beyoğlu ilçesinin bir kısmı kentsel sit alanı ilan edilmiş, 29.09.1993 gün ve 4954 sayılı karar ile geçici yapılanma koşulları belirlenmiştir.
- Büyükşehir Belediyesince hazırlanan 1/5000 ölçekli Beyoğlu kentsel sit alanı koruma amaçlı nazım imar planı Büyükşehir Belediye Meclisi'ne iletilmiş, İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 21.05.2002 gün ve 225 sayılı kararı ile teklif aynen uygun görülmüş ve mevzuat gereği İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na(KTVKBBK) iletilmiştir.

- 02.02.2005 gün ve 410 sayılı İstanbul I. Numaralı KTVKKBK kararı ile 2863 sayılı Yasaya 5226 sayılı Yasa ile getirilen yeni hükümlere göre düzenlenmesi için İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne iade edilmiştir. Revize Edilen plan Büyükşehir Belediyesi'nin 13.06.2006 gün ve 961 sayılı kararı ile uygun görülerek İstanbul II Numaralı KTVKKBK'na iletilmiştir.
- 26.07.2007 gün ve 1185 sayılı Kurul Kararı ile geçmiş dönem yapılanma şartları ve kullanma esasları ve kullanım şartlarının bir yıl süre ile uzatılması karar bağlanmış ve teklif edilen 1/5000 ölçekli Beyoğlu, Aynalıkavak Kasrı ve Haliç Sahili Tersaneler Bölgesi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planları'nın "koruma amaçlı imar planı teknik şartnamesine uyarlık sağlanması", 19.09.2007 gün ve 1254 sayılı karar ile de "yenileme alanlarında 5366 sayılı Yasa'nın hükümlerinin gereğince belirlenecek işlevlerin 1/5000 planlara işlenmesi" kararı alınmış ve tüm bu düzeltmeler ile dokümanlar hazırlanarak 20.10.2008 tarih ve 2814 sayılı evrak numarası ile Kurula sunulmuştur. Kurul ise 07.01.2009 tarih ve 2302 sayılı kararı ile 1/5000 Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı (KANİP) uygun bulmuştur.

İstanbul İli'nin 1/100.000 ve 1/25.000 ölçekli planı bulunmadığı için, kentsel gelişme ve vizyonu ile ilgili üst kararlar olmadan parçacı bir planlama anlayışı ile yönetilmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından 14.07.2006 gün ve 1370 sayılı kararla kabul edilen ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı'nca 22.08.2006 tarihinde onaylanarak 28.08.2006 tarihinde askıya çıkarılan 1/100 000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı'na, Türk Mühendisler ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) 28.09.2006 günü itiraz etmiş ve Mahkeme tarafından bu itiraz kabul edilerek bu plan iptal edilmiştir⁸. Bu süreçte, İstanbul Büyükşehir Belediyesi

⁸ Temel kararları ve öngörülerıyla İstanbul ve ülkenin geleceği hakkında ciddi sakıncalar taşıyan, şehircilik ve planlama ilkelerine ve kamu yararına, hazırlanma ve onama şekli açısından da açıkça hukuka aykırı bulunan 1/100.000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı'nın iptali için TMMOB'nin açtığı dava sonucunda; İstanbul 2. İdare Mahkemesi, yetki, şekil ve itirazın reddine yönelik idare işlemi açısından hukuka aykırı bulunarak yürütmeyi durdurma kararı alınmıştır. Kararın gerekçesinde yetki açısından 1/100.000 ölçekli planın hazırlanmasında Çevre ve Orman Bakanlığı'nın yetkilendirildiği ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin böyle bir yetkisi olmadığı; şekil açısından planın hazırlanmasına dair bir ihale yapılmadığı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi şirketlerinden olan BİMTAŞ A.Ş.'nin sunduğu teklifin 1/100.000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı olarak kabul edildiği ve ayrıca planlama işini yürütecek müelliflerin yükseköğretim kurumlarının şehir ve bölge

bünyesinde kurulmuş olan BİMTAŞ A.Ş tarafından 1/25.000 Çevre Düzeni Nazım İmar Planı çalışmalarının sürdürüldüğü bilinmektedir. Dolayısıyla, 100 000 ve 1/25 000 ölçekli planlar olmamakla beraber Beyoğlu kentsel sit alanına ait 1/5000 ölçekli "Beyoğlu Kentsel Sit Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı" İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 07.01.2009 tarih ve 2302 sayılı kararı ile uygun bulunmuştur. 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı (KAUIP) çalışmaları ise devam etmektedir. İncelenen ülkelerin kentsel koruma alanlarında yönetim planları ile kente ait diğer planlarla özellikle üst ölçekli planlarla uyumlu ve/veya ilişkili (bkz. üçüncü bölüm) olmasına karşın, çalışma alanı Beyoğlu Kentsel Sit Alanının koruma amaçlı planlama sürecinde üst ölçekli koruma planının onandığı görülmektedir.

Bu süreçte Beyoğlu kentsel sit alanının, alan yönetimine göre tampon bölgesi olması gereken Perşembe Pazarı ve Galata'da, Türkiye'deki koruma mevzuatına aykırı kabul edilen "Perşembe Pazarı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve Galata Port" yenileme projelerine başlanmışsa da bu projeler Mahkeme kararı ile iptal edilmiştir⁹. Bu gelişmeler, alan yönetiminin gerçekleşmemiş olması nedeniyle Beyoğlu kentsel Sit Alanında ve sınırdaş olduğu yakın çevresinde birbirinden bağımsız ve parçacı projeler üretilmesine neden olmaktadır (bkz. bölüm 4.2.2).

4.2.1. 1/5000 kentsel sit alanı koruma amaçlı nazım imar planı

Beyoğlu kentsel sit alanının korunması, yaşatılması ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla oluşturulması gerekli olan yönetim planı, Beyoğlu kentsel sit alanı koruma amaçlı imar plânını dikkate alması gereken bir plandır. Bu amaçla 1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar planı çalışmaları irdelenmiştir.

planlama bölümlerinden mezun olması koşulunun sağlanmamış olmasına yer verilmiştir [TMMOB, 2008].

⁹ 16.06.2005 tarih ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ve Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği doğrultusunda altı bölgede ilan edilen yenileme alanları bulunmaktadır.

Beyoğlu ilçesi kentsel sit alanı 1/5000 koruma amaçlı imar planının hazırlanması sürecinde, planı hazırlayan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Müdürlüğü tarafından ayrıntılı analiz ve sentez çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar; konum ve tarihi gelişim, planlama süreci, analiz çalışmaları, sentez olarak dört başlık altında toplanmıştır.

Analiz çalışmaları

Beyoğlu kentsel sit alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı kapsamında yapılan analiz çalışmaları tarihi doku, doğal yapı, fiziki doku ve sosyal doku olmak üzere dört bölümde irdelenmiştir.

- *Tarihi doku analizi* (kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulu kararları analizi taşınmaz kültür varlıkları envanteri analizi, taşınmaz kültür varlıkları envanteri kronolojik dönemler analizi, kaynaklarla mevcut ve kayıp eski eser araştırması, eski eser araştırmasında yararlanılan kaynaklar, haritalar)
- *Doğal yapı analizleri* (eşyükselti analizi, eğim analizi, yöneliş analizi, jeolojik yapı analizi, jeolojik birimler ve birimlerin yapısal özellikleri, bölgesel jeoloji, bölgesel ölçekte yapısal jeoloji, proje alanı jeolojisi, mühendislik jeolojisi, yerleşime uygunluk değerlendirmesi, depremsellik, sonuç ve değerlendirmeler görsel yapı analizi, yapılanma koşulları için öneriler, silüet çalışmasının 1/1000 planlarda değerlendirilmesi)
- *Fiziki doku analizleri* (yapısal analizler, bina fonksiyonu analizi, yapının tamamına ait genel fonksiyon analizi, zemin katlar fonksiyon analizi, birinci katlar fonksiyon analizi, ikinci katlar fonksiyon analizi, üçüncü katlar fonksiyon analizi, dördüncü katlar fonksiyon analizi, beşinci katlar fonksiyon analizi, altıncı katlar fonksiyon analizi, yedinci katlar fonksiyon analizi, sekizinci katlar fonksiyon analizi, dokuzuncu katlar fonksiyon analizi, on ve üzeri katlar fonksiyon analizi, birinci çekme katlar fonksiyon analizi, ikinci çekme katlar fonksiyon analizi, üçüncü çekme katlar fonksiyon analizi, birinci bodrum katlar fonksiyon analizi, ikinci bodrum katlar fonksiyon analizi, üç ve üzeri bodrum katlar fonksiyon analizi, bina kat adetleri analizi, bina normal kat adetleri analizi, bina çekme kat adetleri analizi,

- bina bodrum kat adetleri analizi, bina yapım cinsi analizi, bina durumu analizi, boşluk doluluk analizi, mekansal analizler, arazi kullanımı analizi, ihtisaslaşma analizi, doku analizleri, mevcut yoğunluk analizi, taks değerleri analizi, kaks değerleri analizi, mülkiyet analizi, vakıf mülkleri analizi, ulaşım, karayolu ulaşımı, ulaşım kademelenmesi, birinci kademe ulaşım güzergahları, ikinci kademe ulaşım güzergahları, üçüncü kademe ulaşım güzergahları, çıkmaz yollar, trafiğe kapalı yollar ve meydanlar, otopark alanları, trafik sayımları, raylı sistem ulaşımı metro hattı, tramvay hattı, föniküler hattı, nostaljik tramvay hattı, ulaşım transfer merkezleri, denizyolu ulaşımı)
- *Sosyal doku analizleri* (nüfus, hane halkı büyüklükleri, eğitim durumu, ekonomik yapı ve işgücü durumu) alt başlıkları ile tanımlanarak çalışmalar harita, grafik ve tablolar halinde verilmiştir.

Sentez

Sentez çalışmasının temel amacı, koruma planı mantığı ile birlikte bütün verilerin süzgeçten geçirilerek değerlendirilmesi, taleplerin ortaya konması, sorunların belirlenmesi ve bunların sonucunda alternatif çözüm önerileri ve plan öncesi çalışmalara altyapı oluşturulması olarak yapılmıştır [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008]. Sentez çalışmaları *fiziksel eşik çalışmaları, kurum görüşleri ve değerlendirme* olmak üzere üç bölüm olarak hazırlanmıştır.

Sentez çalışmaları sonucunda koruma öncelikleri ve niteliklerinin belirlendiği, farklı kriterlere sahip koruma bölgeleri oluşturulmuş ve kentsel sit alanı 1., 2. ve 3. derece Koruma Bölgeleri olarak bölgelendirilmiştir [Ek-6]. İncelenen alan yönetimi çalışmalarında (bkz. üçüncü bölüm) kentsel koruma alanlarının bölgelere ayrıldığı görülmüştür. Bu doğrultuda kentsel sit alanı genelinde benzer özelliklere sahip bölgelerin oluşturulması ve bölgelere özgü kararların üretiliyor olması alan yönetimi çalışmalarına altlık oluşturması açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

Katılım

Beyoğlu İlçesi Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı çalışması kapsamında ilgili kurum kuruluş görüşleri toplanmıştır. Toplam 49 kurum/kuruluşun görüşü alınarak bu doğrultuda uygun olan taleplerin planda öngörüldüğü belirtilmektedir. Ayrıca İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Beyoğlu Kentsel Sit Alanı 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı hakkında aldığı 19.09.2007 gün, 1254 sayılı kararı gereği planın yeniden değerlendirilmesi sürecinde; ilgili Sivil Toplum Örgütleri, Meslek Odaları, üniversiteler, v.b. katılımı ile ilgili yönetmelik gereği toplantılar düzenlenmiş ve sözlü/yazılı talepleri tekrar alındığı belirtilmektedir. Ancak bu toplantıların kaç kere yapıldığı ve çıkan sonuçlar ne olduğu konusunda herhangi bir değerlendirmeye rastlanmamıştır.

Alan yönetiminde katılım; sadece planlama sürecinde düzenlenen toplantılar ile değil yönetim planının onaylanması aşamasında, oluşturulacak Danışma Kurulu'nun yapısı (bkz. üçüncü bölüm) gereği sağlanmaktadır. Bu kapsamda 1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı değerlendirme sürecindeki bilgilendirme toplantıları katılımcılık açısından yeterli değildir.

1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı (bkz. Ek-7) yapılan tüm analitik etüt çalışmaları sonrasında hazırlanmış ve ilgili Koruma Bölge Kurulu'nun kararı ile uygun bulunmuştur. Plan incelendiğinde; bina ölçeğinde yapılan araştırmaların plana yansımadağı, planın mevcut arazi kullanımından farklı kararlar getirmediğı mevcut olanın korunması yönünde harita üzerinde kararların verildiğı görülmektedir. Plan kapsamında yapılacak olan proje ve/veya çalışmaların yöntemi, yönetimi, finansmanı üzerinde çalışılmış bir doküman plan çalışmaları arasında bulunmamaktadır. Plan raporu içerisinde sunulan “plan uygulama stratejileri” incelendiğinde uygulama stratejilerine dair bir dokümandan ziyade iyi niyet mektubu ile karşılaşılmaktadır. Alanda uygulanacak proje ve çalışmalar için paydaşların katılımı ile hayata

geçirilmesi amaçlandığı ancak bunun nasıl yapılacağına dair hiçbir yöntemin sunulmadığı görülmektedir.

4.2.2. Alan genelinde yürütülen projeler

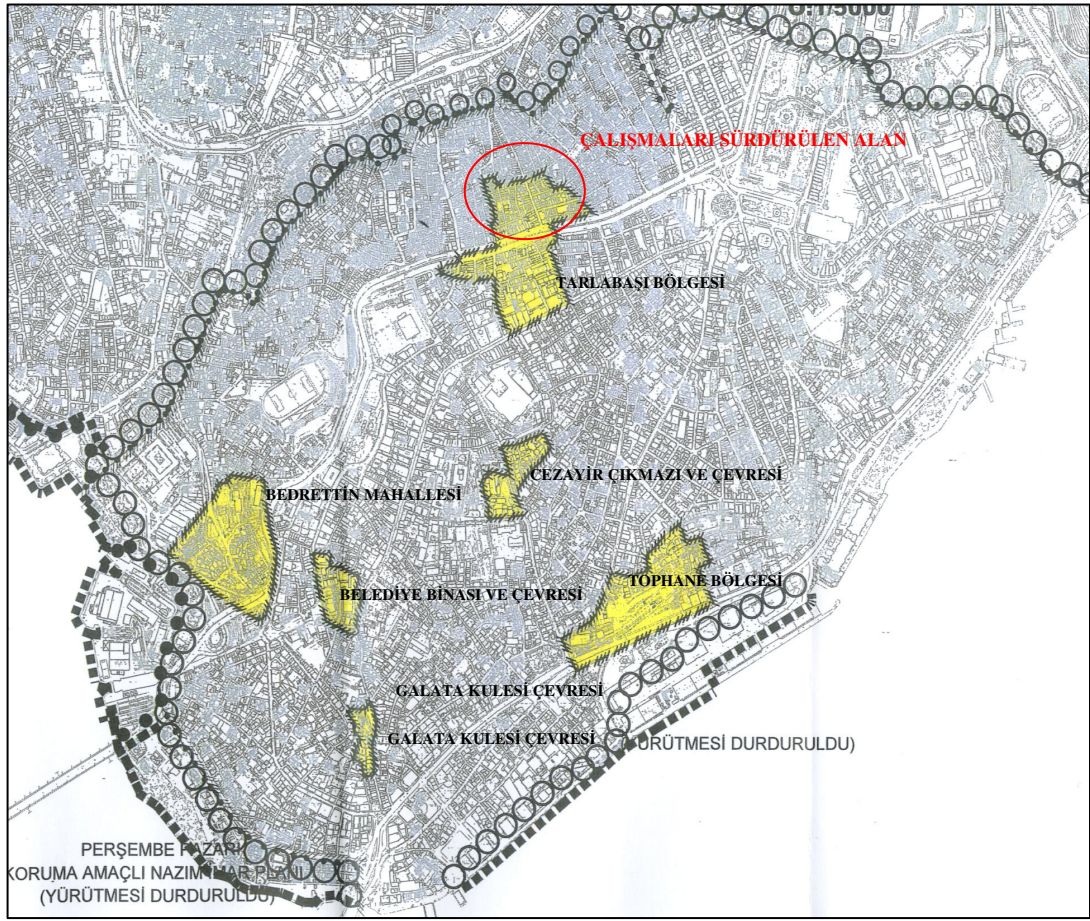
Beyoğlu Belediyesince, Beyoğlu Kentsel Sit Alanı sınırları içerisinde korumaya yönelik projeler yürütülmektedir. Bunlardan kentsel yenileme projeleri ve Güzel Beyoğlu projesi irdelenmiştir.

Kentsel yenileme projeleri

Bunlardan birisi ve en önemlisi, 16.06.2005 tarih ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ve Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği doğrultusunda ilan edilen yenileme alanları projesidir.

Kentsel sit alan sınırı içerisinde 6 bölgede (bkz. harita 4.4) uygulama yapılması planlanan yenileme alanı belirlenmiştir. Yenileme alanı olarak ilan edilen bölgeler; Tarlabası Yenileme Alanı Bölgesi, Bedrettin Mahallesi Yenileme Bölgesi, Cezayir Çıkamazı ve Çevresi Yenileme Alanı Bölgesi, Belediye Binası ve Çevresi Yenileme Alanı, Galata Kulesi ve Çevresi Yenileme Alanı, Tophane Bölgesi yenileme alanıdır [Beyoğlu Belediyesi, 2009].

Yenileme alanlarından Tarlabası Bölgesi'nin pilot bölge olarak seçilmesi ve alana dair hazırlanmış avan projelerin olması alanı ayrıcalıklı kılmış ve projeleri incelenmiştir.

Harita 4.4. Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içerisinde belirlenen yenileme alan sınırları [İİB, Planlama Müdürlüğü, 2008]

Beyoğlu Belediyesince 1 inci etap olarak belirlenen Tarlabaşı Bölgesi(bkz. resim 4.6) Yenileme Alanı içerisinde dokuz ada özelinde proje uygulanacaktır.

Resim 4.6. Tarlabaşı 1. etap uygulama bölgesi [Beyoğlu Belediyesi, 2009]

Uygulama alanı yaklaşık 2000 m² alana oturmuş 210'u tescilli sivil mimarlık örneği olan 278 bina ve bunların arasındaki sokakları ve altyapıyı kapsamaktadır. 16.03.2007 tarihinde gerçekleşen ihale ile GAP İnşaat en uygun teklifi vererek 04.04.2007 tarihinde sözleşme imzalanmıştır [Beyoğlu Belediyesi, 2009].

Tarlabaşı yenileme alanında 1 . etap olarak uygulama çalışmaları yapılacak dokuz ada 360,361,362,363,534,593,387,386,385 nolu Harita 4.7 de gösterilen adalardır.

Harita 4.5. Tarlabaşı 1. etap uygulama alanı ada sınırları [Beyoğlu Belediyesi, 2009]

Proje incelendiğinde mevcut hali ile proje uygulandıktan sonraki durumu arasında arazi kullanımı, işlev değişikliği olarak büyük değişiklikler oluşacağı görülmektedir. Örnek olarak 360 nolu ada ele alınarak incelenmiştir. Ada ortalama 6 katlı, fiziksel açıdan kötü durumda olmayan ancak yapılış dönemleri farklı yapılardan oluşmaktadır. 360 nolu adanın mevcut durumda %52 si boş, %48 doludur. Adanın yüzölçümünün %50'si ticaret, %34'ü konut, %9'u büro, %7'si depo olarak kullanılmaktadır. Alandaki emsal ise 6.91 dir. Yenileme alanı öneri projesinde doluluk oranı verilmemiştir. Öneri proje de adanın yüzölçümünün %51'inin ticaret, %49'unun büro olarak kullanımı önerilmiştir. Mevcut durumda var olan konut fonksiyonunun öneri proje de yer almadığı görülmektedir [Tarlabaşı 1. etap avan proje, 2007].

Tarlabaşı yenileme alanı avan projesi ile alanın en önemli özelliği olan kentsel sit alanı olması göz ardı edilmiş ada bazında adanın tamamı yıkılarak bambaşka bir

mimari üslup ile yeni bir yapılaşmaya gidilmiştir. Kentsel sit alanı ilan edilmiş bir alanda böylesine projelerin üretiliyor olması 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ve Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği doğrultusunda yapılan ve yerel yönetim birimlerinin tek elinde bulunan geniş yetkiden kaynaklanmaktadır. Kültürel miras üzerinde verilen kararların sadece bir mercinin tek elinde bulunması kültürel miras kavramın tanımı, kültürel miras sahipliliği açısından çelişkili uygulamaları beraberinde getirecektir.

Güzel Beyoğlu projesi

Güzel Beyoğlu projesi ile kent estetiğinin artırılması, kentin yaşam kalitesinin yükseltilmesi, fiziksel, sosyal, kültürel dönüşümün sağlanması amaçlanmaktadır. Proje amaçları, çalışma yönetimi açılarından katılımın kuvvetli olduğu bir proje olarak değerlendirilebilecek bir proje olarak dikkat çekmektedir. Projenin halkla bütünselliğini sağlamak, Beyoğlu ilçesi sorunlarını tartışmak amacıyla Beyoğlu Belediyesi'nin idaresinde Beyoğlu Turizm Platformu kurulmuştur. Bu platformda Beyoğlu Başkanlığı, İstanbul Valiliği ve Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürlüğü gibi kamu kurumları ve Beyoğlu'nda çalışmalarını yürüten sivil toplum kuruluşlarının katılımından oluşturulmuştur. Projenin amaçları; mimari tarihi dokunun geleceğe aktarılması ve kültürel mirasa sahip çıkmak, fiziksel iyileşme ile beraber sosyo-ekonomik ve kültürel iyileşme dinamiğinin harekete geçirilmesi, bölgenin, dünyanın hiçbir şehrinde bulunmayan; tarihi, sosyal ve kültürel alanlardaki zenginliğinin turizme yönelik olarak değerlendirilmesi, konut alanlarında yaşanan çöküntünün önüne geçilerek yaşanabilir kent mekanlarının oluşturulması, görüntü kirliliği oluşturan tabela, tente, saçak, klima dış ünitesi gibi fazlalıkların ortadan kaldırılması, temiz kent silüetinin yaratılması, tarih ve koruma bilincinin bölge halkına ve kullanıcılarına aktarılması, bu uygulamanın tamamına halkın katılımın sağlanması olarak sıralanmıştır [Sarıcı, 2008].

Resim 4.7. Güzel Beyoğlu projesi kapsamında yapılan restorasyon çalışması [Sarıcı, 2008]

Beyoğlu Kentsel sit alanında da çalışmaları sürdürülen Güzel Beyoğlu projesinde KUDEB(Koruma Uygulama Denetim Büroları) projenin destekleyici ayağı olarak görev yapmaktadır. Projenin en önemli ve dikkat çeken özelliği, alan yönetimini de önemli kılan *katılımcıların sağlandığı bir ortamda yürütülüyor* olmasıdır.

Beyoğlu Kentsel Sit Alanında birbirinden bağımsız, alanın kullanım şeklini değiştirecek birçok önemli projenin var olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm bu projeler Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı yapılmadan kentsel sit alanı içerisinde yer alan alanlarda çalışmaları başlatılmış projeler olarak dikkati çekmektedir.

4.3. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Değerler /Sorunlar

Beyoğlu kentsel sit alanı, sahip olduğu değerler ve günümüzde bu değerlerin izlenebiliyor olması ile İstanbul içinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Pera ve Galata'nın değeri şu şekilde ifade edilmektedir [Akın, 2002].

“Eğer günün birinde İstanbul’da tarihsel yapılardan oluşan bütünlüğü geleceğe aktarmayı amaçlayan ciddi bir çaba gösterilecekse, Galata ve Pera, İstanbul’un en az bozulmayla günümüze kadar tarihsel niteliklerini sürdürebilmiş semtleri olarak bu konuda oldukça şanslı görünüyor. Geçen yüzyılın ikinci yarısında çekilmiş fotoğraflara bakıldığında sur içi İstanbul’unun ve Üsküdar’ın anıtsal yapılar dışında bütünüyle değiştiğini, oysa Pera ve özellikle Galata’nın yüzyıl önceki görünümünden pek de fazla bir şey yitirmediğini saptayabiliyoruz.”

Çeşitli mimari üsluplara ait özgün örneklerini sınırları içerisinde bulunduran Beyoğlu kentsel sit alanı, İstanbul gibi bir metropolde 70’li yıllarda nüfus artışına paralel olarak ortaya çıkan mimari miras yıkımı karşısında günümüze kadar gelebilmiştir.

Ayrıca Beyoğlu kentsel sit alanının Dünya miras listesinde bulunan tarihi yarımada’ya yakın olması uluslararası boyutta da alana ayrı bir önem yüklemektedir. Dünya miras listesinde bulunan Tarihi Yarımada’nın alan yönetimi ve yönetim planı çalışmaları sürdürülmektedir. Alan yönetimi sınır çalışmaları henüz netlik kazanmayan alan için, konumu gereği Beyoğlu kentsel sit alanı için miras alanının tampon bölgesi, bağlantı noktası vb. tanımlamalar yapılabilecek olması alanı ayrıcalıklı kılmaktadır. Ayrıca söz konusu tanımlamalar Beyoğlu kentsel sit alanı için yapılması dahi alan içerisinde yürütülecek tüm çalışmalar Dünya Miras Alanı olan Tarihi Yarımada’yı etkileyecektir.

Alanın 20.yy çeyreğinden günümüze kadar süren zaman diliminde karşı karşıya olduğu en büyük sorun alan genelinde yaşanan tahribattır. Alan genelinde değişen yaşam koşulları ve kullanıcı profilleri, alanın sahiplenilmemesi gibi sebepler yüzyılların birikimiyle oluşan kent dokusunun yok olmasına sebep olmaktadır. Bu tahribat süreci, 20. yy son çeyreğinde koruma altında olmayan İstiklal caddesinde tek yapı ölçeğinde tarihi binaların tahribi ile başlamıştır. Radikal değişiklik Odakule’nin yapımı ile başlamış ve caddenin mimari dokusunu tamamen değiştirmiştir. Daha sonra ise yanan İstanbul Şehir Tiyatrosu yerine çok katlı iş merkezlerinin yapılması dokudaki tahribat hız kazanmıştır [Batur, 2007].

Kentsel sit alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı raporunda alanın sorunları yapılan tüm analiz ve sentezler sonucunda şu şekilde sıralanmıştır [İBB Planlama Müdürlüğü, 2008].

- Daha çok eski eser envanterinin yoğunlaştığı bölgeler olan Galata, Tarlabası, Karaköy, Şişhane, İstiklal-Tarlabası Caddeleri arasındaki bölge, Tünel çevresi gibi alanlar fiziki ve sosyal köhneme bölgeleri olarak dikkat çekmektedir. Söz konusu alanlardaki köhnemenin sebepleri, genelde düşük gelir seviyesine sahip kullanıcıların ve çevreyi tahrip eden fonksiyonların bu alanlarda yer alması ve koruma bilincinin yerleşmemesi gibi sosyal ve fiziksel yıpranmayı körüklemesi şeklinde açıklanabilir.
- Sosyal ve fiziksel köhneme ile birlikte tarihi ve kültürel değerler de zaman içinde tahribata uğramaktadır. Yine bu tahribatın sebebi de sosyal tabakanın bilinçsiz müdahaleleri, koruma-kullanma ilişkisinin oluşturulamaması, maddi imkansızlıklar, tarihi doku ile uyuşmayan fonksiyonlar, karmaşık mülkiyet durumu, denetimsizlik, hukuksal boşluklar ve yetersizlikler ile açıklanabilir.
- Tarihi dokunun tahribatı, sosyal ve fiziki köhnemenin yanında, kamu eliyle veya özel, bilinçli veya bilinçsiz, legal veya illegal olarak gelişme gösteren kamu ve turizm yapılaşma örnekleri ile de olmaktadır.
- Planlama alanının belirli kısımlarında (Galata, Perşembe Pazarı, Karaköy) var olan fonksiyonlar nedeniyle gece nüfusunun oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda da güvensiz, metruk, çevresel kalitenin düşük olduğu alanlar oluşturmaktadır.
- Haliç Tersane yapılarındaki köhneme ve tersanenin yarattığı görüntü kirliliğinin yanında tersane alanı kıyı ile bağlantının kopmasına neden olmaktadır.
- Kentsel Sit Alanı, geçmişten günümüze, her dönemde ticaretin, kültürel faaliyetlerin, yönetsel yapıların merkezi olma özelliğini sürdürmüştür. Ancak bunun yanında, zaman içinde bir geçiş güzergâhı haline dönen ve aşırı çığnenen bölge, bu yoğunluğu kaldıramaz hale gelmiştir. Zaman içinde mevcut ulaşım güzergâhları yetersiz duruma gelmiş, yeni talepler karşılanamamış veya tarihi dokuya zarar vererek karşılanmıştır. Bu süreç içinde, planlama alanı, her tür ulaşım güzergâhının kesiştiği bir merkez haline gelmiş ve bu merkezi konum kendisini ulaşım ve otopark sorunlarını da beraberinde getirmiştir.”

Kentsel sit alanı ile ilgili tespit edilen sorunların daha çok alanın görsel ve fiziksel değerleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı raporunda alanda yaşayan kesimin koruma konusundaki bilinçsizliğinin sıralanan sorunlar arasında sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Ancak koruma konusundaki bilinçsizliğin çözümüne yönelik hiçbir önerinin plan kapsamında geliştirilmediği dikkati çekmektedir. Alanda yaşayan insanların, alanla ilgili karar mekanizmalarının içinde yer alması alan ile ilgili halka sorumluluk yükleyerek alanın sahiplenilmesini sağlayacaktır.

Beyoğlu kentsel sit alanının İstanbul genelinde merkez olarak tanımlanabilecek, geçiş alanı olarak kullanılan bir konumu vardır. Bu konumu alanı rant merkezi haline de getirmekte ve sahip olduğu kültürel değerler hiçe sayılarak yok edilmektedir. Rant alanı olarak görülen alan genelinde sürdürülebilir koruma politikalarının oluşturulması, en önemli sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Alanda 1955-60 yıllarında başlayan sosyal ve kültürel yapıdaki değişiklikler alanın kullanımına yönelik sorunları da beraberinde getirmiştir. Alanda yer alan ticari faaliyetler yeni gelişme alanlarına taşınmış örneğin Voyvoda caddesinde yer alan Bankacılık sektörü Maslak gibi yükselişte olan alanlarda yer seçmeye başlamıştır. Alanın kullanımındaki bu değişiklikler kentsel sit alanının kullanıcı yapısını değiştirmiştir.

Kentsel miras alanı olan Beyoğlu kentsel sit alanında yeni ile eski, koruma ile gelişme, içerdekilere ve dışarıdakiler, yerel halk ve ziyaretçiler arasında her zaman diliminde çatışma olmuştur. Çatışmanın önüne geçmek ve dengeyi sağlayabilmek için yerel düzeyde ortak ve paylaşımcı kararlar alınması zorunludur. Alan genelindeki tüm paydaşların içinde bulunduğu, planlama aşamasında halkın sorumluluk aldığı koruma çalışmaları başarıya ulaşabilecektir.

Ancak Beyoğlu kentsel sit alanında *alan yönetimi* kapsamında üretilmiş bir *yönetim planı* bulunmadığı için alanda yürütülen mevcut koruma çalışmaları;

- Alanın özellikleri/değeri, sorunları ortaya konulmadan,

- Alanda söz sahibi tüm paydaşların katılımı olmaksızın,
- Koordinasyonsuz,
- Alanın geleceğe ait vizyonunun belirlenmediği,
- İşletme, yönetim, idari ve finansal modelleri içermeyen,
- Ulusal ve uluslararası platformda alanın sunumunu ve tanıtımını sağlayacak yönetim, koruma, kullanma, sunum ve tanıtım, ziyaretçi politika ve stratejileri belirlenmemiş,
- Alanın korunmasında yer alacak kurum ve kişilerin görev tanımlarının yapılmadığı,
- Alanda korumaya yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesine ilişkin çalışma programları, bütçe analizlerinin hazırlanmadığı, finans kaynaklarının belirlenmediği,
- Kısa/orta/uzun vadede yapılacak işlere ait bir eylem planının bulunmadığı kararlardan oluşmaktadır.

Beyoğlu kentsel sit alanı yaşayan bir organizmadır. Tarihi bir eşyayı veya belgeyi korumak, müzede saklamak görece kentsel sit alanlarının korunmasına görece daha kolaydır. Beyoğlu kentsel sit alanının sahip olduğu özelliklerini yitirmeden koruyabilmek disiplinler arası bir çalışma, iyi bir örgütlenme, özellikle alanın sahipleri olan kentsel sit alanında yaşayanların yer aldığı katılımcı politikalar, kentsel sit alanından sorumlu birimler arasında üst düzeyde koordinasyon, başarılı bir finansman sistemi gerektirmektedir. Bu noktadan hareketle, 5226 yasa ile koruma mevzuatına giren “katılımcı alan yönetimi modeli” örgütlenme modelleri üretilmesi, planlama etapları ile uygulamada görev alacak sorumluların belirlenmesi ve kullanıcı katılımı sağlanarak sürdürülebilir bir yönetim modeli elde etmenin amaçlanması açısından önemli görülmekte ve Beyoğlu kentsel sit alanının sürdürülebilir bir şekilde korunmasında etkin olabileceği düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de 2004 yılında koruma mevzuatında yapılan değişiklikle koruma literatürüne “yönetim alanı”, “alan yönetimi” ve “yönetim planı” kavramları girmiştir. Bu değişikliğin nedeni, yönetişim (governance) ve yerellik-yerindelik (subsidiarity) eğilimleriyle kamu yönetimi bağlamında taraflara daha etkin hizmet sunmak ve/veya korunması gereken kültür mirası alanlarında süregelen sorunları paydaşlarla birlikte çözmek kadar, Avrupa Birliğine katılım hedefleri doğrultusunda yasal düzenlemeleri gerçekleştirmek olarak açıklanabilir. En önemli bir diğer etken, Dünya Kültür Mirası İstanbul Dünya Mirası Komitesi’nin 2004 yaptığı 27. toplantı kararlarından itibaren, yasal düzenlemelerden, koruma planlarından ve idari yapılanmadaki yetki ve görev karmaşasından ve uygulamalardan kaynaklanan endişelerini, ifade ederek, Tarihi Yarımada’nın Tehlikedeki Dünya Mirası Listesi’ne alınma olasılığı nedeniyle Devlet’in ilerleme raporları vermesini ve 2007’de yapılan 31. toplantı kararlarına göre Şubat 2008’e kadar verilecek raporda diğer olumsuzluklarla birlikte “alan yönetim planının” hazırlanmasını tekraren vurgulamasıdır. Bu dönemde İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Alan Yönetim Başkanını atamış, alan yönetim planı hazırlanmaya başlamıştır. Ancak koruma mevzuatında tanımlanan alan yönetimine uygun olarak hazırlanmış, ilgili kurum ve kuruluşların onayından geçmiş ve uygulama birimleri olması gereken düzey ve nitelikte kurulmuş bir yönetim planının yürürlükte olduğu söylenemez (Gültekin, Yürü, 2008). Bu iddia bu konuda başarılı kabul edilen Edinburg, Liverpool ve Corfu Kentlerinde dünya kültürel miras alanlarına ilişkin yönetim planı ve uygulama süreci incelemelerine ve İstanbul Tarihi Yarımada’daki durumla karşılıklı değerlendirmelere dayanmaktadır. Bu değerlendirmelerde dünya miras alanlarının korunmasında tampon bölge(leri)nin (buffer zone), korunması gereken kültür miras alanları kadar önemli olduğu görülmüştür. Bu nedenle İstanbul Tarihi Yarımada’nın tampon bölgesi olması gereken ve eşdeğer olarak kültürel miras alanı niteliğindeki Beyoğlu kentsel sit alanı, çalışma alanı olarak belirlenerek, ulusal koruma mevzuatına ve uluslararası gelişmelere paralel olarak, alan yönetiminin uygulanabilirliği sorgulanmıştır. Böylece elde edilen verilere göre geliştirilen öneriler, sadece Beyoğlu kentsel sit alanında süregelen koruma, yaşatma ve kullanma sorunlarının çözümüne yönelik olmayıp, genelleme iddiası taşımadan, alan

yönetimini etkin ve uygulanabilir kılmada, yasal boyutta yapılması gereken yeni düzenlemeleri de içermektedir.

Alan yönetiminin uygulanabilirliği ve başarı potansiyeli, çalışma alanı olarak belirlenen Beyoğlu kentsel sit alanında değerlendirilmesinde öncelikle, alanın tanımlanması amacıyla mevcut durum tespiti (tarihsel süreçte gelişme/değişme, ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik düzeyi, hinterland ilişkileri fiziksel-mekânsal yapı, kullanım ve kullanıcı özellikleri) yasal/yönetimsel statüsü, paydaşları ile alanda yürütülen kentsel koruma plan ve projeleri ile sınırdaş olduğu alanlara ilişkin yenileme projeleri incelenmiştir. Bu inceleme sonuçlarına göre; kentsel korumada başarılı olma ve/veya koruma, yaşatma ve kentsel yaşama ilişkin gereksinimlerin veya sorunların çözümlenmesi, ulusal koruma mevzuatı ile çalışma alanındaki koruma yöntemleri ve oluşturulacak alan yönetimi ve planının etkinliği üzerinden tartışılmıştır. Böylece, Beyoğlu kentsel sit alanında alan yönetiminin uygulanmasına ve işlerlik kazanmasına ilişkin değerlendirme yapılmış ve alan yönetimine ilişkin Yasa'daki eksiklik ve yetersizlikler belirlenmiştir.

5.1.Değerlendirme

Beyoğlu kentsel sit alanı bugün İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Planlama Müdürlüğü tarafından yapılmış 1/5000 KANİP ve ekleri doğrultusunda geliştirilen politikalar ile korunmaktadır (bkz. dördüncü bölüm).

1/5000 KANİP ve ekleri değerlendirildiğinde;

- Plan yapımı öncesinde detaylı analiz ve sentez çalışmalarının yapıldığı;
- Alan genelinde yapılan analiz çalışmaları neticesinde sadece korunmuşluk durumuna göre üç koruma bölgesinin (bkz. s.144) oluşturulduğu ve koruma kararlarının bu bölgeler genelinde verildiği,
- Plan notlarının ayrıntılı olarak ve 1/1000 KAUİP'na atıflarda bulunarak yönlendirici notlar olarak hazırlandığı,
- Plan'ın temel ilkesinin geleneksel konut ve ticaret fonksiyonlarının devam ettirilmesi olduğu ve kararların bu kapsamda şekillendiği,

- 720 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu ilke kararında; “ kentsel sit alanının bulunduğu  evre içinde korunmasında, geliştirilmesinde etkinlik taşıyan ve kentle bütünleşmesine olanak sağlayacak kararlara konu alanlar” olarak tanımlanan etkileşim geçiş sahasının tanımlanmadığı,
- Planın uygulanması amacıyla hazırlanmış uygulama etap ve programının bulunmadığı,
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun Tanımlar başlıklı 8 inci Maddesinde yapılan Koruma Amaçlı İmar Planı tanımında geçen ve planın içermesi gereken çalışmalardan biri olan uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca hazırlanacak katılımcı yönetim modellerini içermediği,
- Plan politikaları ve hedeflerinde “Tarihi Yarımada ile birlikte alanın sürdürülebilirliğinin sağlanması” şeklinde politika ve hedefler belirlenmesine karşın 1/5000 KAN P’nın da bu amaca yönelik kararların geliştirilmediği,
- Plan raporunun planlama ilkeleri başlığı altında yer alan “uluslararası koruma kriterleri kapsamında korumanın sağlanması” na yönelik hiçbir çalışmanın planlama sürecinde yer almadığı,
- Koruma, sürdürülebilir ekonomik gelişim, yerel toplumun ilgisi arasında dengenin sağlanmasına yönelik yöntemlerin belirlenmediği,
- Alanın değerinin artırılmasına yönelik mali kaynakların bulunması yöntemlerinin oluşturulmadığı,
- Planda yer alan kararların hangi yöntemler ile ve hangi kurum/kuruluş tarafından uygulanacağına dayalı bir yöntem bulunmadığı,
- Alanın korunmasına yönelik alınan kararların sürdürülebilirliğinin belirsiz olduğu,
- Alanda yaşayan yerel halkın ve diğer paydaşların tanımlanmadığı,
- Paydaşların planlama sürecine katılımının hangi yöntemler ile yapıldığının net bir şekilde açıklanamadığı g r lm şt r.

Bu değerlendirmeye göre alanın sürdürülebilir bir şekilde korunması mümkün görülmemektedir. Yerel halkın ve alanda söz hakkı bulunan diğer paydaşların yer almadığı, koruma yaklaşımları ile üretilen planlar yerine, katılımcı süreçlerin planlamanın tüm aşamalarında hatta karar verme mekanizmasında da etkin olduğu yöntemler ile koruma bilinci gelişebilecek ve alanın sahiplenilmesi sağlanabilecektir.

Alanda gerçekleştirilecek uygulamalar ile ilgili yükümlülüklerin ortaya konulması ve sorumlu kuruluşların belirlenerek, görev tanımlarının yapılması, planın uygulanması açısından önemli olacaktır.

5.2. Öneriler

Kentsel sit alanı koruma yöntemlerine ilişkin yapılan değerlendirmeler ve incelenen kültürel miras yönetimi kavram ve kentsel koruma uygulama örnekleri sonucunda, Beyoğlu kentsel sit alanının “alan yönetimi” ile sürdürülebilir bir koruma sürecinde korunabileceği düşünülmektedir.

Alan yönetiminin yer aldığı koruma sürecin tanımlanmasında öncelikle 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na 14.07.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanun ile eklenen ek madde-2 ve Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (AYUEHY) üzerinde bazı değişiklik ve düzenlemeler önerilecektir.

Yasal düzenlemeler

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun “Tanımlar ve kısaltmalar” başlıklı 3. maddesinin “Tanımlar” başlıklı (a) bendinin 10, 11 ve 12 nolu alt bentleri, aşağıda açıklandığı biçimde değiştirilmiş, bu maddeye 13 nolu alt bent ile “alan yönetimi”, 14 nolu alt bent ile “tampon bölge”, tanımı eklenmiştir.

10 nolu alt bent- Yönetim alanı; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için *tampon bölge dikkate alınarak* oluşturulan ve sınırları ilgili *Koruma Bölge Kurulu* ve idarelerin

görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerlerdir. *Yönetim alanı sınırının belirlenmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.*

11 nolu alt bent - Yönetim plânı; yönetim alanının tüm değerlerinin belirlenmesini, bu değerlerin korunmasını, yaşatılmasını ve değerlendirilmesini sağlamak için alanda yapılacak faaliyetleri ve bu faaliyetlerin nasıl hayata geçirileceğine ilişkin detayları belirlemek amacıyla yetkili ve ilgili idareler arasında eşgüdüm içinde varsa işletme projesi, kazı plânı, çevre düzenleme projesi, koruma amaçlı imar plânı veya imar planı dikkate alınarak hazırlanan, yapılacak faaliyetlerin kısa-orta ve uzun vadeli uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlardır.

12 nolu alt bent - Bağlantı noktası; yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel, tarihi, turistik, sosyal veya ekonomik nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından yönetim alanı ile irtibatlandırılan yapılar veya alanlardır.

13 nolu alt bent - Alan Yönetimi; yönetim alanının ve tüm değerlerinin belirlenmesi, sürdürülebilir bir yaklaşım ve katılımcı yollar ile korunması ve yaşatılmasına, koruma ilkeleri ve alanın potansiyelleri dikkate alınmak kaydıyla eğitim, turizm, araştırma gibi çeşitli amaçlar için değerlendirilmesine ve var olan problemlerin çözülmesi ve bugün ve gelecekte ortaya çıkabilecek ihtiyaçların giderilmesi için politikaların, hedeflerin ve kısa-orta-uzun vadede yapılması gereken faaliyetlerin belirlenmesine yönelik ilgili kurum ve kuruluşlar arasında çeşitli eşgüdüm yolları içinde çalışmayı amaçlayan ve planlama, uygulama, izleme, denetleme ve güncelleme çalışmaları ile bir bütün olan süreçtir.

14 nolu alt bent - Tampon Bölge; Dünya Miras Listesi'nde veya bu listeye aday gösterilen Geçici Liste'de yer alan varlığın etkin bir biçimde korunması amacıyla, söz konusu varlığı çevreleyerek Dünya Miras Alanına ilave bir katman oluşturan, varlığın kullanımı ve gelişimine ilişkin tamamlayıcı yasal kısıtlamaların belirlendiği, varlığın yakın çevresini, önemli manzaraları, varlığa ve onun korunmasına destek

olmak amacıyla fonksiyonel öneme sahip diğer alanları kapsayan ve yönetim planında Dünya Miras Alanı ile birlikte değerlendirilen alanlardır.

Alan yönetimi, müze yönetimi ve anıt eser kurulu başlıklı Ek 2. Maddenin (a) bendine alttaki bendin eklenmesi önerilmiştir.

“Yönetim planlarının hazırlanması/hazırlattırılması, uygulanmasını sağlamak ve alan yönetim sürecindeki sekretarya, arşiv, koordinasyon hizmetleri ve yönetim planı ile getirilen diğer görevleri gerçekleştirmek amacıyla yönetim alanının bulunduğu ilgili Belediyesi, birden çok belediye sınırı içerisinde kalması durumunda Büyükşehir Belediyesi; İl Belediyesi sınırları dışında kalması durumunda ilgili İl Özel İdaresi’ne bağlı; bünyesinde yeterli personelin görevlendirildiği bir *Alan Yönetim Birimi* oluşturulur. Yönetim planının uygulanmasının ve performansının denetlenmesi amacıyla Alan Yönetim Birimince faaliyet raporları, yıllık çalışma programları ve yıllık bütçe raporları hazırlanarak eşgüdüm ve denetleme kuruluna sunulur. Ayrıca Bakanlık tarafından gerekli görülen hallerde yönetim planına ilişkin faaliyet raporu hazırlanır ve planın güncellenmesi sürecinde değerlendirilmek üzere Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu’na iletilir. Eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan faaliyet raporları doğrultusunda yönetim planı gerektiğinde her yıl güncellenir. Yönetim planının vizyon, politika ve hedefleri faaliyet raporlarına bağlı kalınmaksızın Bakanlıkça her beş yılda bir gözden geçirilir. Yönetim planının güncellenmesi sürecinde ilgili idarelerin görüşleri alınır.”

Kültür ve Tabiata Varlıklarını Koruma Kanunu’nun “Cezalar” başlıklı 65. Maddesine (e) bendi eklenmiştir.

e) Bu Kanun’un Ek-2. maddesinde bahsi geçen eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan yönetim planlarına uymayan, bu plan kapsamında belirlenen sorumlulukları yerine getirmeyen, plan kapsamındaki hizmetlere öncelik vermeyen ve bu amaçla bütçelerine yeterli ödenek ayırmayan belediyeler “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik” uyarınca toplanan vergi gelirlerinden yararlanamazlar. Söz konusu hizmetlerin yerine getirilip getirilmediği hususu Alan Başkanlığı tarafından ilgili Valiliğe yazılı olarak iletilir.

Alan yönetimi mevzuatında önerilen değişikler sonrasında, alan yönetimi çalışmalarını ve yönetim planı içeriği Beyoğlu kentsel sit alanı özelinde çizelge 5.1 de oluşturulmuştur. Alan yönetim planı ve sınırların belirlenmesine yönelik detaylar, alan yönetim birimi ile ilgili şema çizelgenin dışında ayrıntılı olarak verilmiştir.

Çizelge 5.1. Beyoğlu kentsel sit alan yönetimi

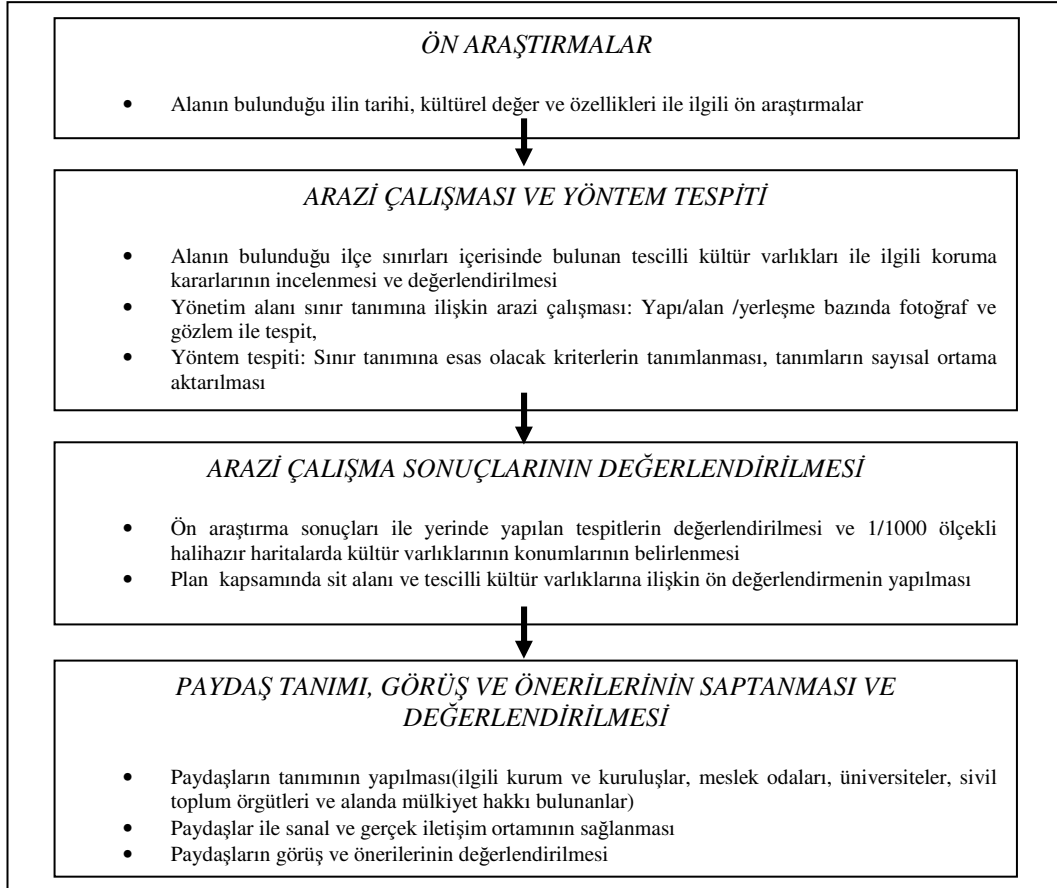
ALAN YÖNETİMİ		BEYOĞLU				LİVERPOOL		EDİNBURGH		COR FU			
DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ		ÖNERİLER				Yeterli	Yetersiz	Mevcut	Mevcut değil	Mevcut	Mevcut değil		
ALAN YÖNETİMİNİN AMACI		- Alanın korunmasını sağlamak ve değerini artırmak. - Değişen şartlar göz önünde bulundurularak alanın değerini korunmak - Tüm paydaşlar tarafından alanın önemi ve değerinin anlaşılmasını sağlamak. Alanın korunmasında başarıya ulaşılabilmesi için tüm paydaşların sürecin içerisinde yer alarak aktif rol almaları sağlanmak - Alan ile ilgili tüm karar ve planların birbirini destekler nitelikte olmasını sağlamak. - Uluslararası koruma politikaları ile ulusal yerel ölçekteki koruma politikaları arasında uyum çalışmalarını tamamlamak						✓		✓		✓	
ALAN YÖNETİMİ BİRİMLERİ		- Danışma Kurulu - Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu - Alan Başkanı - Alan Yönetim Birimi(bkz. şekil 7.3)						✓		✓		✓	
YÖNETİM PLANI	Hazırlayan	Beyoğlu Belediyesi						✓		✓		✓	
	Sınırların belirlenmesi	Beyoğlu Belediyesi (bkz. şekil 7.1)						✓					
	Bölümleri	- Mevcut Durum Tespiti - Alan Analizi - Alanın vizyonunun belirlenmesi ve politikaların oluşturulması - Çalışma programı, zamanlama ve projelerin belirlenmesi (bkz. şekil 7.2)						✓		✓		✓	
	Süresi	5 yıl						✓		✓			✓
	Kontrol sıklığı	5 yılda bir (kısa), 10 yılda bir (orta), 30 yılda bir (uzun)						✓			✓	✓	
	Yönetim Planı İle İlişkili Mevzuat	2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu - Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik				✓		✓		✓		✓	

Çizelge 5.1 (Devam) Beyoğlu kentsel sit alanı alan yönetimi

	Yönetim Planı ile İlişkili Planlama Çalışmaları	1/5000 ve 1/1000 Beyoğlu Koruma Amaçlı İmar Planları - İstanbul 1/100 000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı			√		√		√	
YÖNETİMDEN SORUMLU KURUM / KURULUŞLAR	Nitelikleri	Yerel Yönetim: Beyoğlu Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Merkezi Yönetim: Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları Sivil Toplum Kuruluşları: Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, Mimarlar Odası İstanbul Şubesi, Beyoğlu Güzelleştirme ve Koruma Derneği, Ayaspaşa Çevre Güzelleştirme ve Yaşatma Derneği, Beyoğlu Güzelliğini Koruma Derneği, Toplumsal Araştırma Kültür Sanat Vakfı, İstanbul Platformu Vakfı, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı vb.			√		√		√	
	Sorumluluk alanları	Beyoğlu Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi: planın yapımı ve uygulanması Kültür ve Turizm Bakanlığı: Alan yönetimi çalışmaları ile ilgili mevzuat çalışmalarında bulunmak, alan yönetimi çalışmaları için kılavuz ve şartnameler oluşturmak. Sivil Toplum Kuruluşları: Kültür ve turizm faaliyetlerini teşvik etmek , gelişimini sağlamak, alanın değerlerinin korunmasına yönelik çalışmalar yapmak, alan ile ilgili bilgilendirici yayınlar yapmak, alanda halkın ilgisin çekecek faaliyetler düzenlemek								
UYGULAMA	Bölgeleme	1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı kapsamında yapılan bölgeleme	√		√		√		√	
	Tampon Bölge	Alanın çevresel etkilerden en az derecede etkilenmesini sağlayacak tampon bölge, yönetim planı çalışmaları kapsamında, Koruma Amaçlı İmar planları dikkate alınarak, yönetim planı çalışmasını yapan Beyoğlu Belediyesi tarafından belirlenmeli				√	√		√	
	Risk Yönetim Planı	İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile; Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi işbirliği ile hazırlanan Deprem Master Planı ile birlikte hazırlanacak plan				√		√	√	
	Ziyaretçi Yönetimi	Alanda yaya ulaşımını yaygınlaştırmak, ziyaretçilerin yönlendirilmesini sağlamak, alan ile ilgili açıklamaları iyileştirmek vb. politikaların bir plan dahilinde Beyoğlu Belediyesi ve ilgili sivil toplum örgütleri ve alanın kullanıcılarının katılımı ile hazırlanan plan			√		√		√	
	Finansman Programı	Beyoğlu Belediyesi'nin denetiminde, yönetim planının uygulanabilmesi amacı ile yerel/ulusal/uluslararası kaynakların araştırılması yapılarak yönetim planı çalışmaları kapsamında merkezi yönetim / yerel yönetim/sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile bir fon oluşturulmalı ve harcamalar planlanmalı								

Alan yönetimi çalışmaları

Yönetilecek alanın sınırlarının belirlenmesi etkin ve sürdürülebilir bir planın üretilmesinde ilk ve önemli etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 5.1. Yönetim planı sınırının belirlenmesine yönelik araştırmalar

Bu amaçla Şekil 5.1 de alan yönetimi sınırlarının belirlenmesine yönelik olarak dört aşamalı süreç şu şekilde tanımlanmalıdır;

- İlk aşamayı alanın tanımlanması amacıyla tarihi kültürel değer ve özelliklerinin ortaya konulması oluşturmaktadır.
- Arazi çalışması ve yöntem tespiti kentsel sit alanının içinde bulunduğu ilçe sınırları içerisinde bulunan tescilli kültür varlıklarına yönelik araştırmaları ve analizler sınırın belirlenmesinde ikinci aşamayı oluşturmaktadır. Alan genelinde farklı kaynaklardan edinilen verilerin depolanmasını, coğrafi olarak konumlandırılmasını

sınıflandırarak mekânsal dağılımların görüntülenmesini ve birçok verinin birlikte sorgulanmasını sağlamak amacıyla coğrafi bilgi sisteminin oluşturulması önem taşımaktadır. Oluşturulan sistem yardımı ile alan ve çevresi kapsamında tespit edilen kültürel kaynakların tanımlanması, paydaş toplantıları sonucunda oluşturulan önem/değer-sorun/risk-potansiyellerin ortaya konularak mekânsal ilişkilerin izlenmesi sonucunda anlamlı ve kapsamlı bir yönetim alan sınırının ve ilişkide bulunduğu bağlantı noktalarının belirlenmesi mümkün olacaktır. Alana ilişkin yapılan arazi çalışmaları sonucunda alan ile ilgili detaylı bilgilerin bulunduğu arazi çalışma tespit fişleri elde edilecektir.

- Üçüncü aşamayı ise elde edilen arazi çalışması sonuçlarının değerlendirilmesi ve analizleri oluşturmaktadır.
- Son aşamayı ise sınırların belirlenmesinde mevcut mevzuatta da yer alan paydaş önerilerin değerlendirilmesi yer almaktadır. Alanın yönetimi birinci derecede alanda mülkiyet sahibi olanlar, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetim birimi vb. paydaşları ilgilendirdiğinden sınırların belirlenmesinde sahiplilik bilincinin oluşturulması amacıyla paydaşların görüş ve önerilerinin alınmasına ihtiyaç vardır. Sit alanının cinsine göre değişiklik gösterebilecek olan bu çalışmaların genel olarak aynı kapsam altında sürdürülmesi önerilmektedir. Ancak tüm bu öneri inceleme ve analizlerde unutulmaması gereken bir nokta her alanın kendine has özellikleri olduğu ve alan yönetimi planı sınırlarının alanın özelliklerine göre belirlenmesi gerekliliğidir. Yönetim alan sınırı ve kapsamı alanın kendi niteliklerinden barındırdığı kültürel kaynaklardan ve bunların birbiri ile ilişkisinden çıkmalıdır.

Etkin bir alan yönetimi içeriği net olarak belirlenmiş bir yönetim planı ile sağlanabilecektir. Bu amaçla Şekil 5.2 de verilen ayrıntıları içeren yönetim planı taslağı önerilmektedir.

Yönetim Planı beş yıl ve daha sonrası düşünülerek hazırlanmalıdır. Koşullar sürekli değiştiği için planın ayrıntılarının da sürekli değiştirilmesi gereklidir. Plan, öngörülemeyen ancak yürürlük süresi içerisinde gerçekleşebilecek olayları destekler nitelikte olmalıdır. Ancak plan için belirlenen vizyon ve uzun erimli amaçlar değişmeden kalmalıdır.

Şekil 5.2.Öneri yönetim planı içeriği

Yönetim planı içeriğine göre, yönetim planı kapsamında gerçekleştirilecek çalışmalardan *mevcut durumun tespitine* yönelik yapılacak çalışmalar ilk sırayı oluşturmaktadır. Yapı grubu, alan ölçeklerinde tanımlama dosyaları hazırlanması ve tanımlanan sınırlar içinde farklı bilgilere göre alanın kültürel ve turistik öneminin belirlenmesine yönelik durum tespiti yapılmalıdır. Paydaşların alan ile ilgili bilgilenebileceği ve paydaşlar üzerinde alanın etkisinin artırılması amacıyla görsel etkileşim ortamının yaratılması gerekmektedir. Alan ile ilgili paydaş gruplarının tanımlanması ve paydaşlar ile alan içindeki değer, sorun ve olanakların belirlenmesine

yönelik anket ve tespitlerin(SWOT), analizlerinin yapılması gerekmektedir. Paydaş grupları ile yapılan çalışmaların (anket, swot analizi) değerlendirilmesi ve mevzuatın olanaklarının alan yönetim planı kapsamında değerlendirilmesi planın sürdürülmesini sağlayacaktır.

Alan analizi, mevcut durumun tespitinden sonra çalışılması gereken bir diğer başlık olarak değerlendirilmelidir. Mevcut durum tespitlerine göre yapı grubu, alanın önemi, önceliklerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Mevcut durum tespitlerine göre yapı grubu ve alanın sorun, kullanım/dönüştürme ve turizm amaçlı kullanım olanakları ortaya konularak paydaş grupların görüş ve önerilerinin değerlendirilmesi ve kapasitelerine göre işlevsel ve yönetsel kapasitelerinin belirlenmesi sağlanmalıdır.

Alanın vizyonun oluşturulması ve alana dair ana politikaların belirlenmesi yönetim planı çalışmalarında yer alması gereken bir diğer başlık olarak tanımlanmalıdır. Ana politikalar üretilirken yapı/yapı grubu, alan ve yerleşimin önem ve öncelikleri ile oluşturulan ve ileride oluşturulacak ilişkiler ağına yönelik kararların üretimi sağlanmalı, yönetim alanı için vizyon geliştirme, koruma, kullanım, sunum ve tanıtım, turizm politikaları geliştirilmelidir. Tanımlanan vizyon ve politikalar doğrultusunda yapı/yapı grubu ve alanın sorunlarının çözümü, önceliklerinin belirlenmesi, kullanım/dönüştürme ve turizm amaçlı kullanımına ilişkin kararların üretimi sağlanmalıdır. Paydaş grupları bu aşamada tekrar sürece dahil edilerek üretilen vizyon ve politikaların paylaşılması, uzlaşma ve katılıma dayalı vizyon ve politikalar belirlenmelidir. Ayrıca alanın ulusal ve uluslararası ortamlarda hedef gruplara (paydaşlar, araştırmacılar, turistler sponsorlar vb)farklı iletişim yöntemleri ile sunum ve tanıtımına ilişkin yönetim, koruma, kullanma, ziyaretçi politika ve stratejilerinin oluşturulması gerekmektedir.

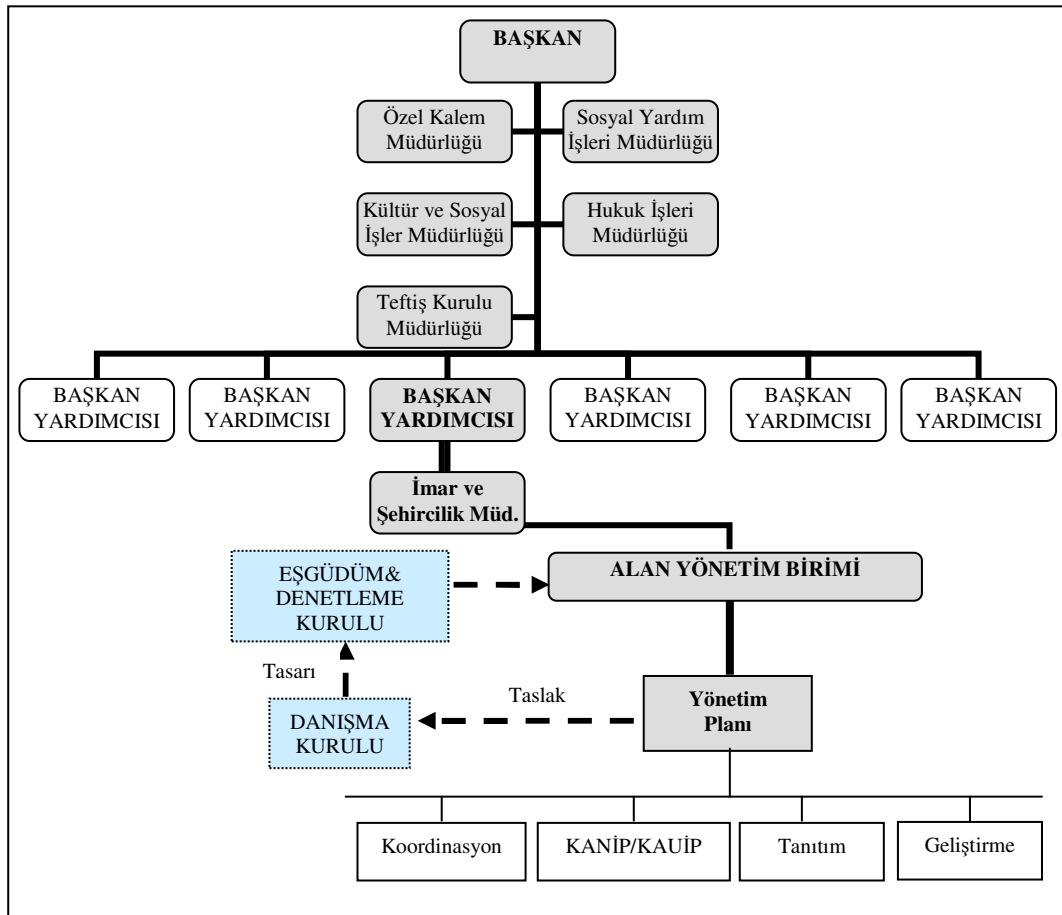
Yönetim planını oluşturacak çalışmalara dair çalışma programının, zamanlama tablolarının ve plan kapsamında yürütülecek projelerin belirlenmesi bir diğer ana başlık olarak değerlendirilmelidir. Bu başlık altında; tanımlanan ortak vizyon, politika ve stratejilere göre yapı/yapı grubu ve alanın sorunlarının çözümü,

önceliklerin belirlenmesi (kısa,orta, uzun periyotlarda), kullanım-dönüştürme ve turizm- kültürel amaçlı kullanımına yönelik kararlar doğrultusunda gerçekleştirilmesi gerekli farklı faaliyetlerin tanımı ve bu faaliyetlere göre çalışma programı oluşturulmalıdır. Çalışma programı içerisinde tanımlanan her faaliyet için(koruma, turizm, kültür, eğitim vb.) genel maliyet çalışmalarının geliştirilmesi ve tahmini maliyet hesaplarının yapılması önem taşımaktadır. Daha önceki başlıklar altında oluşturulan vizyon çerçevesinde alanla ilgili yönetim modelinin geliştirilmesi ve paylaşımı sağlanmalıdır. Oluşturulan vizyon, politikalar ve yönetim modeli doğrultusunda uygun finans modelinin geliştirilmesi planın sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Her faaliyet alanı için mevzuata uygun olarak sınırların tanımlanması ve öneriler geliştirilmesi, her faaliyet alanı için paydaş gruplarının yönetsel durumlarına göre sorumlu/destekleyici özel ve tüzel kişilerin, olası/gerçek kaynakların ve faaliyet süresinin belirlenmesi, faaliyetlerin tanımlanması, sorumlu özel/tüzel kişilerin sorumluluklarının belirlenmesi, finans kaynaklarının saptanması, kısa-orta-uzun vadeli eylem planlarının oluşturulması gerekmektedir.

Yönetim planının son aşamalarından olan *izleme/değerlendirme ve eğitim süreci* planın bir döngü halinde işlemesini sağlayan aşamadır. Sorumlu kurumların sorumlu oldukları faaliyetlerini gerçekleştirme süreci ve sonrasında izlenmesi ve değerlendirilmesi için gerekliliklerin belirlenmesi bu aşama altında yapılması gereken çalışmalardandır. İzleme ve değerlendirme süreçleri içinde yer alacak kişiler için eğitim gerekliliklerinin belirlenmesi, izleme ve değerlendirme süreçleri içinde yer alacak kişiler için eğitime yönelik programların oluşturulması, izleme ve değerlendirme sonuçlarının değerlendirme süreç ve sorumluluklarının tanımının yapılması, izleme ve değerlendirme sonuçlarının ve yaptırımların mevzuata uygun şekilde tanımının yapılması bu başlık altında çalışılması gereken diğer konuları oluşturmaktadır. Değerlendirme aşaması ise mevzuatta tanımlandığı şekilde çoklu bir yapısı olan danışma kurulu, eşgüdüm ve denetleme kurulu ve denetim birimi tarafından yapılmalıdır (bkz. şekil 5.2).

Alan yönetim birimi

Belediye bünyesinde oluşturulacak alan yönetim birimi tarafından alan yönetimi çalışmalarının sürdürülmesi Şekil 5.3 deki gibi tasarlanan organizasyon şeması ile önerilmektedir. Birim alan yönetiminde sadece planın hazırlanması kısmı ile değil finansman, iletişim faaliyetleri gibi alanlarda da çalışmalarını sürdürmesi beklenmektedir.

Şekil 5.3 Öneri kentsel sit alan yönetimi organizasyon şeması

Koruma Amaçlı İmar Planı(KAİP) ile yönetim planının ilişkilendirildiği ve KAİP'in yönetim planının bir çıktısı olarak değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünülerek yönetim planı bir üst karar/plan olarak önerilmektedir. Birim tarafından hazırlanan yönetim planı mevcut mevzuatta tanımlanan Danışma Kurulu(alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları temsilcileri, sivil toplum örgütleri temsilcileri, alan

başkanı) ve Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu(alan başkanı, danışma kurulundan iki üye, yönetim planı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerden birer temsilci) tarafından incelenerek onaylanacaktır.

Katılım

Bilgilenen, katılan ve yetki verilen insanlar kendilerinin dâhil olduğu koruma süreçlerinde daha kararlı, istekli olmaktadır. Alanda mülkiyet hakkı bulunanların Danışma Kurulunda yer alarak Beyoğlu kentsel sit alanının korunması ve yönetimi sürecinde aktif rol almalarının yararları şunlar olacaktır;

- Alanın daha fazla sahiplenilmesini sağlar.
- Alanın korunmasına daha fazla destek verilmesini sağlar.
- Koruma planlamasıyla kalkınma planlaması arasında ilişki kurulmasını sağlar.
- Paydaşlar arasında iletişim mekanizması sağlar.
- Yönetim için daha fazla kaynak sağlar.

Finansman

Yönetim planının uygulanabilmesi amacı ile yerel/ulusal/uluslararası kaynakların araştırılması planın finansman ile ilgili bölümüne yardımcı olacak çalışmalardan oluşmaktadır. Bu noktada alan ekonomisine girdi olabilmesi ve kültürel hayata canlılık getirmesi amacıyla 5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu kapsamında özel sektör yatırımcı ve girişimcilerine taşınmazların restorasyonlarının yapılması şartı ile kiralama, kullandırma, irtifak hakkı tesisi vb. yöntemler ile kullandırılması sağlanabilecektir.¹ Çalışma alanı olarak belirlenen ve analizleri yapılan Beyoğlu Kentsel Sit Alanında mülkiyeti belli olmayan terk edilmiş taşınmazların bulunduğu görülmektedir. Söz konusu taşınmazların sürdürülebilir turizm ve ekonomik canlanmanın bir parçası haline getirilmesi, alanın sahiplenilmesi

¹ Amacı; ülkemizin kültür varlıklarının yaşatılması ve ülke ekonomisine katkı yaratan bir unsur olarak değerlendirilmesi, kullanılması olan 5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu kapsamında çıkarılan “Kültür Yatırımları ve Girişimlerine Taşınmaz Kullandırılması Hakkında Kanun” doğrultusunda merkezi ve yerel yönetimler kendilerine tahsisli taşınmazları veya Maliye Bakanlığından tahsisine alarak taşınmazları teşvik edici unsurlar ile sürdürülebilir bir kullanım ile birlikte kentin sosyal kültürel yapısına katkıda bulunabilmektedir.

konusunda büyük önem taşımaktadır. Beyoğlu kentsel sit alanı özelinden bu sorunun tüm kentsel sit alanları içinde geçerli olduğu değerlendirilerek yasaların birbirinden bağımsız şekilde değerlendirilmesinin önüne yine o alanın bir yönetim planı kapsamında bütüncül politikalar doğrultusunda finanse edilmesi, korunması sağlanabilecektir.

Ziyaretçi Yönetimi

Alan yönetimi planının içerisinde yer alması gereken bu bölüm ile alanda koordineli ziyaretçi yönetimi ve sürdürülebilir turizmin sağlanması hedeflenmelidir. Alanda etkinlik, hareketlilik ve ulaşılabilirliği anahtar uygulamalar geliştirilmelidir. Bunlar; alanda yaya ulaşımını yaygınlaştırmak, ziyaretçilerin yönlendirilmesini sağlamak, alan ile ilgili açıklamaları iyileştirmek vb. dir.

Kontrol Mekanizması

Alan yönetiminde son aşama olarak değerlendirilen kontrol, gözden geçirme aşaması alanda gerçekleşen değişimlerinin izlendiği ve yönetim planının yeterliliğinin kontrol altında tutulduğu bir aşamadır. Beyoğlu kentsel sit alanı kentin yaşayan, dinamik bir parçası olması sebebiyle değişime açıktır. Hazırlanacak yönetim planının kısa(5 yıl), orta(10) ve uzun(30) yıllık süreler ile kontrol altında tutulması ve yenilenmesi gerekmektedir.

Sonuç yerine;

Türkiye de alan yönetimi; 2863 sayılı Yasa'nın Alan Yönetimi, Müze Yönetimi Ve Anıt Eser Kurulu başlıklı ek 2 inci maddesi ve Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile kentsel, arkeolojik, doğal ve tarihi sit alanlarında öngörülmektedir. Ancak, kentsel sit alanlarını koruma-yaşatma sürecinde yaşana sorunların başında yönetim olduğu düşünüldüğünde; bu alanların da miras yönetimi kapsamında yönetim planlarına göre korunması yaşatılması gerekliliği bu tez

alışmasında varılan en önemli çıkarsamalardan biridir. Bu nedenle irdelenen Liverpool Dünya Miras Alanı, Edinburgh Dünya Miras Alanı ve Corfu Eski Kent Merkezi Dünya Miras Alanı örneklerine koşut olarak, dünya mirası tarihi yarım adanın koruma zonu olması gerektiği için çalışma alanı olarak seçilen Beyoğlu kentsel sit alanında alan yönetiminin ve planının hazırlanmasına ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Ancak, bir örnek üzerinde yapılan bu değerlendirme biçimi, çıkarsamalar ve öneriler genelleme yapma iddiası taşımadan, kentsel sit alanlarının korunması, yaşatılması, kollarılması konusunda ve/veya bu tür miras alanlarına yapılacak müdahalelerde başarılı olmada bir umut ve yol gösterici olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akan, T., “Archaeological Heritage Management for Conservation and Development, Case Study: Phaselis”, Yüksek Lisans Tezi, **ODTÜ Fen Bilimleri**, Ankara, 18-19 (1996).
- Akçura, N., “Türkiye ve Eski Eserler”, **Mimarlık Dergisi**, Sayı:8, İstanbul, 39-41(1972).
- Akın, N., “19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera”, **Literatür Yayınları:24**, İstanbul, 18, 19, 94, 95, 328, 330, 331, 344, 345 (2002).
- Akozan, F., “Türkiye’de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar”, **D.G.S.A.Yayını**, İstanbul, 24-52 (1977).
- Alkan, A., “Konya Tarihi Kentin Planlama Sorunları”, **Selçuk Üniversitesi**, Konya, 23 (1994).
- Andrews, G., Thomas, R., “The Management of Archeological Project”, **Routledge**, London and New York, 197 (1995).
- Avcı, N., “Kültürel ve Doğal Mirasımızın Korunmasında Örgütlenme ve Koruma Sorunları”, **TAÇ Vakfı Yayını**, İstanbul, 56 (2001).
- Baker, D., Shephard I., “Archaeological Resource Management in UK”, **Sutton Publishing Ltd**, UK, 101 (1993).
- Batur, A., “Art Nouveau”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt 1, İstanbul, 327-333 (1994)
- Batur, A., “Galata and Pera 1, A Short History, Urban Development Architecture and Today”, **ARI The Bulletin of the İstanbul Technical University**, Volume 55, Number 1, 32-36 (2007)
- Cleere, H., “Archaeological Resource Management in the UK”, **Allan Sutton Publishing**, UK, 115-124 (1993).
- Comer, D.C., “Guide for Producing Site Management Plans: Planning for Sustainable Management of Archaeological and Historic Sites”, UK, 56 (2002).
- Çelik Z., 19.Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul, Selim Deringil(çev), **Tarih Vakfı Yurt Yayınları**, 63 (2000).
- Dinçer, İ., Akın, O., “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı”, **2. kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kolokiyumu**, İstanbul, 127-131(1994).

Feilden, B.M., Jokilehto J. “Management Guidelines For World Cultural Heritage Sites”, **ICCROM**, Rome, 23-95 (1998).

Feilden, B., Jokilehto, J., “Guidelines for the Management of World Heritage Sites” **ICCROM**, Rome, 25 (1992).

Gap İnşaat, “İstanbul Beyoğlu İlçesi, Tarlabası 1. Etap Yenileme Alanı Yenileme Avan Projesi”, İstanbul, 100-125 (2007).

Goodland R., Webb M., “The Management of Cultural Property in World Bank-Assisted Projects”, World Bank Technical Paper Number 62, World Bank, Washington, 12-15 (1987).

Görer,N., Gültekin,N., Gültekin,T., “Kentsel Sit Alanlarının Koruma Amaçlı İmar Planlamaları İle Turizme Açılması, Uygulama Sorun ve Sonuçları”, Türkiye’de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, **3. Türkiye Şehircilik Kongresi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, ŞBP Bl.,İzmir, 347-355 (1991)

Gültekin, N., “Kentsel Korumada Yenile(n)me Tercihli Yasal Yaptırımlar”, Kent ve Bölge Çalışmaları, Prof.Dr. Orhan Kuntay anısına, **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları**, Ankara, 337-394(2007)

Gültekin, N.,Yürü N., “Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi”, **Kent Yönetimi, İnsan ve Çevre Sorunları’08 Sempozyumu**, İstanbul, 159-168 (2008).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Planlama Müdürlüğü, Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Analitik Etüd Raporu, 32-62 (2008).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Beyoğlu İlçesi Kentsel Sit Alanı 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı Raporu, **Planlama Müdürlüğü, İstanbul**,12-34 (2008).

İstanbul Dünya Mirası Sit Alanı İnceleme Raporu, **TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi**, İstanbul, 54 (2006).

Kapan D., Aydın M., “AB Kültürel Miras Mevzuatı ve Türkiye Projesi, Uluslararası Kültürel Miras Mevzuatı Cilt 2” Editörleri, Ali Kazım Öz, Saadet GÜNER, **KÜMİD**, İstanbul, 53-62 (2007).

Kejanlı T., Akın C. T., Yılmaz A., “Türkiye’de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 179-196 (2007).

Kerber, J.E., “Cultural Resource Management:Archaeological Research Preservation Planing and Public Education in the Northeastern United States”, **Bergin&Carvey**, London, 56-63 (1994).

King T. F., “Thinking about Cultural Resource Management”, *Altamira Pres*, Maryland, USA, 3 (2002).

Korumada Yeni Tanımlar Yeni Kavramlar Atölye Alan Yönetimi, TMMOB Mimarlar Odası Genel Merkezi, *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi*, Kültürel Mirasın Korunması Şubesi, Ankara, 35-48 (2007).

Lichfield, N. “Economics in Urban Conservation”, *Cambridge University Pres*, Cambridge, 23-31 (1988).

McManamon, F.P., Hatton, A., “Cultural Resource Management in Contemporary Society İntroduction”, *Routledge*, London and Newyork, 1-19 (2000).

Madran E., Özgönül N., “Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması”, *TMMOB Mimarlar Odası* 1. Baskı, Ankara, 73 (2005).

Madran, E., “Kültürel Miras Yönetimi”, *Kent Yönetimi, İnsan ve Çevre Sorunları’08 Sempozyumu*, İstanbul, 203-208 (2008).

Madran, E., Özgönül, N., “Yasal Düzenlemelerde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması ve Yerel Yönetimler”, *Dösimm*, Ankara, 25-43-44 (2006).

Oktay E., “Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması”, *Kültürel Açından Avrupa Birliğine Yaklaşım” Sempozyumu*, 236 (2003).

Orbaşlı, A., “Tourist in Historic Towns, Urban Conservation and Heritage Management”, *E&FN Span*, New York, 53-58 (2000).

Ortaylı İ., “Batılılaşma Sorunu”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklobedisi (TCTA)*, 1. cilt, İletişim Yayınları, İstanbul, 32 (1985).

Ortaylı İ., Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği, *Hil Yayınları*, İstanbul, 25-30 (1985).

Özer N.,Beyoğlu Belediyesi Planlama Daire Başkanı, “Beyoğlu Kentsel Sit Alanında Yürütülen Plan ve Projeler” konulu görüşme, İstanbul, (2008)

Özdemir Dağıstan, M., “Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış”, *Planlama TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*, 20 -31 (2005).

Sarıcı S., KUDEB Uzmanı, “Beyoğlu Belediyesi KUDEB Çalışmaları” konulu görüşme, İstanbul (2008).

Tapan, M., “Cumhuriyet Döneminde Doğa ve Kültür Varlıklarını Koruyamamanın Korunması”, *75. Yılda Değişen Kent ve Mimarlık Bilanço 98 Dizisi*, 200-201(1998).

T.C Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynaklar Yönetimi Projesi, “Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi”, *Çevre ve Orman Bakanlığı*, Ankara, 42-63 (2007).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, *Dösüm Basımevi Müd.*,Ankara, 1-3 (2004).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları, *Dösüm Basımevi*, Ankara, 63-66 (2006).

Tekeli İ., “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık Bilanço’98”, *Tarih Vakfı Yayınları*, İstanbul, 12 (1998).

Thomas L., Middeleton J., Phillips A., “Guidelines for Management Planning of Protected Areas”, World Comission on Protected Areas(WCPA), *Best Practise Protected Area Guidelines Series No.10*, IUCN-World Conservation Union, 23-35 (2003).

Tsoulouvis L, “Social and Economic İntegration of Cultural Heritage and Related Policies in Greece”, State of the art Review, Department of Urban&Regional Development and Planing, *Aristotle University of Thessaloniki*, Greece, 12-15 (2003).

Yücel, C., “Korunacak Kentsel Alanların Korunmasında Güncel Yaklaşımlar” *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 223–235 (2005).

Zeren, N., Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Doktora Tezi, *İ.T.Ü.*, İstanbul, 6-7 (1981).

İnternet: Planlama, “Ahunbay, Z., Koruma Kurullarından Koparılan Yenileme Alanları”http://www.planlama.org/index.php?option=com_content&task=view&id=2645&Itemid=52 (2009)

İnternet: Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü “Sık Kullanılan Uluslararası Sözleşmeler”
www.uhdigm.adalet.gov.tr/uluslararasisozlesmeler.htm(2008).

İnternet: Iccrom, “ What is ICCROM” <http://www.iccrom.org> (2008).

İnternet: Icomos, “About ICOMOS” <http://www.international.icomos.org> (2008).

İnternet : Council of Europe, “Culture, Heritage and Nature”
<http://www.coe.int> (2008).

İnternet: Europa Nostra, “Structure of Europe Nostra”
http://www.europanostra.org/lang_en/index.html (2008).

İnternet: Icomos “The ICOMOS charter for the interpretation and presentation of cultural heritage sites, 2008, Qubec”
www.international.icomos.org/quebec_2008/charters/interpretation/pdf/ (2009).

İnternet: Tarihi Kentler Birliği, “Tarihi Kentler Birliği Tarihçe”
<http://www.tarihiKentlerBirligi.org/> (2008)

İnternet: Icomos, “Atina Tüzüğü” http://www.icomos.org/athens_charter.html (2008).

İnternet: Unesco, “Unesco World Heritage List” <http://whc.unesco.org/en/list> (2008).

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Mevzuat” <http://www.kultur.gov.tr> (2008).

İnternet: National Park Service US, “Plans and Documents”
<http://parkplanning.nps.gov/> (2008).

İnternet: Queensland Government, “Strategic Asset Management”
http://www.build.qld.gov.au/sam/sam_web/frames/book57.htm (2008).

İnternet: Icomos, “Documentation Centre”
http://www.icomos.uk.org.boilerhousedesign.co.uk/pdf/annual_reports/annual_report_2005.pdf (2008)

İnternet: Queensland Government, “Heritage Building Conservation”
<http://www.build.qld.gov.au/aps/heritage.asp> (2008).

İnternet: Icomos, “Bura Charter” <http://www.icomos.org/australia/burra.html> (2008).

İnternet: Australian Government Department of Defence, “Burra Charter”
<http://www.defence.gov.au/environment/burracharter.pdf> (2008).

İnternet: Unesco, “Operational Guide 2008”
<http://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf> (2008).

İnternet: “Jokilehto J., International Charters On Urban Conservation: Some Thoughts On The Principles Expressed In Current International Doctrine”,
<http://www.ct.ceci-br.org>, (2007).

İnternet: The Scottish Government, “Programme for Government”
<http://www.scotland.gov.uk/Home> (2008).

İnternet: The City of Edinburgh Council, “Council Business”
www.edinburgh.gov.uk/internet (2008).

İnternet: Icomos, “World Heritage Convention” www.icomos-uk.org (2008).

İnternet: The City of Edinburgh Council, “Edinburg Council 2005 Management Plan” <http://www.ewht.org.uk/editor/GetFile.aspx?ItemId=32> (2008).

İnternet: Direct Gov for Citizen, “Government, Citizen and Rights” <http://www.direct.gov.uk/en/Governmentcitizensandrights/UKgovernment/Localgovernment/index/> (2008).

İnternet: Department for Culture Media and Sport UK, “Historic Environment” http://www.culture.gov.uk/what_we_do/historic_environment/4168.aspx (2008).

İnternet: The City of Liverpool, “The City” http://www.liverpool.gov.uk/the_city/ (2008).

İnternet: Unesco, “World Heritage List” <http://whc.unesco.org/en/criteria/> (2008).

İnternet: The City of Liverpool, “ Liverpool Heritage Plan” http://www.liverpool.gov.uk/Leisure_and_culture/Tourism_and_travel/World_heritage_site/Management_plan/index.asp (2008).

İnternet: Liverpool Government, “Management” <http://www.liverpool.gov.uk/Images/tcm21-32550.pdf> (2008).

İnternet: Liverpool Government, “Management Objectives” <http://www.liverpool.gov.uk/Images/tcm21-32523.pdf> (2008).

İnternet: Liverpool Government, “Monitoring” <http://www.liverpool.gov.uk/Images/tcm21-32552.pdf> (2008).

İnternet:Legislative Council Secretariat, “Heritage conservation Fact Sheet in Athens” www.legco.gov.hk/yr06-07/english/sec/library/0607fs21-e.pdf (2009).

İnternet: European Heritage Network, “Greece Geopolitical Data” http://www.europeanheritage.net/sdx/herein/national_heritage/ (2009).

İnternet: Unesco World Heritage, “Corfu 2005 Management Plan” <http://whc.unesco.org/en/list/978/documents/> (2009).

İnternet: Türkiye Büyük Millet Meclisi, “Büyükşehir Belediye Kanunu” <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html> (2009).

İnternet: İçişleri Bakanlığı, “5393 sayılı Belediye Kanunu” <http://www.icisleri.gov.tr/ Icisleri/Web/Gozlem2.aspx?sayfaNo=68> (2009)

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği”

<http://www.kultur.gov.tr/TEFTIS/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF060F3652013265D63747190A27CE4A93> (2009).

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Koruma, Uygulama ve Denetim B roaları, Proje B roaları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin,  alışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik”

<http://www.kultur.gov.tr/TEFTIS/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF060F3652013265D666D0D09E4A9A74F3> (2009)

İnternet:Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Koruma Amaçlı İmar Planları ve  evre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi, M elli lerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmeliği”

<http://www.kultur.gov.tr/TEFTIS/> (2005)

İnternet: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, “Yetki Alanı”

<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Pages/Haber.aspx?NewsID=15773> (2008)

İnternet: Beyoğlu Belediyesi, “Beyoğlu’nu Tanıyalım”

<http://www.beyoglu.bel.tr/beyoglu/taniyalim> (2008).

İnternet: Beyoğlu Belediyesi, “Faaliyet Raporu”

http://www.beyoglu.bel.tr/beyoglu_belediyesi/default.aspx?SectionId=1365 (2008)

İnternet: Beyoğlu Kaymakamlığı, “Beyoğlu İlçesinin Coğrafi Yapısı”

<http://www.beyoglu.gov.tr/tr/?k=97&mb=Coğrafi%20Yapısı&mnId=5> (2008).

İnternet: Beyoğlu Belediyesi, “Beyoğlu Belediyesi Hakkında”

http://www.beyoglu.bel.tr/beyoglu_belediyesi/default.aspx?SectionId=15 (2008).

İnternet: Beyoğlu Belediyesi, “Plan ve Proje Müdürlüğü”

http://www.beyoglu.bel.tr/beyoglu_belediyesi/default.aspx?SectionId=193&ContentId=369 (2008).

İnternet: Beyoğlu Belediyesi, “Kent Konseyi”

<http://kentkonseyi.beyoglu.bel.tr> (2008).

İnternet: Beyoğlu Belediyesi Kent Konseyi, “Kent Konseyi Yönetmeliği”

<http://kentkonseyi.beyoglu.bel.tr/kksygm/default.aspx?SectionId=1297> (2009)

İnternet: Beyoğlu Belediyesi, “Vakıflar ve Dernekler”

http://www.beyoglu.bel.tr/beyoglu_belediyesi/vakiflar_dernekler_liste.aspx?SectionId=85 (2008).

İnternet: Beyoğlu Belediyesi, “Stratejik Planlama ve Performans 2007”
http://www.beyoglu.bel.tr/download/stratejik_planlama_ve_performans2007-2009.pdf (2008).

İnternet: TMMOB “1/100.000 Ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı İçin Yürütmeyi Durdurma Kararı”
<http://www.tmmob.org.tr/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=3034> (2008).

İnternet: Tarlabası Yenileniyor, “Proje Hakkında Genel Bilgiler”
http://www.tarlabasiyenileniyor.com/proje_hakkinda/default.aspx? (2009)

İnternet: Yapı Dergisi, “Eğrisiyle Doğrusuyla Galataport Projesi”
http://www.yapitr.com/turkce/haber_detay.asp?NewsID=49592 (2008)

İnternet: Türk Dil Kurumu “ Büyük Türkçe Sözlük”
<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=346707> (2009)

İnternet: Arkitera “ KUDEB’lerin Koruma Kurullarıyla İlişkisi”
<http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=32210> (2009)

İnternet: ICOMOS “Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü”
<http://www.icomos.org.tr/getfile.php?dosyano=5> (2009)

İnternet: ICOMOS “16th General Assembly of ICOMOS Quebec”
[“http://www.international.icomos.org/charters/interpretation_e.pdf](http://www.international.icomos.org/charters/interpretation_e.pdf) (2009)

EKLER

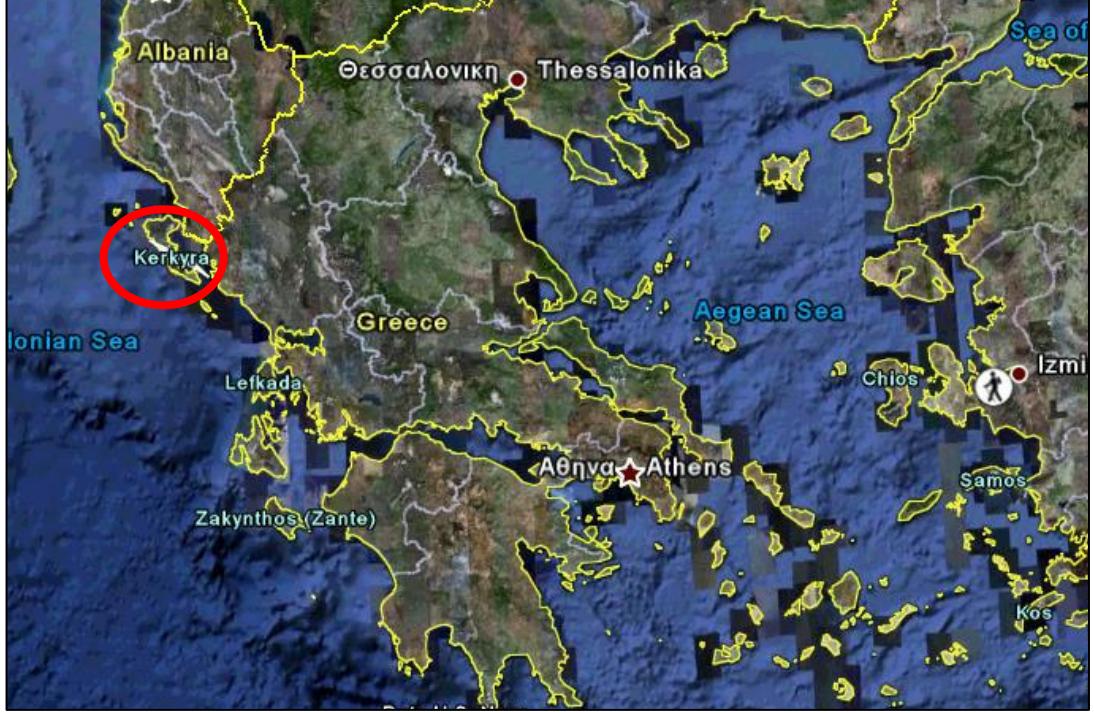
EK-1. Dünya Miras Alanı Seçim Kriterleri

Dünya Miras listesine girebilmek için gerekli kriterler sıralanacak olursa:

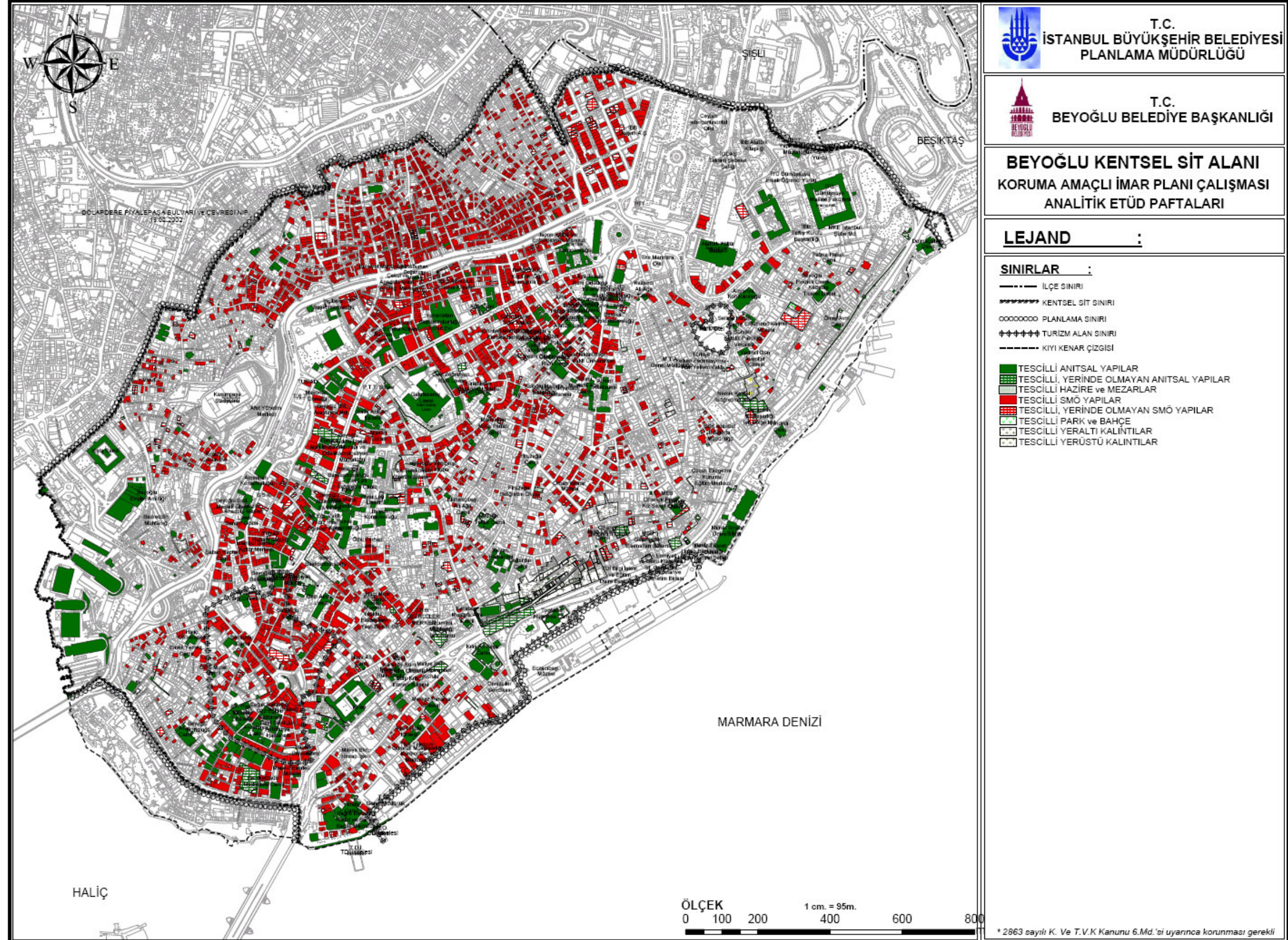
- (i) Yaratıcı insan dehasının ürünü olması;
- (ii) Belli bir zaman diliminde veya kültürel mekanda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi;
- (iii) Kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması;
- (iv) İnsanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya teknolojik veya peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması;
- (v) Bir veya birden fazla kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine veya toprağın kullanımına ilişkin önemli bir örnek sunması ve özellikle bu örneğin, geri dönüşü olmayan değişimlerin etkisiyle dayanıklılığını yitirmesi;
- (vi) İstisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olması;
- (vii) Eşsiz doğal güzellikler barındırması veya istisnai doğal güzellikler ve estetik öneminin olması;
- (viii) Dünyanın gelişme tarihinde önemli bir aşamayı barındırması, yeryüzünün şekillenmesinde jeolojik katmanların oluşum sürecinde önemli bir katmana sahip olması;
- (ix) Karasal, kıyısız, denizler ile ilgili ekosistemlerin ve bitki, hayvan topluluklarının ekolojik ve biyolojik gelişimine dair örnekleri barındıran alanlar olması;

Bilimsel açıdan önemli, korunması gerekli biyolojik çeşitlilikleri yerinde barındıran alanlardır [UNESCO, 2009].

EK-2. Yunanistan-Corfu Adası Coğrafi Konumu [Google Earth, 2009]

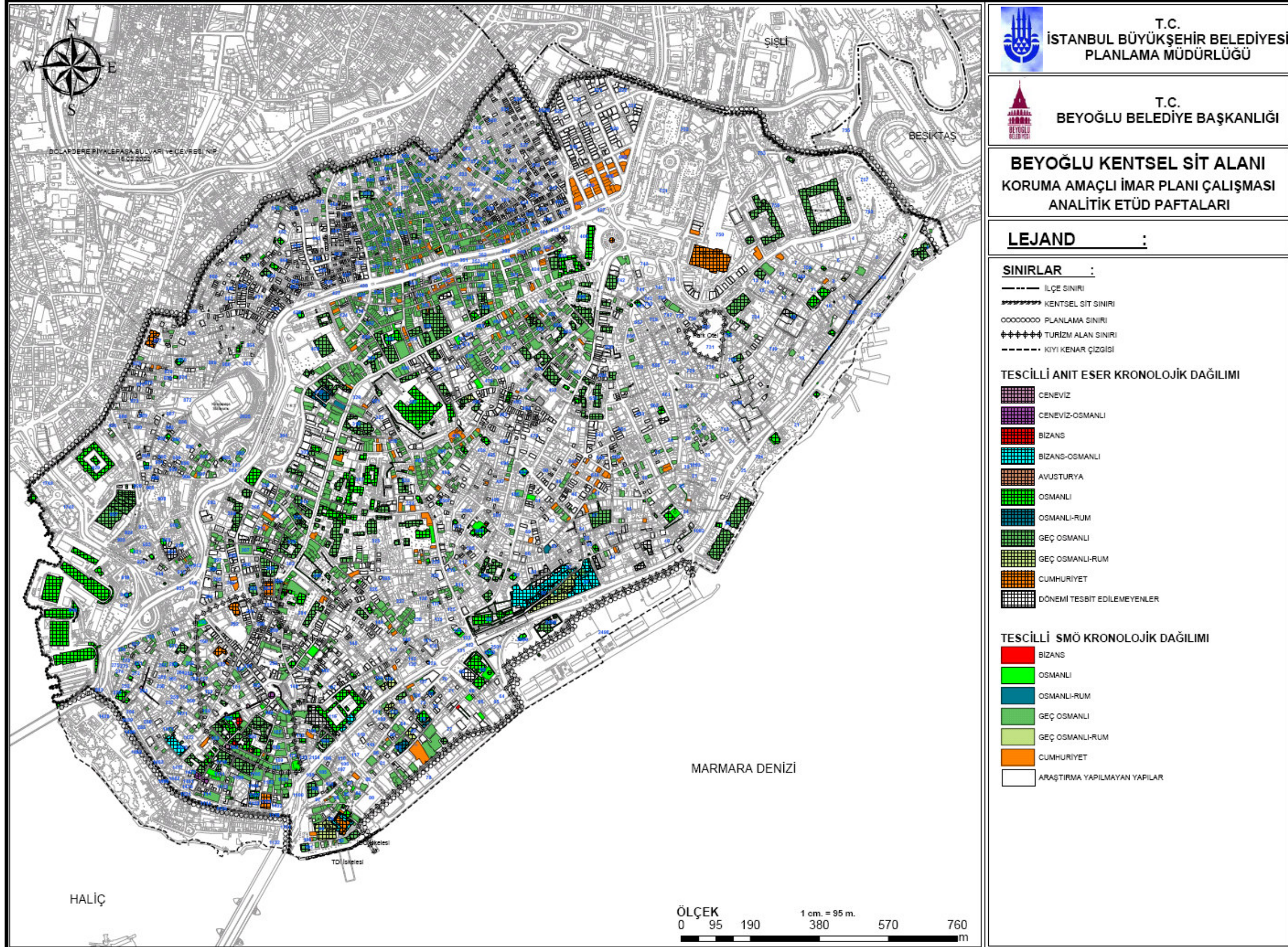

EK-3. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri

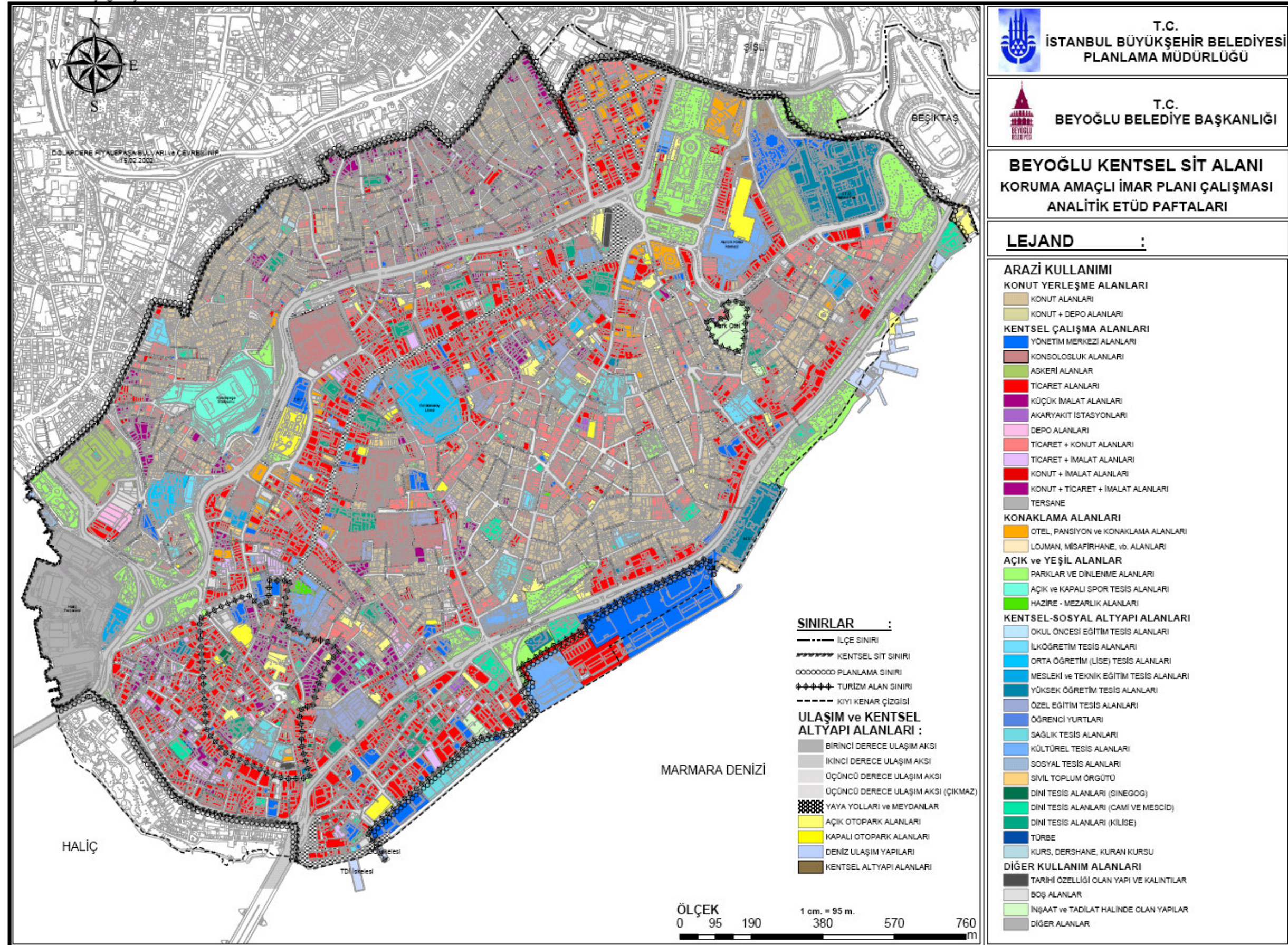

Kaynak: Planlama Müdürlüğü - 2008

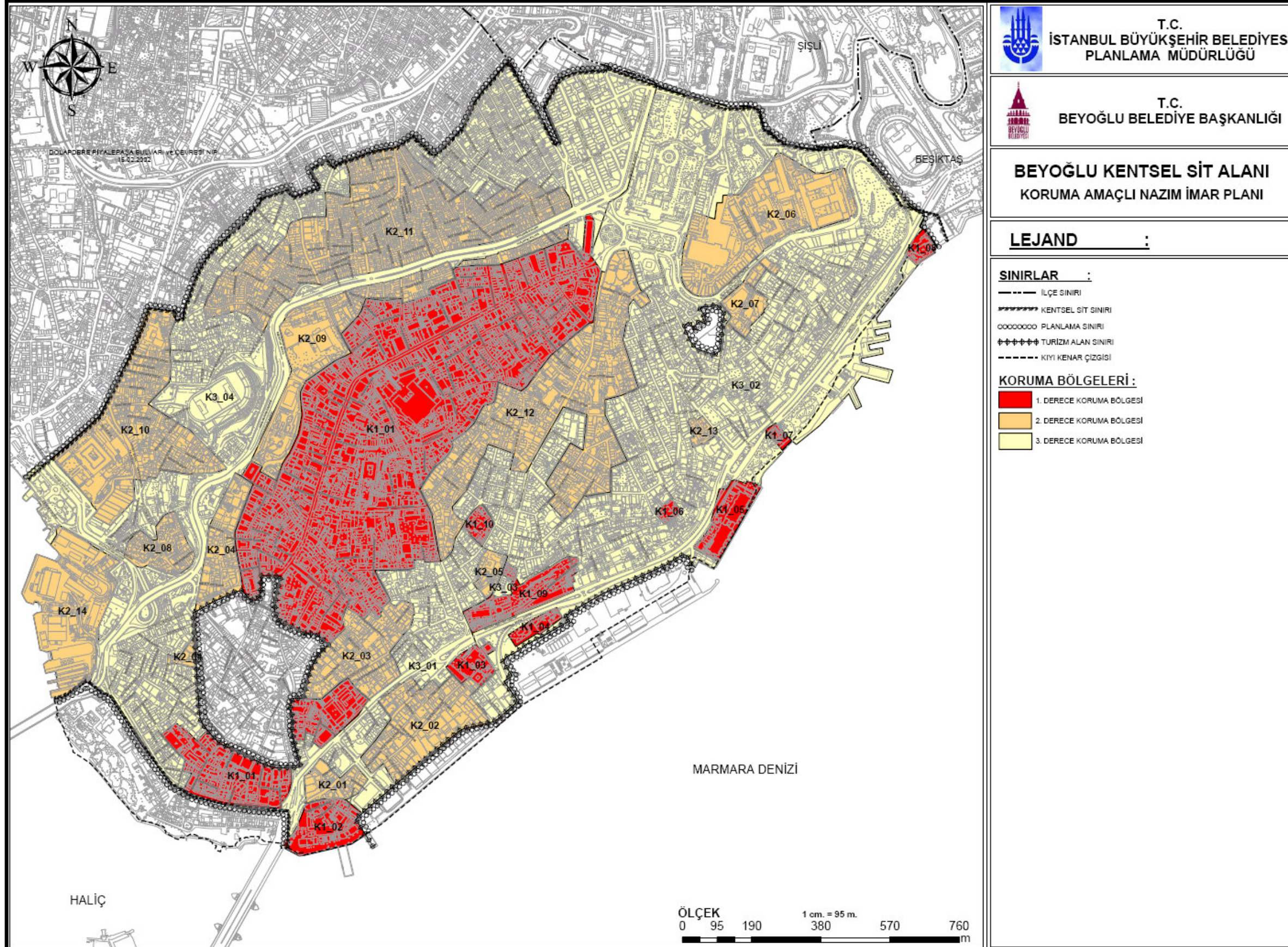
EK-4. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Tescilli Anıt Eser ve Sivil Mimarlık Örnekleri Dönemleri

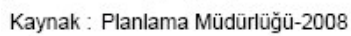
EK-5. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Arazi Kullanımı

EK-6. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Bölgeleri

EK-7. Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YÜRÜ, Neslihan
 Uyruğu : T.C
 Doğum tarihi ve yeri : 16.05.1979 Ankara
 Medeni Hali : Bekar
 Telefon : 0 (312) 280 41 23
 Faks : 0 (312) 311 51 36
 e-mail : neslihanyuru@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi/Şehir ve Bölge Planlama Böl.	2009
Lisans	Gazi Üniversitesi/Şehir ve Bölge Planlama Böl.	2003
Lise	Batıkent Süper Lisesi	1997

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2004-2009	T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı	Uzman

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

1. Yürü, N., Gültekin, N., “Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi”, Kent Yönetimi, Çevre Sorunları Sempozyumu’08 Bildiriler Kitabı, 159-168, 2008.

Hobiler

Sinema, Fotoğraf